

PRIRUČNIK ZA
OSPOSOBLJAVANJE

Osposobljavanje policije o temeljnim pravima

Priručnik za voditelje
policijskog osposobljavanja

Većina informacija Agencije Europske unije za temeljna prava dostupna je na internetu. Može im se pristupiti na internetskoj stranici Agencije Europske unije za temeljna prava: fra.europa.eu

***Europe Direct je usluga koja vam omogućuje pronaći odgovore
na pitanja o Europskoj uniji***

Besplatni telefonski broj (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacije su besplatne, kao i većina poziva (premda neke mreže, javne govornice ili hoteli mogu naplaćivati pozive).

Fotografije (naslovnica): © Shutterstock

Više informacija o Europskoj uniji dostupno je na internetu (<http://europa.eu>).

FRA – Agencija Europske unije za temeljna prava

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Beč – Austrija
Tel.: +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Kataloški podaci mogu se pronaći na kraju ove publikacije.

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2017.

ISBN 978-92-9491-383-8
doi:10.2811/72437

© Agencija Europske unije za temeljna prava, 2016.
Umnožavanje je dopušteno, osim u komercijalne svrhe, pod uvjetom navođenja izvora.

Osposobljavanje policije o temeljnim pravima

Priručnik za voditelje
policijskog osposobljavanja

Predgovor

Osposobljavanje policije prvi je i najvažniji korak u oblikovanju učinkovitije i profesionalnije policijske prakse u budućnosti. Osposobljavanje o ljudskim pravima pomaže sudionicima proaktivno poštovati i štiti temeljna prava. To osigurava uporabu sile u skladu s načelima zakonitosti, nužnosti i razmjernosti – načelima koja imaju temeljnu važnost u razvoju pravednog društva. Stoga će takvo osposobljavanje policijskim službenicima omogućiti ispunjavanje uloge koja im se predviđa u okviru plana Europske unije za rad u području pravde, slobode i sigurnosti.

Ovim priručnikom za osposobljavanje nastoji se pomoći u poticanju odnosa povjerenja između policije i društva u cjelini, i to u svim njegovim raznolikostima, usredotočujući se na prava na nediskriminaciju, dostojanstvo i život. U nizu istraživanja i projekata, koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA), naglašava se veza između povjerenja u nadležna tijela i ostvarivanja temeljnih prava. Ako postoji povjerenje, porast će prijava kaznenih djela, što će omogućiti rješavanje većeg broja slučajeva i ostvarivanje pravednog ishoda za žrtve. Zaštitom temeljnih prava svih građana policijski službenici zadobit će povjerenje u svim segmentima društva i doprinijeti uspješnom ciklusu koji će potaknuti prijavu kaznenih djela, pomoći pri učinkovitijem suzbijanju kriminala, unaprijediti ostvarivanje pravde za žrtve i smanjiti društvene napetosti.

FRA je razvila ovaj Priručnik za osposobljavanje policije o temeljnim pravima u tijesnoj suradnji s Udrugom europskih policijskih akademija, Europskom policijskom akademijom i njihovim mrežama nacionalnih policijskih akademija da bi pomogla u razvoju povjerenja i daljnjoj uspostavi zajedničkih policijskih standarda uz poštivanje načela temeljnih prava. Namjera nam je poboljšati profesionalnost i učinkovitost policije u cijeloj Europskoj uniji pružanjem praktičnog oruđa voditeljima policijskog osposobljavanja koje pomaže pri integraciji temeljnih prava u osposobljavanje policije.

Michael O'Flaherty

Direktor FRA-e

Akronimi

AEPC	Udruga europskih policijskih akademija
CAT	Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka
CEDAW	Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena
CEPOL	Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva
CJEU	Sud Europske unije
CRC	Konvencija o pravima djeteta
CRPD	Konvencija o pravima osoba s invaliditetom
CSO	Organizacije civilnog društva
EKLJP	Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda ili Europska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
ECRI	Europska komisija protiv rasizma i netolerancije
EU	Europska unija
FRA	Agencija Europske unije za temeljna prava
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
ICERD	Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije
ICESCR	Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima
ILGA-Europe	Međunarodna udruga lezbijki, gejeva, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba Europe
LGBT	Lezbijke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe
NGO	Nevladina organizacija
NHRI	Nacionalna institucija za ljudska prava
ODIHR	Ured za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE)
OSCE	Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
UDHR	Opća deklaracija o ljudskim pravima
UN	Ujedinjeni narodi

Pojmovnik

Konvencija/ugovor/pakt/povelja	Pravno obvezujući međunarodni sporazum između država. Da bi konvencija/ugovor/pakt bio obvezujući za državu, država ga mora ratificirati ili mu mora pristupiti.
Deklaracija	Politički instrument kojim međuvladine organizacije iskazuju opća načela. Nije pravno obvezujući, ali može imati znatnu moralnu i/ili političku mjerodavnost.
Temeljna prava	Pojam koji se često upotrebljava za prava zajamčena ustavnim zakonom.
Ljudska prava	Pojam koji se odnosi na prava zajamčena međunarodnim zakonima o ljudskim pravima.
Formalno propisani europski standardi (<i>hard law</i>)	Zakonski obvezujući standardi kao što su konvencije i ugovori.
Ratifikacija/ratificirati	Postupak kojim država postaje zakonski obvezana sporazumom/konvencijom/poveljom. Ratifikacija obično zahtijeva odobrenje odgovarajućega zakonodavnog tijela.
Potpis/potpisati	Čin izražavanja namjere da se zakonski obveže sporazumom nakon njegove ratifikacije. Ugovor je „otvoren za potpisivanje“ nakon što ga pregovaračke strane prihvate.
Neobvezujuća načela i standardi (<i>soft law</i>)	Standardi koji nemaju pravnoobvezujuću snagu, ali mogu imati pravne učinke kao moralni/politički standardi, kao što su deklaracije.

Sadržaj

PREDGOVOR	3
UVOD	9
KAKO UPOTREBLJAVATI PRIRUČNIK	13
MODUL 1.: OSNOVE LJUDSKIH PRAVA	
Uvod	23
Aktivnost: Razumijevanje osnova ljudskih prava	24
Letak – Osnovne ideje i koncepti ljudskih prava.....	26
Informativna građa	27
1. Što su ljudska prava?	27
2. Koje vrste ljudskih prava postoje?	28
3. Čemu služe ljudska prava?.....	29
4. Koje obveze proizlaze iz ljudskih prava	30
5. Gdje su ljudska prava uvrštena u zakon i kako se prate?	33
Dodatna građa	37
MODUL 2.: DJELOVANJE POLICIJE IZ PERSPEKTIVE LJUDSKIH PRAVA	
Uvod	47
Aktivnost: Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava	48
Letak 1. – Rasprava o policiji i ljudskim pravima	51
Letak 2. – Praktični primjeri ljudskih prava.....	52
Informativna građa	53
1. Ključni koncepti.....	53
2. Letci – Pitanja i odgovori.....	53
Letak 1. – Pitanja i odgovori.....	54
Letak 2. – Pitanja i odgovori	60
Dodatna građa	62
Proširene aktivnosti	67
Proširena aktivnost 1.: Razgovori jedan na jedan u švedskoj policijskoj akademiji.....	67
Proširena aktivnost 2.: Obrazovanje o ljudskim pravima za policijske službenike na povijesnim lokalitetima na kojima su počinjeni nacistički zločini. Rad policije danas i u prošlosti	69

MODUL 3.: ANALIZA LJUDSKIH PRAVA – OBVEZE POŠTOVANJA I ZAŠTITE

Uvod	73
Aktivnost: Analiza ljudskih prava – obveze poštovanja i zaštite	74
Letak 1. – Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja.....	77
Letak 2. – Analiza ljudskih prava – obveza zaštite.....	80
Informativna građa	83
1. Ključni koncepti.....	83
a. Što je kršenje ljudskih prava?.....	83
b. Što znači nužnost i razmjernost u kontekstu ljudskih prava?	84
2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava	85
Letak 1. – obveza poštovanja.....	89
Letak 2. – obveza zaštite.....	97
Dodatna građa	102
Proširene aktivnosti	111
Proširena aktivnost 1.: Osposobljavanje kroz scenarije na austrijskim policijskim akademijama.....	111
Proširena aktivnost 2.: Osposobljavanje kroz scenarije u njemačkoj saveznoj policiji Sjeverne Rajne-Vestfalije.....	114

MODUL 4.: ZABRANA MUČENJA I NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA

Uvod	119
Aktivnosti – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje	120
Aktivnosti – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja u području zlostavljanja	120
Letak – Aktivnost – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje.....	123
Letak – Aktivnost – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja	125
Informativna građa	127
1. Ključni koncepti.....	127
2. Definicija neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja	128
3. Aktivnost – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje.....	129
a. Milgramov eksperiment.....	130
b. Stanfordski zatvorski eksperiment.....	130
4. Aktivnost – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja.....	131
Dodatna građa	133

MODUL 5.: RAZNOLIKOST, JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

Uvod	141
Aktivnost 1. – verzija 1.: Lijeva ruka/desna ruka	142
Aktivnost 1. – verzija 2.: Višestruki identiteti	146
Letak – Aktivnost 1. – verzija 2.: Višestruki identiteti	149
Aktivnost 2.: Igrokaz – prijave za posao	150
Letak – Aktivnost 2.: Igrokaz – prijave za posao	153
Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija	154
Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija	156
Informativna građa	159
1. Ključni koncepti	159
a. Raznolikost i identitet	159
b. Jednakost i nediskriminacija: osnovni pojmovi	163
c. Diskriminacija i profiliranje	166
2. Analitička shema – Nediskriminacija	169
Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija	170
Dodatna građa	175

MODUL 6.: LJUDSKA PRAVA POLICIJSKIH SLUŽBENIKA

Uvod	183
Aktivnost 1.: Iskustva iz područja ljudskih prava	184
Aktivnost 2.: Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu	186
Letak – Aktivnost 2.: Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu	188
Informativna građa	190
1. Ključni koncepti	190
a. Imaju li policijski službenici ljudska prava?	190
b. Izazovi za policijske službenike u području ljudskih prava	192
c. Koja su ljudska prava posebno važna za policijske službenike?	194
2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava	196

PRILOZI

Prilog 1.: Programi radionica	201
Prilog 2.: Osnovne smjernice za voditelje osposobljavanja	208
Prilog 3.: Priprema studije slučaja – savjeti	212
Prilog 4.: Prikupljene praktične vježbe	217

Uvod

Deklaracija Ujedinjenih naroda o obrazovanju i osposobljavanju o ljudskim pravima, članak 11.

Ujedinjeni narodi i međunarodne i regionalne organizacije svojim civilnim zaposlenicima, vojsci i policiji trebaju omogućiti obrazovanje i osposobljavanje o ljudskim pravima.

Ovaj je priručnik osmišljen kao pomoć policijskim akademijama u integraciji ljudskih prava u policijsko osposobljavanje, umjesto da se takvo osposobljavanje ograniči na neobvezno dodatno osposobljavanje. Posebno je usmjereno na prava kojima se pomaže u uspostavljanju većeg povjerenja u rad policije u različitim društvima: nediskriminacija, dostojanstvo i život. Institucijama država članica EU-a pruža se praktično oruđe za osposobljavanje, oslanjajući se na znanje i dokaze dionika Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) i rezultate njihovih istraživanja. Priručnik služi za vođenje sudionika u osposobljavanju korak po korak, kroz implikacije temeljnih prava u stvarnim situacijama, tako što im nude oruđa potrebna za analizu i rješavanje stanja s kakvim bi se jednog dana i sami mogli suočiti.

Priručnikom se nastoji usaditi stajalište o temeljnim pravima kao oruđu za poboljšanje učinkovitosti i profesionalnosti policije. Profesionalna policijska praksa utemeljena na ljudskim pravima glavni je izvor legitimnosti za policiju i povećava učinkovitost rada policije. Ako policija osigura građanima ostvarivanje njihovih temeljnih prava i sloboda, ne samo da će pridobiti poštovanje i steći povjerenje javnosti nego će i povećati učinkovitost svojeg djelovanja. Stoga je opći cilj priručnika pomoći pri uspostavi odnosa povjerenja između policije i društva u svim oblicima njegove raznolikosti.

U mnogim istraživanjima i projektima koje je provela FRA naglašava se veza između povjerenja u nadležna tijela i ostvarivanja temeljnih prava. U FRA-inom istraživanju provedenome u cijelom EU-u (EU-MIDIS), u sklopu kojega je intervjuirano 23 500 imigranata i članova etničkih i manjinskih skupina u 27 država članica EU-a, otkrivena je, primjerice, izvanredno velika količina neprijavljenog kriminala. Od ljudi koji su pretrpjeli napade ili doživjeli prijetnje zbog svoje rasne pripadnosti, 65 % incident nije prijavilo policiji, a više od pola njih (55 %) izjavilo je da to nisu učinili zbog „nedostatka povjerenja“ u policiju. Izbjegavanje prijavljivanja takvih događaja može stvoriti nestvarnu sliku o kriminalu, otežavajući policiji zaštitu javnosti i ugrožavajući temeljna prava žrtava. Zaštitom temeljnih prava svih građana policijski će službenici zadobiti povjerenje cijelog društva, a to vodi povećanom broju prijavljenih kriminalnih djela, učinkovitijem suzbijanju kriminala, pravednijem ishodu za žrtve i smanjenju društvenih napetosti.

Francuska Deklaracija o pravima čovjeka i građanina, članak 12.

Jamčenje prava čovjeka i građanina zahtijeva javnu snagu. Ta se snaga, dakle, uspostavlja u korist svih, a ne samo da bi ju u određene svrhe upotrebljavali oni koji su za to zaduženi.

Ovaj priručnik za osposobljavanje počiva na četiri načela: sveobuhvatnom i pozitivnom odnosu prema ljudskim pravima; djelovanju policije iz perspektive ljudskih prava uz uzimanje u obzir potreba zaštite i poštovanja; praktičnom pristupu u analiziranju određenih događaja i usmjeravanju na internalizaciju ljudskih prava.

Prvim načelom doprinosi se jasnom određivanju toga da policija ponajprije predstavlja snagu čija je funkcija pomaganje u ostvarenju ljudskih prava, koja čine okosnicu svakoga demokratskog i pravednog društva. Ljudska i temeljna prava primjenjiva su i za policijske službenike te stoga djeluju osnažujuće. Te osnovne poruke često iznenade sudionike, koji obično očekuju suočavanje s kritikama na svoj rad. Boje se da će ih „napasti” „moralni klub za ljudska prava” – zabrinutost koja obično uzrokuje obrambeni stav, koji je pak kontraproduktivan za ovo osposobljavanje. Glavna je sastavnica i cilj ovog osposobljavanja prevladavanje možebitne sumnjičavosti i stvaranje pozitivnog stajališta prema ljudskim pravima.

Drugim načelom odražava se doživljavanje policije sve više kao davatelja usluga zajednici u mnogim državama Europske unije (EU) – kao organizacija koja štiti ljudska prava. Međutim, policijski službenici svakodnevno balansiraju između dvostrukih obveza s obzirom na zaštitu i poštovanje ljudskih prava, primjerice kada djeluju u zaštiti od mučenja ili zlostavljanja u slučaju obiteljskog nasilja. Pri djelovanju policije u zaštiti ljudskih prava moraju se, primjerice, strogo primjenjivati primjerena sredstva – pogotovo kada je riječ o uporabi sile. To predstavlja najveći izazov za djelovanje policije u skladu s temeljnim ljudskim pravima: zaštita ljudskih prava uz uporabu najmanje nametljivih sredstava.

U priručniku se predstavlja skup praktičnih oruđa za analizu kojima bi se trebalo pomoći u razjašnjavanju načina na koji bi se policija trebala suočavati s izazovima u svakodnevnom radu. Priručnik vodi korisnike, korak po korak, kroz pregled određenih događaja iz policijskog djelovanja, iz perspektive ljudskih prava, da bi im se prikazalo kako trebaju analizirati i postupati u događajima u kojima bi se u budućnosti i sami mogli zateći.

Konačno, priručnikom se jasno pokazuje da se temeljna ljudska prava ne mogu svesti samo na zakonske standarde. Iako ti standardi imaju presudnu važnost, šire razumijevanje ljudskih prava ipak nadilazi opće zakonske okvire. To zahtijeva odgovarajuće vještine i stavove. Iznimno je važno prikazati kako policijski službenik stupa u interakciju s društvom te na temelju kojih razmišljanja i stajališta donosi svoje odluke. Internalizacija ljudskih prava kroz obrazovanje predstavlja složen proces koji sadržava brojne sastavnice presudne za iznimno brze odluke koje policijski službenici često moraju donositi.

Ovaj priručnik za osposobljavanje sastavljen je kao potpora EU-a u području pravosuđa i unutarnjih poslova, poznatome kao Stockholmski program¹, kojim se nastoji zajamčiti sigurnost i poboljšati policijska suradnja, potaknuti izvorna pravna kultura i kultura provedbe zakona u cijelom EU-u te zaštititi temeljna² prava osoba. Priručnikom se ističe potreba da se ti ciljevi postignu kroz osposobljavanje.

Europska komisija izdala je Priopćenje o uspostavljanju Europskog programa osposobljavanja u području provedbe zakona³. Nekoliko agencija EU-a specijaliziranih u području pravosuđa i unutarnjih poslova u svojim mandatima uključuje takvo osposobljavanje. Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL) agencija je EU-a koja je specijalizirana za

---

1. Europsko vijeće (2010.), Stockholmski program: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:EN:PDF>

2. U ovom su priručniku pojmovi „temeljna” i „ljudska” prava međusobno zamjenjivi.

3. COM/2013/0172 *Communication on Establishing a European Law Enforcement Training Scheme* (Priopćenje o uspostavljanju Europskog programa osposobljavanja u području provedbe zakona) od 27. ožujka 2013. „To znanje treba uključivati načela učinkovite suradnje u području provedbe zakona, temeljnih prava [...]”, str. 6., dostupno na: <http://www.ipexl-web/dossier/document/COM20130172.do>

policijsko osposobljavanje, dok Europski policijski ured (Europol) pruža napredno policijsko osposobljavanje. Frontex razvija zajednički integrirani model i standarde za osposobljavanje službenika graničnog nadzora EU-a.

Ovim priručnikom FRA-e dopunjuje se rad tih agencija. U prikupljanju i analiziranju podataka FRA primjenjuje perspektivu temeljnih prava, čime se pribavljaju korisni dokazi za utvrđivanje operativnih reakcija agencija, primjerice, naglašavanje perspektive žrtava.

„Ljudska prava prirodna su svima nama. Ali to nije zbog toga gdje smo rođeni, nego zbog same činjenice da smo rođeni. Imamo ljudska prava jer smo ljudska bića. A ostajemo ljudska bića čak i kad nemamo putovnicu, vizu ili boravišnu dozvolu.“

Michael O’Flaherty, direktor FRA-e

Kako upotrebljavati priručnik

Ovaj priručnik sadržava osnovne elemente za praktični program osposobljavanja o policiji i ljudskim pravima, koji je usmjeren na sudionike. Voditelji osposobljavanja trebali bi ovu građu dopuniti drugim izvorima informacija ako se žele detaljnije usredotočiti na određene teme.

Šest modula i predložene aktivnosti osposobljavanja odabiru se u skladu s određenim okolnostima i odrednicama osposobljavanja (dostupni vremenski okvir, ciljna publika, kontekst države), a osposobljavanje započinje procjenom ciljne publike i postavljanjem ciljeva: koja su razmišljanja, stajališta i iskustva sudionika? Što se treba postignuti?

U informativnoj građi za voditelje osposobljavanja u svakome se modulu objašnjavaju ključne točke i navode se „obvezna znanja” za uspješno usvajanje sadržaja modula. Navode se i daljnji izvori informacija.

Priručnik je potrebno prilagoditi s obzirom na kontekst svake pojedine države. Iako je većinu navedenih sudskih predmeta rješavao Europski sud za ljudska prava te su stoga ti predmeti relevantni za sve europske države, potrebno je dodati i posebnu građu iz područja policijskih propisa i nacionalnog zakonodavstva određene države.

Dodatni plan o kombiniranju modula za radionice u trajanju od dva ili pola dana ili radionice u trajanju od tri dana nalazi se u prilogu 1.

Struktura priručnika

Priručnik se sastoji od šest modula u kojima se obrađuju ključni elementi pristupa ljudskim pravima u radu policije, kao i više priloga s dodatnom građom.

- Modul 1.: Uvod u osnove ljudskih prava
- Modul 2.: Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava
- Modul 3.: Analiza ljudskih prava – obveze poštivanja i zaštite
- Modul 4.: Zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
- Modul 5.: Raznolikost, jednakost i nediskriminacija
- Modul 6.: Ljudska prava policijskih službenika
- Prilozi sadržavaju: programe za radionice; osnovne smjernice za voditelje osposobljavanja; pripremu za studiju slučaja – savjete; prikupljene prakse

Struktura modula

Svaki se modul sastoji od tri dijela:

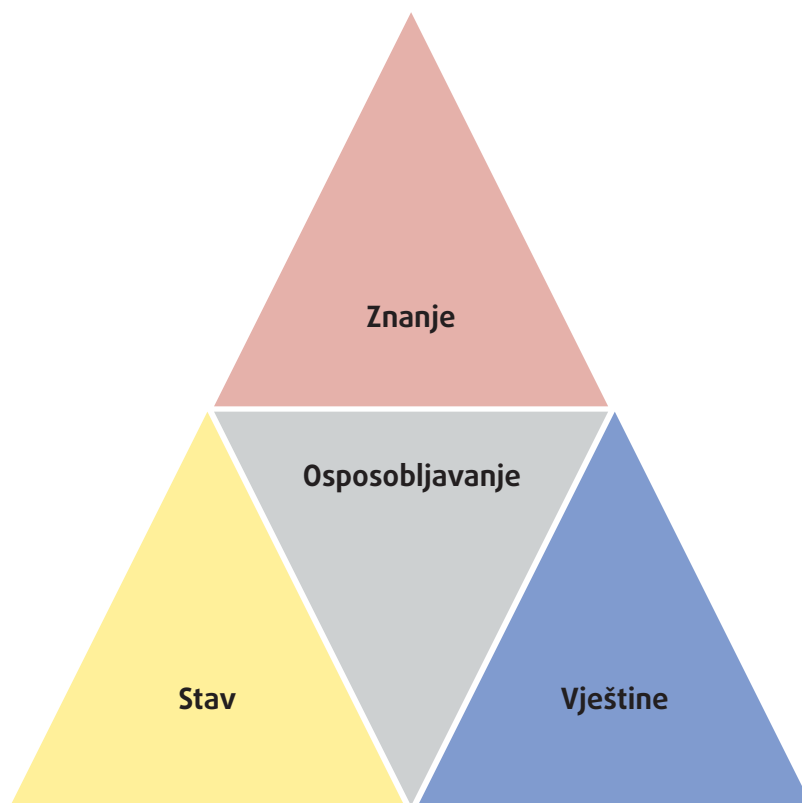
- **Uvod i opis aktivnosti osposobljavanja:** ciljevi (znanje, stavovi, vještine), zahtjevi (vrijeme, građa, okruženje) i opis aktivnosti te letci.
- **Informativna građa:** detaljne informacije o provođenju aktivnosti osposobljavanja, uključujući savjete.
- **Dodatna građa:** dodatne informacije koje se mogu uporabiti kao dopuna aktivnostima osposobljavanja i informativnoj građi.

U nekim modulima ovaj odjeljak obuhvaća i dodatne aktivnosti koje se provode u proširenim tečajevima osposobljavanja, posebice dobre prakse nekoliko policijskih akademija u Europi. Te su aktivnosti općenito šireg opsega i mogu poslužiti kao poticaj za uvrštavanje tema o ljudskim pravima u nastavni plan policijskih akademija.

Obrazovanje o ljudskim pravima i policijsko djelovanje – obrazovni trokut ljudskih prava⁴

U složenom području ljudskih prava ne postoje univerzalni odgovori ni kontrolni popisi uputa koje valja slijediti. Policijski službenici moraju oblikovati svoje djelovanje u skladu sa smjernicama o ljudskim pravima. Oni se suočavaju s teškom zadaćom da prema vlastitoj procjeni balansiraju između uočenih sukobljenih interesa pri svakom određenom događaju. Tri dimenzije, znanje, vještine i stav, pomoći će im u tom nastojanju. Aktivnosti osposobljavanja za svaki modul osmišljene su u skladu s obrazovnim trokutom ljudskih prava:

Sljedeće temeljne sposobnosti mogu se smatrati poželjnim ishodima osposobljavanja o ljudskim pravima za policijske službenike:

4. „Obrazovni trokut ljudskih prava“ utvrđeni je koncept kojim se objedinjuju znanje (teorija) te vještine i stavovi (praksa), a može se pronaći u raznim obrazovnim publikacijama o ljudskim pravima kao što su: *Human rights, education and global responsibilities* (1992.); *Understanding Human Rights, Manual on human rights education* (2006.); *Menschenrechte und Polizei, Handbuch für TrainerInnen*, na temelju Suntinger, W. (2005.), koji je također i koautor ovog priručnika; ažurirano u skladu s OSCE/ODIHR, *Guidelines on Human Rights Education for Law Enforcement Officials* (rujan 2012.)

Znanje – sudionici trebaju razumjeti i poznavati funkciju ljudskih prava u društvu; (povijesni) razvoj ljudskih prava; načela ljudskih prava (posebice načela nužnosti i razmjernosti; načelo nediskriminacije; obveze države s obzirom na poštovanje i zaštitu ljudskih prava; univerzalnost i nedjeljivost); osnovne elemente sustava zaštite ljudskih prava; sadržaj normi za zaštitu ljudskih prava koje su relevantne za njihov rad (uključujući apsolutnu zabranu mučenja); važne međunarodne dokumente o ljudskim pravima; organizacije i institucije koje se bave ljudskim pravima; ciljeve i značajke rada policije na temelju poštovanja ljudskih prava u demokratskim društvima.

Vještine – sudionici bi trebali biti sposobni: primijeniti načela ljudskih prava (posebice načela nužnosti i razmjernosti) u svojem praktičnom djelovanju; profesionalno komunicirati sa zajednicom i vanjskim dionicima, uključujući manjinske zajednice; oblikovati i predstaviti uvjerljive argumente; analizirati stvarne životne događaje iz perspektive ljudskih prava, uključujući uočavanje kršenja ljudskih prava; primijeniti vještine za upravljanje sukobima/rješavanje sukoba; suočiti se s kritikom; promišljati o vlastitom identitetu; raspravljati o pitanjima glede ljudskih prava, raznolikosti i djelovanja policije; primijeniti analizu ljudskih prava u vlastitom okruženju te u organizacijskim strukturama i praksama.

Stav – sudionici trebaju razmisliti o: samopoštovanju i poštivanju drugih ljudi na temelju dostojanstva svih osoba; zalaganju za jednakost bez obzira na spol, „rasu“, boju kože, etničko ili socijalno porijeklo, genetske osobine, jezik, vjeru ili uvjerenje, političko ili neko drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinu, rođenje, invalidnost, dob ili seksualnu orijentaciju itd.; povjerenju u ljudska prava kao cilj i temelj policijskog djelovanja; svijesti o vlastitim odgovornostima; suosjećanju prema drugima, posebno s obzirom na manjine; otvorenosti uma; poštovanju i uključivanju vanjskih dionika, uključujući zajednice i institucije za praćenje; otvorenosti za promišljanje; spremnosti na učenje iz pogrešaka; spremnosti na suočavanje s kritikama; prihvaćanju različitosti u društvu i njihovom značenju za policijsko djelovanje.

Savjet za osposobljavanje: osviještenost o važnosti osposobljavanja

Istraživanjima društvenih znanosti pokazuje se da osposobljavanje o ljudskim pravima – ako se provodi samostalno – ima ograničeni učinak. Osposobljavanje se mora ugraditi u širu strukturalnu i organizacijsku perspektivu. Ljudska prava moraju biti vidljivo priznata kao iznimno važna kroz interne postupke donošenja odluka, kao što su odabir osoblja, strategije za napredovanje i komunikaciju te informacijske strategije, funkcije upravljanja i vođenja te stegovni postupci. Prevladavajućim organizacijskim praksama može se ugroziti postizanje ciljeva osposobljavanja o ljudskim pravima. Ako se osposobljavanje provodi istodobno s drugim strukturnim mjerama u organizacijskoj kulturi, učinak će biti mnogo veći.

Izvor: Ujedinjeni narodi (UN), Ured visokog povjerenika za ljudska prava (OHCHR) (2011.).

Priprema priručnika

Da bi što je najbolje moguće usmjerila svoj rad u području obrazovanja i osposobljavanja o ljudskim pravima, FRA se posavjetovala s više od 80 dionika/institucija – uključujući Europsku komisiju, Nacionalne institucije za ljudska prava (NHRI), internacionalne i nacionalne sudionike u obrazovanju i osposobljavanju o ljudskim pravima te nevladine organizacije (NGO) – kroz mješovitu metodologiju upitnika koji se ispunjavaju na internetu, telefonske razgovore te izravne sastanke i radionice. U savjetovanju je sudjelovalo 19 policijskih akademija (Austrija, Belgija, Cipar, Danska, Grčka, Francuska, Irska, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Slovenija, Španjolska, Švedska i Ujedinjena Kraljevina); međunarodne organizacije s iskustvom u radu policije i ljudskim pravima kao što su Vijeće Europe i Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OSCE) te Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR); i specijalizirana tijela s mandatom u radu policije i osposobljavanju policije kao što su Udruga europskih policijskih akademija (AEPC), Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL), Europski policijski ured (Europol), Međunarodna organizacija kriminalističke policije (Interpol) i Nacionalna agencija za unaprjeđenje policijske službe sa sjedištem u Ujedinjenoj Kraljevini, koji su sudjelovali u pripremnim radionicama i istaknuli potrebu za ciljnim osposobljavanjem o ljudskim pravima.

Ispitanici su istaknuli da se uloga osposobljavanja o ljudskim pravima u okviru policijskog osposobljavanja razlikuje diljem EU-a. Da bi se profil osposobljavanja poboljšao, moraju se riješiti određeni izazovi. Policijsko osposobljavanje o ljudskim pravima može se održati neformalno i može biti dobrovoljno. Sudionici u savjetovanju istaknuli su nedostatak razmjene praksi u osposobljavanju o ljudskim pravima između policijskih akademija država članica EU-a i nedovoljan angažman vanjskih pružatelja usluga povezanih s osposobljavanjem o ljudskim pravima, kao što su nevladine organizacije i nacionalne institucije za ljudska prava. Također su opazili da osposobljavanje o ljudskim pravima za policiju nužno ne rješava uočeni sukob interesa između nositelja dužnosti (policije) i nositelja prava (članova društva).

FRA je za izradu ovog priručnika, koji je naknadno pregledala, angažirala dva savjetnika za ljudska prava i iskusna voditelja policijskog osposobljavanja, Gudrun Rabussay-Schwald i Waltera Suntingera.

Nekoliko stručnjaka za policijsko osposobljavanje i ljudska prava pregledalo je u svibnju 2011. nacrt publikacije. Želimo zahvaliti na korisnim doprinosima ovim stručnjacima: Anja Bienert, voditeljica Programa za policiju i ljudska prava u organizaciji Amnesty International, Nizozemska; Michiel Holthackers, AEPC, Policijska akademija, Nizozemska; Karl-Heinz Grundböck, glasnogovornik Ministarstva unutarnjih poslova Austrije; Andre Konze, pukovnik na Policijskoj akademiji Sjeverne Rajne-Vestfalije u Njemačkoj; Reinhard Kreissl, sociolog kriminalistike na Institutu za sociologiju prava i kriminologiju u Austriji; Marina Narvaez, savjetnica za pitanja borbe protiv terorizma, OSCE/Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR); Cristina Sganga, nezavisna savjetnica za ljudska prava i voditeljica policijskog osposobljavanja; i Murat Yildiz, savjetnik za obuku u Jedinici za strateška policijska pitanja OSCE-a. U drugom koraku osiguranja kvalitete predavači policijskih akademija iz 12 država članica EU-a (Austrije, Belgije, Bugarske, Francuske, Grčke, Litve, Njemačke, Poljske, Portugala, Slovačke, Švedske i Ujedinjene Kraljevine) i Hrvatske testirali su module iz nacrta priručnika u okviru

pilot-projekta osposobljavanja. Također cijenimo doprinos gospodina Suntingera za analitičke sheme, napomene i navode koji su za potrebe ovog priručnika prilagođeni iz njegovih radova. U priručniku se navode vježbe prilagođene iz programa osposobljavanja i vježbe o različitostima koje je osmislila organizacija Anti-Defamation League, a kojima su pridonijeli: g. Suntinger; gđa Rabussay-Schwald; Rafael Behr; Günther Berghofer, zapovjednik austrijske policije; Gamal Turawa, savjetnik za promicanje različitosti i voditelj osposobljavanja Metropolitanske policijske službe, London, Ujedinjena Kraljevina; i savjeti za osposobljavanje Thomasa Greisa iz Austrijske policijske akademije; Andre Konze, pukovnik na Policijskoj akademiji Sjeverne Rajne-Vestfalije, Njemačka; Maria Knutsson, viši predavač u Švedskoj nacionalnoj policijskoj školi; Remo Pusca, iz Austrijske policijske akademije; i Oliver van Wrochem, voditelj centra za studije Neuengamme Concentration Camp Memorial, i Ulrike Pastoor.

Želimo iskreno zahvaliti bivšem predsjedniku AEPC-a, Mauriceu Petitu, koji je ljudska prava uvrstio u program AEPC-a i povezoao FRA s nacionalnim policijskim akademijama. Nadalje zahvaljujemo Policijskoj akademiji u Lyonu, École Nationale Supérieure de la Police (ENSPI), gdje je Jean-Marie Fiquet održao pilotno osposobljavanje.

U trećem su koraku voditelji osposobljavanja, koji nisu sudjelovali u konceptualizaciji i izradi priručnika, uporabili ovaj priručnik u okviru osposobljavanja koje su CEPOL i FRA zajednički organizirali u Bramshillu, Ujedinjena Kraljevina, u rujnu 2011. Zahvaljujemo CEPOL-u što je bio domaćin tog događaja, prvoga u nizu osposobljavanja koja su zajednički organizirali CEPOL i FRA.

Tijekom ovog procesa FRA je dala platformu za razmjenu informacija, dijeljenje praksi i potrebe govornog osposobljavanja. Radi olakšavanja takvog dijeljenja znanja, priručnik sadržava devet vježbi za osposobljavanje o ljudskim pravima koje se trenutačno provode u nacionalnim policijskim akademijama diljem EU-a: u Austriji; tri prakse iz Njemačke; u Škotskoj; Švedskoj; i Ujedinjenoj Kraljevini; kao i u okviru ILGA-Europe; i OSCE-u/ODIHR-u.

Osim angažiranja svojih dionika, FRA-ini stručnjaci u području prava i društvenih znanosti proveli su važna povezana istraživanja, čiji rezultati ističu potrebu za ciljnim i prilagođenim policijskim osposobljavanjem kojim se uravnotežuju pitanja zaštite i načela nediskriminacije. Da bi se zadovoljile potrebe različitih društava, suvremeni se policijski koncepti u EU-u trebaju temeljiti na uspostavljanju odnosa povjerenja između svih dijelova društva u istoj mjeri. Provedba ljudskih prava nezaobilazan je preduvjet za stvaranje takvog povjerenja, a zahtijeva da policija proaktivno preuzme ulogu usmjerenu na službu.

Ove su FRA-ine publikacije relevantne za takvo policijsko djelovanje:

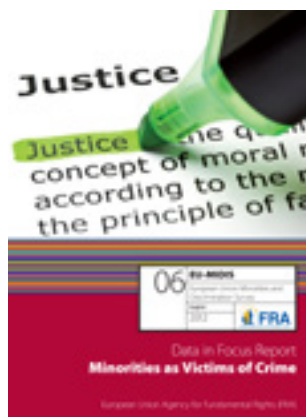
**Fundamental rights at Europe's southern sea borders (2013)
(Temeljna prava na južnim morskim granicama Europe (2013.))**

U FRA-inom izvješću istražuju se uvjeti na južnim morskim granicama Europe s obzirom na najtemeljnija prava, pravo na život i pravo osoba da se ne pošalju natrag na mučenje, u progon ili nehumano postupanje. U izvješću se razmatraju nadzor morske granice i procedure iskrcanja, kao i opća pitanja kao što su politike EU-a, osposobljavanje i operacije koje koordinira Frontex te se ispituju prakse u državama članicama EU-a koje su sudjelovale u istraživanju – Cipru, Grčkoj, Italiji, Malti i Španjolskoj. Svrha je ovog izvješća ponuditi savjete krea-

torima politika EU-a, kao i stručnjacima u državama članicama i EU-u, mapiranjem izazova glede temeljnih prava na južnim morskim granicama Europe i određivanje obećavajućih praksi.

**EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as Victims of Crime (2012)
(EU-MIDIS, Sažeto izvješće 6.: Manjine kao žrtve zločina (2012.))**

Sažeto izvješće EU-MIDIS Data in Focus 6 iznosi podatke o iskustvima ispitanika u odnosu na viktimizaciju u okviru pet vrsta kriminalnih djela: krađa vozila ili iz vozila; provala ili pokušaj provala; krađa osobne imovine koja ne uključuje uporabu sile ili prijetnju (krađa osobne imovine); napad ili prijetnja; i ozbiljno uznemiravanje. Prosječna stopa kriminalne viktimizacije za sve skupine ispitanice u okviru istraživanja EU-MIDIS iznosila je 24 %, drugim riječima, svaka četvrta osoba koja je pripadnik manjine izjavila je da je bila žrtvom zločina

najmanje jednom u razdoblju od 12 mjeseci prije provedbe istraživanja. „Vidljivije” manjinske skupine – to jest one koje se izgledom vidljivo razlikuju od većinskog stanovništva – prijavile su, u prosjeku, više razine viktimizacije u istraživanju EU-MIDIS od imigranata ili manjinskih skupina koje su izgledom slične većinskom stanovništvu. Ti rezultati, međutim, prikrivaju značajne razlike ovisno o državama članicama EU-a u kojima žive generičke skupine ispitanika, kao što su „Romi” ili „subsaharski Afrikanci”.

Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights (2012) (Učiniti zločine iz mržnje vidljivima u Europskoj uniji: priznavanje prava žrtava (2012.))

FRA-ino istraživanje pokazuje da su diskriminacija i netolerancija još uvijek prisutne u Europskoj uniji (EU), unatoč velikim naporima država članica da ih iskorijene. Verbalno zlostavljanje, fizički napadi i ubojstva motivirana predrasudama pogađaju društvo u EU-u u svim aspektima njegove različitosti, od vidljivih manjina do osoba s invaliditetom. Oni koji počinje takve „zločine iz mržnje“ – prilično širok pojam za ovu zabrinjavajuću stvarnost – dolaze iz svih razina društva. Njihovi zločini uzrokuju neprocjenjivu štetu za žrtve, obitelji i društvo kao cjelinu, a time postaje sve

nužnije hitno razmotriti kako reagirati na najbolji način. Svrha ovog FRA-inog izvješća je pomoći EU-u i njegovim državama članicama u borbi protiv povrede ovih temeljnih prava na način da se povrede učine vidljivijima i da se počinitelje pozove da preuzmu odgovornost za svoje postupke. To podrazumijeva poticanje žrtava i svjedoka da prijave takve zločine te povećanje njihovog povjerenja u sposobnost kaznenopravnog sustava da se odlučno i učinkovito obračuna s takvim zločinima.

Data in Focus Report 4: Police Stops and Minorities (2010) (Sažeto izvješće 4.: Policijska kontrola i manjine (2010.))

EU-MIDIS, prvo istraživanje provedeno diljem EU-a koje je ispitivalo imigrante i skupine etničkih manjina o njihovim iskustvima o diskriminaciji i kriminalnoj viktimizaciji u svakodnevnom životu, pokazalo je da je policija zaustavila pripadnike manjina češće nego pripadnike većinskih skupina koje žive u istom susjedstvu u Belgiji, Francuskoj, Grčkoj, Njemačkoj i Španjolskoj. Manjinske skupine koje smatraju da ih policija zaustavlja zbog njihovog etničkog ili imigrantskog porijekla imaju nižu razinu povjerenja u policiju nego manjine koje

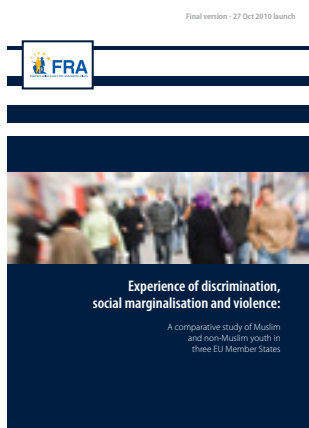
smatraju da zaustavljanje nije povezano s njihovim manjinskim porijeklom.

Towards more Effective Policing, Understanding and Preventing Discriminatory Ethnic Profiling: A Guide (2010) (Za učinkovitiji rad policije: Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminativnog etničkog profiliranja (2010.))

Kada je odluka da se pojedinac zaustavi motivirana isključivo ili uglavnom na temelju rase, etničke ili vjerske pripadnosti te osobe, takva odluka predstavlja diskriminativno etničko profiliranje. Takve prakse mogu uzrokovati otuđenje određenih zajednica u EU-u i umanjiti učinkovitost rada policije. FRA-in vodič nastoji pomoći policiji da suzbije i izbjegne diskriminativno etničko profiliranje, a osmišljen je kao oruđe za postizanje učinkovitijeg rada policije.

Experiences of discrimination, social marginalisation and violence: A comparative study of Muslim and non-Muslim youth (2010) (Iskustva o diskriminaciji, društvenoj marginalizaciji i nasilju: Komparativna studija mladih muslimanske i nemuslimanske vjeroispovijesti (2010.))

Društvena marginalizacija i diskriminacija ostavljaju ozbiljne posljedice u svakom društvu – obje se trebaju riješiti prioritarno, s obzirom na to da su izravno povezane s nasilnim ponašanjem u mladima. Ovo istraživanje pokazuje visoku razinu preklapanja u tri države članice (Francuska, Španjolska i Ujedinjena Kraljevina) kada su u pitanju objasnidbeni čimbenici za nasilne stavove ili djela koja su počinili mladi. Glavni čimbenici koji se mogu povezati s nasilnim ponašanjem su pripadnost muškom spolu, pripadnost dijelu deliktivne skupine mladih ljudi/bandi,

pripadnost diskriminiranoj skupini i socijalna marginalizacija – kada se ovi aspekti uzmu u obzir, vjerska pripadnost i/ili podloga nema nikakvu važnost za objašnjavanje nasilnog ponašanja. Rezultati se temelje na istraživanju koje je FRA provela 2008./2009. godine na 3 000 djece u dobi od 12 do 18 godina u Francuskoj, Španjolskoj i Ujedinjenoj Kraljevini – trima državama članicama u kojima su se dogodili teroristički napadi povezani s radikalnim islamizmom ili urbani nemiri u vezi s imigrantskom mladeži s većinskim muslimanskim porijeklom.

MODUL 1.: OSNOVE LJUDSKIH PRAVA

Uvod	23
Aktivnost: Razumijevanje osnova ljudskih prava	24
Letak – Osnovne ideje i koncepti ljudskih prava	26
Informativna građa	27
1. Što su ljudska prava?	27
2. Koje vrste ljudskih prava postoje?	28
3. Čemu služe ljudska prava?	29
4. Koje obveze proizlaze iz ljudskih prava	30
5. Gdje su ljudska prava uvrštena u zakon i kako se prate?	33
Dodatna građa	37

Osnove ljudskih prava

Uvod

Ovaj nas modul uvodi u opće koncepte i značajke ljudskih prava, istražujući njihove etičke i povijesne korijene te njihov suvremeni oblik i provedbu. On daje uvid u pravne instrumente i terminologiju u uporabi, kao i organizacije i projekte koji štite i promiču ljudska prava.

Tu se ističe nekoliko osnovnih obilježja ljudskih prava, uključujući osnovni krovni koncept ljudskog dostojanstva i nabrojanje specifičnih prava u okviru toga sveobuhvatnog koncepta. Objašnjavaju se i dvostruke obveze država da poštuju i štite ljudska prava: „poštivanje“ predstavlja negativnu obvezu suzdržavanja od djelovanja koje bi ograničilo ljudska prava, a „zaštita“ se odnosi na pozitivnu obvezu poduzimanja radnji da bi se osiguralo ostvarivanje ljudskih prava.

Aktivnost je osmišljena radi poticanja rasprave o ulozi i svrsi ljudskih prava u današnjim društvima, prije nego što se u sljedećim modulima pozabavimo specifičnim obilježjima ljudskih prava u vezi s policijom. Pitanja za raspravu počinju nelegalističkim pristupom ljudskim pravima. Nakon toga slijede pitanja koja trebaju potaknuti raspravu o ljudskom dostojanstvu i specifičnim pravima, svrsi ljudskih prava i obvezama koje proizlaze iz tih prava.

Pokreću se temeljna pitanja o načelima, organizaciji i funkcioniranju društva i države te potiče dinamična rasprava.

Aktivnost: Razumijevanje osnova ljudskih prava

Svrha:

Ova je aktivnost osmišljena radi proširenja razumijevanja osnova ljudskih prava, uključujući temeljne koncepte i njihovo funkcioniranje.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti osnovne ideje i funkcije ljudskih prava
- razumjeti temeljne pojmove ljudskih prava i odgovarajuće obveze
- stjecati znanja o razvoju ljudskih prava tijekom vremena
- upoznati se s najvažnijim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i vrstama zaštitnih mehanizama

Stav

- prepoznati osnovne vrijednosti ljudskih prava, uključujući njihovo pravno i političko značenje te činjenicu da su ta prava temelj za mirno društvo i doprinose pravednom življenju svih

Vještine

- prepoznati ljudska prava povezana s policijskim djelovanjem

Zahtjevi:

- trajanje: 40–60 minuta
- građa:
  - letak s pitanjima za raspravu
  - neobvezno: projektor i prezentacija u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: najviše 20–25 osoba

Opis aktivnosti: Razumijevanje osnova ljudskih prava

- 1 Predstavite svrhe i ciljeve ove aktivnosti.
- 2 Podijelite letak Osnovne ideje i koncepti ljudskih prava.
- 3 Podijelite sudionike u skupine od 4 do 6 osoba i zamolite ih da izraze mišljenje o jednoj ili dvije izjave po skupini. Skupine imaju 30 do 45 minuta za rad, ovisno o broju izjava o kojima će raspravljati. Osigurajte da skupine imenuju izvjestitelja koji će predstaviti njihove rezultate pred svim sudionicima.
- 4 Odgovorite na sva pitanja koja vam skupine postavljaju tijekom rada.
- 5 Skupine trebaju predstaviti svoj rad pred svim sudionicima.
- 6 Održite opću raspravu o rezultatima razmatrajući ono što se naučilo tijekom rasprave.
- 7 Navedite sažetak glavnih zaključaka i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativne građe, prema potrebi.

Letak – Osnovne ideje i koncepti ljudskih prava

Pitanja za raspravu

1. „Odnosite se prema drugima onako kako biste željeli da se oni odnose prema vama.“

- Kakav je odnos između „zlatnog pravila“ i ljudskih prava? Gdje vidite zajedničku podlogu ili odstupanja?
- Mislite li da su ljudska prava univerzalno primjenjiva?

2. „Ideja ljudskih prava jednostavna je koliko i moćna: odnositi se prema ljudima dostojanstveno.“

John Ruggie, posebni izvijestitelj UN-a za poslovanje i ljudska prava, Vodeća načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima

- Slažete li se s tom izjavom? Objasnite razloge zbog kojih se slažete ili ne slažete.
- Znete li neki drugi kratki navod koji izražava osnovnu ideju ljudskih prava?

3. „Priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji temelj je slobode, pravde i mira u svijetu.“

Ujedinjeni narodi, Opća deklaracija o pravima čovjeka, 1948.

- Slažete li se s tom izjavom? Objasnite razloge zbog kojih se slažete ili ne slažete.
- Možete li se sjetiti još nekih „temelja“ slobode, pravde i mira?

4. „Cilj svakog političkog udruživanja je očuvanje prirodnih i neotuđivih prava čovjeka. Ta prava su: sloboda, vlasništvo, sigurnost i otpor potlačivanju.“

Francuska Deklaracija o pravima čovjeka i građanina, članak 2., 1789.

- Vrijedi li taj koncept cilja države i u današnje vrijeme?
- Kojih se još državnih ciljeva možete sjetiti?

5. „U današnje se doba previše raspravlja o pravima. Ljudi su zaboravili na obveze koje imaju jedni prema drugima i društvu kao cjelini.“

- Slažete li se s tom izjavom? Objasnite razloge zbog kojih se slažete ili ne slažete.
- Koji je odnos između prava i obveza?

Informativna građa

Ova informativna građa sadržava korisne informacije za odgovore na pitanja iz letka i usmjerava raspravu o osnovama ljudskih prava kroz sljedeću strukturu:

1. Što su ljudska prava?
2. Koje vrste ljudskih prava postoje?
3. Čemu služe ljudska prava?
4. Koje obveze proizlaze iz ljudskih prava?
5. Gdje su ljudska prava uvrštena u zakon i kako se prate?

1. Što su ljudska prava?

Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svijesću te trebaju jedna prema drugima postupati u duhu bratstva.

Razne filozofije i religije diljem svijeta stoljećima se bave istraživanjem temeljnih načela na kojima počivaju ljudska prava. Jedno je od glavnih filozofskih pitanja o ljudskim pravima:

Kako bismo se trebali odnositi jedni prema drugima?

„Zlatno pravilo“ je drevno etičko načelo koje odgovora na to pitanje i usmjerava ponašanje ljudi: „Odnosite se prema drugima onako kako biste željeli da se oni odnose prema vama.“ Različite formulacije „zlatnog pravila“ nalaze se u velikim svjetskim religijama i etičkim sustavima.

Ljudska su prava u mnogočemu suvremena podrobna formulacija „zlatnog pravila“. Načela ljudskih prava temelje se na ideji da je svim ljudskim bićima prirodno ljudsko dostojanstvo. Svatko se, dakle, mora suzdržati od narušavanja tog dostojanstva. Svatko također mora djelovati tako da zaštiti svoje ljudsko dostojanstvo i dostojanstvo drugih ljudi. Osim dostojanstva, ljudska prava obuhvaćaju i ideje slobode, pravde, jednakosti i solidarnosti.

Savjet za osposobljavanje: Primjena „zlatnog pravila“

Rasprava o „zlatnom pravilu“ u kontekstu ljudskih prava može pokrenuti osjetljive teme i izazovna pitanja, posebice s obzirom na vjerska pitanja. Pokušajte predvidjeti takve komentare i pripremiti odgovore da biste možebitno osjetljivu situaciju riješili mirno i profesionalno.

2. Koje vrste ljudskih prava postoje?

Opća deklaracija o ljudskim pravima, Preambula

[...] priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji temelj je slobode, pravde i mira u svijetu.

Ljudska se prava mogu izraziti kroz vrijednosti, zakone i politike. Ljudsko dostojanstvo, sloboda, jednakost i solidarnost predstavljaju koncepte koji čine temelj ljudskih prava (članak 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima). Ti su koncepti jasno izraženi u okviru mnogih specifičnih ljudskih prava koja se navode u ustavima država te regionalnim i međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima.

Ljudska prava pokrivaju mnoga životna područja, a često se razvrstavaju prema sljedećim kategorijama:

Građanska i politička prava

- pravo na život
- zabrana mučenja
- zabrana ropstva
- pravo na slobodu i osobnu sigurnost
- pravo na pravedno suđenje
- pravo na osobni i obiteljski život
- pravo na slobodu svijesti i vjeroispovijesti
- pravo na slobodu izražavanja
- pravo na slobodno udruživanje i okupljanje
- pravo na slobodu kretanja
- pravo glasanja
- jednak pristup javnim službama
- pravo na osnivanje političke stranke
- pravo na peticiju
- pravo na imovinu (navodi se i u dijelu o gospodarskim i socijalnim pravima)

Gospodarska, socijalna i kulturna prava

- pravo na rad i slobodni izbor zaposlenja
- pravo na pravedne i povoljne uvjete rada
- pravo na osnivanje sindikata
- pravo na socijalnu zaštitu
- pravo na odgovarajući životni standard
- pravo na zdravlje
- pravo na školovanje
- pravo na sudjelovanje u kulturnom životu i uživanje pogodnosti znanstvenog napretka

Solidarna/kolektivna prava

- pravo na samoopredjeljenje pripadnosti narodu
- prava manjina i autohtonih naroda
- pravo na razvoj

Jednakost i nediskriminacija

- Pravo na jednakost i nediskriminaciju predstavlja materijalno pravo i načelo prema kojem se sva ljudska prava jamče bez ikakvog oblika diskriminacije.

Savjet za osposobljavanje: Predstavljanje cijelog spektra ljudskih prava

Tijekom rasprave o različitim kategorijama ljudskih prava, korisno je predstaviti cijeli spektar ljudskih prava. Razmatrajući cijeli spektar, sudionici mogu bolje razumjeti kako su određena prava, kao što su gospodarska i socijalna prava, relevantna za njih kao nositelje tih prava. Tako će se također naglasiti da ljudska prava predstavljaju stup modernog društva, ali i da neke marginalizirane skupine još uvijek ne uživaju sva ljudska prava.

3. Čemu služe ljudska prava?

„Idea ljudskih prava jednostavna je koliko i moćna: odnositi se prema ljudima dostojanstveno.“

John Ruggie, posebni izvjestitelj UN-a za poslovanje i ljudska prava, UN Doc A/HRC Vodeća načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima

„Ljudska prava su temeljna prava koja osnažuju ljude da oblikuju svoje živote u skladu s načelima slobode, jednakosti i poštovanja ljudskog dostojanstva.“

Manfred Nowak, bivši posebni izvjestitelj UN-a za probleme mučenja (2003.), Uvod u Međunarodni režim za ljudska prava, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, str. 1.

Ljudska prava, koja obuhvaćaju prava i obveze, stvaraju okruženje u kojem svi ljudi mogu živjeti dostojanstveno. Ljudska su prava razna prava i obveze pojedinaca i države.

Za pojedince, ljudska prava:

- pomažu u stvaranju uvjeta za ispunjavanje njihovih osnovnih potreba;
- osiguravaju temeljne ljudske vrijednosti kao što su život, tjelesni i duševni integritet, sloboda, sigurnost, dostojanstvo i jednakost, protiv zlostavljanja od države i od drugih ljudi;
- štite i pomažu u sprečavanju isključenosti i marginalizacije omogućujući pristup socijalnim uslugama, kao što su obrazovanje i zdravstvo;
- nude mehanizam za postizanje ravnoteže i oruđe za rješavanje konflikata kada se pojave sukobi legitimnih interesa (prava i slobode jedne osobe završavaju ondje gdje počinju prava i slobode druge osobe);
- pomažu u donošenju konkretnih pravnih i moralnih prosudbi u teškim životnim okolnostima.

Za države, ljudska prava:

- reguliraju način na koji države i društva međusobno djeluju s ljudima, dajući osnovna pravila o tome kako bi države i društva trebali funkcionirati;
- određuju obveze države da poštuje i štiti pojedince;
- pružaju državama smjernice za izradu zakona kojima se regulira individualno i kolektivno djelovanje te uspostavljaju relevantna, nepristrana tijela koja donose odluke o (pravnim) sukobima i izvršavaju zakone;
- čine temelj slobode, pravde i mira u društvu.

Za policijske službenike, ljudska prava:

- pomažu policijskim službenicima pri odluci što je dopušteno ili zabranjeno;
- pomažu u oblikovanju internih policijskih organizacijskih struktura;
- određuju dužnost policijskih službenika kao predstavnika države da poštuju i štite pojedince;
- osiguravaju temeljne ljudske vrijednosti za policijske službenike koji također imaju svoja prava.

Da bi se ljudska prava u potpunosti ostvarila, pojedinci moraju ta prava poštovati, a države ih moraju i poštovati i zaštititi. Obveze poštovanja i zaštite temeljne su za sustav ljudskih prava.

Savjet za osposobljavanje: Odgovori na pitanja i probleme koji se mogu pojaviti tijekom rasprave

- Što je dostojanstvo?
- Primjeri okolnosti u kojima je/nije lako odnositi se prema nekome dostojanstveno
- Čimbenici koji povećavaju ili umanjuju dostojanstvo
- Odgovaraju li ljudska prava na drevno pitanje kako se trebamo odnositi jedni prema drugima?
- „Ljudska prava predstavljaju samo ideju Zapada. Druge kulture imaju drugačije vrijednosti. Svoje ideje ne bismo trebali nametati drugim narodima.“
- Koje su osnovne ljudske potrebe?
- Koja je funkcija države?
- „Ako osoba nije ispunila svoje dužnosti prema društvu, zašto se toj osobi ne bi zauzvrat oduzela njezina prava?“

4. Koje obveze proizlaze iz ljudskih prava

Povelja Europske unije o temeljnim pravima, članak 1.

„Ljudsko dostojanstvo je nepovredivo. Ono se mora poštovati i štititi.“

Obveze pojedinca

Pojedinci moraju poštovati svoja prava i prava drugoga. Prava i slobode jedne osobe završavaju ondje gdje počinju prava i slobode druge osobe. Sva su ljudska prava, bez obzira na kategoriju, nedjeljiva i međusobno ovisna, što znači da je ostvarivanje jednog prava ključan uvjet, ili je nužno, za ostvarivanje drugih prava. Taj je koncept primjenjiv i na obveze države.

Obveze države

Države su obvezne suzdržati se od neopravdanog ograničavanja ljudskih prava (obveza poštovanja) i djelovati u cilju osiguravanja ostvarivanja ljudskih prava (obveza zaštite). Ljudska bića su nositelji ljudskih prava, a države, uključujući pravosudna, izvršna i zakonodavna tijela, odgovarajući su nositelji dužnosti. Bez obveza poštovanja i zaštite, prava kategorizirana u informativnoj građi iz ovog modula ne bi imala nikakvog značenja.

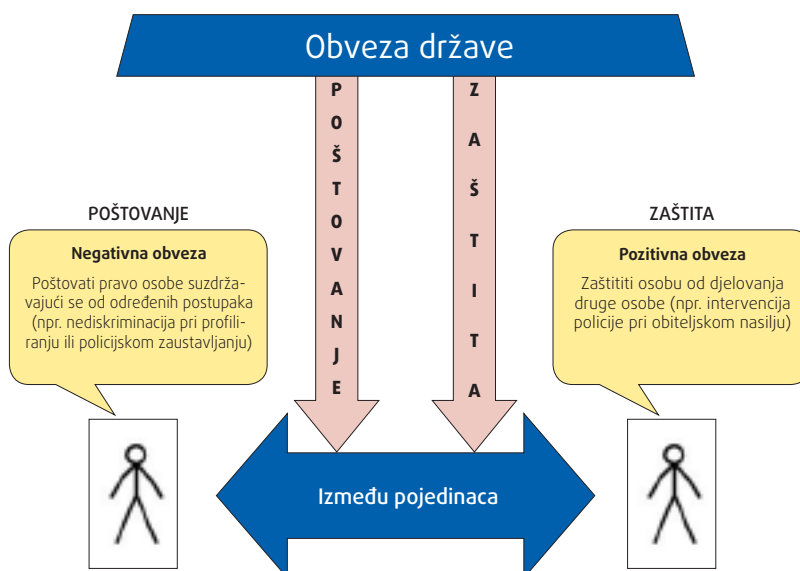
Svesu državne vlasti obvezane ovim dvjema osnovnim odgovornostima*:

- **Obveza poštovanja:** Država se mora suzdržati od nezakonitih i nerazmjernih postupaka. Neopravdano narušavanje ljudskih prava predstavlja kršenje ljudskih prava.
- **Obveza zaštite:** Država je obvezna poduzeti administrativne, zakonodavne i/ili pravosudne mjere za zaštitu ljudskih prava radi osiguranja da ljudi u potpunosti ostvare svoja prava. Neuspjeh u poduzimanju odgovarajućih mjera predstavlja kršenje ljudskih prava.

*Napomena: UN-ov sustav ljudskih prava razradio je tzv. trijadu obveza poštovanja, zaštite i ispunjavanja. Radi jednostavnosti, taj sustav nije u uporabi u okviru policijskog djelovanja.

Policijske obveze

Obveze poštovanja i zaštite ljudskih prava prenose se i na policijske službenike jer oni predstavljaju nadležna tijela koja je ovlastila država.

Obveza poštovanja za policijske službenike

Policija je obvezna poštovati ljudska prava. To znači da policijski službenici ne smiju proizvoljno, ili neopravdano, narušavati ljudska prava pojedinaca.

Poštovanje ljudskih prava: nužnost i razmjernost

Kada policijski službenik uhiti sumnjivca, on ili ona narušava ljudsko pravo sumnjivca na osobnu slobodu i sigurnost zajamčeno člankom 5. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). Narušavanje tog ljudskog prava može biti opravdano radi zaštite prava drugih osoba ili provedbe zakona. Međutim, ako policijski službenik djeluje bez opravdane zakonske osnove i legitimnog cilja ili ako ne poštuje načela nužnosti i razmjernosti, tada taj policijski službenik krši ljudsko pravo sumnjivca na slobodu zajamčenu navedenim člankom.

Tablica 1.1.: Obveza poštovanja: primjeri iz policijske prakse

Ljudska prava i odgovarajuća obveza poštovanja	
Za pravo na...	Policijski se službenik treba suzdržati od...
život	• pretjerane uporabe sile koja može uzrokovati smrt
zaštitu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja	• uporabe sile tijekom razgovora • pretjerane uporabe sile pri suprotstavljanju fizičkom otporu
osobnu slobodu i sigurnost	• uhićivanja ili pritvaranja osobe bez pravne osnove
privatni život	• ulaska u privatni dom bez odgovarajućeg opravdanja, kao što je nalog za pretragu
mirno okupljanje	• zabrane okupljanja bez odgovarajućeg opravdanja • pretjerane uporabe sile u rješavanju i/ili smirivanju demonstracija

Izvor: FRA, 2013.

Obveza zaštite za policijske službenike

Policijski su službenici obvezni štiti ljudska prava, što od njih iziskuje poduzimanje konkretnih mjera na organizacijskoj i operativnoj razini da se zajamči ostvarivanje ljudskih prava. To znači obvezu zaštite ljudskih prava pri prijetnjama, uključujući odnose među pojedincima, tzv. „horizontalnu“ razinu. Pri obiteljskom nasilju, na primjer, policija je obvezna poduzeti konkretne mjere radi zaštite prava na život i prava na tjelesni integritet i sigurnost žrtve. Ako policija ne uspije zaštititi ugroženu osobu bez odgovarajućeg opravdanja, taj će neuspjeh predstavljati kršenje ljudskih prava. Ta obveza također zahtijeva da policija na primjeren način istraži sve tvrdnje koje se odnose na kršenje prava na život ili prava na tjelesni integritet, bez obzira na to tko bi mogao počinuti takvo kršenje.

Tablica 1.2.: Obveza zaštite: primjeri iz policijske prakse

Ljudska prava i odgovarajuća obveza zaštite	
Za pravo na...	Policija bi trebala...
život	• poduzeti odgovarajuće mjere pri neprijepornoj prijetnji za život i tjelesni integritet
zaštitu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja	• poduzeti odgovarajuće mjere pri obiteljskom nasilju
osobnu slobodu pravedno suđenje	• obavijestiti pritvorenika o razlozima uhićenja i optužbama protiv njega ili nje
mirno okupljanje	• oblikovati organizacijske aranžmane i poduzeti odgovarajuće operativne mjere za zaštitu mirnih prosvjednika od napada drugih ljudi
učinkoviti pravni lijek	• bez odgode i nepristrano istražiti navode o kršenju ljudskih prava

Izvor: FRA, 2013.

Slično kao i pri tradicionalno jačem naglasku na građanska i politička prava, javnost je svjesnija negativne državne obveze da poštuje ljudska prava – ograničenja državnog djelovanja, nadzora državnih ovlasti, nemiješanja – nego pozitivne državne obveze.

5. Gdje su ljudska prava uvrštena u zakon i kako se prate?

„Nacionalne institucije za ljudska prava (NHRI) imaju važnu ulogu u arhitekturi ljudskih prava na nacionalnoj razini kroz, primjerice, praćenje usklađenosti, provođenje istraživanja, pokretanje preventivnih mjera i podizanje svijesti.“

FRA (2010.), National Human Rights Institutions in the EU Member States: Strengthening the fundamental rights architecture in the EU I (Nacionalne institucije za ljudska prava u državama članicama EU-a: Jačanje arhitekture temeljnih prava u EU-u I), Luxembourg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 7.

„NHRI također djeluju kao centri unutar država koji povezuju aktere, kao što su vladine agencije, s civilnim društvom. Uspostavljajući takve veze NHRI pridonose smanjenju ‚provedbenih razlika‘ između provedbenih standarda i konkretnih mjera. NHRI također pomažu u osiguravanju primjene cijelog nedjeljivog i međusobno ovisnog spektra ljudskih prava.“

FRA (2010.), National Human Rights Institutions in the EU Member States: Strengthening the fundamental rights architecture in the EU I (Nacionalne institucije za ljudska prava u državama članicama EU-a: Jačanje arhitekture temeljnih prava u EU-u I), Ured za publikacije, str. 8.

Zakon ima temeljnu ulogu u ljudskim pravima. Ljudska su prava prvo bila utvrđena na nacionalnoj razini, a nakon Drugog svjetskog rata sustavno se uključuju u međunarodne zakone. Međunarodni ugovori o ljudskim pravima obično sadržavaju članak koji određuje obveze država u odnosu na ljudska prava. Praksa međunarodnih tijela za ljudska prava, uključujući Europski sud za ljudska prava (ESLJP), pomogla je u konkretnijem definiranju tih prava. Zahvaljujući razvoju na razini Ujedinjenih naroda (UN) i na regionalnim razinama, sada postoji sveobuhvatan skup međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava koji je primjenjiv na razna životna područja.

Standardi za zaštitu ljudskih prava na regionalnoj europskoj razini posebno su važni za ovaj modul osposobljavanja. Ti standardi uključuju ugovore UN-a i europske ugovore koji važe istodobno i jednako

se primjenjuju u europskim državama koje su ih ratificirale. U skladu s dobro poznatim načelom međunarodnog prava, ako je u istoj situaciji primjenjivo nekoliko normi, primjenjuju se one norme koje su najpovoljnije za pojedinca.

U nastavku su dva popisa u kojima se navode neki od međunarodnih ugovora i drugih instrumenata koji sadržavaju standarde za zaštitu ljudskih prava. Prvi popis sadrži dokumente koji su općenito značajni, a drugi one koji imaju poseban značaj za policiju:

Važni međunarodni instrumenti za ljudska prava – općenito

- Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)
- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.)
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)
- UN-ova Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979.)
- UN-ova Konvencija o pravima djeteta (1989.)
- UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006.)
- Europska konvencija o ljudskim pravima (1950.)
- Europska socijalna povelja (1961.)
- Povelja Europske unije o temeljnim pravima (2000.)

Važni međunarodni instrumenti za ljudska prava – usko povezani s policijom

- UN-ova Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (1984.)
- Neobvezni protokol UN-ove Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (2002.)
- Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanka (2006.)
- Europska konvencija za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987.)
- UN-ov Kodeks ponašanja za službenike odgovorne za provođenje zakona (1979.)
- UN-ova Deklaracija o temeljnim načelima pravde za žrtve zločina i zlouporabe moći (1985.)
- UN-ova Temeljna načela o uporabi sile i vatrenog oružja od strane službenika odgovornih za provođenje zakona (1990.)
- Deklaracija o policiji Vijeća Europe (1979.)
- Europski kodeks policijske etike Vijeća Europe (2001.)

Mehanizmi za ljudska prava

Na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini postoje mehanizmi koji pomažu u praćenju i uređivanju ljudskih prava.

Zaštita ljudskih prava započinje na nacionalnoj razini. Međunarodni mehanizmi za zaštitu ljudskih prava aktiviraju se tek kad nacionalni sustavi ne funkcioniraju ispravno i kad se kroz njih ne otkloni kršenje ljudskih prava.

Postoji i nekoliko međunarodnih mehanizama za promicanje i zaštitu ljudskih prava. Ti mehanizmi sve više utječu na zakone i prakse u okviru država. Njihova sudska praksa i preporuke u mnogim su europskim državama dovele do pravnih i institucionalnih reformi, uključujući reforme policije.

Na globalnoj razini također postoje mehanizmi poput univerzalnog periodičkog pregleda prema kojem UN-ovo Vijeće za ljudska prava svake četiri godine ocjenjuje poštovanje ljudskih prava u svakoj državi članici UN-a.

U nastavku su navedeni mehanizmi za ljudska prava na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini, uključujući i tijela povezana s policijom:

Mehanizmi za ljudska prava na nacionalnoj razini

- Policija, za specifičnu ulogu policije pogledajte modul 2.
- Sudovi, uključujući i ustavne sudove
- Pravobranitelji ili nacionalna povjerenstva za ljudska prava
- Parlament, uključujući i parlamentarna tijela posebno zadužena za praćenje ljudskih prava
- Mehanizmi za praćenje ustanova za pritvor, uključujući Nacionalne mehanizme za prevenciju u okviru Neobveznog protokola UN-ove Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka
- Nacionalna tijela za ravnopravnost i nediskriminaciju
- Nevladine organizacije
- Mediji
- Sindikati
- Stručne skupine

Mehanizmi za ljudska prava na europskoj razini

- Sud Europske unije (CJEU)
- Europski sud za ljudska prava (ESLJP)
- Europski odbor za sprječavanje mučenja Vijeća Europe
- Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)
- Nevladine organizacije

Mehanizmi za ljudska prava na međunarodnoj razini

- Odbor UN-a za ljudska prava
- Vijeće UN-a za ljudska prava
- Odbor za sprječavanje mučenja
- Pododbor za sprječavanje mučenja
- Nacionalni mehanizmi za prevenciju
- Odbor za uklanjanje rasne diskriminacije
- Odbor za uklanjanje diskriminacije žena
- Nevladine organizacije

Tijela povezana s policijom u Europi

- Europski ured za pravosudnu suradnju (Eurojust)
- Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex)
- Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL)
- Europski policijski ured (Europol)

Dodatna građa

Ovaj odjeljak kroz istraživanje filozofskih korijena i razvoja ljudskih prava pruža uvod u naknadno detaljnije informiranje o aktualnim mehanizmima za ljudska prava. Započinjemo proširenom raspravom o „zlatnom pravilu“ navedenom u informativnoj građi ovog modula, dodajući opis evolucije ljudskih prava od njihovih početaka u europskom prosvjetiteljstvu pa sve do suvremenijeg razvoja tih prava. Nakon toga slijedi rasprava o jednoj ili više kontroverzi u vezi s ljudskim pravima i njihovom univerzalnošću, a voditelju osposobljavanja pruža dokaze i argumente koji podržavaju koncept univerzalnosti.

U drugom se dijelu bavimo praktičnim informacijama. Taj dio pruža pojedinosti o aktualnim mehanizmima za ljudska prava na europskoj i međunarodnoj razini. Navodi se i opis ključnih aktera nevladinih organizacija i tijela povezanih s policijom u Europi.

„Zlatno pravilo“ i evolucija ljudskih prava

„Zlatno pravilo“ prisutno je u mnogim različitim kulturnim kontekstima:

- „Izbjegavaj činiti ono za što bi korio druge.“ (Tales iz Mileta)
- „Ovo je sažetak svih dužnosti: ne učini ništa drugima što bi, učini li se tebi, tebi uzrokovalo bol.“ (hinduizam)
- „Što ti je samom mrsko, ne čini drugom čovjeku. To je cijeli zakon, sve ostalo su komentari.“ (judaizam)
- „Čini drugima ono što želiš da oni čine tebi.“ (kršćanstvo)
- „Nitko od vas neće biti vjernik sve dok ne bude želio svome bratu ono što želi i sebi.“ (islam)
- „Ne povrijedi druge na način s kojim bi se i ti osobno našao uvrijeđenim.“ (budizam)
- „Nikada ne čini drugome ono što ne bi želio da drugi učini tebi.“ (Konfucije)
- „Djeluj samo po onoj maksimi za koju istodobno možeš htjeti da postane općim zakonom.“ (Immanuel Kant)

Europsko prosvjetiteljstvo i ljudska prava

Pozivajući se na drevnu grčku filozofiju, filozofi europskog prosvjetiteljstva ispitivali su apsolutnu slobodu ljudskih bića u „prirodnom stanju“. Kako bi onda bilo koja državna institucija legitimno mogla zahtijevati od njih da se ponašaju na određeni način? Ta napetost između (države) prisile i (ljudske) slobode zaokupila je mnoge mislioce tijekom europskog prosvjetiteljstva. Prema riječima filozofa Johna Lockeja (1632.–1704.): „Ako ne ograničimo moć vlasti, ostvarenje našeg suvereniteta bi zbog sumnje da drugi neće uvijek poštovati moralne granice koje zahtijeva status racionalnog, nezavisnog i zato suverenog bića postalo neizvjesno.“ Međutim, Locke vjeruje da postoji očiti način kako možemo osigurati naše temeljne interese, a to je da neke od naših ovlasti ustupimo ljudima koje posebno zadužimo za zaštitu tih interesa i dodijelimo im ovlasti da osiguraju našu zaštitu. „Tijelo vlasti za koje odabiremo predstavnike može se smatrati pravnim samo ako ti predstavnici nastavljaju djelovati u dobroj vjeri

i u našu korist.”¹ Ta teorija društvenog ugovora predstavlja moralnu osnovu moderne liberalne države, uključujući instituciju države koja dodjeljuje ovlasti policiji. Locke je također naveo što je potrebno za postizanje „očuvanja života, slobode i vlasništva”: zakonodavstvo, sudstvo i izvršna vlast. Kasnije je Charles de Montesquieu (1689.–1755.) razradio osnovni koncept podjele državne vlasti, a Jean-Jacques Rousseau (1712.–1778.) naglasio demokratski element država. To je pomoglo u utvrđivanju teoretskih temelja moderne države i inspiriralo revolucionarni proces koji se prvo pojavio u SAD-u (1776.) i Francuskoj (1789.), a kasnije proširio na većinu europskih država.

Taj se proces nastavio i u modernim vremenima. Ljudska prava razvila su se u okrilju političke etike, kroz rasprave usmjerene na legitimnost države i uporabu ovlasti, uključujući uporabu fizičke sile, za ograničavanje slobode pojedinca.

Društveni pokreti preuzeli su odgovarajuće etičke i moralne tvrdnje koje su inspirirale revolucionare na svrgavanje apsolutističkih i represivnih režima. Nakon uspješnih revolucija ljudska su prava integrirana u nacionalne zakone, uglavnom u ustave država. Taj proces kodifikacije osnažio je i legitimizirao etičke tvrdnje, kao i uporabu fizičke sile države.

Pokret za ženska prava očit je primjer tog razvoja. Počevši s djelima *Obrana ženskih prava* (1792.) autorice Mary Wollstonecraft i *Deklaracija o pravima žena i građanki* (1791.) francuske revolucionarke Olympe de Gouge, taj pokret ima dugu i kontinuiranu povijest prenošenja etičkih/političkih tvrdnji u zakone i njihovu praksu.

Još jedan primjer su i pokreti protiv diskriminacije te pokreti lezbijki, gejeva, biseksualnih i transrodnih osoba (LGBT) koji su potaknuli državu na donošenje mjera za zaštitu prava ranjivih i marginaliziranih osoba u društvu, razmatrajući pitanja kao što su istospolni brak ili diskriminacija u području zapošljavanja i/ili stanovanja.

U kontekstu ove evolucije posebno je važno zapamtiti da poznavanje zakona, samo po sebi, nije dovoljno za provedbu ljudskih prava. Održivo ostvarivanje ljudskih prava zahtijeva odgovarajući moralni stav koji se ne temelji samo na vanjskim sankcijama nego i na unutarnjim uvjerenjima.

I drugi su pokreti, uz društvene i revolucionarne, također imali ulogu u oblikovanju ljudskih prava u obliku u kojem ona postoje danas. Na primjer, presude međunarodnih sudova za ljudska prava od 1980. daju smjernice o tome kako bi se ljudska prava trebala primjenjivati. Sudske su odluke riješile mnoga pitanja povezana s ljudskim pravima, primjerice u odnosu na: pravo na život (prijetnje smrću koje su uputile nepoznate osobe); zaštitu od mučenja i drugih oblika zlostavljanja (nasilje roditelja nad djecom); ili pravo na slobodno okupljanje (zaštita prosvjednika od suprotstavljenih strana).

Izazovi za ljudska prava koji proizlaze iz građanskih ratova, posebice na području bivše Jugoslavije, također su naglasili opasnosti koje proizlaze iz prekomjernog djelovanja države i zlostavljanja između civilnih skupina u kojima policija često nije poduzela nikakve radnje.

Vijeće Europe zauzelo je vodeći položaj u promicanju razumijevanja ljudskih prava u kontekstu rada policije kroz niz inicijativa u 1990-im godinama. To je uključivalo seminar „Ljudska prava i policija” iz 1995. i naknadno uspostavljanje programa pod nazivom „Policija i ljudska prava 1997.–2000.”

---

1. Kleinig, J. (2008.), *Ethics and criminal justice: an introduction* (Etika i kaznenopravni sustav: uvod), New York, Cambridge University Press, str. 10.

„Generacije“ ljudskih prava

Ljudska su se prava tijekom vremena razvijala da bi u konačnici postala sveobuhvatan skup prava koji pokriva razna područja. S obzirom na taj povijesni razvoj, ljudska se prava često razvrstavaju u „tri generacije“:

- prva generacija: građanska i politička prava;
- druga generacija: gospodarska, socijalna i kulturna prava;
- treća generacija: solidarna i kolektivna prava.

Prikaz određenih instrumenata ljudskih prava, koji su utvrđeni i razvijeni na europskoj i međunarodnoj razini, može pomoći u boljem shvaćanju tri generacije ljudskih prava:

- Europska konvencija o ljudskim pravima iz 1950. godine najstariji je i najpoznatiji ugovor o ljudskim pravima u Europi, a sadržava samo građanska i politička prava (prvu generaciju), dok tzv. „mlađa sestra“ tog dokumenta, Europska socijalna povelja iz 1961. godine, sadržava gospodarska i socijalna prava (drugu generaciju).
- Dva glavna dokumenta UN-a o ljudskim pravima jasno prikazuju tu podjelu prava prema generacijama: Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (prva generacija) i Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (druga generacija).
- Povelja Europske unije o temeljnim pravima prvi je pravno obvezujući instrument koji izričito sadržava sve dimenzije ljudskih prava, što odražava činjenicu da je taj dokument relativno nedavno postao pravnim instrumentom.

Određena su načela i zaštite tijekom vremena utkani u tkivo te tri generacije ljudskih prava. To se odnosi na načelo nedjeljivosti i međusobne ovisnosti demokracije, gospodarskog razvoja, zaštite prava žena, djece i manjinskih skupina. Te tri generacije prava zajedno utjelovljuju holistički pristup ljudskim pravima².

Univerzalizam nasuprot kulturnog relativizma

„Neki stranci ne dijele naše vrijednosti, čak ni one koje se odnose na ljudska prava. Pogledaj kako se ponašaju prema ženama“, ili „Budimo iskreni: ljudska prava potječu sa Zapada, druge kulture ih nemaju“.

Ovakve se izjave često mogu čuti tijekom policijskog osposobljavanja. One se odnose na pitanje univerzalnosti ljudskih prava koje pokreće jednu od najžustrijih rasprava u području ljudskih prava.

Sljedeće točke pokazale su se korisnima u takvoj raspravi:

- „Univerzalna priroda tih prava je izvan svake sumnje“, rekao je predstavnik država članica UN-a na Drugoj svjetskoj konferenciji UN-a o ljudskim pravima 1993. godine. Ova potvrda univerzalnosti uslijedila je nakon dugotrajnih rasprava, posebice između zapadnih i azijskih vlada. Međutim, u istom se dokumentu dodaje i sljedeće: *„lako se u obzir moraju uzeti važnost nacionalnih i regionalnih posebnosti te razne povijesne, kulturne i vjerske pozadine, dužnost je država, bez obzira na njihov politički, gospodarski i kulturni sustav, da promiču i štite sva ljudska prava i temeljne slobode.“*

Bečka deklaracija i Program djelovanja, 1993., stavak 5.

2. Ujedinjeni narodi (UN), Opća skupština (1993.), Bečka deklaracija i Program djelovanja, UN Doc. A/CONF.157/23, 12. srpnja 1993.

Kineska dinastija Sui ukinula je mučenje u 6. stoljeću zbog gotovo istih razloga zbog kojih je to učinila i Europa u razdoblju prosvjetiteljstva – više od tisuću godina kasnije.

Hersch, J. (ed.) (1969.), *Birthright of man: a selection of texts* (Prava koja čovjek stječe rođenjem: izbor tekstova), Pariz, UNESCO

Akbar, muslimanski mogul Indije od 1556. do 1605., uveo je ideju sekularnosti i slobode vjeroispovijesti tijekom svoje vladavine. Podržavao je vjersku toleranciju i odredio obvezu da se „niti jedan čovjek ne ometa zbog vjere te da svi mogu preći na vjeru koja im odgovara.“

Sen, A. (2006.), *Identity and Violence: The Illusion of Destiny* (Identitet i nasilje: iluzija sudbine), New York, London, Norton & Company, str. 64.

- Što to znači? To znači da se univerzalna prava moraju tumačiti i primjenjivati u određenom povijesnom i kulturnom kontekstu. Sličan se pristup primjenjuje i na europskoj razini. Europski sud za ljudska prava (ESLJP) u primjeni Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) na konkretne slučajeve državama ostavlja određenu „slobodu procjene“ u odnosu na to kako će primijeniti ljudska prava u skladu sa svojim posebnim okolnostima.
- „Zlatno pravilo“, koje postoji u različitim oblicima u raznim kulturnim sredinama, pruža snažnu osnovu za pretpostavku o univerzalnosti određenih temeljnih vrijednosti i etičkih tvrdnji.
- **Vrijednosti ljudskih prava postoje u različitim kulturnim sredinama.** Tome sve više svjedoče rezultati povijesnih i antropoloških istraživanja. UNESCO je 1969. godine izdao zbirku dokumenata o razmišljanjima o ljudskim pravima iz cijelog svijeta koju je uredio filozof Jeanne Hersch pod nazivom *Birthright of man* (Prava koja čovjek stječe rođenjem)³.

Akteri i mehanizmi za ljudska prava

Nevladine organizacije

Nevladine organizacije, kao što je Amnesty International, imaju temeljnu ulogu u zaštiti i promicanju ljudskih prava. Njihov je aktivizam pridonio značajnom povećanju svijesti i boljem izvješćivanju o kršenju ljudskih prava te procesu reforme.

Europski mehanizmi za ljudska prava

Sud Europske unije (CJEU)

Status CJEU-a značajno se promijenio kada je 2009. na snagu stupio Lisabonski ugovor kojim je Povelja Europske unije o temeljnim pravima postala pravno obvezujuća u provedbi zakona EU-a za EU i države članice EU-a. CJEU, koji je odgovoran za prosudbu usklađenosti sa zakonima EU-a, sada također može razmatrati poštivanje odredbi Povelje o temeljnim ljudskim pravima u situacijama kada se domaća pravna sredstva država članica iscrpe. Vijeće EU-a osnovalo je radnu skupinu za temeljna prava i slobodno kretanje osoba koja se, između ostalog, bavi pristupanjem EU-a EKLJP-u.

Europski sud za ljudska prava (ESLJP)

Europski sud za ljudska prava, najstariji i najutjecajniji međunarodni mehanizam za ljudska prava, zadužen je za nadzor provedbe EKLJP-a. Oni koji vjeruju da je država potpisnica EKLJP-a prekršila njihova ljudska prava mogu podnijeti tužbu sudu koji je utemeljen u Strasbourgu 1959., a svoje je potpuno djelovanje započeo 1998. Iako su se mnoge prijave pokazale kao neprihvatljive, sud rješava veliku količinu slučajeva. Godine 2010. na sud je pristiglo 61 300 takvih prijava. Iste je godine ESLJP donio 2 607 presuda, a u polovici je dokazano kršenje prava. Trenutačno se razmatra oko 200 000 prijava⁴.

Države također mogu podnijeti optužbe protiv drugih država. Odluke ESLJP-a obvezujuće su za državu, a sudska praksa tog suda snažno je utjecala na europsko pravo i praksu. Presude suda najviše su utjecale na zakon povezan s policijom i policijsku praksu, a u općenitijem smislu i na pravosudni sustav. Sud je značajno pridonio suvremenom poimanju ljudskih prava; odluke suda prva su luka zaustavljanja za one koji žele naučiti kako se u europskom kontekstu tumači osiguravanje određenih ljudskih prava. Studije slučaja u ovom priručniku preuzete su iz prakse ESLJP-a.

3. Hersch, J. (ed.) (1969.), *Birthright of man: a selection of texts* (Prava koja čovjek stječe rođenjem: izbor tekstova), Pariz, UNESCO.

4. Za više informacija o statističkim podacima posjetite internetsku stranicu ESLJP-a: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=>

Za više informacija pogledajte: www.echr.coe.int/echr/homepage_EN
Sudske slučajeve možete pronaći na: www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc

Europski odbor za sprječavanje mučenja (CPT) Vijeća Europe

Zadatak CPT-a, koji je osnovan u okviru Europske konvencije za sprječavanje mučenja, posjećivanje je europskih ustanova za pritvor i procjenjivanje kako se u njima postupa s osobama lišenim slobode. Te ustanove uključuju zatvore, centre za pritvor maloljetnika, policijske postaje, prihvatne centre za pritvorenike imigrante, psihijatrijske bolnice i domove socijalne skrbi. Delegacije CPT-a imaju neograničen pristup ustanovama za pritvor i pravo da se slobodno, bez ograničenja u njima kreću. One vode privatne razgovore s osobama lišenim slobode i ovlaštene su za slobodnu komunikaciju sa svima koji im mogu dati informacije. Nakon posjeta CPT sastavlja izvješće o svojim nalazima i daje preporuke nadležnim tijelima da bi se poboljšala zaštita pritvorenika od mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Ta se izvješća objavljuju uz pristanak predmetne države članice. CPT je uvelike pridonio povećanju svijesti o problemima povezanim s ljudskim pravima u ustanovama za pritvor i pokretanju reformi u mnogim državama.

Za više informacija, uključujući izvješća, pogledajte: <http://www.cpt.coe.int/en/>

Vijeće Europe, Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)

Iz perspektive zaštite ljudskih prava ECRI prati probleme povezane s: rasizmom, diskriminacijom na temelju etničkog porijekla, državljanstva, boje kože, vjere i jezika, kao i ksenofobijom, antisemitizmom i netolerancijom. Osnovan je odlukom iz 1993., čine ga neovisni stručnjaci, a njegov mandat pokriva: praćenje po državama; opće preporuke politika; i aktivnosti informiranja i komunikacije s civilnim društvom. ECRI sastavlja izvješća i daje preporuke državama članicama Vijeća Europe. ECRI se bavio radom policije u kontekstu praćenja država i Općih preporuka politike br. 11.

Za više informacija pogledajte: www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp

Međunarodni mehanizmi za ljudska prava

Odbor UN-a za ljudska prava

Odbor za ljudska prava nadležno je tijelo UN-a, a čine ga neovisni stručnjaci koji prate provedbu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR). Njegov glavni zadatak je ispitati izvješća država potpisnica, koja su one redovito dužne dostaviti, o provedbi prava. U svojim završnim razmatranjima Odbor navodi zabrinutosti i preporuke upućene državi potpisnici. Odbor također razmatra pojedinačne tužbe povezane s navodnim kršenjem ICCPR-a države i donosi (neobvezujuće) odluke. Kao što je to slučaj s ESLJP-om u Europi, Odbor za ljudska prava glavni je izvor za saznanje što odredbe UN-a povezane s ljudskim pravima znače u konkretnim uvjetima. Osim rješavanja konkretnih slučajeva, Odbor također objavljuje svoja tumačenja sadržaja odredbi o ljudskim pravima u obliku općih napomena.

Za više informacija pogledajte: www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/

Vijeće UN-a za ljudska prava

Vijeće UN-a za ljudska prava nadležno je tijelo koje svoj rad temelji na UN-ovoj Povelji, a odgovorno je za jačanje promicanja zaštite ljudskih prava širom svijeta i rješavanje situacija sustavnog kršenja ljudskih prava i kršenja velikog razmjera. Vijeće čini 47 država članica UN-a koje bira Opća skupština UN-a svake tri godine. Vijeće za ljudska prava svake četiri godine provodi univerzalni periodički pregled, koji služi za procjenu situacije povezane s ljudskim pravima u svim državama članicama UN-a. Posebni postupci UN-a (posebni izvjestitelji, posebni predstavnici, neovisni stručnjaci i radne skupine) također djeluju u okviru Vijeća za ljudska prava, a zaduženi su za praćenje, ispitivanje i javno izvješćivanje o tematskim pitanjima ili situacijama povezanim s ljudskim pravima u pojedinim državama.

Za više informacija pogledajte: www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/HRCIndex.aspx

Odbor za sprječavanje mučenja

Odbor za sprječavanje mučenja nadležno je tijelo UN-a, a čine ga neovisni stručnjaci koji prate provedbu UN-ove Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka. Njegove su funkcije slične onima koje obavlja Vijeće za ljudska prava. Osim toga, Odbor za sprječavanje mučenja ima mandat za dubinsko ispitivanje situacija u državama kroz svoje istražne postupke. Njegova je praksa, uključujući i sudsku praksu, važna za ispravno tumačenje značenja mučenja i drugih oblika zlostavljanja.

Za više informacija pogledajte: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/CATIndex.aspx>

Pododbor za sprječavanje mučenja

Pododbor za sprječavanje mučenja (SPT) osnovan je u okviru Neobveznog protokola UN-ove Konvencije protiv mučenja (OPCAT). Obavlja zadatke slične onima kojima se bavi CPT: posjećuje europske ustanove za pritvor i procjenjuje kako se u njima postupa s osobama lišenim slobode te sastavlja izvješća i daje preporuke državama o tome kako poboljšati zaštitu od mučenja.

Nacionalni mehanizmi za prevenciju

OPCAT obvezuje države na uspostavljanje nacionalnih mehanizama za prevenciju, što je značajna dodana vrijednost za CPT. Kao što sugerira njihov naziv, ti su mehanizmi uspostavljeni na nacionalnim razinama i imaju istu svrhu kao i SPT. U konkretnom području rada policije, nacionalni mehanizmi za prevenciju najvažnija su institucija za praćenje.

Za više informacija u vezi s OPCAT-om pogledajte: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/OPCATIndex.aspx>

Udruga za sprječavanje mučenja dostupna je na: www.apt.ch/en/

FRA (2010.), *National Human Rights Institutions in the EU Member States: Strengthening the fundamental rights architecture in the EU I* (Nacionalne institucije za ljudska prava u državama članicama EU-a: Jačanje arhitekture temeljnih prava u EU-u I), Ured za publikacije, dostupno na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/816-NHRI_en.pdf

Odbor za uklanjanje rasne diskriminacije

Odbor za uklanjanje rasne diskriminacije nadležno je tijelo UN-a, a čine ga neovisni stručnjaci koji prate provedbu Konvencije o

uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije. Njegove su funkcije slične onima koje obavlja Vijeće za ljudska prava.

Za više informacija pogledajte: www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/index.htm

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena nadležno je tijelo UN-a, a čine ga neovisni stručnjaci koji prate provedbu Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Njegove su funkcije slične onima koje obavlja Vijeće za ljudska prava. U okviru svojih istražnih postupaka Odbor također ima mandat za dubinsko ispitivanje država.

Za više informacija pogledajte: www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/

Više informacija

UN, Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava (OHCHR) (2002.), *Human Rights and Law Enforcement: A Trainer's Guide on Human Rights for the Police* (Ljudska prava i provedba zakona: Vodič za voditelje osposobljavanja o ljudskim pravima za policiju), New York i Ženeva, Ujedinjeni narodi, str. 25.–35., dostupno na: www.ohchr.org/Documents/Publications/trainingsAddzen.pdf

Tijela povezana s policijom u Europi

Europski policijski ured (Europol)

Europol⁵ pomaže nacionalnim nadležnim tijelima za provedbu zakona u okviru EU-28 u borbi protiv teških oblika organiziranog kriminala uz osiguravanje poštovanja ljudskih prava. Europol održava stručna osposobljavanja za policijske službenike, na primjer o temama kao što su trgovina ljudima, digitalni („cyber“) kriminal, borba protiv seksualnog iskorištavanja djece na internetu, koje sadržavaju značajne dimenzije ljudskih prava. Glavni mandat Europola je uvođenje standarda u istrage i poticanje operativne suradnje nacionalnih agencija za provedbu zakona.

Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL)

Svrha CEPOL-a⁶ je poticanje prekogranične suradnje u borbi protiv kriminala te postizanje javne sigurnosti, reda i provođenje zakona okupljanjem viših policijskih službenika svih europskih policijskih snaga radi umrežavanja, organiziranja aktivnosti osposobljavanja i dijeljenja rezultata istraživanja. CEPOL je agencija u okviru EU-a s konkretnim mandatom za osposobljavanje policije. Godišnji program rada iz 2011.⁷ kao žarišna područja glede aktivnosti osposobljavanja sadržava osposobljavanje u vezi s etikom, Stockholmskim programom⁸ i petogodišnjim smjernicama EU-a za države članice o pravosuđu i unutarnjim poslovima. CEPOL razvija zajedničke osnovne nastavne planove savjetodavne prirode za države članice EU-a. Trenutno razvija dodatne nastavne planove koji se odnose na trgovinu ljudima, obiteljsko nasilje i etiku.

Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex)

Frontex⁹ je specijalizirana neovisna agencija EU-a zadužena za koordinaciju operativne suradnje među državama članicama u području sigurnosti granica. Frontex nadopunjuje nacionalne sustave upravljanja granicama država članica EU-a i koordinira zajedničke operacije država članica EU-a i drugih partnera s ciljem jačanja sigurnosti

5. Za više informacija o Europolu posjetite internetsku stranicu www.europol.europa.eu/

6. Vijeće Europske unije (2005.), Odluka Vijeća od 20. rujna 2005. (2005/681/PUP) o osnivanju Europske policijske akademije (CEPOL) i stavljanju izvan snage Odluke 2000/820/PUP, SL 2005 L 256.

7. Za više informacija o CEPOL-u posjetite internetsku stranicu: www.cepol.europa.eu/

8. Europsko vijeće (2010.), *The Stockholm Programme – an open and secure Europe serving and protecting citizens* (Stockholmski program – otvorena i sigurna Europa koja služi svojim građanima i štiti ih), SL 2010 C 115.

9. Uredba (EU) br. 1168/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 2007/2004 o osnivanju Europske agencije za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije, SL 2004 L 349. Za više informacija o Frontexu posjetite internetsku stranicu: www.frontex.europa.eu/

vanjskih granica. Frontex te zajedničke operacije osmišljava na temelju analize rizika pripremljene s pomoću podataka koje prikuplja obavještajna služba. Kao i u slučaju CEPOL-a, Frontexov mandat zahtijeva uspostavljanje zajedničkih osnovnih nastavnih planova i zajedničkih standarda osposobljavanja za graničnu stražu. Frontex provodi istraživanja o tehničkim i drugim (npr. etičkim) pitanjima povezanim s granicama. Frontex također ima i sve veću ulogu u koordinaciji zajedničkih operacija povratka stranih državljana, dobrovoljnih i prisilnih.

Europski ured za pravosudnu suradnju (Eurojust)

Tijelo EU-a za pravosudnu suradnju, Eurojust¹⁰, ima za cilj pomoći u pružanju sigurnosti u području slobode, pravde i sigurnosti, posebno u odnosu na prekogranični i organizirani kriminal. Eurojust organizira osposobljavanje sudaca.

Više informacija

The Danish Institute for Human Rights, „Are human rights universal?“ (Danski institut za ljudska prava, „Jesu li ljudska prava univerzalna?“), članak objavljen na internetu, dostupno na: www.humanrights.dk/human+rights/history+and+documents/are+human+rights+universal-c7-

European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy, Graz (2013.), „Introduction to the system of human rights“ (Europski centar za osposobljavanje i istraživanje u području ljudskih prava i demokracije u Grazu, „Uvod u sustav ljudskih prava“) u: Bendek, W. (ed.), *Understanding Human Rights – Manual on Human Rights Education* (Razumijevanje ljudskih prava – Priručnik za obrazovanje o ljudskim pravima), 3. izdanje, str. 29.–36., dostupno na: www.etc-graz.at/typo3/index.php?id=818

Ujedinjeni narodi (UN), OHCHR (1997.), *Human Rights and Law Enforcement: A Trainer's Guide on Human Rights for the Police, in Professional training series no. 5* (Ljudska prava i provedba zakona: Vodič za voditelje osposobljavanja o ljudskim pravima za policiju, u stručnom osposobljavanju br. 5), visoki povjerenik UN-a za ljudska prava, New York i Ženeva, Ujedinjeni narodi, str. 13.–28., uključujući prezentaciju modela, dostupno na: www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add2en.pdf

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OSCE), Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) (2012.), *Guidelines on Human Rights Education for Law Enforcement Officials* (Smjernice za osposobljavanje o ljudskim pravima za službenike odgovorne za provođenje zakona), Varšava, OSCE/ODIHR, dostupno na: www.osce.org/odihr/93968

---

10. Za više informacija o Eurojustu posjetite: www.eurojust.europa.eu/

MODUL 2.: DJELOVANJE POLICIJE IZ PERSPEKTIVE LJUDSKIH PRAVA

Uvod	47
Aktivnost: Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava	48
Letak 1. – Rasprava o policiji i ljudskim pravima	51
Letak 2. – Praktični primjeri ljudskih prava	52
Informativna građa	53
1. Ključni koncepti.....	53
2. Letci – Pitanja i odgovori.....	53
Letak 1. – Pitanja i odgovori	54
Letak 2. – Pitanja i odgovori	60
Dodatna građa	62
Proširene aktivnosti	67
Proširena aktivnost 1.: Razgovori jedan na jedan u švedskoj policijskoj akademiji	67
Proširena aktivnost 2.: Obrazovanje o ljudskim pravima za policijske službenike na povijesnim lokalitetima na kojima su počinjeni nacistički zločini. Rad policije danas i u prošlosti	69

Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava

Uvod

Policijski službenici često ljudska prava doživljavaju kao prepreku u policijskom poslu umjesto kao temelj svojeg rada. Taj negativan stav možda će biti uočljiv na početku ovog osposobljavanja. Rasprava u kojoj se naglašava dvostruka uloga policije u odnosu na poštovanje i zaštitu ljudskih prava – „dvojne dužnosti” s obzirom na suzdržavanje od djelovanja koja neopravdano zadiru u ljudska prava i poduzimanje svih neophodnih i odgovarajućih koraka da se ta prava zaštite – predstavlja potencijal za promjenu tog negativnog stava.

Policija se u posljednjim desetljećima sve više doživljava kao pružatelj usluga, a ne kao gruba sila zakona. Ovo gledište ugrađeno je u širi koncept demokratske države na temelju vladavine prava, a o njemu se raspravlja iz perspektive ljudskih prava. Ta perspektiva promiče tradicionalne ciljeve rada policije, kao što su održavanje javnog reda i mira te borba protiv kriminala.

Središnji elementi rada policije na temelju ljudskih prava u demokratskim društvima su: posebna uloga policije s obzirom na njen monopol u uporabi sile; stručnost; zahtjev stroge zakonitosti; unutarnja i vanjska odgovornost; transparentnost; i odnos s javnošću uz uzajamno povjerenje.

Aktivnost: Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava

Svrha:

Policijski službenici često ljudska prava shvaćaju kao prepreku u policijskom poslu umjesto kao temelj svojeg rada. Da bi se prevladao takav negativan stav, preporučljivo je u ranoj fazi modula osposobljavanja razjasniti ulogu i ciljeve rada policije te ulogu policije kao institucije koja poštuje i štiti ljudska prava.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti ulogu policije u odnosu na temeljna prava u demokratskom društvu
- razumjeti odgovarajuće obveze države u odnosu na ljudska prava

Stav

- prihvatiti ljudska prava kao osnovu za rad policije i glavnu svrhu toga rada te ih ne smatrati ograničenjem u bilo kojem smislu
- prepoznati ljudska prava kao elementarni dio svakodnevnog rada policije

Vještine

- naučiti prepoznati odgovarajuće korake za zaštitu i poštivanje ljudskih prava u policijskom poslu

Zahtjevi:

- trajanje: 30–45 minuta
- građa:
  - letak 1. za verziju aktivnosti 1 i/ili letak 2. za verziju aktivnosti 2 s pitanjima za raspravu
  - prezentacijska ploča za pisanje pitanja
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije radne skupine
- veličina skupine: najviše 20–25 osoba

Opis aktivnosti, verzija 1.: Rasprava o policiji i ljudskim pravima¹

- ❶ Sudionicima podijelite letak 1. s pitanjima za raspravu: napišite jedno ili više pitanja na prezentacijsku ploču.
- ❷ Zamolite sudionike da u otprilike 5 minuta samostalno odgovore na pitanja.
- ❸ Zamolite sudionike da se podijele u skupine od 3 do 4 osobe koje će sudjelovati u raspravi i raspravljaju o svojim odgovorima oko 10 minuta. Pobrinite se da skupine:
  - u potpunosti razumiju zadatak;
  - imenuju izvjestitelja koji će predstaviti njihove rezultate pred svim sudionicima.
- ❹ Odgovorite na sva pitanja koja vam skupine postave tijekom rada.
- ❺ Skupine trebaju predstaviti svoj rad pred svim sudionicima (oko 5 minuta po skupini).
- ❻ Održite opću raspravu uz osvrt na rezultate i ono što se naučilo (oko 20–30 minuta).
- ❼ Napišite sažetak glavnih zaključaka na prezentacijsku ploču i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativne građe, prema potrebi.

---

1. Ova je aktivnost preuzeta i prilagođena iz publikacije Suntinger, W. (2005.), *Menschenrechte und Polizei, Handbuch für TrainerInnen*, Vienna, Bundesministerium für Inneres, str. 110.

Opis aktivnosti, verzija 2.: Praktični primjeri

- ❶ Predstavite svrhu i ciljeve aktivnosti.
- ❷ Podijelite letak 2., pitanje 1. polovini sudionika, a letak 2., pitanje 2. drugoj polovini.
- ❸ Zamolite sudionike da na svojim pitanjima rade samostalno oko 5–10 minuta.
- ❹ Podijelite sudionike u manje skupine za raspravu, 4–5 osoba, i zamolite ih da zajedno smisle tri relevantna primjera za pitanja 1. i 2. (oko 15 minuta). Pobrinite se da skupine:
  - u potpunosti razumiju zadatak;
  - imenuju izvjestitelja koji će predstaviti njihove rezultate pred svim sudionicima.
- ❺ Pružite savjet ako se tijekom zadatka pojave pitanja o tome što i kako treba raditi u skupini.
- ❻ Skupine trebaju predstaviti svoje primjere pred svim sudionicima.
- ❼ Održite opću raspravu o rezultatima razmatrajući ono što se naučilo tijekom rasprave.
- ❽ Napravite sažetak glavnih zaključaka i, u slučaju potrebe, pružite informacije o tome zašto se ljudska prava mogu shvatiti kao prepreka ili kao temelj policijskog posla, oslanjajući se na informacije iz informativne građe, prema potrebi. Istaknite moguće posljedice shvaćanja ljudskih prava na jedan i na drugi način. Korisno je poraditi na napetosti između prepreka i osnova.

Letak 1. – Rasprava o policiji i ljudskim pravima

Pitanja za raspravu:

1. Je li ubojstvo kršenje ljudskih prava?
2. Koje se organizacije/institucije bave zaštitom ljudskih prava?
3. Koja je uloga policije u odnosu na ljudska prava?
4. „Ne postoji sukob između ljudskih prava i rada policije. Rad policije podrazumijeva zaštitu ljudskih prava.“ Slažete li se s tom izjavom? Zašto? Zašto ne?

Letak 2. – Praktični primjeri ljudskih prava

Pitanja za raspravu:

1. Pronađite praktične primjere (na temelju iskustva iz svog svakodnevnog rada) u kojima ljudska prava doživljavate kao prepreku za svoj rad.

2. Pronađite praktične primjere (na temelju iskustva iz svog svakodnevnog rada) u kojima su ljudska prava korisna za vaš rad i/ili služe kao osnova u vašem radu.

Informativna građa

Ova informativna građa pruža informacije koje se mogu upotrijebiti za usmjeravanje aktivnosti i rasprava u okviru osposobljavanja u ovom modulu, a strukturirana je na sljedeći način:

1. Ključni koncepti

2. Letci – Pitanja i odgovori:

- a. Letak 1. – Pitanja i odgovori
- b. Letak 2. – Pitanja i odgovori

1. Ključni koncepti

Modul 2. nastavlja se na osnovnu temu modula 1. i 3., a to je obveza država da poštuju i štite ljudska prava. Modul 2. pruža dodatne informacije o toj obvezi usmjeravajući se na ljudska prava i rad policije.

Kao podsjetnik, u nastavku ponovo navodimo obveze policije:

Obveza poštovanja: Država se mora suzdržati od nezakonitih i nerazmjernih postupaka. Neopravdano narušavanje ljudskih prava predstavlja kršenje ljudskih prava.

Obveza zaštite: Država je obvezna poduzeti administrativne, zakonodavne i/ili pravosudne mjere za zaštitu ljudskih prava radi osiguranja da ljudi u potpunosti ostvare svoja prava. Neuspjeh u poduzimanju odgovarajućih mjera predstavlja kršenje ljudskih prava.

Za više informacija o obvezama poštovanja i zaštite pogledajte module 1. i 3.

2. Letci – Pitanja i odgovori

Ne postoji jedan točan odgovor na pitanja iz letka; postoje mnoge perspektive i škole mišljenja o odnosu između ljudskih prava i policije. Ova informativna građa osmišljena je radi poticanja rasprave i pružanja smjernica o tome kako pristupiti ovim pitanjima. Građa ne navodi iscrpan popis odgovora.

Savjet za osposobljavanje: Podsjetite sudionike na to da se ljudska prava drugačije primjenjuju na pojedince i države.

Ljudska prava obvezuju države da poštuju i štite ljudska prava pojedinaca. Privatnim osobama ljudska prava jamče dužnost države da štiti i poštuje prava svakog pojedinca te im pruža smjernice o tome kako bi se ljudi trebali odnositi jedni prema drugima.

Stoga se, iz strogo pravnog stajališta, kršenje ljudskih prava može dogoditi samo zbog djelovanja države ili propusta države da djeluje u odnosu na pojedince. Djelovanje jedne osobe protiv druge, na primjer čin ubojstva, predstavlja kršenje zakona, ali ne i kršenje ljudskih prava. Kao takvo, djelovanje države ili propust države da djeluje koje rezultira ubojstvom ima drugačije posljedice u odnosu na ljudska prava nego isto takvo ubojstvo koje je počinila privatna osoba.

Letak 1. – Pitanja i odgovori

Pitanje 1.: Je li ubojstvo kršenje ljudskih prava?

Ovo pitanje pomaže pojasniti temeljno pitanje obveza države, a time i ulogu policije, u odnosu na ljudska prava. U raspravi o ovom pitanju mogu se pojaviti razna mišljenja.

- Javni službenik koji počini ubojstvo krši i ljudska prava s obzirom na to da on ili ona ne uvažava obvezu države da poštuje pravo na život. Kad javni službenik, kao što je policijski službenik, upotrijebi silu i time uzrokuje smrt, država je obvezna provesti nepristranu i neovisnu istragu okolnosti u kojima se to dogodilo.
- U nekoliko je slučajeva Europski sud za ljudska prava (ESLJP) presudio da je uporaba sile javnog službenika pretjerana i da su time prekršena ljudska prava.
- Međutim, ako je sila upotrijebljena u samoobrani, na primjeren način i u skladu s načelima nužnosti i razmjernosti, smrt uzrokovana uporabom sile ne predstavlja kršenje ljudskih prava (za više informacija o načelima nužnosti i razmjernosti pogledajte modul 3.).
- Ako država ne poduzme odgovarajuće radnje da bi se spriječilo ubojstvo osobe kojoj prijeti druga osoba, neuspjeh/propust države da poduzme potrebne radnje predstavlja kršenje obveza države da zaštiti pravo na život.
- Privatna osoba koja počini ubojstvo, počinila je zločin. Ta osoba nije prekršila ljudska prava.

Pitanje 2.: Koje se organizacije/institucije bave zaštitom ljudskih prava?

Mnoge su organizacije i institucije na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini zadužene za zaštitu ljudskih prava, uključujući i one povezane s policijom.

Nacionalna razina

- Policija
- Sudovi, uključujući i ustavne sudove
- Pravobranitelji ili nacionalna povjerenstva ili instituti za ljudska prava
- Parlament, uključujući i parlamentarna tijela posebno zadužena za praćenje ljudskih prava
- Nacionalna tijela za ravnopravnost i nediskriminaciju
- Nevladine organizacije

Europska razina

- Sud Europske unije (CJEU)
- Europski sud za ljudska prava (ESLJP)
- Europski odbor za sprječavanje mučenja (CPT) Vijeća Europe
- Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)
- Nevladine organizacije

Europska tijela povezana s policijom

- Europski ured za pravosudnu suradnju (Eurojust)
- Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex)
- Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL)
- Europski policijski ured (Europol)

Međunarodna razina

- Vijeće Ujedinjenih naroda (UN) za ljudska prava
- Odbor UN-a za ljudska prava
- Odbor UN-a za sprječavanje mučenja
- Odbor UN-a za uklanjanje rasne diskriminacije
- Odbor UN-a za uklanjanje diskriminacije žena
- Nevladine organizacije

Pitanje 3.: Koja je uloga policije u odnosu na ljudska prava?

Europski kodeks policijske etike, Odbor ministara Rec(2001)10

Preambula

[...] uvjeren da je povjerenje javnosti prema policiji usko povezano s policijskim stavom i ponašanjem prema javnosti, posebice u odnosu na poštovanje ljudskog dostojanstva i temeljnih prava i sloboda [...]

Policijski službenici kao javni službenici

Policijski službenici imaju poseban položaj u demokratskom društvu jer im država daje ovlasti za uporabu sile kada je to nužno. Ljudska prava postavljaju važna ograničenja u odnosu na djelovanje policije i uporabu sile, uz strogu obvezu poštovanja načela zakonitosti, razmjernosti i nužnosti. Ta ograničenja pomažu u osiguravanju da policija u svojem djelovanju poštuje ljudska prava i nastoji upotrijebiti najmanje nametljiva sredstva da bi postigla svoj cilj.

Osim poštovanja ljudskih prava, policija mora i aktivno štiti ljudska prava, primjerice uhićivanjem sumnjivca da bi zaštitila prava drugih ljudi. Ta policijska dužnost zaštite čini ljudska prava temeljem policijskog posla.

Opća deklaracija o ljudskim pravima

Članak 28.

Svi imaju pravo na društveni i međunarodni poredak u kojem u potpunosti mogu ostvariti prava i slobode navedene u ovoj Deklaraciji.

Policija ima središnju ulogu u održavanju uvjeta potrebnih za provedbu ljudskih prava, što uključuje održavanje javnog reda i mira, provedbu zakona, sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela, pružanje pomoći i usluga javnosti.

Policijski službenici kao osobe odgovorne za provedbu zakona

Kao državni službenici, policijski službenici imaju ovlasti, kada je to potrebno, upotrijebiti silu da bi proveli zakone, spriječili i otkrili kriminalne radnje te se borili protiv kriminala. Za policijske službenike, kao osobe odgovorne za provedbu zakona, ljudska prava predstavljaju zakon najvišeg autoriteta. Opće je poznato pravno načelo da se svi zakoni moraju tumačiti i provoditi na način koji je strogo u skladu s normama za zaštitu ljudskih prava. Kada policija spriječi ili otkrije zločin, ona štiti ljudska prava, kao što su prava na imovinu, život, fizički i psihički integritet, osobnu slobodu i sigurnost.

Policijski službenici kao pružatelji usluga

Policija se u prošlosti prvenstveno doživljavala kao sila i instrument državne kontrole. To se mišljenje promijenilo i danas se policijski službenici uglavnom doživljavaju kao državni službenici koji pružaju usluge društvu. Kao pružatelji usluga, policijski službenici poštuju ljudska prava otkrivanjem kriminalnih djela i borbom protiv kriminala te se usredotočuju na sprječavanje kriminala i kršenja ljudskih prava. Državne institucije preferiraju suradnju između policije i nedržavnih aktera, kao što su zajednice, u cilju otkrivanja i rješavanja kriminalnih radnji i problema povezanih s remećenjem javnog reda. Zato javni službenici, kao što je policija, angažiraju zajednice da bi bolje služili javnosti. Takvo razumijevanje uloge policije vodi do jačeg usredotočivanja na sprječavanje kriminala i napore da se riješe uzroci kriminala nego na otkrivanje i borbu protiv kriminala.

Tumačenje policije kao pružatelja usluga jasno je prisutno i u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima, kao što je *Deklaracija o policiji* Vijeća Europe (1979.) i *Europski kodeks policijske etike* (2001.) te UN-ov *Kodeks ponašanja za službenike odgovorne za provođenje zakona* (1979.). *Vodič za demokratski rad policije* (2006.) Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OSCE), OSCE-ov *Vodič za dobru praksu i izgradnju partnerstva između policije i javnosti* (2008.) te OSCE-ov *Vodič za odnos policije s Romima i Sintijima: Dobre prakse za izgradnju povjerenja i razumijevanja* (2010.)² pružaju detaljne upute o tome kako provesti odgovarajuće reforme.

2. OSCE (2010.), *Guidebook Police and Roma and Sinti: Good Practices in Building Trust and Understanding* (Vodič za odnos policije s Romima i Sintijima: Dobre prakse za izgradnju povjerenja i razumijevanja), dostupno na: <http://www.osce.org/odih/67843?download=true>

Pitanje 4.: Ne postoji sukob između ljudskih prava i rada policije. Rad policije podrazumijeva zaštitu ljudskih prava. Slažete li se s tom izjavom? Zašto? Zašto ne?

Javnost ima podijeljena mišljenja o odnosu između policije i ljudskih prava. Jedan dio javnosti policiju doživljava kao zaštitnike ljudskih prava, a drugi ih može doživjeti kao potencijalnu prijetnju tim pravima.

Javnost je svjesna da policija može prekršiti ljudska prava, primjerice uporabom sile. Pozitivni učinak policije na ljudska prava nije tako jasno ugrađen u svijest javnosti. Zato se prilikom traženja odgovora na ovo pitanje mogu pojaviti različite teme za raspravu.

Rad policije i ljudska prava – nisu u sukobu:

„Ljudska prava su cilj rada policije.“

- Policija daje temeljni doprinos u zaštiti ljudskih prava – ljudska prava su temelj i cilj rada policije.
- Trajan društveni mir može se postići samo ako se ljudska prava poštuju i štite – to je u interesu svih ljudi. Policija je ključni element u održavanju društvenog mira. Otkrivanjem i sprječavanjem kriminala policija pomaže u zaštiti i održavanju poštovanja ljudskih prava.
- Ljudska prava poboljšavaju učinkoviti rad policije određujući stroga načela zakonitosti, nužnosti i razmjernosti. S pomoću tih načela stvara se povjerenje u državu i osnažuje vladavina prava.
- Rad policije na temelju ljudskih prava pomaže u poboljšavanju uspješnog upravljanja pravosuđem kroz osiguravanje boljeg poštovanja ljudskih prava kada policija prikupi dokaze koji se zatim upotrebljavaju u sudskim postupcima. Poštovanje ljudskih prava pomaže u osiguravanju da se dokazi ne proglašene neprihvatljivima zbog nedopuštenog ponašanja (pogledajte modul 4.).

Rad policije i ljudska prava – jesu u sukobu:

„Ljudska prava su samo prepreka u radu policije.“

- Ljudska se prava temelje na ljudskom dostojanstvu i svatko ima prava na njih. Ljudska prava kriminalca mogu u određenoj mjeri biti ograničena, s obzirom na to da se pritvorom obično ograničava pravo na osobnu slobodu i obitelj te privatnost kroz ograničavanje posjeta, uporabe telefona ili kroz opća pravila pritvora. Uskraćivanje svih prava kriminalcima ugrozilo bi samu ideju ljudskih prava koja štite minimum ljudskosti i dostojanstva u svim situacijama.
- Tumačenje ljudskih prava isključivo kao prepreke u radu policije pokazuje nedostatak razumijevanja pozitivnih učinaka koje ljudska prava imaju na pravedno, mirno i inkluzivno društvo, kako za pojedince tako i za policiju. Kada se pojavi negativno tumačenje ljudskih prava, usmjerite raspravu na funkcije ljudskih prava i ulogu policije u zaštiti ljudskih prava.

- U teškim slučajevima, kao što je zlostavljanje djece, nekim će sudionicima možda biti teško shvatiti zašto se osumnjičenog zlostavljača treba tretirati s poštovanjem i dostojanstveno, a to se gledište može pojaviti tijekom osposobljavanja. Takvi argumenti puni emocija predstavljaju poseban izazov za voditelja osposobljavanja. Prije odgovora na intelektualnoj razini kroz predstavljanje argumenata, voditelj osposobljavanja bi prvo trebao izravno posvetiti pažnju emocionalnom aspektu, u ovom slučaju priznavanjem da je teško dostojanstveno tretirati osobe koje su počinile teška djela. Nakon toga voditelj osposobljavanja može predstaviti prethodno navedene osnovne argumente i započeti raspravu o njima. Voditelj osposobljavanja treba osigurati da se naglasi poruka da se ljudska prava ne odabiru selektivno; ona su nedjeljiva i neotuđiva. O pravima počinitelja može se raspravljati na temelju sljedećeg: „zašto oni uopće imaju prava i kako su ona ograničena”.

Preporučljivo je da se rasprava usmjeri na opći preventivni učinak (obveza države prema cijelom društvu da se spriječi kriminal) i konkretan preventivni učinak (obveza države da se usredotoči na pojedinog počinitelja – kako spriječiti ponavljanje takvog djela). Većina dokaza pokazuje da se teškom kaznom ne postiže ni smanjenje počinjenja kriminalnih djela ni smanjenje sklonosti počinitelja da ponovi kazneno djelo³.

Ostala važna pitanja povezana s ovom temom uključuju diskrecijske ovlasti policije i sposobnost policije da izgradi povjerenje i surađuje zajedno s javnošću.

Diskrecijske ovlasti policije

Balansiranje između sukobljenih interesa i uporabe odgovarajućih mjera da bi se ispunile obveze poštovanja i zaštite čini policijski posao iznimno teškim. Miješanje policije u odnosu na ljudska prava sumnjivca mora biti ograničeno u najvećoj mogućoj mjeri i u skladu s načelima nužnosti i razmjernosti. Istovremeno, međutim, policija mora pružiti učinkovitu zaštitu ugroženoj osobi. To balansiranje uzrokuje emocionalno stresnu i napetu situaciju za policijske službenike u obavljanju posla.

Rad policije na temelju ljudskih prava dijeli niz bitnih obilježja s drugim pristupima, kao što su demokratski rad policije u skladu s OSCE-ovim *Vodičem za demokratski rad policije*⁴.

Za mnoge je policija najvidljiviji predstavnik države i tijelo s kojim će većina građana kad-tad doći u kontakt. Policija stoga predstavlja „vladu na djelu”⁵. Prema tome, policija može utjecati na opće mišljenje građana i perspektive vlade kao cjeline s obzirom na to da njihovi postupci jačaju ili slabe javnu podršku potrebnu za očuvanje održive demokracije⁶.

Iako se zakonima uspostavljaju okviri i daju smjernice za obavljanje policijskih dužnosti, ipak ostaje određena količina operativne neovisnosti i diskrecije. Zakonima se ne može regulirati svaka pojedina situacija s kojom se policijski službenik može suočiti, na primjer: koji automobil treba zaustaviti ili kako reagirati na nepristojno ili provokativno ponašanje. Diskrecijske ovlasti omogućuju policijskom službeniku da prilagodi svoju reakciju svakoj konkretnoj situaciji, uzimajući u obzir važne čimbenike u svakom pojedinom slučaju. Međutim, ta diskrecija također zahtijeva od policijskog službenika da zauzme odgovarajući stav i postupi sa snažnim osjećajem odgovornosti.

3. Usporedite, primjerice, tezu iz djela Heinz, W., Sveučilište Constance, Njemačka, u odnosu na maloljetnike; Dünkel, F., Sveučilište Greifswald, Njemačka; Jehle/Heinz/Sutterer (2003.), *Legalbewährung nach strafrechtlichen Sanktionen*, Bundesministerium der Justiz, Berlin.

4. OSCE (2008.), *Guidebook on Democratic Policing* (Vodič za demokratski rad policije).

5. Ibid, str. 43.

6. Denmark, Danish Institute for Human Rights (1999.), *Police and human rights, manual for police training* (Danska, Danski institut za ljudska prava, Policija i ljudska prava, priručnik za osposobljavanje policije), str. 12., dostupno na: <http://www.humanrights.dk/files/pdf/Engelsk/International/macedonia.pdf>

Odgovarajuća uporaba diskrecije posebno je komplicirana jer policija često mora djelovati u kompleksnim, nejasnim i emocionalno stresnim situacijama, kao što su svađe ili nasilno ponašanje. Policija se poziva kada nešto nije u redu ili kada se pojavi problem. Policijski službenici svoje odluke moraju donijeti na licu mjesta, u žaru trenutka, često u roku od nekoliko sekundi i bez pripreme. Za razliku od toga, upravitelji policije i suci analiziraju i ocjenjuju djelovanje policije nakon samog događaja, znajući rezultate i u dovoljnom vremenskom roku potrebnom za analiziranje situacije. Te će se dvije perspektive nužno razlikovati, a oni koji naknadno analiziraju događaje neće moći u potpunosti shvatiti situaciju u dinamici realnog vremena⁷.

Upravo u određivanju granica diskrecijskih ovlasti policije, posebice u stresnim situacijama, načela etike i ljudskih prava postaju posebno značajna, ne kao znanje nego kao usvojeni stav. Iz perspektive ljudskih prava, načela jednakog postupanja i razmjernosti – uključujući smišljanje najmanje nametljivih mjera ili zaustavljanje ako će šteta od reakcije policije jasno nadmašiti prednosti takve reakcije – imaju najveću važnost.

Povjerenje i partnerstvo s javnošću: ključno za rad policije

Policija je institucija koja bi trebala pridonijeti pozitivnom tumačenju osobne i javne sigurnosti. Policija mora ozbiljno shvatiti osjećaj nesigurnosti koji se javlja u javnosti i nastojati riješiti temeljne uzroke te nesigurnosti, odgovarajući na različite potrebe i u skladu s različitim interesima te upravljajući strahovima. Policija mora izgraditi odnos povjerenja sa zajednicama, a to je važan zadatak koji utječe na komunikaciju i interakciju sa stanovništvom. Razmislite, primjerice, o prisutnosti policije u javnom prostoru. Ta prisutnost kod javnosti može izazvati osjećaj sigurnosti i zaštićenosti; međutim, također može izazvati strah i nesigurnost – „nešto sigurno nije u redu, u opasnosti smo” – pogotovo ako je policija naoružana. Budući da policija predstavlja državu na najvidljiviji način, povjerenje u policiju ekvivalentno je povjerenju u državu. Bez tog povjerenja javnost neće dobrovoljno prijaviti zločine niti dati policiji informacije koje su potrebne za učinkovito obavljanje policijskog posla. Nedostatak povjerenja često je prisutan kod osoba koje su marginalizirane u društvu.

7. Bourdieu, P. (1990.), *The Logic of Practice* (Logika prakse), Stanford, Stanford University Press, str. 81.–82.

Letak 2. – Pitanja i odgovori

Odgovori na pitanja iz letka 2. temelje se na iskustvima sudionika te stoga nije moguće navesti konkretne odgovore. Umjesto toga navodimo neke od tema koje bi mogle potaknuti sudionike da smisle primjere i/ili pomoći voditelju osposobljavanja u vođenju plenarne rasprave.

Savjet za osposobljavanje: Poticanje sudionika da navedu konkretne i iskrene primjere iz prakse

Korištenje iskustava iz stvarnog života kao osnova za primjere, umjesto općenitih izjava, može dovesti do učinkovitije rasprave i pomoći sudionicima da se bolje povežu i jasnije razumiju ciljeve aktivnosti osposobljavanja.

Pitanje 1.: Pronađite praktične primjere (na temelju iskustva iz svog svakodnevnog rada) u kojima ste ljudska prava doživjeli kao prepreku za svoj rad.

- Primjer odgovora: „Bio sam na prosvjedu koji je postao nasilan. Naredili su nam da održimo svoju liniju i nismo smjeli rastjerati osobe koje su bacale boce i vrijeđale nas, pa čak i pljuvale po nama.”

Sljedeće natuknice mogu pomoći u poticanju sudionika da navedu primjere:

- prije, tijekom ili nakon uhićenja;
- postupanje tijekom prosvjeda;
- ispitivanje osumnjičenog;
- zaustavljanje ili sprječavanje zločina.

„Prema njihovom mišljenju (mišljenju policijskih službenika), pojavila se neravnoteža u moći koja je s države prešla u korist dijelova društva, kao što su članovi mreža organiziranog kriminala i terorističke skupine svjesne svojih prava, koje nastoje ‚zlopotrijebiti‘ sustav u svoju korist (npr. odgađanje suđenja, podnošenje pritužbi, podnošenje žalbi na višim sudovima itd.). S ove točke gledišta, ljudska se prava doživljavaju kao prepreka za učinkoviti rad policije. Štoviše, policija smatra da ti dijelovi društva imaju veću slobodu djelovanja nego sama policija. Prisutno je shvaćanje da se razvila tzv. situacija ‚kvake 22‘ u kojoj sustav ljudskih prava, osmišljen za zaštitu ‚ugroženih‘ pojedinaca, ustvari slabi državu, što rezultira opažanjem dihotomije između sigurnosti, s jedne, i ljudskih prava, s druge strane.”

Osse, A. (2006.), Understanding policing, a resource for human rights activists (Razumijevanje rada policije, izvor informacija za aktiviste za ljudska prava), dostupno na: www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_22360.pdf

Pitanje 2.: Pronađite praktične primjere (na temelju iskustva iz svog svakodnevnog rada) u kojima su se ljudska prava pokazala korisnima za vaš rad i/ili su poslužila kao osnova u vašem radu.

- Primjer odgovora: „Jednom sam morao intervenirati u nasilnoj svađi između muža i žene. Upotrijebio sam tehniku intervencija za smirivanje napetosti koje su mi pomogle da smirim situaciju.“

Sljedeće natuknice mogu pomoći u poticanju sudionika da navedu primjere:

- opravdanje i objašnjenje razloga za uhićenje ili pritvor;
- pojavljivanje na sudu;
- zaustavljanje ili sprječavanje zločina;
- odlučivanje o tome treba li i kako intervenirati u određenoj situaciji.

„Osnovni je prijedlog ovog izvješća da bi temeljna svrha rada policije trebala biti [...] obrana i zaštita ljudskih prava svih ljudi. Naše su konzultacije pokazale jasnu suglasnost širom zajednica u Sjevernoj Irskoj o tome kako ljudi žele da policija štiti njihova ljudska prava od kršenja koje počinje drugi i poštuje njihova ljudska prava tijekom obavljanja te dužnosti.“

Independent Commission on Policing for Northern Ireland (1999.), A new beginning: policing in Northern Ireland (Neovisna komisija za rad policije u Sjevernoj irskoj, Novi početak: rad policije u Sjevernoj Irskoj), str. 18.

„Cilj našeg djelovanja je zaštita i poštivanje ljudskih prava, a time i stvaranje najvećeg mogućeg pouzdanja svih ljudi u slobodu i sigurnost.“

Austrian Police (2009.), Guiding Principles of a human rights based understanding of police, Principle 1 (Austrijska policija, Vodeća načela razumijevanja policije na temelju ljudskih prava, načelo 1.)

Dodatna građa

Uloga policije u demokratskim društvima – od sile do pružatelja usluga

„Napredak prema demokratskom radu policije postiže se kada se pristup koji se temelji na kontroli promijeni u pristup usmjeren na pružanje usluga, pri čemu se provedba zakona primarno usredotočuje na proaktivno sprječavanje zločina.“

OSCE (2008.), Guidebook on Democratic Policing (OSCE, Vodič za demokratski rad policije), Beč, stavak 2., dostupno na: <http://www.osce.org/spmu/23804>

Europski kodeks policijske etike, Vijeće Europe

Članak 12.

Policija je organizirana s ciljem stjecanja poštovanja javnosti kao profesionalni zaštitnik zakona i pružatelj usluga javnosti.

Sve je veća tendencija shvaćanja policije kao pružatelja usluga društvu. To je u posljednjih nekoliko desetljeća vidljivo u postupku reforme policije, kao i u policijskim organizacijama koje se temelje na tradicionalnom konceptu sile. Takvo shvaćanje uzima u obzir ključne elemente pružanja usluga, kao što su rad policije u zajednici, općenito intenzivnija razmjena informacija sa zajednicom i struktura odgovornosti.

U nastavku su navedeni neki od čimbenika koji su potaknuli promjenu u pristupu rada policije i usmjerili ga na pružanje usluga:

- Tranzicija iz autoritarnih u demokratske države u srednjoj i istočnoj Europi uzrokovala je preispitivanje osnovnih državnih funkcija, uključujući i rad policije, iz perspektive demokracije i ljudskih prava.
- U posljednjim je desetljećima u demokracijama zapadne Europe porasla zabrinutost javnosti zbog zlouporabe policijskih ovlasti. To je dovelo do reformi kojima se nastojala naglasiti uloga policije kao pružatelja usluga javnosti, poput otvaranja policije prema javnosti i definiranja struktura odgovornosti. Definiranje struktura odgovornosti uključivalo je institucije za praćenje rada policije, kao što su nacionalni mehanizmi i Europski odbor za sprječavanje mučenja.
- Općenitije, perspektiva ljudskih prava sve više jača na međunarodnoj razini. Ta perspektiva temelji se na ideji odgovorne države čija je glavna uloga pružiti usluge svojim stanovnicima. Ta je ideja snažno ukorijenjena u europskoj filozofiji, posebice u obliku teorija društvenog ugovora. Osnovna ideja tih teorija je da bi, u cilju izbjegavanja tzv. „prirodnog stanja“, ljudi trebali očuvanje svojih prirodnih sloboda prepustiti državi kao svojem zastupniku. Država zauzvrat štiti njihova prirodna prava i odgovorna je prema svojim građanima.

- Policijske organizacije usvojile su pristup usmjeren na korisnika koji se usredotočuje na potrebe „korisnika“ i „klijenata“, a povezan je s načelima ljudskih prava: bez obzira na to koji je status klijenta policije, on uvijek ima pravo na profesionalan i dostojanstven tretman.
- Pouzdanje i izgradnja povjerenja sve se više tumače kao temeljni preduvjeti za učinkovit i uspješan rad policije. Bez tog povjerenja javnost neće dobrovoljno prijaviti zločine niti dati policiji potrebne informacije⁸. Razvijanje povjerenja između zajednica i policije zahtijeva dugotrajni institucionalizirani oblik dijaloga. Pristup policije koji je usmjeren na usluge pomaže u izgradnji takvog povjerenja.

Bitna obilježja rada policije na temelju ljudskih prava u demokratskim društvima

Ovlaštenje za uporabu sile jedno je od obilježja koja definiraju rad policije. Policija ima pravo na uporabu sile kao instrumenta za obavljanje svojih dužnosti. Taj monopol na uporabu sile stavlja policiju u iznimno osjetljiv i moćan položaj u okviru države, s time da je mogućnost zlouporabe uvijek prisutna.

Dvostruka uloga policije – obveze države da poštuje i štiti ljudska prava

Ove su obveze često međusobno povezane i treba ih odmjeriti jednu naspram druge. Na primjer, u slučaju obiteljskog nasilja policija mora intervenirati zadirući u prava počinitelja da bi zaštitila prava žrtve, primjerice uhićivanjem počinitelja ili sprječavanjem počinitelja da uđe u stan ili da se približi žrtvi.

Zakonitost, nužnost i razmjernost

Rad policije određen je jasnim, preciznim i dostupnim zakonima. Posebno strogi propisi i nadzor primjenjuju se u vezi s uporabom sile. Uporaba sile dopuštena je isključivo kao posljednji izbor, kada se sve druge mogućnosti iscrpe ili se smatraju neučinkovitim. Uporaba sile i svi drugi postupci policije strogo su određeni načelima nužnosti i razmjernosti.

8. Denmark, Danish Institute for Human Rights (1999.), *Police and human rights, manual for police training* (Danska, Danski institut za ljudska prava, Policija i ljudska prava, priručnik za osposobljavanje policije), str. 14., dostupno na: <http://www.humanrights.dk/files/pdf/Engelsk/International/macedonia.pdf>

Savjet za osposobljavanje: Suočavanje sa „stvarnošću“

Tijekom rasprave o pitanju koje je djelovanje primjereno iz perspektive ljudskih prava, često možete čuti sljedeću izjavu: „Oni (visoko pozicionirani policijski službenici i nevladine organizacije) nemaju pojma o stvarnosti s kojom se mi suočavamo na ulicama. Lako je osuđivati dok sjedite za svojim stolom. Ljudska prava su divna u teoriji, ali praktična realnost potpuno je drugačija.“

Sljedeće natuknice pomoći će vam da o ovoj zamjerki raspravite na konstruktivan način:

- Priznajte razliku između logike prakse i logike analize (prošlih) praksi, kao što je prethodno navedeno. Time ćete odaslati signal da zaista razumijete što sudionici uistinu govore. Uvažavanje razlike, međutim, ne znači da je procjena prošlih praksi nelegitimna niti da je praksu nemoguće provesti na odgovarajući način.
- Naglasite da policijski službenici trebaju biti svjesni posebne pozicije koju imaju zbog svojih posebnih ovlasti, s obzirom na monopol na uporabu sile i mogućnost zlouporabe tog monopola te povezanih političkih osjetljivosti.
- Naglasite njihove odgovornosti prema javnosti. Usredotočite se na ideju policije kao pružatelja usluga i naglasite važnost povjerenja javnosti na temelju društvenog ugovora.

Odgovornost

„Dok građani dobrovoljno daju svoj pristanak policiji za monopol nad silom [...] demokratske policijske službe obvezne su dopustiti javnosti da nadzire i kontrolira ovlasti policije kroz postupke provjere poštovanja odgovornosti.“

OSCE (2008.), Guidebook on Democratic Policing (OSCE, Vodič za demokratski rad policije), Beč, stavak 80., dostupno na: <http://www.osce.org/spmu/23804>

Uloga policije ima mnoge aspekte: kao pružatelj usluga i najvidljivija manifestacija vlade koja ima monopol na uporabu sile i diskrecijske ovlasti u ulozi koja zahtijeva brzo donošenje odluke na licu mjesta u potencijalno složenim situacijama. Ti različiti aspekti od policijskih službenika zahtijevaju visok stupanj profesionalnosti i preuzimanje odgovornosti za vlastite postupke.

Strukture odgovornosti policije sastoje se od vanjskih i unutarnjih mehanizama za kontrolu i nadzor.

- Vanjski mehanizmi u demokratskom sustavu su: pravosuđe; zakonodavna tijela, kao što su parlamentarni odbori za ljudska prava; institucije pravobranitelja ili komisije za ljudska prava; odbori za civilne pritužbe; nacionalni mehanizmi za prevenciju uspostavljeni u skladu s Neobveznim protokolom UN-ove Konvencije protiv mučenja; nacionalna tijela za jednakost i nediskriminaciju; nevladine organizacije i mediji.
- Tu se ubrajaju i međunarodna tijela za ljudska prava na razini UN-a i Europe. ESLJP i Europski odbor za sprječavanje mučenja imaju najjači utjecaj na policiju u Europi.
- Unutarnji mehanizmi za kontrolu i nadzor nadopunjuju vanjske mehanizme. Oni uključuju: unutarnje mehanizme za pritužbe i istragu; unutarnju refleksiju i pregled operacija, s ciljem pružanja povratnih informacija o značajnim rezultatima; i odgovornost vodstva.

Transparentnost

Struktura odgovornosti pridonosi transparentnosti rada policije kao jedan od ključnih elemenata demokratskog policijskog djelovanja. Glavni nalazi vanjskih mehanizama trebali bi se objavljivati u cilju podrške otvaranju policijskog sustava prema javnosti. Transparentnost također znači da policija mora surađivati s medijima na odgovoran način, uzimajući u obzir zaštitu podataka i pretpostavku nedužnosti. Transparentnost uključuje javnu distribuciju izvješća, uključujući statistike o kaznenim djelima, i rezultata unutarnjih istraga, kao i uspostavu komunikacijskih struktura sa zajednicama.

Stručnost i učinkovitost

Osiguravanje ljudskih prava predstavlja mjerilo za rad policije i zahtijeva stručnost koja bi to nastojala poboljšati. Stručnim prikupljanjem obavještajnih informacija i dokaza umanjuje se iskušenje izvlačenja priznanja pod prisilom i stoga pridonosi poštovanju zabrane mučenja i nečovječnog postupanja. Učinkovito ispitivanje sumnjivca, u kojem službenik prilagođava taktiku svakom pojedincu uz strogo poštovanje načela ljudskih prava, zahtijeva pravna i sociološka znanja, kao i razne vještine: retoričke, psihološke i analitičke. Poštovanje standarda za zaštitu ljudskih prava, stručnih standarda i tehničkih policijskih sposobnosti podrazumijeva međusobno ovisne vještine. Vjerojatnije je da će se policijski službenik koji ne posjeduje tehničke policijske vještine ponašati na neprihvatljiv način da bi postigao tražene rezultate. Isto tako, policijski službenik koji se često ponaša na neprihvatljiv način da bi postigao tražene rezultate neće razviti potrebne tehničke policijske vještine za kompetentnog stručnjaka. Ljudska prava predstavljaju izazov za policiju jer zahtijevaju primjenu tehničkih vještina najboljih praksi za postizanje dobrih rezultata. „Umjetnost policijskog posla“ može se protumačiti kao pokušaj ostvarivanja ciljeva na najmanje nametljiv način.

Povjerenje i pouzdanje

Povjerenje i pouzdanje javnosti nužan su preduvjet za učinkovit rad policije. Učinkovit rad policije nije moguć ako pojedini sektori stanovništva ne smatraju da ih policija štiti i poštuje.

Izuzetno je važno da se policija angažira u izgradnji povjerenja i da se uspostave odgovarajuće komunikacijske strukture s javnošću. Mjere za uspostavljanje transparentnosti i struktura odgovornosti policije pridonose izgradnji povjerenja. Programi za aktivnu komunikaciju sa stanovništvom uključuju uspostavu institucionaliziranog dijaloga sa zajednicama, kao što su forumi otvorenih rasprava, savjetodavni odbori zajednice i otvoreni dani. Pristup rada policije u suradnji sa zajednicom može potaknuti uspostavu odgovarajućih

komunikacijskih struktura. Očito je da je jasno prihvaćanje i djelovanje u skladu s ljudskim pravima vrlo važno za izgradnju i održavanje povjerenja. Načelo nediskriminacije posebno je važno za odnose s marginaliziranim skupinama⁹.

Više informacija

Crawshaw, R. (2009.), *Police and human rights* (Policija i ljudska prava). *A manual for teachers and resource persons and for participants in human rights programmes* (Priručnik za predavače i stručnjake za programe o ljudskim pravima), 2. revidirano izdanje, Boston, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, str. 19.-24.

Ujedinjeni narodi (UN), OHCHR (2002.), *Human Rights and Law Enforcement: A manual on human rights training of the police* (Ljudska prava i provedba zakona: Priručnik za osposobljavanje policije o ljudskim pravima), pogledajte argumente na str. 16., dostupno na: www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add2en.pdf

Osse, A. (2006.), *Understanding policing, a resource for human rights activists* (Razumijevanje rada policije, izvor informacija za aktiviste za ljudska prava), Amsterdam, Amnesty International, str. 41.-49., dostupno na: <http://www.amnesty.nl/documenten/rapporten/Understanding%20Policing%202007%20Full%20text.pdf>

---

9. FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2010.), *EU-MIDIS Data in Focus 4: Police Stops and Minorities* (Agencija Europske unije za temeljna prava, EU-MIDIS Sažeto izvješće 4.: Policijska kontrola i manjine), dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2010/eu-midis-data-focus-report-4-police-stops-and-minorities>

Proširene aktivnosti

Proširena aktivnost 1.: *Razgovori jedan na jedan u švedskoj policijskoj akademiji*

Svrha:

Švedska policijska akademija upotrebljava razgovore jedan na jedan kao intenzivniji pristup podizanju svijesti o ulozi policije. Razgovori se vode s ljudima koji su imali iskustva s policijom, uz isticanje načina na koji drugi doživljavaju interakciju policije s pojedincima. Ti razgovori pomažu policiji da dobije povratne informacije o tome kako okolina doživljava njihovu ulogu te da stekne uvid u svoj utjecaj na javnost.

Ciljevi:

Znanje

- konkretizirajte koncept ljudskih prava i ljudskog dostojanstva u sukobu s osobama koje se često doživljavaju kao „protivnici“ policije, kao što su marginalizirane i/ili društveno isključene osobe ili članovi maloljetničkih bandi
- proučite ulogu policije iz perspektive ljudskih prava na temelju osobnih iskustava

Stav

- naučite izbjegavati neprijateljske, prijezirne i cinične stavove
- doživite vrijednost različitosti
- razvijte suosjećanje na temelju shvaćanja da oni koji su društveno isključeni, kritična skupina za policiju i kršenje zakona, imaju pravo na poštovanje kao ljudska bića čak i u stresnim situacijama i sukobima
- stvorite naviku promatranja uloge policije izvana, iz perspektive ranjivih ili teško dostupnih skupina
- razvijte svijest o tome da ljudi koji se često doživljavaju kao „protivnici“ posjeduju važna (i široka) znanja i perspektive koje mogu biti korisne policiji

Vještine

- poboljšajte komunikacijske vještine

Zahtjevi:

- trajanje: oko 4 dana: uvod – oko pola dana; razgovor i pisana dokumentacija – oko 2 dana; i povratna razmišljanja o zaključcima – oko 1 dan
- primjer razgovora
- pitanja za usmjeravanje razgovora
- prezentacijske ploče
- veličina skupine: 12–24 osobe

Proširena aktivnost 1.,
opis:
*Razgovori jedan na jedan
u švedskoj policijskoj
akademiji*

Polaznici se susreću s osobom koja se suočila s policijom i potječe iz skupine koja se često doživljava kao „protivnik“ policije – marginalizirane ili društveno isključene osobe, osumnjičeni počinitelji kaznenih djela, maloljetnici delinkventi ili osobe koje pripadaju različitim etničkim skupinama. Slijedi razgovor.

Uz određene pripreme, polaznici obavljaju te razgovore. Ti susreti, nadopunjeni postupkom individualnih i skupnih refleksija, pružaju praktičnu osnovu za razradu teorijskog koncepta uloge policije iz perspektive ljudskih prava. Osim toga, polaznici – kroz pažljivu i suosjećajnu komunikaciju – stječu novu perspektivu u odnosu na rad policije.

Savjet za osposobljavanje: Jačanje međusobnog razumijevanja

„Razgovori su imali jasan učinak boljeg međusobnog razumijevanja između polaznika i njihovih ‚protustrana‘. Osim toga, čini se da su razgovori imali ljekoviti učinak u slučajevima u kojima su ‚protustrane‘ doživjele poniženje, nemoć i nedostatak povjerenja u odnosu na policiju.“

AKTIVNOSTI FRA-e

Izazivanje nasilja

FRA je analizirala iskustva povezana s diskriminacijom i društvenom marginalizacijom, kao i njihov utjecaj na stavove o nasilju u tri države članice EU-a: Francuskoj, Španjolskoj i Ujedinjenoj Kraljevini. FRA je kroz razgovore s 3 000 mladih osoba i djece muslimanske vjeroispovijesti i nemuslimanske vjeroispovijesti došla do saznanja da je vjerojatnost izlaganja fizičkom ili psihičkom nasilju veća za mlade ljude od 12 do 18 godina starosti koji su doživjeli društvenu marginalizaciju i diskriminaciju nego za one koji nisu doživjeli takvu marginalizaciju. Nije bilo nikakvih naznaka da su mladi muslimanske vjeroispovijesti više ili manje podložni nasilju od mladih nemuslimanske vjeroispovijesti. Ti rezultati snažno sugeriraju da se problemi društvene marginalizacije i diskriminacije trebaju prioritetno rješavati s obzirom na utjecaj koji imaju na predispoziciju mladih u odnosu na nasilje. U istom su izvješću mladi ljudi izrazili opći nedostatak povjerenja u autoritete i službene lokalne, nacionalne i međunarodne institucije, uključujući nadležna tijela kaznenog pravosuđa, kao što su policija i sudovi. Najmanje povjerenja imaju u političare, na lokalnoj i nacionalnoj razini.

FRA (2010.), Experiences of discrimination, social marginalisation and violence: A comparative study of Muslim and non-Muslim youth in three EU Member States (Iskustva povezana s diskriminacijom, društvenom marginalizacijom i nasiljem: Komparativna studija mladih osoba muslimanske i nemuslimanske vjeroispovijesti u tri države članice EU-a), Belgija, str. 62., dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/experience-discrimination-social-marginalisation-and-violence-comparative-study>

Proširena aktivnost 2.:
*Obrazovanje o ljudskim
 pravima za policijske
 službenike na povijesnim
 lokalitetima na kojima su
 počinjeni nacistički zločini.
 Rad policije danas i u
 prošlosti*

Svrha:

Njemačka policija provodi obuku o ljudskim pravima na lokaciji bivšeg nacističkog koncentracijskog logora Neuengamme u okviru koje se obrađuje tema uloge policije. Povijesna perspektiva uloge policije tijekom nacističkog režima pridonosi povećanju svijesti o današnjem radu policije i potrebi da se rad policije temelji na ljudskim pravima.

Ciljevi:

Znanje

- stjecanje uvida u uzroke promjena koje su se dogodile u policiji tijekom prelaska iz demokratskog u totalitarni sustav
- identificiranje struktura u nacističkim policijskim snagama u usporedbi s policijskim strukturama u demokratskom društvu

Stav

- kroz saznanja o širokim ovlastima nacističkih policijskih snaga razvija se svijest o tome da neograničene ovlasti u državnim institucijama mogu ugroziti ljudska prava
- steći svijest o mehanizmima diskriminacije, lišavanja prava i isključenosti
- razmisliti o trenutačnim područjima napetosti s obzirom na policiju i ljudska prava

Zahtjevi:

- trajanje: potrebno je najmanje 2 i pol dana za smisleno povezivanje ovih složenih pitanja
- prezentacijska ploča i videoprojektor
- video i audioprezentacije
- pisani i fotografski dokumenti za rad u skupinama
- provokativni stimulativni poticaji za kontroverznu raspravu
- veličina skupine: 12–24 osobe

Proširena aktivnost 2.,
opis:
*Obrazovanje o ljudskim
pravima za policijske
službenike na povijesnim
lokalitetima na kojima su
počinjeni nacistički zločini.
Rad policije danas i u
prošlosti*

Voditelji osposobljavanja održavaju uvodno predavanje na institutu za policijsko osposobljavanje u kojem se ističe važnost sagledavanja situacije kroz povijesnu perspektivu nacističkog režima. Tijekom dvodnevnog posjeta memorijalnom centru nacističkog logora Neuengamme osposobljavanje se usredotočuje na rad policije u razdoblju nacionalnog socijalizma, a u kontekstu te historijske perspektive raspravlja se i o aktualnim pitanjima. Te poveznice omogućuju kritičko promišljanje o policiji i njenim mehanizmima, kao i o ponašanju pojedinca u okviru institucije. Svrha seminara je promicati razumijevanje o tome kako se policijske snage i njihova uloga mijenjaju u različitim društvima. Nadalje se ističu i pojedinci koji unutar sustava mogu poslužiti kao pozitivan uzor.

Razumijevanje vrijednosti koje se temelje na ljudskim pravima, a nastale su kao reakcija na nacističke zločine i druga povijesna kršenja ljudskih prava, u današnjim demokratskim društvima omogućit će sudionicima analizu i razlikovanje između totalitarnih i demokratskih struktura.

Savjet za osposobljavanje: Jačanje svijesti

Osnovna potreba odmjeravanja sigurnosnih interesa u odnosu na civilne slobode u radu policije pojavljuje se neovisno o nacionalnom kontekstu. Proučavanje povijesti nacističke Njemačke može ojačati svijest ljudi o važnosti temeljnih ljudskih prava u suvremenom svijetu i o tome kako se institucije mijenjaju u različitim političkim sustavima.

MODUL 3.: ANALIZA LJUDSKIH PRAVA – OBVEZE POŠTOVANJA I ZAŠTITE

Uvod	73
Aktivnost: Analiza ljudskih prava – obveze poštovanja i zaštite	74
Letak 1. – Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja.....	77
Letak 2. – Analiza ljudskih prava – obveza zaštite.....	80
Informativna građa	83
1. Ključni koncepti.....	83
a. Što je kršenje ljudskih prava?.....	83
b. Što znači nužnost i razmjernost u kontekstu ljudskih prava?.....	84
2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava	85
Letak 1. – obveza poštovanja.....	89
Letak 2. – obveza zaštite.....	97
Dodatna građa	102
Proširene aktivnosti	111
Proširena aktivnost 1.: Osposobljavanje kroz scenarije na austrijskim policijskim akademijama.....	111
Proširena aktivnost 2.: Osposobljavanje kroz scenarije u njemačkoj saveznoj policiji Sjeverne Rajne-Vestfalije	114

Analiza ljudskih prava – obveze poštovanja i zaštite

Uvod

Ovaj model pruža okvire za analizu – iz perspektive ljudskih prava – konkretnih situacija povezanih s radom policije. Ovaj strukturirani pristup korak po korak pojednostavljuje analizu potencijalnog kršenja ljudskih prava uz utvrđivanje propusta koji se odnose na ispunjavanje obveza poštovanja i zaštite.

Praksa takve analize ljudskih prava predstavlja kamen temeljac za rad policije na temelju ljudskih prava. U osnovi, to je pojednostavljena verzija analize koju provode sudovi. Da bi se razjasnila važnost ljudskih prava u praksi, modul vodi sudionike kroz studije slučaja preuzete iz rada međunarodnih tijela za ljudska prava, posebice Europskog suda za ljudska prava (ESLJP).

Ti su analitički alati vrlo moćni. Oni policijske službenike upoznaju s relevantnom pravnom analizom, pomažući im da ispune svoje obveze kao nositelji dužnosti i realiziraju svoja prava kao nositelji prava. Analitički alati omogućuju prenošenje „visokih“ načela u praksu jer funkcioniraju kao „prijenosni medij“ koji opće ciljeve rada policije – poštovanje i zaštitu ljudskih prava – prenose u specifične smjernice koje olakšavaju taj rad. Analiziranje ljudskih prava u praktičnim situacijama također pomaže u usklađivanju stavova s ljudskim pravima i razvoju vještina potrebnih za rad policije na temelju ljudskih prava, što pak pomaže policijskim službenicima u internalizaciji ljudskih prava.

Model prvo razrađuje koncept kršenja ljudskih prava predstavljajući dvije analitičke sheme od kojih se prva temelji na obvezi poštovanja, a druga na obvezi zaštite. Analiziraju se naizmjenice, uključujući četiri studije slučaja i njihove analize. Opći cilj je sustavna integracija perspektive ljudskih prava u rad policije i razmišljanje policijskih službenika. U poglavlju Dodatna građa nalazi se više informacija o ključnim konceptima modula. Radi boljeg razumijevanja, priručnik za policiju također uključuje dodatne sudske zaključke o četiri ispitane studije slučaja.

Aktivnost: Analiza ljudskih prava – obveze poštovanja i zaštite

Svrha:

U ovoj se aktivnosti voditelji osposobljavanja često susreću sa sljedećim pitanjem: „Je li kršenje ljudskih prava ako [...]?” Sudionik zatim navede osobno iskustvo koje želi ocijeniti u smislu ljudskih prava. Odgovori često nisu jednostavni. Ovisi o situaciji!

Analitičke sheme prikazane u ovom modulu ne navode gotove odgovore nego pomažu policijskim službenicima da postave prava pitanja. U njima se navodi popis „pravih pitanja” koja je potrebno postaviti da bi se identificirali najvažniji aspekti predmetnih situacija, a zatim procijenili i odmjerili interesi prije donošenja odluke. To policijskim službenicima omogućuje da riješe problematična pitanja u odnosu na moguće kršenje ljudskih prava i da u svakom pojedinom slučaju odluče predstavlja li određeni čin ili propust kršenje obveza ili prava.

Ciljevi:

Znanje

- razviti detaljnije razumijevanje uloge policije u odnosu na ljudska prava

Stav

- prihvatiti opću važnost načela nužnosti i razmjernosti
- shvatiti važnost internalizacije načela ljudskih prava

Vještine

- sposobnost primjene normi za zaštitu ljudskih prava s pomoću analitičkih alata u konkretnim situacijama u radu policije
- sposobnost prepoznavanja aspekata koji čine razliku između opravdane intervencije u odnosu na ljudska prava od kršenja ljudskih prava
- sposobnost prepoznavanja djelovanja koja policija mora poduzeti da bi zaštitila ljudska prava

Zahtjevi:

- trajanje: 90–120 minuta
- građa:
  - letci 1. i 2. sa studijama slučaja i alatima za analizu ljudskih prava o obvezama poštovanja i zaštite (prema potrebi)
  - prezentacijska ploča
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: najviše 20–25 osoba

Opis aktivnosti: **Analiza ljudskih prava – obveze poštovanja i zaštite**

- ❶ Predstaviti svrhu i ciljeve aktivnosti.
- ❷ Sudionicima podijeliti i ukratko predstaviti analitičke sheme (letci 1. i 2.) uz razradu stvarnih situacija koje su naveli sudionici ili koje je pripremio voditelj (oko 15–20 minuta).
- ❸ Podijeliti sudionike u skupine od 4 do 6 osoba i razdijeliti letke sa studijama slučaja te svakoj skupini dodijeliti jedan slučaj (oko 25–35 minuta).
- ❹ Pobrinite se da skupine:
  - u potpunosti razumiju svoj zadatak;
  - imenuju izvjestitelja koji će predstaviti njihove rezultate pred svim sudionicima.
- ❺ Odgovorite na sva pitanja koja vam skupine postavite tijekom rada.
- ❻ Skupine trebaju predstaviti svoj rad pred svim sudionicima (oko 30 minuta po slučaju).
- ❼ Održite opću raspravu o rezultatima razmatrajući ono što se naučilo tijekom rasprave.
- ❽ Napravite sažetak glavnih zaključaka i, u slučaju potrebe, pružite prilagođene početne informacije.

Letak 1. – Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja

Studija slučaja A: Uhićenje i pritvor

Gospodin L je osoba s invaliditetom, slijep je na jedno oko i ima znatno oštećenje vida na drugom oku. Uz pomoć svog psa vodiča, jednog je dana otišao u poštu provjeriti svoje poštanske pretince. Otkrio je da su njegovi pretinci otvoreni i prazni. Gospodin L žalio se poštanskim službenicima, što je dovelo do spora. Jedan od poštanskih službenika pozvao je policiju tvrdeći da je gospodin L pijan i da se ponaša agresivno. Policija je došla u poštanski ured i uhitila gospodina L.

Vjerujući da je gospodin L pod utjecajem alkohola, policajci su ga odveli u „centar za otrežnjenje osoba“, ustanovu u koju se, prema nacionalnom zakonu, osoba pod utjecajem alkohola može smjestiti na najduže 24 sata. Liječnik je ocijenio da je gospodin L „umjereno pod utjecajem alkohola“ i odlučio da gospodin L zbog toga opravdano treba ostati u pritvoru u centru šest sati. Mjerenje koncentracije alkohola u krvi i s pomoću daha nije obavljeno prije, tijekom ni nakon pregleda. Nakon 6 i pol sati, gospodinu L dozvoljeno je da ode iz centra, uz plaćanje naknada za prijevoz do centra i smještaj. Gospodin L smatra da su u ovom slučaju javni službenici postupili protuzakonito.

Pitanja za raspravu:

1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u ovoj situaciji?
2. Je li država narušila ta ljudska prava? Kako?
3. Jesu li prekršena ljudska prava?
  - Postoji li nacionalna pravna osnova za postupanje države?
  - Je li cilj ovog postupanja legitiman?
  - Je li intervencija države nužna i razmjerna u odnosu na cilj?
4. Razmislite o alternativnim načinima rješavanja ove situacije. Koje druge mogućnosti je policija mogla uzeti u obzir?

Letak 1. – Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja (nastavak)

Studija slučaja B: Uporaba sile protiv osumnjičenih terorista

Postojala je snažna sumnja nadležnih tijela države A da trojica muškaraca planiraju teroristički napad na vojsku u području X. Vlada je odlučila dopustiti osumnjičenim teroristima ulazak u područje X pod nadzorom policije. Specijalne postrojbe države A poslale su kao pomoć lokalnoj policiji područja X. Policija je imala saznanja kada i gdje bi se navodni napad trebao dogoditi. Pretpostavljalo se da će osumnjičeni teroristi upotrijebiti bombu u automobilu koja se može detonirati na daljinu i u kratkom roku.

Teroristi su istog dana kada su stigli na područje X ostavili automobil na parkiralištu. Četiri pripadnika posebnih postrojbi na tajnom zadatku slijedila su ih i pregledala automobil izvana. Sumnjali su da se u unutrašnjosti automobila nalazi bomba. Službenici su odlučili uhititi tri osumnjičenika kad se vrate do automobila. Kad su se osumnjičenici vratili, policija ih je prozvala, ali nitko od njih nije pokazao namjeru da se preda. Naprotiv, njihovi nagli pokreti dali su naslutiti da bi doista mogli detonirati bombu. Na tri osumnjičenika pucano je iz vatrenog oružja i oni su ubijeni.

Međutim, kasnije se pokazalo da osumnjičenici nisu bili naoružani i da u automobilu nije bilo eksplozivnih naprava. Međutim, u drugom automobilu, koji je jedan od osumnjičenika unajmio na drugoj lokaciji, pronađena su sredstva za izradu tempirane bombe.

Pitanja za raspravu:

1. Koja su ljudska prava primjenjiva u ovoj situaciji?
2. Je li država narušila ta ljudska prava? Kako?
3. Kako biste ocijenili postupke pripadnika posebnih postrojbi?
4. Kako biste ocijenili cjelokupnu operaciju protiv osumnjičenih terorista?
5. Jesu li prekršena ljudska prava?
6. Razmislite o alternativnim načinima rješavanja ove situacije. Koje je druge mogućnosti policija mogla uzeti u obzir da bi izbjegla uporabu sile koja može uzrokovati smrt?

Letak 1. – Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja (nastavak)

Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/NARUŠAVANJE PRAVA OD STRANE DRŽAVE

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

1.2. Je li država narušila ta ljudska prava? Kako?

DIO 2.: OPRAVDANA INTERVENCIJA ILI KRŠENJE PRAVA?

2.1. Postoji li nacionalna pravna osnova za postupanje države?

2.2. Je li cilj ovog postupanja legitiman?

2.3. Je li intervencija države nužna i razmjerna u odnosu na cilj?

- Je li intervencija prikladna za postizanje legitimnog cilja?
- Je li nužna (neodgodiva društvena potreba)?
- Je li to najmanje nametljiva mjera? Ima li alternativnih rješenja?

Letak 2. – Analiza ljudskih prava – obveza zaštite

Studija slučaja C: Postupanje tijekom prosvjeda i protuprosvjeda

Udruga liječnika vodila je kampanju protiv pobačaja u jednom malom selu. Udruga liječnika planirala je prosvjed i, u skladu sa zakonskim propisima, prethodno je o tome obavijestila policiju. Policija je bez prigovora dala sudionicima dozvolu da se prosvjed održi na javnoj prometnici. Međutim, policija je kasnije zabranila drugi prosvjed koji su planirale osobe koje podržavaju pobačaj jer se taj prosvjed trebao održati u isto vrijeme i na istom mjestu kao i prosvjed liječnika protivnika pobačaja.

Zbog straha da bi se ipak mogao dogoditi incident, organizatori prosvjeda protiv pobačaja posavjetovali su se s lokalnim nadležnim tijelima pokušavajući promijeniti planirani put kojim su prosvjednici trebali proći. Predstavnici policije izjavili su da su policijski službenici već raspoređeni uz prethodno dogovoreni put i da novi predloženi put nije prikladan za kontrolu mase ljudi. Policija nije odbila pružiti zaštitu, ali je izjavila da bi, bez obzira na put, bilo nemoguće spriječiti protuprosvjednike da bacaju jaja i ometaju prosvjed i planiranu vjersku misu.

Velik broj prosvjednika koji podržavaju pobačaj – a o tome prethodno nisu obavijestili policiju – okupio se ispred crkve i upotrijebio razglase, bacao jaja i busene trave da bi omeo prosvjed liječnika. Policija nije rastjerala protuprosvjednike.

Kada se pojavila opasnost od fizičkog nasilja, posebne jedinice za smirivanje nereda – koje su mirno stajale u blizini – formirale su kordon između suprotstavljenih skupina i omogućili povorci prosvjednika da uđe u crkvu.

Pitanja za raspravu:

1. Koja su ljudska prava primjenjiva u ovoj situaciji?
2. Koje su odgovarajuće obveze države?
3. Kako biste ocijenili policijsku operaciju?
4. Je li država omela ljudska prava primjenjiva u ovoj situaciji? Kako?
5. Jesu li prekršena ljudska prava?
6. Razmislite o alternativnim načinima rješavanja ove situacije. Koje je druge mogućnosti policija mogla uzeti u obzir?

Letak 2. – Analiza ljudskih prava – obveza zaštite (nastavak)

Analiza slučaja D: Nasilje nad ženama

Gospodin O je više puta nasilno napao svoju suprugu i njezinu majku. Nakon nekoliko godina nadležna su tijela saznala za nasilno i prijeteće ponašanje gospodina O kroz nekoliko slučajeva premlaćivanja, svađe u kojoj je gospodin O izbo gospođu O nožem sedam puta i incident u kojem je gospodin O pregazio dvije žene automobilom. Nakon svakog napada liječnici su pregledali ženu i prijavili razne ozljede, uključujući krvarenje, modrice, podljeve, rane i ogrebotine. Obje žene imale su medicinske dokaze da su zadobile ozljede opasne po život: gospođa O kao žrtva posebno nasilnog premlaćivanja i napada nožem, a njezina majka zbog napada automobilom.

Kaznena prijava podnesena je protiv gospodina O u tri navrata i to zbog prijetnje smrću, nanošenja teških tjelesnih ozljeda i pokušaja ubojstva. Gospodin O je dvaput zadržan u pritvoru iz kojeg je pušten prije početka sudskog postupka.

Zbog upornog pritiska gospodina O i prijetnje smrću, gospođa O i njezina majka povukle su optužbe tijekom svakog sudskog postupka. Domaći sudovi naknadno su prekinuli neke od sudskih postupaka, ali postupak za incident s automobilom ipak se nastavio. Gospodin O osuđen je na kaznu od tri mjeseca zatvora, koja je kasnije zamijenjena novčanom kaznom. Dobio je umjerenu novčanu kaznu za napad nožem.

Dva puta su gospođa O i njezina majka podnijele prijavu tijelima nadležnim za kazneni progon zbog prijetnji i uznemiravanja gospodina O. Tvrdile su da su im životi u neposrednoj opasnosti i zatražile hitnu intervenciju nadležnih tijela, kao što je pritvaranje gospodina O. Kao posljedica tih prijava, gospodin O je ispitan i uzete su njegove izjave, ali je on ipak pušten na slobodu.

Na kraju su se gospođa O i njezina majka odlučile preseliti u drugi grad, ali dok su putovale u kombiju za selidbu, gospodin O je prestigao kombi i prisilio ih da se zaustave. Gospodin O je otvorio suvozačka vrata i pucao u majku gospođe O. Umrkla je na licu mjesta.

Letak 2. – Analiza ljudskih prava – obveza zaštite (nastavak)

Pitanja za raspravu:

1. Koja su ljudska prava primjenjiva u ovoj situaciji?
2. Koje su odgovarajuće obveze države?
3. Kako biste ocijenili reakciju nadležnih tijela na ove nasilne incidente?
4. Je li država omela ljudska prava primjenjiva u ovoj situaciji? Kako?
5. Jesu li prekršena ljudska prava?
6. Razmislite o alternativnim načinima rješavanja ove situacije. Koje je druge mogućnosti policija mogla uzeti u obzir?

Analiza ljudskih prava – obveza zaštite

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/KOJU MJERU DRŽAVA TREBA PODUZETI?

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

1.2. Je li država obvezna poduzeti konkretne mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

DIO 2.: PREDSTAVLJA LI NEDJELOVANJE/PROPUST DRŽAVE KRŠENJE PRAVA?

2.1. Pokriva li domaće zakonodavstvo ljudska prava na odgovarajući način?

2.2. Je li država poduzela razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

2.3. Je li država postupila u skladu s postupovnim normama?

Informativna građa¹

Ova informativna građa predstavlja analitički okvir za dva letka u okviru ovog modula, a strukturiran je na sljedeći način:

1. Ključni koncepti

- a. Što je kršenje ljudskih prava?
- b. Što znači nužnost i razmjernost u kontekstu ljudskih prava?

2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava

- a. Letak 1. – obveza poštovanja
- b. Letak 2. – obveza zaštite

1. Ključni koncepti

a. Što je kršenje ljudskih prava?

Obveze država da poštuju ljudska prava (letak 1.):

Kršenje ljudskih prava događa se kada djelovanje države ograničava ili narušava ljudska prava, a takvo narušavanje nije opravdano. To se kršenje događa zbog djelovanja države.

Obveze država da štite ljudska prava (letak 2.):

Kršenje ljudskih prava događa se kada država, bez opravdanog razloga, ne poduzme odgovarajuće korake da bi zaštitila ljudska prava. To se kršenje događa zbog toga što država nije djelovala na odgovarajući način.

Postoji razlika između **narušavanja** ljudskih prava i **kršenja** ljudskih prava. Nije svako narušavanje ljudskih prava ujedno i kršenje ljudskih prava.

Policija može narušiti ljudska prava počinitelja zločina da bi zaštitila žrtve. Narušavanje postaje kršenje kada se poduzimanje/nepoduzimanje mjera ne temelji na zakonu ili ako je takvo poduzimanje/nepoduzimanje mjera proizvoljno i/ili nerazmjerno.*

Većina ljudskih prava može se (ili mora) narušiti, ili ograničiti, u određenim okolnostima jer prava i slobode jedne osobe završavaju tamo gdje počinju prava i slobode druge osobe. U nekima od pravnih dokumenata ljudska prava strukturirana su na način koji omogućuje narušavanje ili ograničavanje u određenim okolnostima.

Je li poduzimanje/nepoduzimanje mjera kršenje prava ili nije, ovisi o raznim čimbenicima povezanim s konkretnom situacijom, koji se posebno moraju razmotriti za svaki pojedini slučaj. Dva ovdje predstavljena letka mogu se upotrijebiti kao pomoć pri pronalaženju odgovora na to pitanje.

Kršenje ljudskih prava događa se kad država ne ispuni svoje obveze u odnosu na određena ljudska prava.

*Iznimka: Mučenje i neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje (članak 3. EKLJP-a) apsolutno su zabranjeni i ne mogu se ograničiti ni u kojim uvjetima (pogledajte modul 4.).

1. „Informativna građa“ i „Dodatna građa“ modula 3., uključujući analitičke sheme, prilagođene su verzije publikacije Suintinger, W. (2005.), *Menschenrechte und Polizei, Handbuch für TrainerInnen*, Bundesministerium für Inneres, Beč, str. 49.–76.

b. Što znači nužnost i razmjernost u kontekstu ljudskih prava?

Načela nužnosti i razmjernosti upotrebljavaju se za utvrđivanje je li određeno djelovanje koje narušava ljudska prava nužno da bi se postigao cilj i jesu li poduzete mjere razmjerne cilju koji treba postići.

Za utvrđivanje nužnosti i razmjernosti potrebno je uzeti u obzir:

- **Nužnost djelovanja:** Djelovanje ne smije izaći iz okvira onog što strogo zahtijevaju okolnosti i potrebe da se postigne cilj. Treba djelovati najmanje nametljivo i štetno, ali istovremeno učinkovito. Nepotrebne ili pretjerane mjere nisu razmjerne i trebaju se izbjegavati.
- **Prikladnost djelovanja:** Odabrano djelovanje treba biti prikladno za postizanje željenog cilja. Djelovanje koje nije prikladno smatra se neučinkovitim i nerazmjernim.
- **Rezultati djelovanja:** Očekivani rezultat djelovanja i posljedično narušavanje ljudskih prava moraju se odvagati u odnosu na važnost cilja. To također podrazumijeva da se u obzir mora uzeti utjecaj ili šteta koja bi se pojavila da se to djelovanje nije poduzelo. Ako je šteta uzrokovana djelovanjem veća od koristi, djelovanje se mora izbjeći.

Ideja „neodgodive društvene potrebe” često se upotrebljava za utvrđivanje nužnosti djelovanja. Određena prava se u demokratskom društvu mogu ograničiti samo ako postoji takva neodgodiva društvena potreba.

Osnovna ideja razmjernosti utjelovljena je u narodnim izrekama kao što su „ne koristi se maljem da razbiješ orah” ili „operacija se obavlja skalpelom, a ne mesarskim nožem”. Riječ je o uspostavljanju ispravnog **odnosa između upotrijebljenih sredstava i željenih ciljeva**. Cilj **ne** opravdava sredstvo. Važno je postići ciljeve na najmanje nametljiv način.

Iako su načela nužnosti i razmjernosti vrlo složena, mogu se svesti na jednostavno načelo – „zlatno pravilo” – koje se odnosi na sva ljudska prava: „odnosite se prema drugima onako kako biste željeli da se oni odnose prema vama”. Povezivanje načela nužnosti i razmjernosti sa „zlatnim pravilom” može pomoći u stvaranju empatije i osjećajnosti prema osobama koje su predmet intervencije policije.

Poduzimanje potrebnih djelovanja u skladu s načelima nužnosti i razmjernosti predstavlja glavni izazov u radu policije, pogotovo u stresnim ili opasnim situacijama. Internalizacija načela nužnosti i razmjernosti ključna je za policijske službenike. Ta se internalizacija najbolje može postići kroz primjenu konceptata ljudskih prava u svakodnevnom radu i stalnim stjecanjem znanja, vještina i stavova u skladu s ljudskim pravima.

Savjet za osposobljavanje: Provedba aktivnosti povezanih sa studijom slučaja

- **Opisi studije slučaja:** Ponekad sudionici mogu imati osjećaj da opisi studije slučaja sadrže premalo informacija za donošenje odgovarajućih zaključaka. Studije slučaja predstavljaju samo kratke opise scenarija jer ključni rezultati učenja ovise o **postupku postavljanja relevantnih analitičkih pitanja**. Postupak koji vodi do zaključka jednako je važan kao i sam rezultat.
- **Rasprava o studijama slučaja:** Rasprava treba biti strukturirana, a istovremeno treba ostaviti dovoljno prostora za „kreativne odgovore“ sudionika. Poticanje različitih perspektiva pruža dobru osnovu za raspravu o pitanjima i interesima povezanim sa slučajem.

Kao voditelj osposobljavanja na nacionalnoj razini, važno je da odaberete slučajeve koji su prikladni za određeni kontekst vašeg osposobljavanja. Možda drugi slučajevi ESLJP-a ili nacionalni slučajevi bolje odgovaraju potrebama vašeg osposobljavanja. Upute o tome kako pronaći slučajeve ESLJP-a nalaze se u prilogu ovom priručniku.

2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava

Dva letka policijskim službenicima pružaju „alat za navigaciju“ korak po korak koji je sličan analitičkom pristupu koji upotrebljavaju sudovi. Oni policijskim službenicima pomažu da ispune svoje obveze (kao nositelji dužnosti) i ostvare svoja prava (kao nositelji prava).

Cilj svakog letka je:

- pružiti okvir za prenošenje načela temeljnih prava u praksu kroz primjenu općih načela u obliku praktičnih smjernica;
- predstaviti alat za konstruktivnu uporabu ljudskih prava i odgovoriti na praktična pitanja povezana s ljudskim pravima;
- naučiti kako uravnotežiti suprotstavljene interese na nepristran način s pomoću skupa „pravih pitanja“ koja se mogu postaviti da bi se odredili najvažniji aspekti temeljnih prava i odvagali interesi uključenih pojedinaca;
- opisati metodu za podršku internalizaciji ljudskih prava kroz razvoj pozitivnog stava i skupa vještina koji pomažu u primjeni ljudskih prava;
- osnažiti policijske službenike da bi s pomoću alata identificirali i analizirali situacije koristeći pristup sličan onom koji upotrebljavaju sudovi i/ili nevladine organizacije, a istovremeno omogućiti policijskim službenicima način utvrđivanja poštuju li se njihova prava.

Nositelj dužnosti – mora ispuniti obveze poštovanja i zaštite ljudskih prava drugih osoba

Nositelj prava – mora biti svjestan vlastitih ljudskih prava da bi ih mogao ostvariti

Savjet za osposobljavanje: Upotreba policijske prakse pri uvođenju perspektive ljudskih prava

Mnogi policijski službenici analiziraju konkretne situacije iz perspektive nacionalnih zakona, kao što su kazneni zakoni i zakoni o policiji te policijski propisi. U promatranju i intervencijama u konkretnim situacijama oni obično postavljaju pitanja poput:

- Koji zakon je primjenjiv u ovoj situaciji?
- Koje mogućnosti imam na temelju važećih zakonskih odredbi?
- Je li ponašanje, npr., prosvjednika nasilno ili agresivno u dovoljnoj mjeri da bi opravdalo uhićenje u skladu s određenim zakonom?

Mnogi policijski službenici već posjeduju analitičke vještine koje su potrebne za usvajanje perspektive ljudskih prava. Analiza iz te perspektive podrazumijeva primjenu normi za zaštitu ljudskih prava u obliku navedenom u ustavnim i/ili međunarodnim instrumentima ljudskih prava i prevođenje situacija na „jezik“ ljudskih prava. Cilj je razumjeti predstavlja li poduzimanje ili nepoduzimanje određenog djelovanja kršenje ljudskih prava. Ova perspektiva uzima odmak od upravnog prava i razmatra situaciju iz šireg područja zakona o ljudskim pravima.

a. Letak 1.: obveza poštovanja

Ova se analiza odnosi na studiju slučaja iz letka 1.

Letak 1. pruža okvir za analizu obveze poštovanja i sastoji se od dva dijela:

Dio 1. – Narušavanje: Ocjenjivanje spada li situacija u domenu ljudskih prava i narušava li djelovanje koje poduzima država to pravo?

Dio 2. – Kršenje: Ocjenjivanje je li takvo narušavanje opravdano ili pak predstavlja kršenje ljudskih prava.

Svaki dio sadrži pitanja koja su korisna za upravljanje situacijama povezanim s ljudskim pravima i razlaže složenost u jednostavnije dijelove.

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/NARUŠAVANJE PRAVA OD STRANE DRŽAVE

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

Za određivanje o kojem se ljudskom pravu/ljudskim pravima radi i koja su primjenjiva u određenoj situaciji potrebno je izvjesno znanje, a to se može postići odgovaranjem na sljedeća pitanja:

- Koja su ljudska prava zajamčena nacionalnim i međunarodnim dokumentima?
- Koji je opseg primjene norme za zaštitu ljudskih prava? S obzirom na to da su ljudska prava široko formulirana, sudska praksa određuje područje primjene normi za zaštitu ljudskih prava.

1.2. Narušava li bilo koje djelovanje države primjenjiva ljudska prava?

To zahtijeva razmatranje intenziteta i/ili kvalitete djelovanja koje poduzima država. Kao općenito pravilo, sljedeća djelovanja države predstavljaju narušavanje prava:

- kazne na temelju zabrane određenog ponašanja kroz kaznene ili upravne zakone, kao što su novčane kazne i pritvor/zatvor;
- djelovanje policije na temelju kaznenog zakona ili policijskih propisa, kao što su uhićenje, pretraživanje osoba i prostora, provjere identiteta;
- svako poduzimanje ili uporaba fizičke sile od strane policije.

Djelovanja policije, zbog njihove potencijalno nametljive prirode, općenito su bliska narušavanju ljudskih prava.

DIO 2.: OPRAVDANA INTERVENCIJA ILI KRŠENJE PRAVA?

Ključno pitanje u dijelu 2. je: postoje li opravdani razlozi za narušavanje ljudskog prava? S pomoću analitičkih pitanja u dijelu 2. pokušava se izvući obrazloženje u pozadini djelovanja, posebice u odnosu na načela nužnosti i razmjernosti. Odgovori pojedincima mogu pomoći u odluci je li narušavanje ljudskog prava opravdano. Narušavanje:

- **je opravdano** ako su odgovori na sva pitanja „DA“;
- **nije opravdano**, i smatra se kršenjem prava, ako je odgovor na jedno ili više pitanja „NE“.

Dio 2. primjenjiv je samo na određena ljudska prava. Nema opravdanja za narušavanje apsolutnih ljudskih prava kao što je zabrana mučenja (članak 3. EKLJP-a). Svako narušavanje apsolutnih ljudskih prava ujedno predstavlja kršenje ljudskih prava.

2.1. Postoji li nacionalna pravna osnova za postupanje države?

Za odgovor na ovo pitanje moraju se uzeti u obzir relevantni zakoni koji se odnose na djelovanja koja je poduzela država i narušavanje predmetnih ljudskih prava od strane države.

To je tako zato što se svi oblici narušavanja prava moraju temeljiti na zakonskim odredbama, što proizlazi iz temeljnih načela vladavine prava i zakona.

2.2. Je li cilj/interes ovog postupanja legitiman?

Svako narušavanje ljudskih prava mora imati legitiman cilj ili interes. To može uključivati, ali nije ograničeno na:

- nacionalnu sigurnost;
- teritorijalni integritet ili javnu sigurnost;
- sprječavanje nereda ili zločina;
- zaštitu zdravlja ili morala;
- zaštitu ugleda drugih osoba.

Da biste lakše utvrdili je li cilj ili interes legitiman, uzmite u obzir zakon/zakone i ljudska prava koji su relevantni za situaciju. Odgovori na pitanja iz dijela 1. i prvog odjeljka dijela 2. pomoći će vam da utvrdite potrebne informacije.

2.3. Je li narušavanje prava od strane države nužno i razmjerno u odnosu na željeni cilj?

Da bi država opravdano narušila prava, djelovanje koje predstavlja narušavanje mora biti nužno i razmjerno svojem uzroku i željenom legitimnom cilju. Narušavanje ne smije preći granice onog što je izričito potrebno za postizanje željenog rezultata.

Za određivanje nužnosti i razmjernosti postavite sljedeća pitanja:

- Je li intervencija prikladna za postizanje legitimnog cilja?

Pri odgovaranju na ovo pitanje razmislite je li mjera prikladna i učinkovita. Neučinkovite mjere nisu razmjerne.

- Je li nužna („neodgodiva društvena potreba“)? Je li to najmanje nametljiva mjera? Ima li alternativnih rješenja?

Pretjerane mjere nisu razmjerne.

Letak 1. – obveza poštovanja

Studija slučaja A: Uhićenje i pritvor – pravo na slobodu i sigurnost

Ova analiza temelji se na presudi ESLJP-a u slučaju *Witold Litwa protiv Poljske*, br. 26629/95 od 4. travnja 2000.

DIO 1.: Primjenjiva ljudska prava/narušavanje prava od strane države

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

Europska konvencija o ljudskim pravima, članak 5.: Pravo na slobodu i sigurnost

1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom: [...]

(e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica; [...]

1.2. Narušava li bilo koje djelovanje države primjenjiva ljudska prava?

Svako uhićenje koje izvrši policija smatra se narušavanjem prava na slobodu i sigurnost.

Stoga je pritvaranje gospodina L protiv njegove volje u centru za otrežnjenje jasno predstavljalo „lišavanje slobode“ u smislu članka 5. stavka 1. EKLJP-a, izjavio je ESLJP u svojoj presudi u slučaju *Witold Litwa protiv Poljske* (stavak 46.).

DIO 2.: OPRAVDANA INTERVENCIJA ILI KRŠENJE PRAVA?

2.1. Postoji li pravna osnova za postupanje države?

Važno je pitanje postoji li odgovarajuća pravna osnova za uhićenje osobe čiji stav i ponašanje pod utjecajem alkohola predstavlja prijetnju za javnost ili tu osobu.

Prema poljskom nacionalnom propisu: „Osobe pod utjecajem alkohola koje se na javnom mjestu ili na mjestu zaposlenja ponašaju uvredljivo, ugrožavaju svoj život ili zdravlje, ili ugrožavaju život i zdravlje drugih ljudi, mogu se odvesti u centar za otrežnjenje ili u javnu zdravstvenu ustanovu ili na adresu na kojoj stanuju.”² U ovom slučaju, policija je slijedila postupak predviđen nacionalnim zakonom kada je uhitila podnositelja tužbe i odvela ga u centar za otrežnjenje.

Nacionalni zakon također mora biti u skladu sa zahtjevima članka 5. stavka 1. točkaka (a)–(f) EKLJP-a. Primjenjivi nacionalni zakon obuhvaćen je stavkom 1. točkom (e):

2. Poljski zakon od 26. listopada 1982. o obrazovanju o trijeznosti i suzbijanju alkoholizma, članak 40.

Poljski zakon od 26. listopada 1982. o obrazovanju o trijeznosti i suzbijanju alkoholizma

Stavak 1. točka (e) ako se radi o **zakonitom lišenju slobode** osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, **alkoholičara**, ovisnika o drogi ili skitnica

ESLJP je na temelju toga zaključio da je pritvaranje podnositelja tužbe obuhvaćeno člankom 5. stavkom 1. točkom (e) EKLJP-a (*Witold Litwa protiv Poljske*, supra note 3, stavak 64.). Pritvor podnositelja tužbe imao je pravnu osnovu u nacionalnom zakonu (stavak 74.).

2.2. Je li cilj/interes ovog postupanja legitiman?

Kod uhićenja, legitimni ciljevi štite javnost ili zdravlje i osobnu sigurnost dotične osobe.

2.3. Je li intervencija države nužna i razmjerna u odnosu na cilj?

Iako cilj može biti legitiman, važno je provjeriti jesu li i sredstva koja se poduzimaju za postizanje tog cilja nužna i razmjerna.

- Je li intervencija prikladna za postizanje legitimnog cilja?
- Je li nužna („neodgodiva društvena potreba“)? Je li to najmanje nametljiva mjera? Ima li alternativnih rješenja?

U ovom se slučaju zajednički može odgovoriti na dva pitanja koja pomažu u utvrđivanju nužnosti i razmjernosti.

„Sud ponovno naglašava da je odsutnost proizvoljnosti nužan element ‚zakonitosti‘ pritvora u smislu članka 5. stavka 1. točke (e). Pritvaranje pojedinca toliko je ozbiljna mjera da može biti opravdana samo ako se prethodno u obzir uzmu druge manje ozbiljne mjere i zatim se utvrdi da te manje ozbiljne mjere nisu dovoljne za zaštitu pojedinca ili javnog interesa, što konačno zahtijeva pritvaranje tog pojedinca. To znači da nije dovoljno da se lišenje slobode izvrši u skladu s nacionalnim zakonima, već takvo lišenje također mora biti nužno u danim okolnostima.“ (stavak 78.)

Uhićenje gospodina L smatralo se proizvoljnim i protivnim članku 5. stavku 1. točki (e) EKLJP-a zato što:

- su postojale ozbiljne sumnje o tome je li gospodin L zaista predstavljao prijetnju svojoj osobnoj sigurnosti ili sigurnosti javnosti, kao opravdanje za lišavanje slobode; i
- policija nije uzela u obzir manje nametljive mjere da bi osigurala javni red, iako se u nacionalnom zakonu navode alternativni, manje nametljivi, pristupi.

Sažetak

Analiza pokazuje da je uhićenje i pritvaranje gospodina L predstavljalo narušavanje njegovih ljudskih prava prema članku 5. EKLJP-a, s obzirom na to da se svako uhićenje smatra narušavanjem ljudskih prava. Kod ocjenjivanja nužnosti i razmjernosti uhićenja, analiza otkriva da se to uhićenje smatralo proizvoljnim i stoga predstavlja kršenje prava gospodina L u skladu s člankom 5. stavkom 1. točkom (e) EKLJP-a.

Analiza slučaja B: Uporaba smrtonosna sile protiv osumnjičenih terorista – pravo na život

Ova analiza temelji se na presudi ESLJP-a u slučaju *Mc Cann i ostali protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 18984/91, od 27. rujna 1995.

DIO 1.: Primjenjiva ljudska prava/narušavanje prava od strane države

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

Važno je istaknuti da članak 2. EKLJP-a, kao i mnoga ljudska prava, uključuje odredbe koje, ovisno o okolnostima, dozvoljavaju narušavanje ljudskih prava.

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 2.: Pravo na život

2. Nije u suprotnosti s odredbama ovog članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:

- (a) pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;
- (b) pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;
- (c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

1.2. Je li država narušila ta ljudska prava? Kako?

Gubitak života predstavlja nepovratnu štetu nanесenu određenoj osobi i njegovoj/njezinoj rodbini. Stoga ciljevi narušavanja prava na život moraju biti iznimno važni i apsolutno nužni. Svako narušavanje prava na život mora se pažljivo ocijeniti da bi se utvrdilo je li to narušavanje bilo apsolutno nužno. Pitanja u dijelu 2. mogu pomoći pri takvom ocjenjivanju.

DIO 2.: OPRAVDANA INTERVENCIJA ILI KRŠENJE PRAVA?

2.1. Postoji li pravna osnova za postupanje države?

Može se pretpostaviti da se radnje koje je poduzela policija temelje na zakonskim odredbama nacionalnog ustava i nacionalnog zakonodavstva koje se odnosi na ovlasti policije i uporabu sile. Također se može pretpostaviti da su ti nacionalni pravni instrumenti, a time i radnje policije, u skladu s ciljevima EKLJP-a.

2.2. Je li cilj ovog postupanja legitiman?

Odluka da se upotrijebi smrtonosna sila temelji se na pretpostavci da je takva odluka bila nužna da bi se civili i policijski službenici zaštitili od bombe na koju se sumnjalo. Nadležna tijela su u analizi činjenica slučaja uzela u obzir nekoliko čimbenika, kao što su prethodni teroristički napadi na području X, kaznena evidencija o osumnjičenim teroristima i informacije koje su prikupile jedinice za nadzor. Došli su do zaključka da je postojao visok rizik od pogibije uzrokovane bombom na koju se sumnjalo ili teških ozljeda većeg broja civila na području X.

„Oduzimanje života mora se podvrgnuti najpažljivijem ispitivanju, ako je smrtonosna sila upotrijebljena namjerno, uzimajući u obzir ne samo radnje koje su poduzeli službenici države, nego i određene okolnosti, uključujući planiranje i nadzor radnji koje se preispituju. [dodan podebljani font]”

ESLJP, Mc Cann i ostali protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 18984/91, 27. rujna 1995.

Na temelju članka 2. stavka 2. točke (a) EKLJP-a, narušavanje prava na život „pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja” prihvatljivo je kada je apsolutno nužno.

Stoga, policijska zaštita u ovom slučaju predstavlja legitimni cilj.

2.3. Je li intervencija države nužna i razmjerna u odnosu na cilj?

Za razliku od studije slučaja A, u ovom se slučaju na pitanja o nužnosti i razmjernosti mora odgovoriti zasebno.

- Je li intervencija prikladna za postizanje legitimnog cilja?

Uporaba smrtonosne sile bila je pravovremena i okončala je očekivani prijeteći rizik od eksplozije bombe.

- Je li nužna („neodgodiva društvena potreba“)? Je li to najmanje nametljiva mjera? Ima li alternativnih rješenja?

Osumnjičeni teroristi ubijeni su iz vatrenog oružja iz blizine, nakon djelovanja koje su vojnici A i B protumačili kao prijeteće pokrete ruku koji su dali naslutiti da će teroristi detonirati bombu (*Mc Cann*, stavak 196.). Naknadno je otkriveno, međutim, da osumnjičenici nisu bili naoružani. Nisu kod sebe imali uređaj za aktivaciju bombe niti je bomba bila postavljena u automobilu.

ESLJP je u slučaju *Mc Cann i ostali protiv Ujedinjene Kraljevine* prihvatio da su „vojnici iskreno vjerovali, u svjetlu informacija koje su primili, [...] da je nužno pucati u osumnjičenike kako bi ih spriječili u detoniranju bombe i uzrokovanju smrtnih slučajeva. [...] Uzimajući u obzir nedoumicu s kojom su se nadležna tijela suočila u okolnostima ovog slučaja, reakcije vojnika nisu, same po sebi, dale povoda za sumnju na povredu članka 2.” (stavak 200.)

Kao što je navedeno u dijelu 1. ove analize uzorka, ESLJP mora „oduzimanje života podvrgnuti najpažljivijem ispitivanju, ako je smrtonosna sila upotrijebljena namjerno”, što znači da se moraju razmotriti ne samo postupci vojnika koji su sudjelovali u tom činu nego i onih koje su relevantne organizacije za to ovlastile prije i tijekom operacije. Dakle, utvrđivalo se „je li antiteroristička operacija u cijelosti kontrolirana i organizirana u skladu sa zahtjevima članka 2. i jesu li vojnici koji su dobili informacije i upute koje su ih, u stvari, navele na neizbježnu uporabu smrtonosne sile, u dovoljnoj mjeri uzeli u obzir pravo na život ta tri osumnjičenika.” (stavak 201.)

„Ukratko, s obzirom na odluku da se ne spriječi dolazak osumnjičenika na [područje X] i u odnosu na neuspjeh nadležnih tijela da osiguraju sredstva u slučaju da se pokaže da bi njihove procjene obavještajnih informacija, barem u nekom pogledu, mogle biti pogrešne te uzimajući u obzir automatsko pribjegavanje uporabi smrtonosne sile kada su vojnici zapucali iz vatrenog oružja, ESLJP nije uvjeren da ubojstvo triju terorista predstavlja uporabu sile koja je apsolutno nužna zbog zaštite osoba od protupravnog nasilja u smislu članka 2. stavka 2. točke (a) EKLJP-a [izmijenjeno].” (stavak 213.)

Utvrđeno je kršenje članka 2. EKLJP-a. Konkretna uporaba vatrenog oružja koju su počinili vojnici nije predstavljala kršenje, nego je kršenje predstavljalo cjelokupno planiranje i izvedba operacije jer je postojala mogućnost da se umjesto toga poduzmu manje nametljive mjere.

Sažetak

Analiza pokazuje da uporaba smrtonosne sile protiv osumnjičenika predstavlja narušavanje njihovog prava na život u skladu s člankom 2. EKLJP-a. Utvrđeno je da su vojnici narušili, ali ne i prekršili, pravo na život jer su pretpostavljali da postoji neposredna opasnost i mogućnost gubitka života. Međutim, utvrđeno je da je cjelokupno planiranje i izvedba operacije protivno članku 2. jer su se prethodno mogle poduzeti manje nametljive, alternativne mjere.

b. Letak 2.: obveza zaštite

Ova se analiza odnosi na studiju slučaja iz letka 2.

Letak 2. pruža okvir za analizu obveze zaštite i sastoji se od dva dijela:

Dio 1. – Potrebna intervencija države: Ocjenjivanje spada li situacija u domenu ljudskih prava i je li država obvezna intervenirati da bi zaštitila to pravo?

Dio 2. – Kršenje: Ocjenjivanje je li propust/neuspjeh države da zaštiti prava opravdan ili predstavlja kršenje ljudskih prava.

Kao i letak 1., letak 2. sastoji se od dva dijela. Svaki sadrži pitanja koja su korisna za upravljanje situacijama povezanim s ljudskim pravima i razlaže složenost u jednostavnije dijelove.

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/KOJU MJERU DRŽAVA TREBA PODUZETI?

Ključno pitanje dijela 1. je: treba li država intervenirati da bi zaštitila primjenjivo ljudsko pravo?

Ako su odgovori na sva pitanja u dijelu 1. „DA“:

- u ovoj situaciji primjenjivo je jedno ili više ljudskih prava;
- dogodio se propust/neuspjeh države da zaštiti primjenjivo ljudsko pravo/ljudska prava, iako je država dužna poštivati tu obvezu [**Napomena:** to nužno ne znači da je došlo do kršenja prava; dio 2. pomaže pri utvrđivanju kršenja].

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

Kao i u okviru letka 1., obveza poštovanja, moraju se utvrditi ljudska prava koja su relevantna i primjenjiva u toj situaciji. U tome će vam pomoći sljedeća pitanja:

- Koja su ljudska prava zajamčena međunarodnim dokumentima?
- Koji je točno opseg primjene norme za zaštitu ljudskih prava? S obzirom na to da su ljudska prava široko formulirana, sudska praksa određuje područje primjene normi za zaštitu ljudskih prava.

Određivanje područja primjene ljudskih prava iznimno je važno jer pomaže u razjašnjavanju obveze države.

1.2. Je li država obvezna poduzeti konkretne mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

Ovo se pitanje izravno odnosi na konkretne obveze koje država ima u odnosu na zaštitu ljudskih prava u određenoj situaciji. Primjeri obveza povezanih s ljudskim pravima:

- donošenje zakona o postupcima suđenja u slučajevima obiteljskog nasilja (zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja);
- zaštita prosvjednika od napada protuprosvjednika (pravo na slobodu okupljanja);
- pružanje policijske zaštite u slučajevima ozbiljnih prijetnji (pravo na život).

Pojedinci imaju pravo da ih država zaštiti od zlostavljanja i povreda koje počinje druge privatne osobe. Država je obvezna preuzeti aktivnu ulogu u pružanju zaštite i to može učiniti s pomoću zakonskih, upravnih, sudskih i praktičnih mjera. S obzirom na rad policije, jedan od najvažnijih elemenata te obveze je zaštita ljudskih prava od napada drugih privatnih osoba.

DIO 2.: PREDSTAVLJA LI NEDJELOVANJE/PROPUST DRŽAVE KRŠENJE PRAVA?

Analiza u dijelu 2. pomaže utvrditi je li propust/neuspjeh države kršenje ljudskih prava. Osnovno pitanje je: postoje li razlozi koji u dovoljnoj mjeri opravdavaju nedjelovanje/propust države u odnosu na temeljna prava?

Nedjelovanje/propust države smatra se kršenjem ljudskih prava, ako je odgovor na jedno ili više pitanja u dijelu 2. „NE“.

2.1. Pokriva li domaće zakonodavstvo ljudsko pravo/ljudska prava na odgovarajući način?

Kao i u letku 1., za odgovor na ovo pitanje moraju se uzeti u obzir relevantni zakoni i nacionalni pravni propisi i treba razmotriti omogućuju li zakoni odgovarajuću zaštitu ljudskih prava ili ne?

2.2. Je li država poduzela razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

U ovoj će se fazi interesi procjenjivati u skladu s načelom razmjernosti.

S jedne strane, mora se uzeti u obzir interes određenog pojedinca:

- Koji su rizici za predmetnu osobu?
- U kolikoj mjeri je osoba ugrožena?
- Koja prava su ugrožena?

S druge strane, moraju se uzeti u obzir kapaciteti države za pružanje zaštite:

- Koje informacije država ima/treba imati s obzirom na konkretne rizike za/prijetnje upućene pojedincu?
- Koji kapacitet zaštite država ima/treba imati da bi reagirala na takve prijetnje?
- Koja su odgovarajuća sredstva za pružanje zaštite?
- Je li država poduzela sve razumne i odgovarajuće mjere?

Država je obvezna poduzeti sve razumne mjere koje bi mogle spriječiti neželjeni događaj.

2.3. Je li država postupila u skladu s postupovnim normama?

Istražni postupci moraju zadovoljavati standarde ažurnosti, nepristranosti i neovisnosti. Prijestupnici se moraju kazniti na odgovarajući način i moraju dobiti odgovarajuću naknadu. Ako ti standardi nisu ispunjeni, prekršeno je primjenjivo ljudsko pravo, kao i pravo na učinkoviti pravni lijek. (Za više informacija pogledajte modul 4. o zabrani mučenja).

Letak 2. – obveza zaštite

Studija slučaja C: Postupanje tijekom prosvjeda i protuprosvjeda – pravo na slobodu okupljanja

Ova analiza temelji se na presudi ESLJP-a u slučaju *Plattform Ärzte für das Leben protiv Austrije*, br. 10126/82, od 21. lipnja 1988.

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/KOJU MJERU DRŽAVA TREBA PODUZETI?

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 11. stavak 1.: Pravo na slobodu okupljanja

Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo osnivati sindikate ili im pristupati radi zaštite svojih interesa.

1.2. Je li država obvezna poduzeti konkretne mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

U odnosu na pravo na slobodu okupljanja, ESLJP zahtijeva od države da zaštiti prosvjednike od onih koji žele ometati ili prekinuti njihov prosvjed.

U tom je slučaju država obvezna zaštititi prosvjednike od napada drugih u skladu s člankom 11. EKLJP-a.

Postavlja se pitanje je li policija učinila dovoljno da bi zaštitila pravo na slobodu okupljanja. Neuspjeh u rastjerivanju velikog broja protuprosvjednika, koji su se okupili bez prethodne najave ispred crkve i omeli povorku, smatra se propustom.

Dio 2. pomoći će vam da procijenite predstavlja li taj propust kršenje ljudskih prava.

DIO 2.: PREDSTAVLJA LI NEDJELOVANJE/PROPUST KRŠENJE PRAVA?

2.1. Pokriva li domaće zakonodavstvo ljudsko pravo/ljudska prava na odgovarajući način?

Da; ESLJP je u slučaju *Plattform Ärzte für das Leben protiv Austrije* izjavio da je prema „člancima 284. i 285. kaznenog zakona prekršaj kad bilo koja osoba rastjera, spriječi ili prekine okupljanje koje nije zabranjeno te da su u slučaju protuprosvjeda primjenjivi i odjeljci 6., 13. i 14. (2) Zakona o okupljanju, koji nadležnim tijelima u određenim situacijama omogućuju zabranu, okončavanje ili rastjerivanje okupljenih osoba silom.” (stavak 33.)

2.2. Je li država poduzela razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

Država je obvezna primjenjivati razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila pravo na slobodu okupljanja, ali ta se obveza ne može tumačiti kao jamstvo da se neće dogoditi nikakvo ometanje. Država treba odlučiti koju će taktiku upotrijebiti.

„Sud ne mora ocijeniti svrsishodnost i djelotvornost taktika koje je policija usvojila u tim prigodama, već samo mora utvrditi je li tvrdnja da odgovarajuće vlasti nisu uspjele poduzeti potrebne mjere osporiva ili nije.” (stavak 36.)

Sud je utvrdio da su mjere koje su poduzete za zaštitu prosvjednika razumne i odgovarajuće. Dakle, policija je poduzela razumne i odgovarajuće mjere u odnosu na svoju obvezu da zaštiti prava u skladu s člankom 11.

Sažetak

Analiza ovog slučaja pokazuje da je država u skladu s člankom 11. EKLJP-a obvezna zaštititi prosvjednike od napada drugih ljudi. Zbog neuspjeha u rastjerivanju velikog, nenajavljenog skupa protuprosvjednika policija je počinila propust; međutim, taj propust ne predstavlja kršenje odredbi članka 11. EKLJP-a jer je policija poduzela sve razumne i odgovarajuće mjere da bi ispunila svoju obvezu u skladu s tim člankom.

Analiza slučaja D: Nasilje nad ženama – pravo na život i zabrane mučenja i diskriminacije

Ova analiza temelji se na presudi ESLJP-a u slučaju *Opuz protiv Turske*, br. 33401/02 od 9. lipnja 2009. Obrazloženja odluke suda prvenstveno su preuzeta iz sažetka presude objavljenog u priopćenju.

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/KOJU MJERU DRŽAVA TREBA PODUZETI?

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

U slučaju nedostatka zaštite majke gospođe O koje je uzrokovalo njezinu smrt:

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 2.: Pravo na život

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom.

U slučaju nedostatka zaštite gospođe O i njezine majke od napada i prijetnji gospodina O:

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 3.: Zabrana mučenja

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

U slučaju općeg nedostatka zaštite koju je trebala pružiti država, stradale su prvenstveno žene i stoga se taj slučaj razmatra u okviru načela nediskriminacije.

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 14.: Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

1.2. Je li država obvezna poduzeti konkretne mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

U skladu s člankom 2. o pravu na život, država je obvezna razmotriti sve stvarne i neposredne prijetnje pravu osobe na život, bez obzira na spol, rasu, boju kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo. Država je u tim okolnostima obvezna poduzeti sve razumne mjere koje se od nje mogu očekivati da bi se spriječila smrt.

U skladu s člankom 3., država mora pružiti zaštitu, u obliku učinkovite prevencije, od oblika zlostavljanja koji je predmet slučaja *Opuz protiv Turske* (stavak 161.). Obveza zaštite od zlostavljanja odnosi se i na najranjivije članove društva koji imaju pravo na jednaku zaštitu u okviru zakonskog, policijskog i pravosudnog sustava.

DIO 2.: PREDSTAVLJA LI PROPUST KRŠENJE PRAVA?

2.1. Pokriva li domaće zakonodavstvo ljudska prava na odgovarajući način?

Do 1998. godine nacionalni zakoni relevantni za ovaj slučaj još nisu predviđali posebne upravne i policijske mjere za zaštitu ranjivih osoba od nasilja u obitelji. U siječnju 1998. na snagu je stupio domaći zakon kojim se utvrđuju osnove za zaštitu osoba ugroženih od nasilja u obitelji.

U slučaju *Opuz protiv Turske* napadi su se dogodili u razdoblju od 1995. do 2002. godine. Prije Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji iz 1998., država nije ispunjavala svoje obveze o odgovarajućem zakonodavstvu o nasilju u obitelji. Budući da u razdoblju od 1995. do 1998. nije postojalo nacionalno zakonodavstvo o zaštiti od nasilja u obitelji, napadi na gospođu O i njezinu majku koji su se dogodili u tom razdoblju ispunjavaju uvjete za razmatranje u kontekstu EKLJP-a te su zato predstavljali kršenje članka 3. EKLJP-a.

Iako je nakon siječnja 1998. relevantni zakon stupio na snagu, nadležna tijela još nisu učinkovito primjenjivala mjere i sankcije da bi zaštitila gospođu O od nasilja u obitelji. Nastavak ove analize pomoći će u ocjenjivanju napada koji su se dogodili u razdoblju od 1998. do 2002. godine.

2.2. Je li država poduzela razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava?

Europska konvencija o ljudskim pravima, članci 2. i 3.:

Gospodin O bio je poznat po nasilnom ponašanju, a njegovo nasilje nad suprugom i njezinom majkom kazneno je evidentirano. Uporno je prijetio njihovom zdravlju i sigurnosti. S obzirom na te okolnosti, ne samo da je bilo moguće, već se moglo i predvidjeti da će se nasilno ponašanje gospodina O vjerojatno nastaviti i eskalirati.

Sud je stoga zaključio da nacionalna nadležna tijela nisu obratila dužnu pažnju u sprječavanju nasilja nad gospođom O i njezinom majkom, posebice zbog propusta da detaljnije istraže kriminalnu radnju i poduzmu odgovarajuće preventivne mjere protiv gospodina O (stavak 199.).

Nacionalna nadležna tijela prekršila su članak 2. o pravu na život jer nisu spriječila gospodina O da ubije majku gospođe O. Na temelju prijetnji upućenih majki gospođe O nadležna su tijela mogla poduzeti odgovarajuće i razumne mjere zaštite da bi spriječila takav ishod.

ESLJP je nadalje zaključio da su odredbe članka 3. prekršene jer nadležna tijela nisu poduzela učinkovite mjere odvraćanja da bi zaštitila gospođu O od fizičkih napada gospodina O.

Europska konvencija o ljudskim pravima, članak 14.:

Slučaj gospođe O i njezine majke sugerira još veću zabrinutost. Toleriranjem takvog nasilja u obitelji i propustom, zbog kojeg situacija nije riješena na učinkoviti način, prekršena su prava žena na jednaku zaštitu zajamčenu zakonom.

ESLJP je utvrdio da su prekršene i odredbe članka 14. EKLJP-a: „Imajući u vidu prethodno navedeni zaključak da opća diskriminatorska pravna pasivnost u [država u kojoj se dogodio slučaj iz studije], iako nenamjerna, uglavnom zahvaća žene, Sud smatra da se nasilje koje su pretrpjele podnositeljica tužbe i njezina majka može smatrati rodno zasnovanim nasiljem, što je oblik diskriminacije nad ženama.“ (stavak 200.)

Sažetak

Ova analiza slučaja pokazuje da je država obvezna zaštititi osobu od nasilja u obitelji da bi: zaštitila pravo na život (članak 2. EKLJP-a) i učinkovito spriječila zlostavljanje (članak 3. EKLJP-a). Država je također obvezna uspostaviti i primijeniti sustav koji učinkovito štiti žrtve i kažnjava nasilje u obitelji, čak i u situacijama kada žrtve povuku svoje optužbe. Analiza je također pokazala da ono što je protumačeno kao pasivnost nadležnih tijela u državi u kojoj se dogodio slučaj iz studije uglavnom zahvaća žene, a to se pak može smatrati podržavanjem rodno zasnovanog nasilja, što predstavlja oblik diskriminacije nad ženama (članak 14. EKLJP-a).

2.3. Je li država postupila u skladu s postupovnim normama?

Unatoč tome što je žrtva povukla tužbu, zakonodavni okvir trebao je omogućiti tijelima nadležnim za kazneni progon da nastave istraživati kriminalnu radnju gospodina O jer je njegovo nasilno ponašanje konstantno predstavljalo prijetnju psihičkom integritetu žene, a bilo je dovoljno ozbiljno za opravdani kazneni progon. Što je prekršaj teži ili rizik od daljnjih prekršaja veći, trebalo bi biti vjerojatnije da tijela za kazneni progon nastave svoju istragu u interesu javnosti, čak i kada žrtve povuku svoje optužbe.

U ovom slučaju država nije uspjela uspostaviti i učinkovito primijeniti sustav za kažnjavanje svih oblika nasilja u obitelji i nije zaštitila žrtve na odgovarajući način (stavak 169.).

Dodatna građa

Ovaj odjeljak pruža detaljne informacije o ključnim analitičkim konceptima navedenim u ovom modulu. Nakon ove detaljnije rasprave, ispituju se dodatni zaključci u četiri studije slučaja da bi se proširile daljnje rasprave u okviru ovog osposobljavanja.

Narušavanje relativnih temeljnih prava

Neka ljudska prava su **apsolutna** i ne smiju se oduzeti niti prekršiti ni iz kojeg razloga, a to je primjerice zabrana mučenja. Druga su strukturirana na način koji pod određenim uvjetima dozvoljava njihovo narušavanje ili ograničavanje. To se odnosi na **relativna ljudska prava** koja se mogu (moraju) ograničiti u određenim okolnostima, u skladu s načelom da prava/slobode jedne osobe završavaju tamo gdje počinju prava/slobode druge osobe.

Logička podloga za narušavanje relativnih prava mora se temeljiti na zakonu i načelima nužnosti i razmjernosti. Ta se logička podloga navodi u Povelji Europske unije o temeljnim pravima:

Povelja EU-a o temeljnim pravima

Članak 52. stavak 1.: Područje primjene zajamčenih prava

Svako ograničenje pri ostvarivanju prava i sloboda priznatih ovom Poveljom mora biti predviđeno zakonom i mora poštovati bit tih prava i sloboda. Podložno načelu proporcionalnosti, ograničenja su moguća samo ako su potrebna i ako zaista odgovaraju ciljevima od općeg interesa koje priznaje Unija ili potrebi zaštite prava i sloboda drugih osoba.

Članak 8. EKLJP-a o pravu na poštivanje privatnog i obiteljskog života predstavlja specifičan primjer:

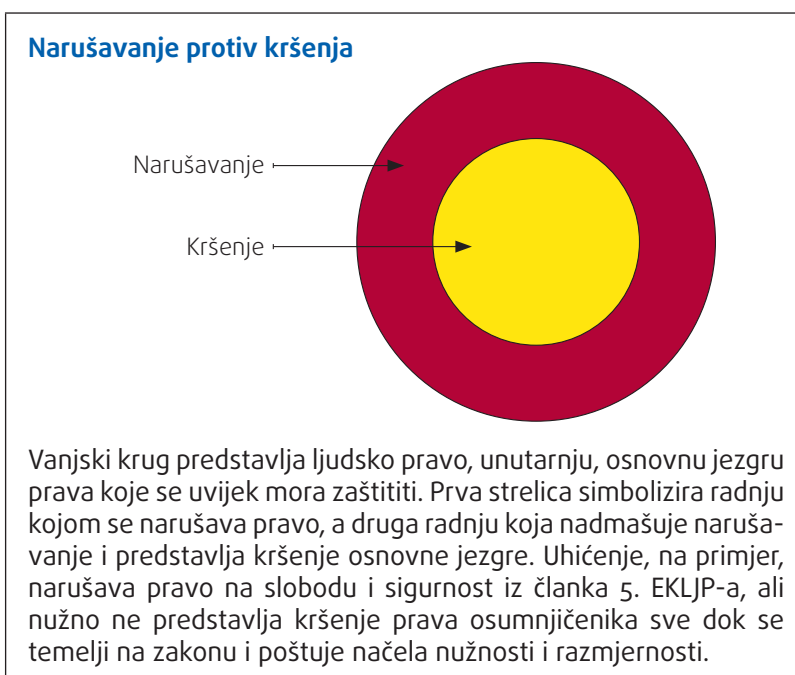
Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 8.: Pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Narušavanje prava od strane policije i ljudska prava

U istraživanju ideje nametanja i narušavanja ljudskih prava od strane policije, informativna građa navodi da su „djelovanja koja poduzima policija, zbog potencijalno nametljive prirode tih djelovanja, općenito bliska narušavanju ljudskih prava“. U nastavku se nalazi popis nekih od primjera narušavanja različitih ljudskih prava povezanih s policijom. Popis može biti koristan pri utvrđivanju o kojim se pravima radi u različitim scenarijima.

Tablica 3.1.: Primjeri policijskog narušavanja određenih ljudskih prava

Temeljna prava	Policijsko narušavanje
Pravo na život (članak 2. EKLJP-a; članak 2. Povelje EU-a)	<ul style="list-style-type: none"> Svaka policijska uporaba sile koja može uzrokovati smrt (pogledajte studiju slučaja B)
Zabrana mučenja (članak 3. EKLJP-a; članak 4. Povelje EU-a)	<ul style="list-style-type: none"> Mučenje (pogledajte modul 4.)
Pravo na slobodu i sigurnost osobe (članak 5. EKLJP-a; članak 6. Povelje EU-a)	<ul style="list-style-type: none"> Svako službeno uhićenje Ograničavanje fizičkog kretanja u određenom trajanju (pogledajte studiju slučaja A)
Pravo na pravedno suđenje (članak 6. EKLJP-a; članci 47. i 48. Povelje EU-a)	<ul style="list-style-type: none"> Svaka kazna na temelju kaznenog ili upravnog zakona Policijske istrage
Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, uključujući zaštitu podataka (članak 8. EKLJP-a; članci 7. i 8. Povelje EU-a)	<ul style="list-style-type: none"> Provjera identiteta Oduzimanje identifikacijske isprave Zaustavljanje i pretraživanje Pretraga privatnih prostora Zabrana približavanja žrtvi ili ulaska u zajednički stan počinitelju nasilja Videonadzor ili nadzor komunikacije Obrada osobnih podataka, dubinska analiza podataka
Pravo na slobodno udruživanje i okupljanje (članak 11. EKLJP-a; članak 12. Povelje EU-a)	<ul style="list-style-type: none"> Zabrana prosvjeda od strane nadležnih tijela policije Rastjerivanje prosvjeda Zabrana političkih stranaka ili udruga

Vladavina prava i zakona

Narušavanje ljudskih prava mora se temeljiti na zakonu. To proizlazi iz temeljnog načela vladavine prava i zakona. Vladavina prava znači da država/policija mora djelovati u skladu sa zakonom i da postoje utvrđeni mehanizmi za osporavanje zakonitosti djelovanja ili nedjelovanja države. Načelo zakona temeljna je zaštita od proizvoljnog djelovanja države. Vladavina prava i zakona središnji je stup sustava ljudskih prava i pravnog sustava u cjelini.

Narušavanje ljudskih prava mora zadovoljavati određene zahtjeve. Opseg i okolnosti u kojima se pravno utvrđuje narušavanje prava ovisi o pojedinom pravu koje je ugroženo. Neka se prava zakonom mogu ograničiti u određenim okolnostima (članak 8. EKLJP-a o pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života ili članak 11. EKLJP-a o slobodi okupljanja i udruživanja, na primjer), dok se druga zakonski mogu ograničiti na vrlo ograničenoj osnovi (članak 5. EKLJP-a o pravu na slobodu i sigurnost) ili se u nekim slučajevima uopće ne mogu ograničiti (članak 3. EKLJP-a o zabrani mučenja).

Radi isticanja smisla: ograničavanje prava na osobnu slobodu prihvatljivo je samo u ograničenim uvjetima navedenim u članku 5. EKLJP-a.

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 5.: Pravo na slobodu i sigurnost

[...] (a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;

(b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudske naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze;

(c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;

(d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;

(e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;

(f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe da bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.

Nužnost i razmjernost

Načela nužnosti i razmjernosti često su središnji elementi analize ljudskih prava. To su i temeljna načela profesionalnog rada policije, a njihovu definiciju – u različitim terminologijama – sadržavaju nacionalni zakoni o policiji, koji su (djelomično) prethodili zakonima o ljudskim pravima.

Razumijevanje načela nužnosti i razmjernosti posebno je važno za policiju jer policijski službenici moraju učinkovito i primjereno upotrijebiti ispravne mjere da bi riješili opasnosti i prijetnje za druge i same sebe. U slučajevima u kojima policija upotrijebi silu, pogotovo silu koja može uzrokovati smrt, posebno je važno da se temeljito razmotre glavne točke načela nužnosti i razmjernosti. Poštivanje načela razmjernosti jedno je od glavnih izazova za rad policije: smišljanje različitih mogućnosti, balansiranje između različitih sukobljenih interesa, identificiranje najmanje nametljivih mjera i određivanje optimalne mjere koja se treba poduzeti. To je posebno teško u stresnim i opasnim situacijama u kojima se sve odvija brzo.

Načelo razmjernosti mora se internalizirati; to treba postati „druga priroda“. Takva internalizacija zahtijeva praktičnu primjenu teorija o ljudskim pravima i razvoj u svim trima dimenzijama: znanju, vještinama i stavu.

Različito poimanje nužnosti i razmjernosti

Ex ante: Ovaj element analize ljudskih prava razmatra trenutak u kojem policija poduzima određeno djelovanje. To znači da je u analizi situacije iz perspektive ljudskih prava nužno postaviti pitanje je li predmetno djelovanje razumno i razmjerno u trenutku u kojem se poduzima, čak i ako kasnije postane jasno da su pretpostavke policije u odnosu na informacije o, na primjer, određenim opasnostima, bile netočne.

Organizacijski nemar: Ocjenjivanje razmjernosti ne uključuje samo zadnju fazu policijske operacije u kojoj policijski službenici moraju djelovati/reagirati na stvarnu ili uočenu prijetnju. Primjerenost cijele operacije – njezinog planiranja i izvedbe – također se uzima u obzir.

Letak 1.: Obveza poštivanja

Studija slučaja A: Uhićenje i pritvor – pravo na osobnu slobodu

Članak 5. EKLJP-a o pravu na slobodu i sigurnost navodi primarno ljudsko pravo koje je ugroženo u studiji slučaja A na temelju slučaja *Witold Litwa protiv Poljske*.

U određivanju pravne osnove za postupanje države...

„Sud podsjeća da članak 5. stavak 1. Konvencije sadrži detaljan popis dopuštenih osnova za oduzimanja slobode. Prema tome, oduzimanje slobode smatra se zakonitim isključivo kada je obuhvaćeno jednom od osnova navedenih u članku 5. točkama (a) do (f).“ (*Witold Litwa protiv Poljske*, supra note 3, stavak 49.)

„Sud uvažava da riječ ‚alkoholičari‘ u uobičajenoj uporabi podrazumijeva osobe koje su ovisne o alkoholu. S druge strane, članak 5. stavak 1. Konvencije ovaj pojam navodi u kontekstu koji obuhvaća primjere nekoliko različitih kategorija osoba, odnosno osobe koje šire zarazne bolesti, umobolnike, ovisnike o drogi i skitnice. Između svih osoba koje mogu biti lišene slobode zbog pružanja liječenja ili zbog razloga koje diktira socijalna politika ili zbog oba razloga postoji veza na medicinskoj i socijalnoj osnovi. Stoga iz ovog konteksta možemo pravovaljano zaključiti da najčešći razlog zbog kojeg Konvencija dopušta da osobe navedene u članku 5. stavku 1. točki (e) budu lišene slobode nije samo činjenica da su opasne za javnu sigurnost, nego da je pritvaranje i u njihovom najboljem interesu. (Ibid., stavak 60.)

„[...] Sud smatra da na temelju članka 5. stavka 1. točke (e) Konvencije osobe koje nisu medicinski dijagnosticirane kao ‚alkoholičari‘, ali čije ponašanje i ponašanje pod utjecajem alkohola predstavlja prijetnju javnom redu ili njima samima, mogu zbog zaštite javnosti ili vlastitih interesa, poput zdravlja ili osobne sigurnosti, biti pritvorene. (Ibid., stavak 61.)

„To ne znači da se članak 5. stavak 1. točka (e) Konvencije može tumačiti na način da dopušta pritvor pojedinca samo na temelju konzumacije alkohola. Međutim, Sud smatra da tekst članka 5. ne navodi ništa što bi sugeriralo da ova odredba sprječava državu u primjeni te mjere na pojedince koji zloupotrebljavaju alkohol da bi se ograničila moguća šteta uzrokovana zluporabom alkohola nanesena i toj osobi i javnosti, odnosno da bi se spriječilo opasno ponašanje uslijed konzumacije alkohola. U tom kontekstu Sud smatra da zluporaba alkohola predstavlja opasnost i za društvo i za osobu koja uslijed konzumacije alkohola može predstavljati opasnost za sebe i druge, bez obzira na to je li ta osoba ovisna o alkoholu.“ (Ibid., stavak 62.)

„Sud ponavlja da prema članku 5. Konvencije svako oduzimanje slobode mora biti ‚zakonito‘, odnosno mora zadovoljiti zahtjev da oduzimanje slobode mora biti izvršeno ‚u skladu sa postupkom propisanim zakonom‘. U tom se kontekstu Konvencija zapravo poziva na nacionalno zakonodavstvo i propisuje obvezu postupanja u skladu s materijalnim i postupovnim odredbama koje propisuje.“ (Ibid., stavak 72.)

U ovom je slučaju jasno da je policija tijekom uhićenja i privođenja gospodina L u centar za otrežnjenje postupala u skladu s postupcima propisanim nacionalnim zakonom, koji navodi da:

„Osobe pod utjecajem alkohola koje se na javnom mjestu ili na mjestu zaposlenja ponašaju uvredljivo, ugrožavaju svoj život ili zdravlje, ili ugrožavaju život i zdravlje drugih ljudi, mogu se odvesti u centar za otrežnjenje ili u javnu zdravstvenu ustanovu ili na adresu na kojoj stanuju.“

Poljski zakon od 26. listopada 1982. o obrazovanju o trijeznosti i suzbijanju alkoholizma, članak 40.

U određivanju je li narušavanje prava od strane države nužno i razmjerno u odnosu na željeni cilj...

„[...] Sud ima ozbiljne sumnje o tome može li se reći da se podnositelj zahtjeva pod utjecajem alkohola ponašao na način koji predstavlja opasnost za javnost ili sebe, odnosno je li bilo ugroženo njegovo vlastito zdravlje, dobrobit ili osobna sigurnost. Na sumnje Suda dodatno je utjecala prilično trivijalna činjenična osnova za pritvor i činjenica da je podnositelj zahtjeva gotovo slijep.“

Witold Litwa protiv Poljske, supra note 3, stavak 77.

Nacionalno pravo koje je primjenjivo u ovom slučaju „predviđa nekoliko različitih mjera koje se mogu primijeniti na osobe pod utjecajem opojnih sredstava, uključujući i najekstremniju mjeru koja podrazumijeva odvođenje u centar za otrežnjenje. Slijedno navedenom, u tom odjeljku osoba pod utjecajem opojnog sredstva doista nužno ne mora biti lišena slobode jer je umjesto toga policija može odvesti u javnu zdravstvenu ustanovu ili mjesto stanovanja.“ (Ibid., stavak 79.)

Informativna građa navodi da je, budući da takve mjere nisu uzete u obzir, došlo do povrede članka 5. stavka 1. točke (e) EKLJP-a.

Studija slučaja B: Uporaba sile koja može uzrokovati smrt protiv osoba koje se sumnjiči za terorizam – pravo na život

Analizom studije slučaja B utvrđena je povreda primarnog ljudskog prava navedenog u članku 2. EKLJP-a, odnosno prava na život.

U određivanju je li cilj ovog postupanja legitiman...

„Informacije koje su zaprimila nadležna tijela suočila su ih s temeljnom dilemom: S jedne strane, nadležna su tijela dužna uzeti u obzir obvezu da zaštite živote ljudi u Gibraltaru, uključujući i pripadnike vlastitih vojnih postrojbi, dok, s druge strane, u skladu s obvezama propisanim nacionalnim i međunarodnim pravom protiv osoba koje se sumnjiči za terorizam mogu posegnuti isključivo za minimalnom uporabom sile koja bi mogla uzrokovati smrt.”

Mc Cann i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine, *supra* note 8, stavak 192.

U određivanju je li narušavanje prava od strane države nužno i razmjerno u odnosu na cilj...

„Nadležna su tijela bila suočena s aktivnim djelovanjem jedinica IRA-e [Irske republikanske armije, naknadno dodano] koju su sačinjavale osobe koje su već bile osuđivane za kaznena djela uporabe eksplozivnih naprava i otprilike poznat stručnjak za eksplozive. IRA je, sudeći po vlastitim prošlim aktivnostima, pokazala nepoštivanje ljudskog života, uključujući i živote vlastitih pripadnika.” (Mc Cann, stavak 193.)

„Nadređene osobe unaprijed su izvijestile vojnike koji su pucali (A, B, C i D) da je u automobil postavljena bomba koju je s pomoću radio-kontroliranog uređaja koji je mogao biti skriven na njima mogla detonirati bilo koja od tri osumnjičene osobe; da se uređaj mogao aktivirati pritiskom na gumb; da je bilo vjerojatno da će jedan od osumnjičenika detonirati bombu ako bude izazvan i tako uzrokovati teške gubitke života i ozbiljne ozljede te da je vjerojatno da su osumnjičenici bili naoružani i da će se odupirati uhićenju.” (Ibid., stavak 195.)

„Djelovanje koje su vojnici poduzeli kao izvršavanje naredbi nadređenih osoba stoga se smatralo apsolutno neophodnim za zaštitu nevinih života. U obzir se uzelo da se uporaba sile od strane agenata države u postizanju jednog od ciljeva navedenih na temelju odredbi članka 2. stavka 2. može opravdati kada se temelji na iskrenom uvjerenju utemeljenom na valjanim razlozima koji su u trenutku bili važeći, a za koje se naknadno ispostavilo da nisu utemeljeni. Zaključiti bilo što drugo predstavljalo bi nametanje nerealnog tereta državi i osoblju čiju dužnost sačinjava obnašanje provedbe zakona, možda na štetu vlastitih života i života drugih osoba.”

„Nadležna su tijela, ispunjavanjem obveze poštovanja prava na život osumnjičenih osoba u procjeni informacija kojima raspolažu prije nego ih prenesu vojnicima čija uporaba vatrenog oružja automatski podrazumijeva pucanja u svrhu ubijanja, primorana poduzeti najveće moguće mjere opreza.” (Ibid., stavak 211.)

„Refleksnom je djelovanju vojnika u ovoj važnoj instanci nedostajao određen stupanj opreza pri uporabi vatrenog oružja koji se očekuje od osoba čiju dužnost sačinjava provedba zakona u demokratskom društvu, čak i kada se radi o opasnim pojedincima osumnjičenim za terorizam. Taj je propust nadležnih tijela ukazao na nedostatak odgovarajuće mjere opreza u nadzoru i organizaciji aktivnosti uhićenja.” (Ibid., stavak 212.)

Letak 2.: Obveza zaštite³

Studija slučaja C: Postupanje tijekom prosvjeda i protuprosvjeda – pravo na slobodu okupljanja

Analizom studije slučaja C utvrđena je povreda primarnog ljudskog prava navedenog u članku 11. EKLJP-a, odnosno prava na slobodu okupljanja.

„Prosvjed može uznemiriti ili uvrijediti osobe koje se protive idejama ili tvrdnjama koje se nastoji promicati. Sudionici, međutim, moraju biti u mogućnosti održati prosvjed bez straha da će biti izloženi fizičkom nasilju osoba protivnih stajališta; takav bi strah mogao uzrokovati odvratanje od udruživanja ili sakupljanja u druge skupine koje podupiru zajedničke ideje ili interese u svrhu otvorenog izražavanja mišljenja o vrlo kontroverznim pitanjima koja utječu na zajednicu. U demokraciji pravo na protuprosvjed ne može prouzročiti zabranu ostvarivanja prava na prosvjed.

Istinska, učinkovita sloboda mirnog okupljanja stoga ne može biti svedena na puku dužnost države da narušava to pravo: isključivo negativno poimanje ne bi bilo u skladu s ciljem i svrhom članka 11.”

Plattform Ärzte für das Leben protiv Austrije, *supra* note 14, stavak 32.

U određivanju je li država poduzela razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava...

„Iako je dužnost država potpisnica da poduzmu razumne i odgovarajuće mjere da bi se omogućilo mirno održavanje prosvjeda u skladu sa zakonom, ne samo da one to ne mogu jamčiti apsolutno, nego imaju i široke diskrecijske ovlasti u izboru sredstava kojima će se koristiti.” (Ibid., stavak 34.)

Navest ćemo nekoliko razloga zbog kojih ESLJP smatra da je policija poduzela razumne i odgovarajuće mjere za zaštitu prosvjednika:

„Prvo je potrebno navesti da je prosvjed u organizaciji pristaša pobačaja trebao biti održan u isto vrijeme i na istom mjestu kao već zabranjen prosvjed Platforme. Osim toga, na prvotno planiranoj ruti bio je angažiran velik broj policajaca u uniformi i civilu, a predstavnici policije nisu odbili pružiti zaštitu prijavljenoj udruzi ni nakon što je udruge usprkos protivljenju policije odlučila promijeniti rutu. Na kraju, niti je počinjena šteta, niti su zabilježeni bilo kakvi ozbiljniji sukobi; iako su protuprosvjednici uzvikivali slogane, mahali transparentima te bacali jaja i busenje trave, to nije spriječilo ni povorku ni održavanje vjerske službe na otvorenom da nastave s planiranim aktivnostima; kada su strasti uzavrele do točke izbijanja nasilja, posebne su jedinice za smirivanje nereda zauzele položaj između suprotstavljenih skupina.” (Ibid., stavak 37.)

³ De Schutter, O. (2010.), *International Human Rights Law* (Međunarodno pravo za zaštitu ljudskih prava), Cambridge i sur., Cambridge University Press, str. 365.

Analiza slučaja D: Nasilje nad ženama – pravo na život

Analizom studije slučaja D, *Opuz protiv Turske*, utvrđena je povreda primarnog ljudskog prava navedenog u članku 2. EKLJP-a, odnosno prava na život.

„Sud ponavlja da prva rečenica članka 2. stavka 1. nalaže da se država mora ne samo suzdržati od namjernog i nezakonitog uzimanja života, nego i poduzeti odgovarajuće korake da bi u okviru svoje nadležnosti zaštitila živote osoba. To uključuje primarnu obvezu države da osigura pravo na život usvajanjem učinkovitih kaznenopravnih odredbi koje bi odvrćale od počinjenja kaznenih djela protiv osoba koje sudjeluju u mehanizmima provedbe zakona za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje povrede tih odredbi. U odgovarajućim okolnostima to obuhvaća i pozitivnu obvezu nadležnih tijela da poduzmu preventivne operativne mjere radi zaštite pojedinca čiji je život u opasnosti od kaznenih djela počinjenih od strane drugog pojedinca.“

Opuz protiv Turske, supra note 19, stavak 128.

„Nadležna su se tijela u više navrata ponovnog donošenja iste odluke da se prekine kazneni postupak vođen protiv gospodina O pozivala isključivo na potrebu da se suzdrže od zadiranja u pitanja koja smatraju ‚obiteljskom stvari‘. Unatoč izjavama gospođe O i njezine majke podnesenim tijelima nadležnim za kazneni progon u kojima navode da su se osjećale obveznim povući pritužbe zbog prijetnji smrću i pritiska gospodina O, nadležna tijela očito nisu uzela u obzir motive za povlačenje pritužbi. Značajno je i da su žrtve povukle pritužbe kada je gospodin O bio na slobodi, odnosno nakon njegovog puštanja na slobodu.“ (Ibid., stavak 143.)

U određivanju je li država poduzela razumne i odgovarajuće mjere da bi zaštitila primjenjiva ljudska prava...

„Uzimajući u obzir poteškoće s kojima se u suvremenim društvima tijekom djelovanja susreće policija, nepredvidljivost ljudskog ponašanja i operativne odluke koje je potrebno donijeti u kontekstu prioriteta i resursa, područje primjene pozitivne obveze mora se tumačiti na način koji ne nameće nemoguć ili nerazmjern teret na nadležna tijela. Stoga svaka pritužba na moguću opasnost po život nadležnim tijelima može predstavljati zahtjev Konvencije da se u svrhu izvršenja takve opasnosti poduzmu odgovarajuće operativne mjere. Za nametanje pozitivne obveze potrebno je utvrditi da su nadležna tijela bila svjesna ili trebala biti svjesna postojanja stvarne i neposredne opasnosti od kaznenih djela treće osobe koja prijeti životu identificiranog pojedinca u trenutku njezinog nastajanja, a da su propustila poduzeti mjere u okviru svojih ovlasti od kojih bi se razumnom procjenom moglo očekivati da spriječe takvu opasnost.“ (Ibid., stavak 129.)

Lokalna su nadležna tijela uistinu mogla zatražiti poduzimanje zaštitnih mjera ili izdavanje privremenih mjera koje bi gospodinu O zabranile kontaktiranje i komuniciranje s majkom gospođe O, odnosno približavanje ili slobodno pristupanje određenim mjestima. Naprotiv, kao odgovor na opetovane zahtjeve majke gospođe O za zaštitom, nadležna su tijela osim uzimanja izjave gospodina O, nakon čega su ga otpustila, ostala pasivna. Štoviše, sustav kaznenog prava za predmetni slučaj nije pronašao odgovor koji bi gospodina O spriječio u njegovoj namjeri.

Proširene aktivnosti

Proširena aktivnost 1.: *Osposobljavanje kroz scenarije na austrijskim policijskim akademijama*

Svrha:

Austrijske policijske akademije upotrebljavaju osposobljavanje kroz scenarije da bi sudionicima olakšale internalizaciju načela razmjernosti. U kratkim igrokazima (zaustavljanje automobila, nasilje u obitelji, zaustavljanje i pretraživanje itd.) sudionici glume situaciju i zatim izražavaju mišljenja o svojim sposobnostima primjene standarda za zaštitu ljudskih prava u praksi, pogotovo načela razmjernosti, u skladu s ulogom policijskih službenika kao zaštitnika i pružatelja usluga.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti načelo razmjernosti u analizi ljudskih prava i znati koja su relevantna pitanja povezana s tim
- razumjeti što znači razmotriti situaciju iz perspektive ljudskih prava i uskladiti tu perspektivu s ulogom policije u demokratskom društvu.

Stav

- promisliti o vlastitoj percepciji i ponašanju u izazovnim situacijama i pritom razviti pažljivije i svjesnije razmišljanje o motivaciji za poduzimanje radnji i reakcijama na situaciju
- doživjeti situaciju iz drugačije perspektive (kao počinitelj, kao žrtva)
- analizirati suprotnu stranu sa suosjećanjem, u cilju uspješnog rješavanja situacije
- cijeniti povratne informacije i osobne refleksije kao trajni alat za učenje u profesionalnom okruženju

Vještine

- poboljšati komunikacijske vještine u teškim situacijama
- primijeniti analizu ljudskih prava u konkretnoj situaciji
- uvježbati uporabu sile na razmjeran način bez obzira na izazove koje pred nas stavljaju suprotne strane

Zahtjevi:

Trajanje: cjelokupno osposobljavanje traje nekoliko dana

- oko 2 dana za uvod
- oko 1 dan za raspravu o dodatnoj građi za čitanje korištenoj u informativnoj građi
- 1 dan po scenariju (uključujući refleksiju) – ovisno o veličini skupine

Građa:

- tehnička oprema za snimanje videozapisa o igranju uloga i prikazivanje na plenarnoj raspravi
- skup vodećih načela za opis uloge policije
- informativna građa/dodatna građa za čitanje
- veličina skupine: 20–25 osoba

Proširena aktivnost 1.,
 opis:
*Osposobljavanje kroz
 scenarije na austrijskim
 policijskim akademijama*

- ① **Uvod:** Razmišljanja o ulozi policije, ciljevima policijskog posla i načelima rada policije u odnosu na osposobljavanje kroz scenarije.
- ② **Scenariji:** Pripremite scenarije. Vježbenici igraju glavne uloge suprotstavljenih strana i usmjeravaju radnju u planiranom smjeru, sudionici ih podržavaju preuzimajući uloge osoba uključenih u igrokaz. Sudionici koji glume policijske službenike moraju se suočiti sa situacijom i pronaći odgovarajuća rješenja. Nakon svakog scenarija slijedi izvještaj o izvršavanju zadatka pod nadzorom vježbenika.
- ③ **Povratne informacije u obliku videozapisa i refleksija:** Nakon što svi sudionici odigraju scenarij, okupljaju se na plenarnom sastanku. Svaki se scenarij snima i prikazuje na plenarnom sastanku svih sudionika. Sudionici ponovno trebaju dati povratne informacije i pruža im se prilika za učenje iz detaljne analize njihovih postupaka. Scenariji se stavljaju u kontekst aspekata koji su relevantni za ljudska prava.

Savjet za osposobljavanje: Upotreba osposobljavanja kroz scenarije

Cilj osposobljavanja kroz scenarije je kombiniranje teorije i prakse (u odnosu na ljudska prava). Samo će tako sudionici naučiti i zapamtiti svoje obveze povezane s budućom potencijalnom zlouporabom ovlasti i kršenjem ljudskih prava. Kada se sudionici suoče sa scenarijima u kojima se moraju obračunati s protivnicima koji su agresivni i nisu spremni na suradnju, počinju istinski shvaćati situaciju i povezanost s ljudskim pravima.

**Proširena aktivnost 2.:
Osposobljavanje kroz
scenarije u njemačkoj
saveznoj policiji Sjeverne
Rajne-Vestfalije**

Svrha:

Praksa policijskog osposobljavanja u Njemačkoj slična je osposobljavanju u Austriji. Cilj osposobljavanja o zaštiti ljudskih prava na temelju scenarija i igrokaza jest da se prikaže stvaran kontekst rada policije. Međutim, za razliku od Austrije, u Njemačkoj uloge žrtava i/ili počinitelja igraju profesionalni, vanjski glumci, a sudionici igraju isključivo uloge policijskih službenika – zbog zabrinutosti da bi te uloge nakon osposobljavanja mogle uzrokovati stigmatizaciju sudionika koji ih igraju. Pripremljeni scenariji za glumce odlučuju o tijeku radnje, koju sudionici naknadno analiziraju.

Zahtjevi:

- trajanje: oko 2 sata za svaki igrokaz u kojem sudjeluju dvije osobe (uključujući upute i povratne informacije)
- teoretska priprema je na raspolaganju nekoliko tjedana prije početka igrokaza

Građa:

- scena za igrokaz (što je realističnije moguće), prostorije, rekviziti itd.
- veličina skupine: 12 osoba (namijenjeno policijskim novacima)

Proširena aktivnost 2.,
 opis:
*Osposobljavanje kroz
 scenarije u njemačkoj
 saveznoj policiji
 Sjeverne Rajne-Vestfalije*

- ❶ **Teoretska podloga:** Tijekom nekoliko tjedana sudionici stječu teoretske osnove o relevantnim pitanjima kojima će se baviti tijekom osposobljavanja.
- ❷ **Igrokazi:** Scenariji se postavljaju kao situacije iz stvarnog života u prostorima koji odgovaraju svrsi. Profesionalni, vanjski glumci igraju uloge suprotstavljenih strana prema pripremljenim scenarijima koji uključuju različite stupnjeve eskalacije. Dva sudionika glume policijske službenike koji moraju riješiti situaciju.
- ❸ **Povratne informacije:** Neposredno nakon igrokaza, dva policijska službenika daju povratne informacije o postignutim rezultatima i o tome kako su se osjećali u toj situaciji. Nakon toga glumci daju povratne informacije iz svoje perspektive. Zatim svi ostali sudionici koji su pogledali igrokaz daju svoje komentare. Na kraju voditelji osposobljavanja navode svoje zaključke. Nakon toga počinje novi igrokaz.

Savjet za osposobljavanje: Prikažite situacije koje su moguće u stvarnom životu

Iznimno je važno da scenariji i igrokazi prikazuju situacije koje su moguće u stvarnom životu na najrealniji mogući način. Suradnja s profesionalnim, vanjskim glumcima, koje sudionici ne poznaju, učinkovito simulira interakciju policije i društva. Jednako su važne i pripreme za igranje uloga te refleksije nakon igrokaza.

MODUL 4.: ZABRANA MUČENJA I NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA

Uvod	119
Aktivnosti – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje; i verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja u području zlostavljanja	120
Letak – Aktivnost – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje	123
Letak – Aktivnost – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja	125
Informativna građa	127
1. Ključni koncepti.....	127
2. Definicija neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.....	128
3. Aktivnost – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje.....	129
a. Milgramov eksperiment.....	130
b. Stanfordski zatvorski eksperiment.....	130
4. Aktivnost – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja	131
Dodatna građa	133

Sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Uvod

Ovaj modul istražuje temu sprječavanja mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i posljedični odnos prema ljudskim pravima i radu policije. Pravo na zaštitu od mučenja i zlostavljanja je apsolutno, što znači da ne može biti narušeno niti povrijeđeno. To je posebno važno za rad policije jer je policijskim službenicima, za razliku od drugih osoba, dopušteno primijeniti silu ili ograničiti određena prava kada je to potrebno, primjerice tijekom uhićenja ili ispitivanja osumnjičenika. Takve situacije mogu uzrokovati postavljanje pitanja koja se odnose na sprječavanje mučenja i zlostavljanja.

Modul nastoji razjasniti složene pravne, etičke i sustavne slojeve teme da bi policijski službenici bolje razumjeli zašto i u kojem obliku se mučenje i zlostavljanje mogu pojaviti u različitim situacijama. To im znanje može olakšati da učinkovitije sprječavaju moguća narušavanja koja oni i/ili druge osobe mogu potencijalno izazvati svojim ponašanjem i štite ljudska prava.

Radi ublažavanja emocionalno nabijenih situacija i aktivnog fokusiranja na osobnu krivnju i moraliziranje, modul prvo istražuje sustavne ili situacijske čimbenike koji potiču ili odvrćaju od neprimjerenog ponašanja policije. Analiza tih vanjskih sila doprinosi diferenciranom pogledu na neprimjereno ponašanje policije.

Ovaj modul također ima za cilj usaditi znanje o definiciji mučenja, apsolutnoj zabrani mučenja i razlici između opravdanog i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. Nadalje, razmatra se veza između zabrane mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i načela nužnosti i razmjernosti, neprimjerenog ponašanja policije i njegovih posljedica.

Aktivnosti – verzija 1.: **Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje;** i verzija 2.: **Igrokaz i studije slučaja u području zlostavljanja**

Svrha:

Pravo na zaštitu od mučenja i drugih zlostavljanja jedno je od temeljnih ljudskih prava i veći dio rasprave o policijskom narušavanju ljudskih prava na neki je način povezan s tim. Ovo je pitanje „klasična“ tema u policijskom osposobljavanju i treba se temeljito obraditi. Također se naglašavaju važni i isprepleteni pravni, etički i društveni aspekti.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti pravni koncept mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
- znati koje su konkretne obveze policije u pogledu poštovanja, zaštite i ispunjavanja ovog ljudskog prava
- znati koji su sustavni uvjeti/situacijske značajke koje imaju tendenciju
  - poticati neprimjereno ponašanje
  - sprječavati neprimjereno ponašanje

Stav

- imati obrazložen stav o odbijanju mučenja i drugih oblika zlostavljanja kao legitimnih alata pri obavljanju policijskog rada

Vještine

- sposobnost raspravljanja s drugim policijskim službenicima o etičkim dilemama koje su obuhvaćene ovim osjetljivim područjem

Zahtjevi:

- trajanje: 70–100 minuta
- građa:
  - letci 1. i 2. s pitanjima za raspravu, igrokaz i studije slučaja
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine:
  - verzija 1. – najviše 20–25 osoba: srednje do više upravljačke razine (nadležnost)
  - verzija 2. – najviše 15–30 osoba: različitih perspektiva s obzirom na veličinu skupina

Verzija 1. – opis aktivnosti – Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje

- 1 Predstavite svrhu i ciljeve aktivnosti.
- 2 Objasnite i ukratko raspravite definiciju mučenja i drugih oblika zlostavljanja i njihove pravne, etičke i društvene aspekte (oko 15-20 minuta).
- 3 Podijelite letak za modul 4. – aktivnost – verzija 1.
- 4 Podijelite sudionike u skupine od 4 do 5 osoba i raspravite dane izjave (oko 30 minuta).
- 5 Odgovorite na sva pitanja koja se postave tijekom rada u skupinama.
- 6 Zamolite radne skupine da predstave svoj rad na plenarnom sastanku.
- 7 Navedite sažetak glavnih zaključaka i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativnih materijala, prema potrebi.

Verzija 2.1 – opis aktivnosti – Igrokaz i studije slučaja u području zlostavljanja

- 1 Upoznajte sudionike s igrokazom i podijelite letke (5 minuta).
- 2 Formirajte šest radnih skupina (svaka skupina predstavlja jedno gledište na situaciju: roditelji žrtve, roditelji osumnjičenika, odvjetnik osumnjičenika, nadležni policijski službenik, predstavnik sindikata policije koji zastupa policijskog službenika koji je odbio slijediti naredbu nadležne službene osobe, nevladina udruga za zaštitu ljudskih prava) i imenujte jednog predstavnika iz svake skupine. Predstavnik glumi odgovarajuću osobu u televizijskoj raspravi. Radna skupina podupire svojeg predstavnika i priprema argumente u skladu s njegovom ulogom u raspravi: Koje je njegovo gledište na situaciju? Podržava li reakciju policije ili joj se suprotstavlja? (oko 20 minuta)
- 3 Okrugli stol. Sudionici u raspravi:
  - roditelji žrtve, roditelji osumnjičenika, odvjetnik osumnjičenika, nadležni policijski službenik, predstavnik sindikata policije (zastupa policijskog službenika koji je odbio slijediti naredbu nadležne službene osobe), nevladina udruga za zaštitu ljudskih prava.
  - Daljnja/ostala gledišta na situaciju mogu se dodati prema potrebi. Voditelj osposobljavanja je moderator televizijske rasprave (oko 20 minuta).
- 4 Objasnite detalje igrokaza i odgovorite na pitanja iz letka (oko 20 minuta).
- 5 Zamolite sudionike da sami pregledaju studije slučaja A i B (oko 5–10 minuta).
- 6 Provedite raspravu o igrokazu i studijama slučaja i zatražite od sudionika da ih usporede i objasne razlike i sličnosti; naglasak je na razumijevanju kako se mučenje/zlostavljanje može dogoditi u različitim okolnostima.
- 7 Provedite raspravu o igrokazu i studijama slučaja i obrazložite temeljne razloge i značajke zabrane mučenja.
- 8 Navedite sažetak glavnih zaključaka i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativne građe, prema potrebi (oko 25 minuta).

---

1. Ovu su vježbu razvili Günther Berghofer, zapovjednik austrijske policije, i Gudrun Rabussay-Schwald, suautorica ovog priručnika.

Letak – Aktivnost – verzija 1.:² Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje

Istraživanja društvenih znanosti u području policijskog nasilja utvrdila su niz strukturnih uvjeta koji su relevantni za pojavu neprimjerenog ponašanja policijskih službenika. Sljedeći popis sadrži neke od glavnih uvjeta:

Uvjeti koji imaju tendenciju poticati neprimjereni ponašanje:

- Relativna izolacija organizacije od drugih organizacija i društva
- Postojanje zatvorenih organizacijskih jedinica
- Dominacija sudionika muškog spola, često iz slabijih društveno-ekonomskih sektora
- Radno okruženje koje karakterizira nepopustljiv stav usmjeren na problematične aspekte društvenog života
- Raskorak između zakonitog postupanja i postupanja koje se čini legitimnim i opravdanim („ionako će izbjeći kažnjavanje“)
- Relativno nepromjenjive predodžbe o „druhoj strani“ u radu policije (stereotipni odnos prema skupinama i vjеровanjima uz nepromjenjive obrasce djelovanja)
- Reakcije „druge strane“ imaju tendenciju opravdati takve predodžbe (samoostvarivo proročanstvo)
- Utjecaj „druge strane“ i opasnost od učinkovitih pritužbi „druge strane“ čine se vrlo mali
- Dobro subkulturalno znanje koje se razlikuje od „službenog“ pogleda
- Loše i nerazvijene komunikacijske vještine policije i/ili „druge strane“

Uvjeti koji imaju tendenciju sprječavati neprimjereni ponašanje:

- Mješovite funkcionalne i organizacijske skupine (iz različitih jedinica policije)
- Dobro razvijene komunikacijske strukture između nadležnih tijela i policijskih službenika
- Raznolika radna okolina
- Nadležna tijela prepoznaju i pohvaljuju dobar rad policijskih službenika
- Jasna svijest o ljudskom dostojanstvu kao načelu ljudskih prava i policijskog djelovanja
- Transparentnost i raznolikost u odnosima društva i policije
- Višestruki i raznovrsni kontakti s različitim građanskim (javnim) skupinama, uključujući i manjinske skupine
- Snažan osjećaj pripadnosti lokalnom okruženju
- Slaba usredotočenost na vlastitu skupinu (prijatelji, aktivnosti itd.)
- Heterogenost/raznolikost sastava (dob, spol, etničko porijeklo, seksualna orijentacija)
- Lako dostupne savjetodavne strukture
- Psiho-socijalna podrška/refleksija nakon teških događaja vezanih uz radne aktivnosti, dugoročne operacije

². Dio informacija iz letka temelji se na dokumentu Behr, R. (2006.), *Polizeikultur. Routinen – Rituale – Reflexionen. Bausteine zu einer Theorie der Praxis der Polizei*, Wiesbaden, od str. 88. nadalje.

Letak – Aktivnost – verzija 1.: **Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje** (*nastavak*)

Pitanja za raspravu:

1. Na temelju vlastitog radnog iskustva, koji od ovih čimbenika su vam osobno relevantni?
2. Na temelju vlastitog iskustva, koji od ovih čimbenika vam se ne čine relevantnim?
3. Ako se od vas traži da poradite na jednom od tih čimbenika, gdje biste počeli?

Letak – Aktivnost – verzija 2.: **Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja**

Igrokaz: Slučaj otmice

Nepoznati otmičar(i) otme(u) šestogodišnjeg dječaka i zahtijeva(ju) veliku otkupninu. Policija istog trena otvara istragu koja se vodi pred očima javnosti zbog činjenice da je dječak astmatičar i da će mu uskoro zatrebati lijek bez kojega bi se mogao ugušiti. Zamjenik gradskog policijskog načelnika i njegov tim uhićuju čovjeka koji je opažen s dječakom neposredno prije njegova nestanka. Ostali dokazi također snažno upućuju na činjenicu da je osumnjičenik uključen u slučaj. No on na ispitivanju poriče bilo kakvu vezu s otmicom. Pribojavajući se za sigurnost dječaka i pod sve većim pritiskom snažnih dokaza te sve kraćeg vremena za rješavanje slučaja, zamjenik policijskog načelnika izdaje naredbu da se otmičaru zaprijeti mučenjem nastavi li i dalje odbijati otkriti mjesto na koje je dječaka odveo. Zamjenik tvrdi da njegovu metodu opravdavaju okolnosti. Policijski službenik odbija izvršiti naredbe zamjenika pravdajući se zakonskim i etičkim razlozima.

Pitanja koja treba pripremiti za televizijsku raspravu:

Što mislite o ovoj situaciji u svojoj ulozi kao lik XYZ?

Što mislite o postupcima policijskih službenika (zamjenika policijskog načelnika; službenika koji odbija izvršiti naredbu) uključenih u ovaj slučaj?

Je li opravdano prijetiti osumnjičeniku mučenjem u ovoj situaciji? Zašto da ili zašto ne?

Kako biste postupili u ovoj situaciji (kao policijski službenik/kao osoba bliska žrtvi)?

Kako očekujete da će policija postupiti u ovoj situaciji?

Letak – Aktivnost – verzija 2.: Studije slučaja A i B u području zlostavljanja – liječnička pomoć i slučajevi krijumčarenja droga (nastavak)

Studija slučaja A: Zadržavanje

Šest policijskih službenika uhitilo je gospodina H 5. listopada 1989.³ Bacili su granatu za ošamućivanje (šok-bombu), ušli u stan gospodina H i prisilno ga oborili na tlo. Vezali su mu ruke liscama, stavili kapuljaču na glavu i zatim ga odveli u glavnu policijsku postaju na ispitivanje. Tek je nakon dolaska u zatvor, idući dan, bio u mogućnosti promijeniti odjeću. Trećeg je dana zatražio liječničku pomoć. Bio je ispitan tek osmi dan nakon uhićenja, kada je rendgenskim pregledom otkriveno da je zadobio prijelom rebra.

Studija slučaja B: Ispitivanje

Policija je uhitila gospodina R zbog krijumčarenja droge⁴. Gospodin R tvrdi da su ga policijski službenici vrijeđali tijekom ispitivanja i zatim više puta fizički napali da bi iznudili priznanje. Šakama su ga udarali po glavi, bubrezima i desnoj ruci i nogama u natkoljenicu i bubrege. Oborili su ga na tlo povlačenjem za kosu i zatim udarali njegovom glavom o pod.

Policijski službenici su, međutim, naveli u izvješću da se gospodin R okliznuo izlazeći iz automobila s liscama na rukama i udario desnom rukom u stražnja vrata. Ozljeda se dogodila prije početka ispitivanja.

Nakon puštanja na slobodu, gospodin R otišao je na pregled u bolnicu gdje su liječnici primijetili modrice s unutarnje i vanjske strane njegove desne ruke.

Nije sporno da je gospodin R zadobio ozljede za vrijeme boravka u policijskom pritvoru. Tada je u potpunosti bio pod kontrolom policijskih službenika. Zbog nedostatka dokaza, ni jedan policijski službenik nije proglašen krivim za nanošenje navedenih ozljeda. Međutim, to ne oslobađa zemlju X od obveze pružanja uvjerljivog objašnjenja uzroka ozljeda koje je pretrpio podnositelj zahtjeva, u skladu s odredbama Europske konvencije o ljudskim pravima.

3. Europski sud za ljudska prava (ESLJP), *Hurtado protiv Švicarske*, br. 17549/90, 28. siječnja 1994.

4. ESLJP, *Ribitsch protiv Austrije*, br. 18896/91, 4. prosinca 1995.

Informativna građa

Ova informativna građa sadrži smjernice o aktivnostima modula i letke koji opisuju temu mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Informativna građa strukturirana je na sljedeći način:

1. Ključni koncepti
2. Definicija neljudskog ili ponižavajućeg postupanja
3. Aktivnost – verzija 1. – Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje
  - a. Milgramov eksperiment
  - b. Stanfordski zatvorski eksperiment
4. Aktivnost – verzija 2. – Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja

1. Ključni koncepti

Europska konvencija o ljudskim pravima, članak 3.;
Povelja Europske unije o temeljnim pravima, članak 4.

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

Zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja propisana je člankom 3. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) i člankom 4. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Za razliku od većine drugih prava, zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja je apsolutna. To znači da ne postoji opravdanje za odnošenje prema osobama na način koji predstavlja mučenje i nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje.

Detaljnija definicija mučenja također je navedena u članku 1. CAT-a. Tu definiciju primjenjuje Europski sud za ljudska prava (ESLJP) u pogledu sudske prakse koja se odnosi na članak 3. EKLJP-a.

Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka

Članak 1.

Mučenje znači bilo koji čin kojim se teška bol ili patnja, bilo tjelesna ili duševna, namjerno nanosi pojedincu u svrhu dobivanja informacija ili priznanja od te ili treće osobe, kažnjavanja za djelo koje je počinila ili za koju se sumnja da ju je počinila ta ili treća osoba, odnosno zastrašivanja ili prisile te ili treće osobe ili iz bilo kojeg razloga utemeljenog na diskriminaciji bilo koje vrste, kada tu bol ili patnju nanosi ili na to potiče, ili je dao suglasnost ili privolu, javni dužnosnik ili druga osoba u javnom svojstvu. Ne uključuje bol ili patnju koja proizlazi samo iz, svojstvena je ili je u vezi s pravnim sankcijama.

2. Definicija neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Primjena sudske prakse ESLJP-a kao referentne točke za postupanje koje se smatra „neljudskim ili ponižavajućim“:

- patnja i poniženje pojedinca moraju biti veći od onog neizbježnog elementa patnje ili poniženja koji je povezan s danim oblikom opravdanog postupanja ili kažnjavanja⁵;
- zlostavljanje pojedinca mora dostići minimalnu razinu težine⁶, što ovisi o konkretnim okolnostima slučaja koji obuhvaćaju, između ostalog, sljedeće:
  - . trajanje postupanja;
  - . tjelesne i/ili psihičke posljedice za pojedinca;
  - . spol, dob i zdravstveno stanje pojedinca⁷.

U odnosu na osobu lišenu slobode, pribjegavanje fizičkoj sili koja nije strogo uvjetovana njenim vlastitim ponašanjem umanjuje ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava iz članka 3. EKLJP-a⁸.

Prilikom procjenjivanja je li neko postupanje „ponižavajuće“ u skladu s odredbama članka 3. EKLJP-a, ESLJP uzima u obzir:

- je li cilj postupanja bio poniziti i umanjiti vrijednost dotične osobe⁹ i, alternativno,
- je li, što se tiče posljedica, postupanje imalo negativan utjecaj na njezinu osobnost na način nespojiv s člankom 3.¹⁰.
- Ponižavajuće postupanje također može uključivati postupanje koje uzrokuje osjećaje straha, tjeskobe i manje vrijednosti koji mogu poniziti ili umanjiti vrijednost žrtve i eventualno slomiti njen tjelesni ili moralni otpor¹¹. Vezivanje liječnika lisicama pred članovima njegove obitelji i susjedima, bez ikakvih dokaza da on predstavlja opasnost, primjerice, pobuđuje takve osjećaje i stoga se smatra ponižavajućim postupanjem¹².

Prema tumačenju suda u skladu s definicijom UN-ove Konvencije o mučenju, „mučenje“:

- uzrokuje jaku bol ili patnju, tjelesnu ili mentalnu;
- je namjerno;
- ima određenu svrhu: da bi se dobile informacije, priznanja, da bi se osoba kaznila, zastrašila, ili zbog bilo kojeg drugog razloga utemeljenog na diskriminaciji;
- nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja djeluje u službenom svojstvu ili na njezin poticaj ili s njezinim izričitim ili prešutnim pristankom (mora postojati neka vrsta uključenosti službenih osoba, bilo izravnim djelovanjem ili propustom da poduzmu odgovarajuće mjere da bi spriječili mučenje od strane drugih).

Kako razlikovati mučenje od neljudskog ili ponižavajućeg postupanja?

Postoje tri glavna uvjeta koja treba uzeti u obzir prilikom određivanja je li neki čin mučenje ili neljudsko/ponižavajuće postupanje.

1. **Namjera:** Mora se uzeti u obzir namjera s kojom je osoba postupila. Mučenje se ne može dogoditi „slučajno“. Za razliku od mučenja, neljudsko ili ponižavajuće postupanje može biti uzrokovano nemarom ili nenamjernim posljedicama drugih radnji, kao što je nehotično izazivanje boli ili patnje pritvorenika.

5. ESLJP, *Kudla protiv Poljske*, br. 30210/96, 26. listopada 2000., st. 92.

6. ESLJP, *Tyrer protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 5856/72, 25. travnja 1978., st. 30.

7. ESLJP, *Keenan protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 27229/95, 3. travnja 2001., st. 108.; *Campbell i Cosans protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 7511/76; 7743/76, 25. veljače 1982., st. 30..

8. ESLJP, *Ribitsch protiv Austrije*, br. 18896/91, prosinac 1995., st. 38.

9. ESLJP, *Campbell i Cosans protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 7511/76; 7743/76, 25. veljače 1982., st. 30.

10. Ibid.

11. ESLJP, *Keenan protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 27229/95, 3. travnja 2001., st. 109.

12. ESLJP, *Erdogan Yagiz protiv Turske*, br. 27473/02, 6. ožujka 2007.

2. **Jačina boli:** Zlostavljanje mora dostići minimalnu razinu težine da bi bilo unutar područja primjene propisanog člankom 3. EKLJP-a¹³. Procjenjivanje te minimalne razine nije strogo određeno: ovisi o trajanju postupanja, njegovim tjelesnim i/ili psihičkim učincima, a u nekim slučajevima i o spolu, dobi i zdravstvenom stanju žrtve¹⁴. Stoga, da bi se utvrdilo je li određeno postupanje premašilo minimalnu razinu iz članka 3. EKLJP-a, potrebno je razmotriti sve okolnosti danog slučaja. Osobito je teško odrediti granicu između razina težine koje se odnose na mučenje i razina koje se odnose na neljudsko postupanje. Nadalje, budući da su ljudska prava „živi instrumenti“, mijenjanje svijesti i stavova javnosti ima značajan utjecaj na određivanje tih granica. Ne iznenađuje, stoga, što su potrebne daljnje rasprave o važnosti i razini težine postupanja. Sudska praksa ESLJP-a ima najvažniju ulogu u europskom kontekstu.

- ESLJP je 1970. godine postavio visoku razinu težine u dobro poznatom i kritiziranom slučaju *Irska protiv Velike Britanije* u kojem je klasificirao tehnike osjetilne deprivacije koje se upotrebljavaju u ispitivanju osumnjičenih terorista (prekrivanje glave, izlaganje neprekidnoj i monotonj buci, uskraćivanje sna, uskraćivanje hrane i vode, prisilno stajanje uz zid) kao neljudsko postupanje, ali ne i kao mučenje¹⁵.
- Taj visoki prag boli nije više primjenjiv; trenutni standard je postavljen u slučaju *Selmouni*. Policijski službenici su pretukli, prijetili i ponižavali gosp. Selmounija u napadu koji je trajao nekoliko dana, pokušavajući iznuditi priznanje. Navedeno tjelesno i psihičko nasilje bilo je dovoljno jako da se klasificira kao mučenje¹⁶.
- Presuda u slučaju *Selmouni* jasno je pokazala da tehnike osjetilne deprivacije opisane u prethodnom tekstu, a koje je primjenjivalo nekoliko država u borbi protiv terorizma, posebno od terorističkih napada u SAD-u u rujnu 2001., predstavljaju mučenje¹⁷.
- Nema razlike između tjelesnog i psihičkog mučenja. Stoga, nanošenje teške psihičke patnje uz „samo“ prijetnju mučenjem također se smatra mučenjem¹⁸.

3. **Svrha:** Za razliku od neljudskog postupanja, mučenje je čin koji se poduzima radi postizanja određene svrhe: pribavljanja informacija, npr. priznanja; kažnjavanja; zastrašivanja; i diskriminiranja. Kao što je ranije spomenuto, prekomjerna upotreba sile može, međutim, dovesti do neljudskog postupanja bez ikakve određene svrhe.

3. Aktivnost – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje

Aktivnost 1. ističe da strukturni uvjeti, zajedno s postupcima pojedinaца, pridonose pojavi neprimjerenog ponašanja, ali i zabranjenog ponašanja kao što je mučenje i/ili zlostavljanje drugih.

13. ESLJP, *Tyrer protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 5856/72, 25. travnja 1978., st. 30.

14. ESLJP, *Keenan protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 27229/95, 3. travnja 2001., st. 108.; *Campbell i Cosans protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 7511/76; 7743/76, 25. veljače 1982., st. 30.

15. ESLJP, *Irska protiv Velike Britanije*, br. 5310/71, 18. siječnja 1978., st. 96.

16. ESLJP, *Selmouni protiv Francuske*, br. 25803/94, 28. srpnja 1999., također vidjeti *Reid* (2007), str. 574. i 575.

17. Vidjeti UN CAT (1997.), st. 257.; McArthur i Nowak (2008.), *The United Nations Convention against Torture. A Commentary*, Oxford University Press, New York.

18. ESLJP, *Akkoc protiv Turske*, br. 22947 i 22948/93, 10. listopada 2000., st. 116., i *Gäfgen protiv Njemačke*, br. 22978/05, 1. lipnja 2010.

Socijalni psiholozi pokušali su rasvijetliti ovu temu proučavanjem neprimjerenog ponašanja u odnosu na ljudsko ponašanje i organizacijske strukture kao što su hijerarhije nadležnosti. Analizirali su tri glavne značajke: „kako pojedinci pridonose svojem okruženju, što pojedine situacije pobuđuju u tim glumcima i kako snaga sustava stvara i održava situacije”¹⁹. To znači da djelovanje pojedinca nije nužno jedini uzrok neprimjerenog ponašanja kao što je mučenje i/ili zlostavljanje. Situacijski utjecaji mogu biti toliko moćni da pretvore obične ljude u počinitelje. Rezultati iz dva poznata društvena eksperimenta pokazuju kako struktura može utjecati na ponašanje.

a. Milgramov eksperiment

Milgramov eksperiment zapravo je niz eksperimenata iz socijalne psihologije provedenih 1960-ih godina radi ispitivanja spremnosti sudionika da poslušaju naredbe autoritarnih osoba, iako su naredbe vjerojatno u suprotnosti s njihovim osobnim vrijednostima.

Eksperiment: Sudionici su dobili upute koje im nalažu primijeniti bolne elektrošokove do 450 volti na drugoj osobi ako pogrešno odgovori na postavljeno pitanje²⁰. Unatoč minimalnom pritisku autoritarnih osoba, mnogi su sudionici slijedili naredbe i primjenjivali elektrošokove iako su znali da ti elektrošokovi uzrokuju bol drugoj osobi. Čak 65 % sudionika eksperimenta uporabilo je najjaču razinu elektrošoka od 450 volti. Iako su se osjećali nelagodno, sudionici su općenito odbijali priznati osobnu odgovornost pravdajući svoje postupke tvrdnjom da su samo radili svoj posao ili su jednostavno slijedili naredbe.

Rezultati: Autoritarne osobe u eksperimentu zaključile su da, unatoč jasnim dokazima da „[su] djela sudionika nespojiva s temeljnim moralnim standardima, relativno malo ljudi ima sposobnosti koje su potrebne za suprotstavljanje autoritetu”²¹.

b. Stanfordski zatvorski eksperiment

Stanfordski zatvorski eksperiment proveo je 1971. tim znanstvenika koji su htjeli objasniti kako osobine ličnosti utječu na ponašanje u zatvorskim uvjetima. Također su ispitivali psihološke posljedice stavljanja ljudi u uloge zatvorenika i zatvorskih čuvara.

Eksperiment: Podijelili su sudionike u dvije skupine i nasumično im dodijelili uloge zatvorenika ili zatvorskih čuvara u simuliranom zatvorskom okruženju. Sudionici su se prilagodili svojim ulogama iznad očekivanja istraživača. „Čuvari” su prihvatili svoje autoritarne uloge i kontrolirali „zatvorenike” spremnim kažnjavanjem neposlušnosti i primjenjivanjem raznih psihofizičkih taktika. „Zatvorenici” su se također slično angažirali; prvo su se pokušali pobuniti protiv „taktika” stražara, a zatim su internalizacijom svoje uloge postali pasivni zatvorenici koji toleriraju zlostavljanje. Petero zatvorenika se toliko uznemirilo da su prijevremeno odustali od eksperimenta. Moralnost cijelog eksperimenta je naposljetku dovedena u pitanje i on je naglo prekinut, nakon samo šest dana od planirana dva tjedna²².

Rezultati: Istraživači su otkrili da su sudionici podložni utjecajima i poslušni kada se stave u društveno i institucionalno okruženje koje opravdava primjenu određene ideologije. Znanstvenici su zaključili da ponašanje sudionika ovisi o situaciji, a ne osobnim značajkama pojedinaca. Eksperiment je pokazao moć autoriteta.

19. Zimbardo, P. (2007.), *Luciferov učinak: kako dobri ljudi postanu zli*, New York, str. 9.

20. Milgram, S. (1974.), *Obedience to authority: An experimental view* (Poslušnost autoritetu: eksperimentalan pogled), New York, Harper & Row.

21. Ibid.

22. Više informacija o stanfordskom zatvorskom eksperimentu možete pronaći na: www.prisonexp.org/

Savjet za osposobljavanje: Primjena eksperimenata socijalne psihologije u tečajevima osposobljavanja

Mučenje i/ili zlostavljanje nisu uobičajena pojava u životima većine ljudi. Stoga predstavljanjem jednog ili oba eksperimenta možemo pomoći sudionicima da bolje razumiju kako obični ljudi mogu biti pod utjecajem struktura i autoritarnih osoba. Procjenjivanje neprimjerenog ponašanja iz ovog gledišta može pomoći sudionicima da:

- prihvate da mučenje i/ili zlostavljanje ne mora nužno značiti da je osoba „zla“ ili „loša“, već da kontekst također igra veliku ulogu;
- osjete da postoje načini za sprječavanje neprimjerenog ponašanja jer pojedinac ne mora nužno biti potpuno odgovoran; nekoliko materijalnih čimbenika potencijalno može utjecati na njegovo ponašanje.

4. Aktivnost – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja

Scenarij i dvije studije slučaja iz letka Aktivnost – verzija 2. primjeri su situacija vezanih za mučenje i/ili neljudsko ili ponižavajuće postupanje koje su izvršili policijski službenici. Policija mora pažljivo birati između poštivanja i zaštite ljudskih prava i uporabe sile. Stoga policijski službenici moraju razumjeti i primjenjivati načela nužnosti i razmjernosti da bi osigurali da opravdana upotreba sile ne postane prekomjerna upotreba sile, kao što je mučenje ili neljudsko/ponižavajuće postupanje. Ciljevi i sredstva uporabe sile također moraju biti u skladu s nacionalnim zakonima, policijskim propisima i međunarodnim ugovorima o zaštiti ljudskih prava²³.

Dakle, policijski službenici moraju imati na umu da je važno:

- osigurati da uvjeti za osobe koje se nalaze u pritvoru odgovaraju standardima za zaštitu ljudskih prava;
- provesti brze, nepristrane i učinkovite istrage navoda o mučenju i zlostavljanju;
- zaštititi osobe od mučenja i zlostavljanja od strane drugih osoba.

Slično tome, Konvencija Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (CAT) također navodi smjernice o tome kako tijela vlasti, kao što je policija, trebaju rješavati situacije vezane za mučenje ili neljudsko/ponižavajuće postupanje.

23. Kodeks ponašanja Ujedinjenih naroda za policijske službenike, članak 3., dostupno na: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>; i Temeljna načela Ujedinjenih naroda za uporabu sile i vatrenog oružja (1990.), načela 9.–11., dostupno na: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja

Članak 12.

Svaka država članica mora osigurati da njezina nadležna tijela, bez odgode, provedu nepristranu istragu svaki put kad postoje opravdani razlozi sumnje da je počinjeno mučenje na nekom od teritorija pod njezinom nadležnošću.

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja

Članak 13.

Svaka država članica dužna je osigurati svakoj osobi koja tvrdi da je bila izložena mučenju na nekom od teritorija pod njezinom nadležnošću pravo prigovora nadležnim tijelima koja će neodgodivo i nepristrano ispitati njen slučaj. Poduzet će se mjere za osiguranje zaštite osobe koja je podnijela prigovor i svjedoka od svakog lošeg postupanja ili bilo kakvog zastrašivanja koji mogu nastati kao posljedica podnesene žalbe ili bilo kojeg danog iskaza.

„Učinkovita zaštita pojedinaca i suzdržavanje od uporabe načina ispitivanja koji predstavljaju povredu odredbi iz članka 3. stoga mogu također zahtijevati, kao pravilo, izuzimanje iz sudskog postupka stvarnih dokaza koji su dobiveni kao rezultat bilo kakve povrede članka 3., iako su takvi dokazi udaljeniji od povrede članka 3. nego dokazi koji su dobiveni kao posljedica povrede toga članka. U suprotnom se cjelokupni sudski postupak proglašava nepoštenim. Međutim, Sud smatra da se poštenje kaznenog postupka i učinkovita zaštita apsolutne zabrane iz članka 3. u tom kontekstu dovode u pitanje samo ako se dokaže da je povreda odredbi iz članka 3. utjecala na ishod postupka protiv tuženika, odnosno utjecala na njegovu ili njezinu osudu ili kaznu.“

ESLJP, Gäfgen protiv Njemačke, br. 22978/05, 1. lipnja 2010., stavak 178.

Prijetnje mučenjem korištene su u igrokazu za izvlačenje informacija od osumnjičenog. U nastojanju da se zabrani mučenje i/ili neljudsko ili ponižavajuće postupanje, a također zaštiti pravo na pravedno suđenje, dokazi dobiveni mučenjem ili zlostavljanjem osoba smatraju se derivativnim i neprihvatljivim na sudu.

Dakle, izbjegavanje neprimjerenog ponašanja policijskih službenika tijekom istrage važno je ne samo jer odražava najtemeljnije vrijednosti demokratskih društava zasnovanih na vladavini prava, već i stoga što je nužno za učinkovit rad policije jer se dokazi dobiveni mučenjem ili neljudskim postupanjem ne mogu rabiti u kaznenom postupku.

Odredbama članaka 3. i 6. EKLJP-a o zabrani mučenja i pravu na pošteno suđenje i članka 15. CAT-a propisuju se takvi uvjeti prikupljanja dokaza.

Sudska praksa ESLJP-a propisuje kako će sud pristupiti ovom pitanju, a može se sažeti kao:

- neće se uzimati u obzir ni jedna izjava koja je dobivena kao rezultat mučenja ili zlostavljanja;
- neće se uzimati u obzir ni jedan stvaran dokaz koji je dobiven kao rezultat mučenja;
- neće se uzimati u obzir ni jedan stvaran dokaz koji je dobiven kao rezultat zlostavljanja ako može utjecati na osudu ili kaznu.

Dodatna građa

Aktivnost – verzija 1.: Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje

Strukturni čimbenici koje je razradio sociolog u aktivnosti 1. i Milgramov i stanfordski zatvorski eksperiment socijalne psihologije utvrdili su pojavu dehumanizacije i nedostatak osobne odgovornosti kao čimbenike koji povećavaju rizik od mučenja i zlostavljanja:

- Na žrtve genocida i teških mučenja gleda se kao na objekte koji su dehumanizirani uporabom određenog jezika u propagandne svrhe, a ideološki se prikazuju kao manje vrijedni ljudi.
- Osobe koje počinje mučenje često se ne osjećaju osobno odgovornim za svoje postupke. Mogu pokušati prebaciti svoju moralnu odgovornost na višu autoritativnu razinu. Ovaj mentalitet „samo obavljam svoju dužnost“ ili „samo slijedim naredbe“ može onеспособiti moralni kompas osobe i potaknuti je na sudjelovanje u djelima koje on ili ona obično ne bi počinili.

Više informacija

Za više informacija pogledajte Zimbardo, P. (2008.), *Luciferov učinak: kako dobri ljudi postanu zli*, New York, dostupno na: www.lucifereffect.com/

Za više informacija o Milgramovom eksperimentu pogledajte Milgram, S. (1974.), *Obedience to authority: An experimental view* (Poslušnost autoritetu: eksperimentalan pogled), New York, Harper & Row; također pogledajte https://en.wikipedia.org/wiki/Milgram_experiment, za prikaz fizičkog okruženja u kojem je proveden eksperiment. Može se koristiti za vizualni prikaz eksperimenta.

Više informacija o stanfordskom zatvorskom eksperimentu možete pronaći na: www.prisonexp.org/

Aktivnost – verzija 2.: Igrokaz i studije slučaja A i B u području zlostavljanja

Zabrana mučenja i drugih zlostavljanja apsolutna je i bez iznimke. Mučenje nije nikad opravdano niti prihvatljivo, neovisno o situaciji, čak ni u najtežim okolnostima kao što su terorističke aktivnosti ili suočavanje s organiziranim kriminalom²⁴.

Međutim, apsolutna priroda ove zabrane dovedena je u pitanje u državama članicama Europske unije. Provela se žustra rasprava u slučaju 11-godišnjeg Jakoba von Metzlera kojeg je 2002. godine u Njemačkoj oteo Magnus Gäfgen. Na tom se slučaju temelji igrokaz u okviru ovog modula. Dio uvaženih pravnih stručnjaka zastupao je mišljenje da se radilo o primjeni mučenja pod vrlo ograničenim uvjetima.

Sudionici također mogu postavljati pitanja vezana za apsolutne zabrane, tvrdeći da je prijetnja mučenjem daleko manje štetna od stvarnog mučenja.

Sudionici mogu, primjerice, misliti da je prihvatljivo staviti osumnjičenog pod velik pritisak, bez nanošenja tjelesnih ozljeda, pogotovo ako su ugrožena prava otegotog djeteta. Ali propisi CAT-a vrlo su jasni kada definiraju mučenje kao: „[...] bilo koji čin kojim se teška bol ili patnja, bilo tjelesna ili duševna, namjerno nanosi pojedincu [...].”

Ovaj primjer pomaže naglasiti da tjelesno mučenje nije jedini, ali ni najteži oblik nanošenja boli. Zamislite da tijekom ispitivanja policijski službenik navaljuje na osumnjičenika: „Znamo gdje ti radi supruga i gdje tvoja djeca idu u školu. Ako ne progovoriš, poslat ću nekoga po njih. Imamo nekoliko prljavih policajaca koji su vrlo učinkoviti u rješavanju ovakvih situacija. Siguran sam da je tvoja supruga lijepa žena koja bi se htjela malo zabaviti s njima. A možda i tvoja djeca?” Iako nije nanosena nikakva tjelesna bol, lako je zamisliti težak psihički stres koji ove prijetnje mogu uzrokovati da bi slomile nečiju volju.

Žrtve mučenja također često navode da je najbolniji dio njihovog iskustva upravo psihološki učinak predaje mučitelju i njegovoj samovolji te osjećaj nemoći i zastrašivanje. Svesti mučenje na isključivo tjelesnu bol znači nedovoljno razumjeti prirodu mučenja i perspektivu žrtve.

Drugi problem koji može nastati među sudionicima je aspekt uravnoteženja različitih prava. Drugim riječima:

„Nije li mučenje opravdano ako bi se njime spasili životi nevinih ljudi? Čak i temeljno pravo na život može biti ograničeno u određenim okolnostima. Zašto ne bi isto vrijedilo i u odnosu na mučenje?”

Slijedi popis argumenata koji su se pokazali korisnim kod zalaganja za apsolutnu zabranu mučenja.

Pandorina kutija

Povijest je pokazala da se mučenje može vrlo brzo oteti nadzoru. Iako možda počne kao metoda za iznimne slučajeve, postoji opravdani rizik od njenog širenja i prihvaćanja kao opće prakse. Nakon što otvorite „Pandorinu kutiju”, stvari se mogu vrlo brzo izmaknuti kontroli. Institucionalizacija mučenja – pod bilo kojim imenom, npr. „umjereni tjelesni pritisak” – dokazano je vrlo nestabilan potez kojim se potkopava većina osnovnih pravnih načela na kojima se temelji vladavina prava demokratskih država.

24. ESLJP, *Chahal protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 70/1995/576/662, 15. studenoga 1996.

Traumatske posljedice po žrtve

Posljedice mučenja često su traumatične i sežu puno dalje od neposrednog osjećaja boli. Mnoge žrtve pate od posttraumatskog stresnog poremećaja sa simptomima kao što su neugodna prisjećanja, teška tjeskoba, nesanica, noćne more, depresija i gubitak pamćenja. Žrtve mučenja često osjećaju krivnju i sram koji su potaknuti pretrpljenim poniženjem. Mnogi smatraju da su izdali sebe ili svoje prijatelje i obitelj. Svi takvi simptomi normalna su ljudska reakcija na nenormalno i neljudsko postupanje²⁵.

Nedjelotvoran alat

Analiza starijih i novijih slučajeva pokazala je da informacije prikupljene mučenjem uglavnom ne pridonose uspješnom okončanju istraga. Kao prvo, mučene su osobe sklone priznati sve što ispitivač od njih zahtijeva, bez obzira na to je li to istina, samo da prekinu patnju. Iznuđivanje priznanja od pogrešne osobe za stvari koje ona nije počinila znači da pravi počinitelj nije izveden pred lice pravde. Kao drugo, izjave ili stvarni dokazi koji su dobiveni mučenjem ne mogu se rabiti u kaznenom postupku. Konačno, oslanjajući se na mučenje, policijski službenici ne uspijevaju poboljšati svoje profesionalne policijske vještine s pomoću kojih bi mogli pribaviti pouzdanije dokaze.

Gdje povući crtu?

Čak i ako mučenje smatrate nužnim kao posljednji potez za spašavanje života, ipak se moraju definirati okolnosti pod kojima se može primijeniti mučenje. To će pogotovo biti očito u igrokazu o otmici mladog Jakoba von Metzlera. Što ako prijetnja mučenjem ne postigne željeni učinak? Što ako osumnjičenik – čak i nakon nanošenja znatne boli – još uvijek ne daje potrebne informacije? U kojem ćete se trenutku zaustaviti? Što je s načelom razmjernosti u praksi? Što smatramo „prikladnim“ mučenjem?

Mučenje kao opis radnog mjesta?

Mučenje kao odgovarajuća metoda ispitivanja i istraživanja – čak i ako bi bilo iznimka, a ne pravilo – znači da bi trebalo biti dio opisa posla policijskih službenika ili barem nekih specijalnih jedinica. Njihove bi dužnosti tada uključivale primjenu mučenja pod određenim okolnostima. Kao što su istraživanja pokazala, osobe koje stvarno primjenjuju mučenje riskiraju trajno psihološko oštećenje. Iako bi bilo razumljivo da roditelji Jakoba von Metzlera mole policijske službenike da iskoriste sva dostupna sredstva da bi došli do informacija koje su potrebne da pronađu njihovog sina, sustav kaznenog pravosuđa ne uvažava takve emocionalne prigovore i zahtjeve. Umjesto toga, stručnjaci rješavaju slučajeve u skladu s objektivnim standardima, primjenjujući načelo profesionalne distance i ne ravnaju se prema emocijama osoba koje su izravno upletene.

Zašto je zabrana mučenja apsolutno pravo, dok pravo na život nije

Policiji je dopušteno miješati se u pravo na život počinitelja da bi zaštitila živote drugih osoba (vidjeti članak 2. EKLJP-a). Na primjer, pljačkaš banaka uzme taoce i prijeti da će ih ubiti. U pokušaju da spase taoce, policijski službenici – kao posljednju mogućnost – smiju otvoriti vatru na pljačkaša. Zašto se, stoga, mučenje ne smije primijeniti u igrokazu koji se temelji na slučaju Metzler? Odgovor na to pitanje leži u činjenici da u slučaju Metzler ne postoji izravna perceptivna/osjetilna veza između počinitelja i žrtve. Ne možete biti sigurni

25. Za više informacija posjetite internetsku stranicu Međunarodnog vijeća za rehabilitaciju žrtava mučenja (IRCT) na adresi: <http://www.irct.org/what-is-torture/effects-of-torture.aspx>

je li osumnjičenik zapravo i počinitelj, dok pljačkaš banaka jasno i izravno ugrožava živote drugih.

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 2. – Pravo na život

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koja je ta kazna predviđena zakonom.
2. Nije u suprotnosti s odredbama ovog članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:
  - a. pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;
  - b. pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;
  - c. radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

Ljudsko dostojanstvo

Mučenje je izravna povreda ljudskog dostojanstva. Ono objektivizira osobu i pokorava njezinu dobrobit apsolutnoj moći druge osobe. Osim tjelesnih ozljeda, mučenja degradira osobu i čini je bespomoćnom i korumpiranom zbog krajnje zlouporabe moći. Uzimajući u obzir „zlatno pravilo“ kao pojednostavljeno načelo ljudskih prava, postaje jasno da mučenje nikada ne može biti u skladu sa standardima zaštite ljudskih prava. Navedimo klasičnu formulaciju Kantovog drugog kategoričkog imperativa: „Djeluj tako da tretiraš ljude, kako sebe tako i druge, uvijek kao cilj, a nikad kao sredstvo!“

Policijska uporaba sile pod strogim razmatranjem načela nužnosti i razmjernosti

Ako je policijski službenici primjenjuju prekomjerno, takva uporaba sile mogla bi dovesti do povrede članka 3. EKLJP-a. Situacije u kojima može doći do pojave zlostavljanja: vezivanje osumnjičenika liscama tijekom ili nakon uhićenja, uporaba tjelesne sile radi savladavanja otpora ili uporaba oružja. Iako većina policijskog posla ne podrazumijeva uporabu sile, ona je ključan element rada policije s potencijalno ozbiljnim posljedicama za građane, kao i za same policijske službenike.

Uporaba sile opravdana je samo u krajnjoj nuždi i u mjeri u kojoj je potrebna za obavljanje policijskih zadaća. Policija treba najprije tražiti mirno rješenje sukoba s pomoću komunikacijskih vještina kao što su pregovaranje, posredovanje ili uvjeravanje. Tek kad se ta sredstva mirnog rješavanja sukoba pokažu neučinkovitim ili se čini da postizanje željenog rezultata na taj način nije moguće, može se primijeniti nametljiviji način pregovaranja koji uključuje i uporabu tjelesne sile. Smrtonosno oružje treba se upotrijebiti samo u krajnjoj nuždi, ako su životi u opasnosti.

Osim članka 3. EKLJP-a, uporabom sile bave se i drugi međunarodni instrumenti koji opisuju ili određuju postupanje policije. Jedan od tih instrumenata je i Europski kodeks policijske etike koji je 2001. godine usvojilo Vijeće Europe. Iako nije pravno obvezujuć, članak 37. propisuje: „Policija može upotrijebiti silu samo kada je ona strogo potrebna i samo u mjeri u kojoj je potrebna za postizanje zakonitog cilja.”

Savjet za osposobljavanje: Odgovarajuća uporaba sile

Odgovarajuća uporaba sile u zahtjevnim situacijama, gdje može biti ugrožena osobna sigurnost policijskih službenika, jedno je od najvažnijih i najosjetljivijih pitanja praktične primjene ljudskih prava. Vrlo je korisno unaprijed pripremiti odgovarajuće primjere i studije slučaja na temu uporabe sile. Važno je ojačati svijest sudionika o strogim ograničenjima uporabe sile i odgovornosti policije kada se prekorači ta tanka granica.

Kada govorimo o načelima nužnosti i razmjernosti u pogledu uporabe sile, sudionici mogu iskazati zabrinutost zbog činjenice da određene situacije mogu imati vrlo ozbiljne posljedice za pojedine policijske službenike. Iako je važno podići svijest o odgovornostima policijskih službenika, jednako je važno prenijeti poruku da ljudska prava ne postavljaju nerealno visoke standarde – ona su istovjetna s ispunjavanjem profesionalnih policijskih standarda. Da biste dodatno pojasnili prošlu rečenicu, usporedite odredbe nacionalnog zakonodavstva o uporabi sile i vatrenog oružja s međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava i/ili pružite praktične primjere uporabe sile, primjerice prilikom uhićenja ili upravljanja javnim redom, koje zatim razmotrite iz perspektive ljudskih prava.

Obveza zaštite od mučenja i zlostavljanja

Osim obveze policije da poštuje zabranu mučenja i upotrebljava silu samo kada je to nužno potrebno i uz poštovanje načela razmjernosti, postoje i pozitivne obveze u pogledu zabrane mučenja i zlostavljanja. Studija slučaja A o zadržavanju i studija slučaja B o ispitivanju osoba bave se različitim aspektima zaštite.

Studija slučaja A bavi se manjkom pažnje koju ozlijeđena osoba dobiva u pritvoru. ESLJP je zaključio da je u tom slučaju došlo do povrede članka 3. EKLJP-a jer gospodin H nije bio pregledan niti je primio potrebnu liječničku pomoć prvih osam dana koje je proveo u pritvoru. Neodgovarajuća liječnička pomoć osobama koje su u pritvoru može predstavljati povredu članka 3. EKLJP-a. Državna tijela moraju štiti osobni integritet osoba koje su lišene slobode.

„Polazna točka za policijske operacije, uključujući i uporabu sile, uvijek mora biti pravna osnova. Proizvoljna uporaba sile nikad ne može biti dopuštena. Nadalje, ovaj članak naglašava da policijski službenici smiju uporabiti silu samo kao iznimnu mjeru, a kada postoji opravdana potreba za njom, ne smiju uporabiti veću silu nego što je to nužno potrebno. To znači da primijenjena sila treba biti razmjerna zakonskom cilju koji se želi postići tom mjerom uporabe sile. Prema tome, mora postojati odgovarajuća ravnoteža između uporabe sile i situacije u kojoj se sila koristi. U praktičnom smislu, to znači da se tjelesna sila uopće ne smije upotrebljavati, osim ako nije nužno potrebno, ne smije se upotrebljavati oružje, osim ako nije nužno potrebno, i, ako je ipak potrebno uporabiti smrtonosno oružje, ne smije se uporabiti u mjeri koja nije nužno potrebna. Nacionalno zakonodavstvo i propisi trebaju sadržavati odredbe o uporabi sile koje se temelje na načelima nužnosti i razmjernosti.”

Vijeće Europe, Odbor ministara (2001.), Explanatory memorandum - Recommendation Rec(2001)10 - of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics, članak 37.

Obvezna zaštita

Zaštita djece od nasilja u obitelji

Nadležna tijela primila su informaciju da je određena osoba štapom pretukla svog posinka. Liječnici su pregledali podnositelja zahtjeva i pronašli velik broj modrica, što ukazuje na to da je bio udaren štapom, više nego jednom, uz primjenu znatne sile. Očuh je optužen za nasilni napad uz uzrokovanje tjelesnih ozljeda i pokrenut je sudski postupak pred porotom. Obrana nije osporavala da je očuh pretukao dječaka, ali je tvrdila da se radilo o razumnom kažnjavanju što je mogući oblik obrane, sukladno engleskom pravu, za optužbu nasilja roditelja nad vlastitim djetetom. Podnositelj zahtjeva je prigovorio da ga englesko pravo nije zadovoljavajuće zaštitilo od zlostavljanja njegovog očuha.

ESLJP je utvrdio da je postupanje očuha prema podnositelju zahtjeva bilo dovoljno teško da premaši razinu koja je zabranjena prema članku 3. Štoviše, Sud je utvrdio odgovornost države u skladu s EKLJP-om jer djeca i drugi ranjivi pojedinci imaju pravo na zaštitu u obliku djelotvornog odvratanja od takvih oblika zlostavljanja. Englesko pravo, koje propisuje da tužiteljstvo mora dokazati da je napad na dijete izvan granica razumnog kažnjavanja, nije osiguralo odgovarajuću zaštitu podnositelju zahtjeva. Stoga je došlo do povrede članka 3.

Izvor: ESLJP, A. protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 25599/94, 23. rujna 1998.

„Sud smatra da u okolnostima kada pojedinac uvjerljivo tvrdi da je bio ozbiljno i nezakonito zlostavljan od strane policije ili drugih takvih državnih službenika, što se smatra povredom članka 3. [...], implicitno se zahtijeva provođenje učinkovite službene istrage. Ta istraga, zajedno s odredbama članka 2., treba dovesti do utvrđivanja identiteta i kažnjavanja odgovornih osoba [...] U suprotnom, zakonska zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, unatoč svojoj temeljnoj važnosti [...], bila bi neučinkovita u praksi i bilo bi moguće da državni službenici, u nekim slučajevima, narušavaju prava onih koji su pod njihovom kontrolom praktički nekažnjeno.“

ESLJP, Assenov i drugi protiv Bugarske, br. 24760/94, 28. listopada 1998., stavak 102.

U pogledu studije slučaja B koja se bavi ozljedama osporenog uzroka zadobivenim tijekom pritvora, ESLJP dosljedno smatra da pozitivne obveze iz članka 2. EKLJP-a o pravu na život i članka 3. EKLJP-a o zabrani mučenja propisuju da država mora temeljito istražiti sve navode o zlostavljanju.

Više informacija

Za više informacija o slučaju otmice Jakoba von Metzlera pogledajte: Jessberger, F. (2005.), „Bad Torture – Good Torture?“ (Loše mučenje – dobro mučenje?), Časopis za međunarodno kazneno pravo, svezak 3., broj 5., str. 1 059.–1 073., dostupno na: <http://jicj.oxfordjournals.org/content/3/5/1059.full.pdf+html>

ESLJP, *Gäfgen protiv Njemačke*, br. 22978/05, 1. lipnja 2010.

Udruga za sprječavanje mučenja (2007.), „Defusing the ticking bomb scenario – Why we must say no to torture, always“ (Ublažavanje eksplozivnog scenarija – zašto moramo uvijek reći ne mučenju), Ženeva.

MODUL 5.: RAZNOLIKOST, JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

Uvod	141
Aktivnost 1. – verzija 1.: Lijeva ruka/desna ruka	142
Aktivnost 1. – verzija 2.: Višestruki identiteti	146
Letak – Aktivnost 1. – verzija 2.: Višestruki identiteti.....	149
Aktivnost 2.: Igrokaz – prijave za posao	150
Letak – Aktivnost 2.: Igrokaz – prijave za posao.....	153
Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija	154
Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija	156
Informativna građa	159
1. Ključni koncepti.....	159
a. Raznolikost i identitet.....	159
b. Jednakost i nediskriminacija: osnovni pojmovi.....	162
c. Diskriminacija i profiliranje.....	166
2. Analitička shema – Nediskriminacija.....	168
Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija	170
Dodatna građa	175

Raznolikost, jednakost i nediskriminacija

Uvod

Ovaj modul počinje s naglaskom na raznolikosti u suvremenim društvima Europske unije (EU), pružajući odskočnu dasku za kritična pitanja jednakosti i nediskriminacije – koncepte koji su u središtu suvremenih društava i rada policije temeljenog na zaštiti ljudskih prava.

Ovaj modul uvodi analitičku shemu nediskriminacije koja služi kao pomoćni alat za analizu policijske prakse, uključujući primjenu policijskih ovlasti, iz perspektive nediskriminacije. Kao i analitičke sheme iz modula 3. o poštivanju i zaštiti ljudskih prava, analitička shema nediskriminacije pomaže sudionicima postaviti prava pitanja umjesto da im pokušava pružiti gotove odgovore. Shema će pomoći sudionicima da utvrde je li došlo do diskriminacije.

Modul predstavlja dvije studije slučaja i postepenu analizu relevantnih aspekata pojedinog slučaja da bi pomogao u razvijanju odgovarajućih policijskih vještina.

Kao dodatna građa za studije slučaja, u modulu se opisuje igrokaz koji ne samo da pomaže sudionicima bolje razumjeti pitanje diskriminacije, u obliku spolne i dobne diskriminacije, već također ističe pitanje diskriminacije u policijskim strukturama. Policijski službenici i sami mogu biti žrtve diskriminacije, a približavanje toj temi iz ove perspektive nudi snažan način razumijevanja osjećaja koje diskriminacija budi u žrtvama takvog postupanja.

Da bi se ova tema mogla obraditi na profesionalan način, bitno je da sudionici imaju pravilno razumijevanje ideje diskriminacije i načina na koji djeluje analitički postupak. Takvo razumijevanje opisano je u informativnoj građi za voditelje osposobljavanja. Modul također posvećuje posebnu pozornost „diskriminirajućem etničkom profiliranju” s obzirom na njegovu osjetljivu prirodu i relevantnost za kontekst rada policije.

Aktivnost 1. – verzija 1.: Lijeva ruka/desna ruka¹

Savjet za osposobljavanje: Stavljanje raznolikosti u prvi plan

Ova se vježba osobito preporučuje ako niste iskusni voditelj osposobljavanja u području raznolikosti. Ona uvodi pojam raznolikosti i njenih posljedica na interaktivan način. Uz vještog moderatora, značajna pitanja iz okvira raznolikosti društva mogu se učinkovito obrađivati uz uključivanje dimenzije ljudskih prava.

Svrha:

Raznolika društva stvarnost su u današnjem EU-u. Kao posljedica povećane globalne komunikacije i interakcije u svim područjima, a posebno migracije, svaka država članica suočava se s rastućim brojem raznolikih životnih stilova i kulturnih praksi. U ovoj vježbi sudionici će istražiti probleme svjesnih i nesvjesnih predrasuda i njihov utjecaj na sigurno okruženje za učenje.

Ciljevi:

Znanje

- povećati znanje o stvarnosti raznolikih društava
- poboljšati razumijevanje razloga za promjene u društvu i načina njihovog nastajanja (npr. povijest migracija, potrebe za radnom snagom, primjerice u zdravstvenom sektoru)
- razumjeti vezu između društvenih promjena poput migracije (npr. prava ilegalno zaposlenih ilegalnih migranata) ili demografskih promjena (npr. prava starijih osoba) i ljudskih prava
- postići razumijevanje kulturnog utjecaja, kao što su jezik i pristup informacijama na pojedinim jezicima, u kontekstu sudskih postupaka i pravednog suđenja
- steći osnovno razumijevanje važnosti ljudskih prava u okviru rada policije u raznolikim/višekulturnim društvima

Stav

- ojačati suosjećanje prema drugima, osobito prema manjinskim skupinama
- razumjeti raznolikosti u današnjim društvima i zauzeti konstruktivan odnos prema njima

Vještine

- razmisliti o vlastitim svjesnim i nesvjesnim predrasudama
- raspravljati o pitanjima različitosti, identiteta i policije u policijskom okruženju

1. Ovu vježbu izradio je Gamal Turawa, savjetnik i voditelj osposobljavanja za promicanje raznolikosti Metropolitanske policijske službe (engl. Metropolitan Police Service) u Londonu.

Zahtjevi:

- trajanje: 35-40 minuta
- građa:
  - prezentacijska ploča
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: najviše 20-25 osoba

Aktivnost 1. – verzija 1. – opis: Lijeva ruka/desna ruka

- ❶ Napišite izjavu od približno 10 riječi na prezentacijsku ploču/ploču za pisanje. Zatim zamolite sudionike da prepisu izjavu.
- ❷ Zatim ih zamolite da opet prepisu izjavu, ali ih prije početka uputite da se koriste drugom rukom (uvijek govorite „druga ruka” da biste pokazali da podjednako cijenite osobe koje su ljevac i dešnjaci). Neprimjetno zabilježite reakcije sudionika na ovaj zadatak; mogu uključivati smijeh, sarkastične komentare u nekim slučajevima i potpuno odbijanje.
- ❸ Nakon završetka, istražite zadatak iz sljedeće četiri perspektive i zabilježite odgovore na prezentacijsku ploču (oko 5 minuta).
  - Kako ste se osjećali kad ste prvi put prepisivali izjavu?
  - Što ste pomislili kada ste bili zamoljeni da zamijenite ruku?
  - Kako ste se osjećali kad ste drugi put prepisivali izjavu?
  - Što bi vas natjeralo da se koristite drugom rukom?
- ❹ Objašnjenje vježbe: preporučena pitanja/područja za raspravu:
  - Zamolite skupinu da zamisli društvo kojim dominiraju dešnjaci i gdje svi zakoni, norme, pravila i kulture odražavaju samo njihove potrebe. Je li to zdravo društvo?
  - Ako u tom društvu postoji mala skupina ljevaka, kako bi se osjećali?
  - Što ako oni plaćaju poreze i doprinose društvu i nemaju osjećaj pripadnosti ili se osjećaju manje vrijednim, kako biste se tad osjećali?
  - Što se može učiniti da bi se ljevac osjećali dijelom društva kojim vladaju dešnjaci?
  - Tko je član skupine ljevaka u vašem društvu/državi i zašto?
  - Što je s ljudskim pravima skupine ljevaka? Koja su prava osobito važna? Poštuju li se i cijene ta prava?
  - Što se treba dogoditi da skupina dešnjaka poštuje potrebe i prava skupine ljevaka?
  - Kako se može uspostaviti ravnoteža između obje skupine?
  - Jeste li ikada bili ljevak u nekoj skupini ili društvu?
  - Gdje ste vidjeli nekakve prikaze ljevaka?
  - Ima li skupina dešnjaka ikakve koristi od skupine ljevaka? (kao što su kultura, glazba, hrana ili moda)

- ⑤ Neke ključne poruke za sudionike:
  - Objasnite stavove i prepreke promjenama; osvrnite se na odgovore iz prvog dijela vježbe.
  - Istaknite da je teško razumjeti potrebu za promjenom, posebice ako se ljudi boje negativne posljedice promjene.
  - Predrasude nisu uvijek svjesne ili zlonamjerne. Uvjetovano ponašanje i misli ponekad se teško mogu mijenjati.
  - Za ostvarivanje istinske promjene u društvu imamo zakone, uključujući i pravnu zaštitu ljudskih prava, sudske postupke, lobističke skupine, angažirane građane i, u krajnjem slučaju, nasilna okupljanja, pobune i smrt.
- ⑥ Porazgovarajte o nekim općenitijim temama koje su navedene u informativnoj građi:
  - Posljedice raznolikosti na rad policije i policijskih organizacija
  - Ljudska prava kao važeći standardi u ovom kontekstu

Aktivnost 1. – verzija 2.: Višestruki identiteti²

Savjet za osposobljavanje: Usmjeravanje na identitet

Ova se aktivnost preporučuje za iskusne voditelje osposobljavanja u području raznolikosti. Usredotočena je na identitet i izgradnju identiteta, pozivajući sudionike da otkriju sasvim osobne probleme i govore o svojim osjećajima. Stoga je potrebno uspostaviti osjećaj sigurnosti i udobnosti unutar skupine. Ako je uspješna, vježba može poslužiti kao vrlo moćan alat za samorefleksiju i promicanje svijesti o sebi.

Svrha:

Ova vježba postavlja važna pitanja o samosvijesti i identitetu pojedinaca i skupina u društvu i osnovnim pravilima suživota u raznolikim društvima. Diskriminacija može proizlaziti iz jednostranog pogleda na samo jedan od aspekata identiteta osobe; ova vježba jasno pokazuje da svi imamo više aspekata identiteta.

Ciljevi:

Znanje

- povećati znanje o stvarnosti raznolikih društava i važnosti identiteta
- naučiti kako su identiteti povezani s ljudskim potrebama i ljudskim pravima
- steći osnovno razumijevanje važnosti ljudskih prava u okviru rada policije u raznolikim/višekulturnim društvima

Stav

- povećati svijesti o vlastitom identitetu i o tome kako on utječe na naš pogled na svijet
- ojačati suosjećanje prema drugima, osobito prema manjinskim skupinama
- prihvatiti raznolikosti u današnjim društvima i zauzeti konstruktivan odnos prema njima

---

2. Prilagođeno iz dokumenta organizacije za borbu protiv predrasuda Anti-Defamation League: A World of Difference, Diversity Training (Različiti svjetovi, osposobljavanje u području raznolikosti).

Vještine

- razmisliti o vlastitom osjećaju pripadnosti/identitetu i njegovoj emocionalnoj važnosti
- raspravljati o pitanjima različitosti, identiteta i policije u policijskom okruženju

Zahtjevi:

- trajanje: 40–60 minuta
- građa:
  - letak 1. s dijagramom
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: najviše 15–20 osoba

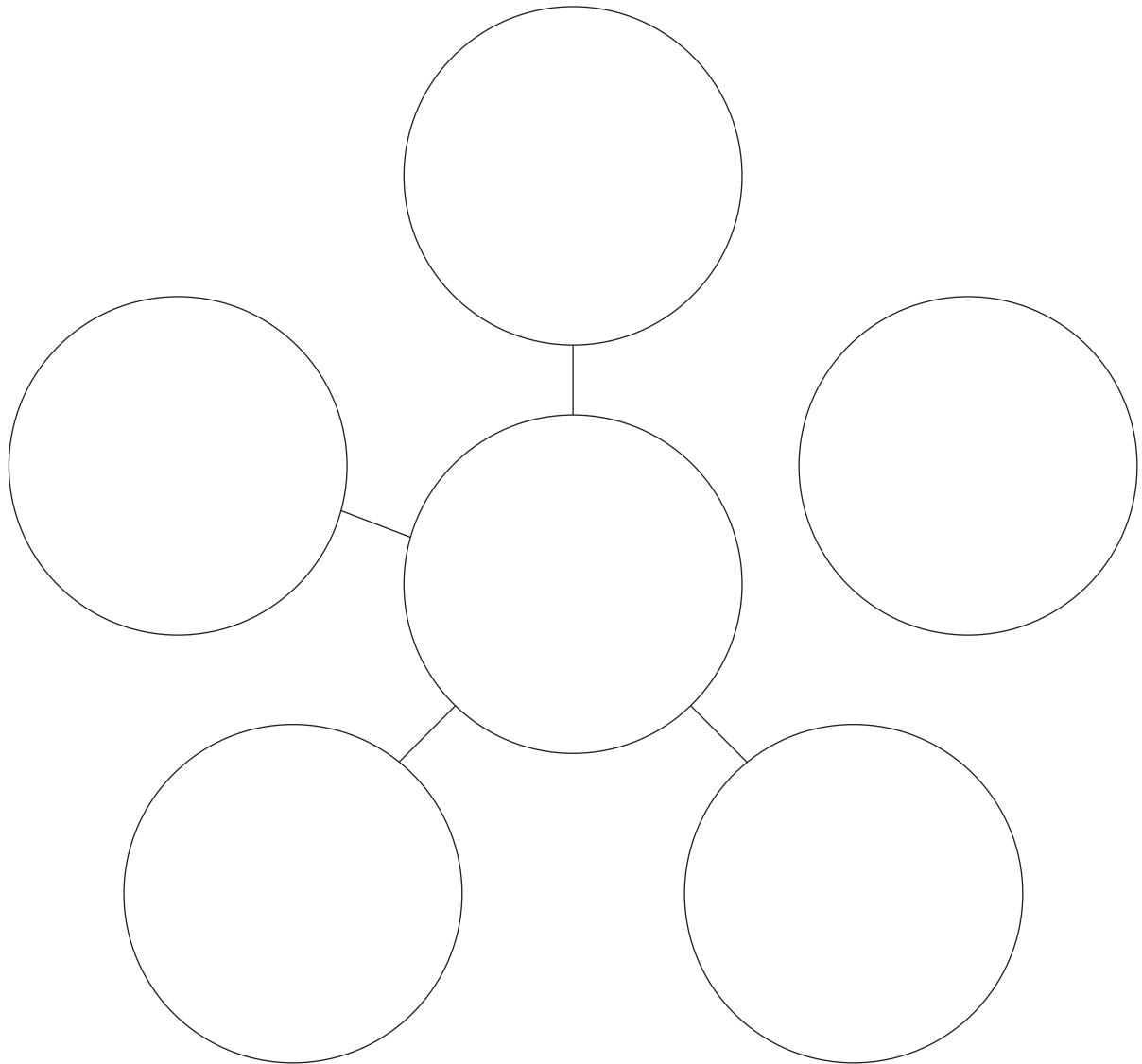
Aktivnost 1. – verzija 2. – opis: Višestruki identiteti

- ❶ Razdijelite letke. Naglasite da bi odgovori trebali biti brzi i spontani (oko 5 minuta).
- ❷ Zamolite sudionike da navedu s kojom se skupinom trenutno poistovjećuju.
- ❸ Tri ili četiri sudionika trebaju formirati skupinu i raspraviti međusobno o rezultatima:
  - Je li bilo teško ili lako identificirati pet skupina?
  - Kakav je osjećaj biti članom skupine? Utješan? Izazovan?
- ❹ Glasno pročitajte različite kategorije identiteta i zamolite sudionike da ustanu ako su zabilježili neku od tih kategorija:

obitelj	tjelesna obilježja/sposobnosti
zanimanje	političko mišljenje/pripadnost
spol	dobrovoljni rad (nevladine udruge)
seksualna orijentacija	jezik
državljanstvo/nacionalnost	skupine prijatelja
etnička pozadina	hobiji/aktivnosti u slobodno vrijeme/sport
vjeroispovijest	društveni status/nekretnine
dob	Postoji li skupina koja nije pročitana? Koja?

- ❺ Zamolite sudionike koji stoje da kažu koja je njihova glavna kategorija. Ti sudionici trebaju nastaviti stajati, dok ostali sjednu.
- ❻ Objasnite vježbu sa stajanjem. Neka važna pitanja:
  - Kakav je osjećaj bio ustati? Jednostavno? Izazovno?
  - Kakav je osjećaj ustati zajedno s drugima u odnosu na ustati potpuno sam?
  - Jeste li primijetili nešto što želite podijeliti sa skupinom?
- ❼ Općenito objasnite vježbu. Neka važna pitanja:
  - Kako ste se osjećali tijekom vježbe?
  - Je li bilo teško ili izazovno identificirati pet skupina?
  - Jeste li došli do nekih novih spoznaja tijekom vježbe? Kojih?
  - Koja je uloga identiteta u radu policije?
  - Koja je važnost identiteta u unutarnjim policijskim strukturama?
  - Želite li se osvrnuti na neko drugo pitanje?
- ❽ Porazgovarajte o nekim općenitijim temama koje su navedene u informativnim materijalima:
  - Posljedice raznolikosti na rad policije i policijskih organizacija
  - Ljudska prava kao važeći standardi u ovom kontekstu

Letak – Aktivnost 1. – verzija 2.: Višestruki identiteti

Upute:

1. Upišite svoje ime u središnji krug.
2. U vanjske krugove upišite pet relevantnih društvenih kategorija/ skupina (u najširem smislu riječi, npr. skupina šahista) kojima pripadate ili drugi misle da im pripadate.
3. Podcrtajte skupinu koju trenutno smatrate svojom glavnom identifikacijskom kategorijom.

Aktivnost 2.: Igrokaz – prijave za posao³

Svrha:

Kao posljedica povećane globalne komunikacije i interakcije u svim područjima, a posebno migracije, svaka država članica EU-a suočava se s rastućim brojem raznolikih životnih stilova i kulturnih praksi. U ovoj će vježbi sudionici istražiti probleme vezane uz diskriminaciju u području zapošljavanja.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti temeljnu važnost i značajke načela jednakosti i nediskriminacije, kako su primjenjivi u svakodnevnim situacijama
- razumjeti primjenjivost pitanja diskriminacije na unutarnje strukture
- razumjeti korist ljudskih prava i načela nediskriminacije

Stav

- osjetiti kako je to kad su nečija prava uskraćena ili se ne poštuju
- steći veću razinu prihvaćanja ljudskih prava drugih osoba razmišljanjem o vlastitim pravima
- osnažiti predanost jednakosti
- razviti više razumijevanja prema manjinskim skupinama

Vještine

- primjena analize diskriminacije na organizacijske strukture i prakse

Zahtjevi:

- trajanje: 50–60 minuta
- građa:
  - letak – opis uloga
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: najviše 15–25 osoba

---

3. Ovu je vježbu izradio Günther Berghofer, zapovjednik austrijske policije.

Aktivnost 2. – opis: Igrokaz – prijave za posao

- 1 Prije početka vježbe odaberite dva sudionika koja će igrati uloge kandidata za posao. Dodijelite im nove uloge ili uloge navedene na letku s igrokazom i dajte im malo vremena za pripremu.

Savjet za osposobljavanje: Prilagodba igrokaza

Opis igrokaza može se promijeniti u skladu s izazovima unutar predmetne policijske organizacije (kao što je diskriminacija zbog spolne orijentacije, etničke/vjerske pripadnosti ili političkog opredjeljenja)

- 2 Dva „kandidata“ čekaju ispred učionice. Ostatak sudionika se okuplja u učionici. Zamolite sudionike da promotre scenu i pružite im sljedeće objašnjenje: postoji slobodno radno mjesto u policijskoj postaji i određen broj policijskih službenika se prijavio za taj posao. Održat će se niz razgovora da bi se pronašao najprikladniji kandidat.
- 3 Pozovite prvog „kandidata“ i odigrajte scenarij prijave i razgovora za posao. Započnite razgovor na pravedan način, a zatim postupno ubacujte diskriminirajuće opaske (ovisno o „kandidatu“, prilagodite uzrok diskriminacije između spola, dobi ili seksualne orijentacije). Po završetku razgovora zamolite „kandidata“ da se pridruži plenarnom sastanku.
- 4 Obavite razgovor s drugim „kandidatom“ na isti način.
  - a. Objašnjenje igrokaza: Zamolite „kandidate“ da ispričaju svoje dojmove s razgovora. Kako su se osjećali kad su bili diskriminirani? Koje emocije je diskriminacija pobudila? Kako biste vi reagirali u takvim situacijama?
  - b. Provedite plenarnu raspravu: Što je publika mislila o tim razgovorima? Mogu li zamisliti takvo što u stvarnosti? Zašto da ili zašto ne? U kojem je smislu ova situacija važna za ljudska prava?
  - c. Neka to iskustvo bude polazišna točka za daljnja razmatranja o pitanjima diskriminacije na temelju informativne građe.

Savjet za osposobljavanje: Pažljivo provođenje igrokaza

Razgovore treba voditi vrlo pažljivo: morate biti posebno pažljivi da se ne odnosite prema „kandidatima“ na prekomjerno diskriminirajući način da se on/ona ne bi osobno uvrijedili. S druge strane, morate biti dovoljno jasni u svom nastupu radi isticanja neprimjerenog ponašanja.

Prijedlozi za vođenje razgovora

Spolna diskriminacija:

- Planirate li zasnovati obitelj?
- Što mislite tko će preuzeti vaše dužnosti kada ste na roditeljskom dopustu?
- Hoćete li nakon povratka s roditeljskog dopusta raditi samo pola radnog vremena?
- Zašto bih odabrao ženskog policijskog službenika koji će uskoro biti na dopustu?
- Biste li jednako postupili na mome mjestu?
- Nemam ništa protiv vas osobno, mislim da je vaš dosadašnji rad za svaku pohvalu, ali iskreno smatram da vaša privatna situacija nije u skladu sa zahtjevima posla.

Dobna diskriminacija:

- Činjenica je da starije osobe nisu dovoljno fleksibilne da bi zadovoljile dnevne izazove. Zašto bih se odlučio za vas, a ne za mlađeg i dinamičnijeg policijskog službenika?
- Zašto ste zainteresirani za ovo radno mjesto ako ste već na pola puta prema odlasku u mirovinu?
- Naše policijske snage moderne su i dinamične. Kako bi se netko vaše dobi uklopio?
- Zašto bih odabrao stariju osobu kojoj će vjerojatno trebati više vremena da usvoji odgovarajuće zahtjeve ovog radnog mjesta?
- Nemam ništa protiv vas osobno, mislim da je vaš dosadašnji rad za svaku pohvalu, ali iskreno smatram da vaša dob nije u skladu sa zahtjevima posla.

Letak – Aktivnost 2.: Igrokaz – prijave za posao

PRIJAVA ZA POSAO 1.

Vi ste mlada ženska policijska službenica u dobi od 28 godina. Imate izvrsno profesionalno iskustvo i prijavljujete se za slobodno radno mjesto u okviru srednje upravljačke razine (nadležnosti) u policijskoj strukturi. U braku ste i planirate imati djecu u bliskoj budućnosti.

Možete dodati pojedinosti o svom osobnom i profesionalnom životu koje su u skladu s navedenim činjenicama.

PRIJAVA ZA POSAO 2.

Vi ste policijski službenik u dobi od 53 godine. Imate solidno profesionalno iskustvo i prijavljujete se za slobodno radno mjesto u okviru srednje upravljačke razine (nadležnosti) u policijskoj strukturi. Imate mnogo godina iskustva kao policijski službenik. Motivirani ste za nove izazove.

Možete dodati pojedinosti o svom osobnom i profesionalnom životu koje su u skladu s navedenim činjenicama.

Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija

Svrha:

Načelo jednakosti i nediskriminacije zauzima središnje mjesto u području ljudskih prava. Vrlo je važno u kontekstu raznolikih europskih društava današnjice. Solidno razumijevanje analize situacije iz gledišta nediskriminacije treba biti dio osnovnih vještina policijskih službenika. Takvo će razumijevanje potaknuti učinkovit i djelotvoran rad policije i pomoći pri izbjegavanju loših praksi i pritužbi.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti temeljnu važnost i značajke načela jednakosti i nediskriminacije
- razumjeti diskriminirajuće etničko profiliranje i njegove negativne posljedice za manjinske skupine i učinkovitost policijskih aktivnosti

Stav

- prihvatiti potrebu konstruktivnog bavljenja načelom raznolikosti i nediskriminacije
- osnažiti predanost radu policije koji podrazumijeva zaštitu jednakosti
- produbiti razumijevanje manjina

Vještine

- sposobnost analitičkog procjenjivanja u situacijama kada je diferencijalno postupanje zabranjeno i kada je opravdano (odnosi se na ukupno postupanje)
- sposobnost razlikovanja diskriminirajućeg etničkog profiliranja od zakonitih policijskih postupaka (osobito se odnosi na profiliranje)

Zahtjevi:

- trajanje: 60–90 minuta
- građa:
  - letci
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: najviše 20–25 osoba

Aktivnost 3. – opis: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija

- ❶ Predstavite svrhu i ciljeve aktivnosti.
- ❷ Razdijelite i kratko predstavite analitičku shemu (letak: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija), oslanjajući se na stvarne situacije sudionika ili iskustva koja se odnose na situacije iz stvarnog života voditelja osposobljavanja (oko 15 minuta).
- ❸ Podijelite sudionike u skupine i razdijelite letke sa studijama slučaja (oko 25 do 35 minuta). Pobrinite se da skupine:
  - u potpunosti razumiju svoj zadatak;
  - imenuju izvjestitelja koji će predstaviti njihove rezultate pred svim sudionicima.
- ❹ Odgovorite na sva pitanja koja vam skupine postavljaju tijekom rada.
- ❺ Skupine trebaju predstaviti svoj rad pred svim sudionicima.
- ❻ Održite opću raspravu razmatrajući ono što se naučilo tijekom rasprave.
- ❼ Navedite sažetak glavnih zaključaka i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativne građe, posebice u kontekstu diskriminirajućeg etničkog profiliranja.

Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija

Studija slučaja A: Vraćen u zadnji tren

Gosp. T, državljanin države B manjinskog etničkog porijekla, putovao je sa svojim vozačem iz jedne pokrajine države B u drugu. Na policijskoj kontrolnoj točki na pokrajinskim granicama policijski službenici su zaustavili njihov automobil i onemogućili prijelaz gospodinu T, dok su ostali automobili prošli kontrolnu točku bez ikakvih problema. Postoje dvije različite verzije naknadnih događanja.

Verzija koju je ispričao gosp. T: Policijski službenici iz Inspektorata za cestovnu sigurnost odbili su ga propustiti pozivajući se na usmene upute tijela pokrajinskih vlasti da ne smiju propustiti nikoga tko je određenog etničkog porijekla.

Verzija nadležnog tijela: Gosp. T je pokušao preći red automobila koji su čekali na prolazak kroz kontrolnu točku, a nakon što je odbio daljnje postupanje policijskih službenika, okrenuo se i vratio u smjeru iz kojeg je došao.

Pitanja za raspravu:

1. Ima li razlike u postupanju policijskih službenika prema gospodinu T i prema drugim vozača? Ako ima, koje su točno razlike?
2. Ako postoji razlika u postupanju, je li ikako vezana uz bilo kakvu zaštićenu osnovu? Koju?
  - a. U verziji gospodina T
  - b. U verziji nadležnog tijela
3. Ako se dokaže različito postupanje u odnosu na zaštićenu osnovu, može li se ono opravdati ili je diskriminirajuće?

Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija (nastavak)

Studija slučaja B: Provjera identiteta na željezničkoj stanici

Gospođa W je doputovala do željezničke postaje u državi E sa suprugom i sinom. Nakon što je izašla iz vlaka, policijski službenik joj je prišao i zatražio njenu osobnu iskaznicu. Policijski službenik nije tražio osobnu iskaznicu od nijedne druge osobe koja je u to vrijeme bila na željezničkoj platformi, čak ni od njenog supruga i sina. Gospođa W je upitala policijskog službenika da joj objasni razlog za provjeru identiteta; on joj je odgovorio da ima zadatak provjeravati identitet „obojanih osoba” poput nje jer su mnogi od njih ilegalni imigranti. Suprug gospođe W primijetio je da je to rasna diskriminacija, što je policijski službenik negirao tvrdeći da mora provesti provjere identiteta zbog velikog broja ilegalnih imigranata koji žive u državi E. Kada su zatražili od policijskog službenika da im pokaže svoju nacionalnu osobnu iskaznicu i policijsku značku, on im je odgovorio da će ih uhititi ako ne promijene svoje ponašanje. Otpratio ih je do ureda u sklopu željezničke stanice gdje je zapisao njihove osobne podatke i istovremeno im pokazao svoju policijsku identifikacijsku značku. Gospođa W, koja je porijeklom iz države X, stekla je državljanstvo države E prije dva desetljeća.

Pitanja za raspravu:

1. Ima li razlike u postupanju? Ako ima, koje su točno razlike?
2. Ako postoji razlika u postupanju, je li ikako vezana uz bilo kakvu zaštićenu osnovu? Koju?
3. Ako se dokaže različito postupanje u odnosu na zaštićenu osnovu, može li se ono opravdati ili je diskriminirajuće?

Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija (nastavak)

Analiza ljudskih prava – nediskriminacija

DIO 1.: JEDNAKO ILI RAZLIČITO POSTUPANJE?

1.1. Postoje li ikakvi pokazatelji različitog postupanja?
Postupa li se u istim situacijama na različit način?
Postupa li se u različitim situacijama na isti način?

1.2. Je li različito postupanje temeljeno na zaštićenoj osnovi?

Zaštićene osnove: spol, „rasa“, boja kože, etničko ili socijalno porijeklo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija.

DIO 2.: OPRAVDANOST ILI DISKRIMINACIJA

2.1. Je li različito postupanje temeljeno na razumnim i objektivnim osnovama?

- Ima li različito postupanje zakonit cilj?
- Je li prikladno? Je li potrebno? Je li to najmanje nametljiva mjera? Ima li alternativnih rješenja?

Informativna građa

Ova informativna građa sadrži korisne informacije za četiri vježbe iz ovog modula i strukturirana je na sljedeći način:

1. Ključni koncepti

- Raznolikost i identitet
- Jednakost i nediskriminacija: osnovni pojmovi
- Diskriminacija i profiliranje

2. Analitička shema – Nediskriminacija

- Aktivnost 3.: Studije slučaja A i B

1. Ključni koncepti

a. Raznolikost i identitet

Raznolikost je trenutno vrlo važan aspekt EU-a. Demografski podaci upućuju na jasan trend povećanja raznolikosti. Ta stvarnost suočava EU sa specifičnim izazovima jer stari parametri društvenog života, koji su pomogli stvoriti socijalni mir, polako nestaju i zamjenjuje ih sve jači osjećaj nedostatka kontrole i nesigurnosti. Države članice EU-a moraju izgraditi integrativno i uključivo društvo za sve ljude koji žive na njihovom teritoriju, prilagođavajući strukture vlasti, kao i cjelokupno društvo, toj stvarnosti.

U ovom je kontekstu od posebnog značaja pitanje (društvenog) identiteta i načina na koji ljudska bića spoznaju sebe i druge. Identitet je relevantan pojam jer je diskriminacija po raznim osnovama, etničko i rasno nasilje, kao i mnogi drugi primjeri kršenja ljudskih prava, neraskidivo povezana s pitanjem identiteta.

Iz psihološke perspektive, identitet predstavlja osnovnu ljudsku potrebu. Taj „osjećaj svojeg ja” rađa osjećaj pripadnosti i djeluje kao izvor samopouzdanja. „Potreba za pozitivnim identitetom je potreba za dobro razvijenim ‚ja’ i pozitivnom idejom o tome tko smo i tko želimo biti.”⁴

Potrebe identiteta važan su koncept u istraživanju mira i sukoba i čine jednu od četiri temeljne potrebe uz preživljavanje, blagostanje i slobodu⁵. Ako se nečiji identitet ne poštuje, ne priznaje kao zakonit ili se smatra manje vrijednim, onda nastaju komunikacijski problemi i društveni sukobi u osobnim, ali i međunarodnim odnosima. Društveni sukobi vezani uz identitet su, primjerice, vrlo rašireni u posljednjih nekoliko desetljeća:

- Građanski ratovi u bivšoj Jugoslaviji 1990-ih imali su, osim širih čimbenika raspodjele moći, jake religijske/etničke dimenzije.
- Identitet je također odigrao važnu ulogu u građanskim nemirima u nekoliko država članica EU-a, primjerice neredi u Brixtonu u Velikoj Britaniji.

„Jedna od glavnih spornih tema [u pogledu ‚višekulturnosti i slobode’] pokušava odgovoriti na pitanje: kako se gleda na ljudska bića. Trebaju li se osobe svrstavati u određene skupine ovisno o naslijeđenim tradicijama, posebice naslijeđenoj religiji, zajednicama u kojima su slučajno rođene, uzimajući u obzir da time identitet koji nisu mogli birati ima automatsku prednost u odnosu na druge pripadnosti koje uključuju politiku, zanimanje, društveni status, spol, jezik, književnost, društvenu uključenost i mnoge druge? Ili ih se treba shvatiti kao osobe s raznovrsnim pripadnostima i vezama koje same moraju izabrati odgovarajuće prioritete (preuzimajući odgovornost koja prati razuman izbor)?”

Amartya Sen (2006.), Identity and Violence (Identitet i nasilje), New York, London, Norton, str. 150.

4. Staub, E. (2004.), „Basic Human Needs, Altruism, and Aggression (Osnovne ljudske potrebe, altruizam i agresija)”, iz djela: Miller, A. (ed.), *The Social Psychology of Good and Evil* (Socijalna psihologija dobra i zla), New York, Guilford Press, str. 56.

5. Galtung, J. (2004.), *Transcend and Transform, An Introduction to Conflict Work* (Nadmašiti i transformirati, uvod u sukobe), Boulder, Paradigm Publisher, str. 2.

Višestruki identiteti

Problematično je smanjiti identitet osobe na samo jedan ili dva elementa, kao što su etničko porijeklo ili vjera, a zatim izvući općenite zaključke na temelju takve karakterizacije – drugim riječima, stavljati ljude u etničke ili vjerske okvire. Smanjenje identiteta ljudi na jednu glavnu kategoriju događa se i u širem smislu kroz kategorizaciju ljudi po civilizacijama⁶.

Ako pobliže pogledamo, vidimo da svi imamo višestruke pripadnosti ili identitete koji zajedno čine različite dijelove našeg identiteta. Osoba može biti, na primjer, francuski državljanin, porijeklom iz Alžira, policijski službenik, atletičar, samac, pobožan i dobar kuhar.

Osobni izbor i društveni kontekst odlučne su značajke za utvrđivanje koje pripadnosti/identitete netko smatra relevantnima i kako određuje njihovu važnost. Vanjski čimbenici i konteksti mogu imati posebnu važnost za izgradnju identiteta, posebno ako ti vanjski elementi čine osnovu diskriminirajućeg postupanja koja umanjuje priznanje važnog dijela nečijeg identiteta.

Raznolikost i rad policije

Posljedice povećanja raznolikosti za tijela vlasti, kao i za društvo u cjelini, dalekosežne su. Roterdamska povelja predstavlja prvi sustavni pokušaj bavljenja utjecajem raznolikosti na rad policije u okruženju Europske unije. *Roterdamska povelja (1996.): Rad policije za multietničko društvo*, inicijativa Roterdamske policije, Gradskog vijeća grada Rotterdama i Radara, organizacije za borbu protiv diskriminacije, sadrži konkretne smjernice o tome kako se nositi s ovim pitanjem.

„U ovom svijetu etničke i kulturne raznolikosti, uloga policije je presudna. Uz njenu posebnu odgovornost za održavanje zakona i reda u društvu, policija je bitan čuvar našeg društvenog okvira. Ujedno je jedna od najvidljivijih agencija koje su na usluzi građanima. To ima dvije velike implikacije.

Prije svega, policija mora uvijek djelovati – i biti viđena kako djeluje – s neupitnom pravednosti prema svim skupinama i s jasnim poštovanjem etničkih i kulturnih razlika. Zbog svoje visoke vidljivosti, policija mora prihvatiti da je drugi gledaju kao ‚uzor‘ za sve javne agencije u promicanju temeljnih prava.

Drugo, ako manjine žele prevladati takve prijetnje [da postanu predmetom opresivnog i diskriminirajućeg postupanja] i odigrati svoju punu ulogu, policija mora nastojati koristiti svoje posebne i jedinstvene ovlasti u prilog multietničkim idealima. Treba iskoristiti zakon u najvećoj mogućoj mjeri za borbu protiv radnji koje su motivirane rasizmom i ksenofobijom. Policija također treba djelovati na proaktivan način da bi spriječila takve radnje i pospješila etničku i socijalnu integraciju.“

Robin Oakley (1997.), nezavisni savjetnik za pitanja rasne jednakosti koji je pomogao izraditi Roterdamsku povelju, u svom djelu Introduction for the Rotterdam Charter – policing in a multi-ethnic society (Uvod u Roterdamsku povelju – rad policije u multietničkom društvu), dostupnom na: <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/8562f>

6. Sen, A. (2006.), *Identity and Violence* (Identitet i nasilje), New York, London, Norton, od str. 40. nadalje.

Današnje društvo s rastućom razinom raznolikosti stavlja posebne zahtjeve na policijske organizacije. Da bi pružila usluge koje su jednako primjenjive i dostupne svim građanima, policijska organizacija mora prilagoditi:

- operativni rad, kvalitetu usluga i šire odgovornosti prema potrebama stalno mijenjajućeg stanovništva;
- organizacijsku strukturu, uključujući zapošljavanje i zadržavanje, karijerne pravce i pokazatelje uspješnosti, osigurati unutarnji prostor za raznolikost (kao što su policijske udruge osoba homoseksualne orijentacije);
- početno osposobljavanje i stručno usavršavanje, te posebne aktivnosti za podizanje svijesti koje se provode kao komplementarne mjere (ne mogu nadoknaditi nedjelovanje na operativnoj i organizacijskoj razini).

Savjet za osposobljavanje: Aktivnosti 1. i 2. kao korisni alati za upoznavanje sudionika s ključnim pojmovima modula

Aktivnosti 1. i 2. korisni su alati za upoznavanje sudionika s ključnim pojmovima modula, ako nisu upoznati s njima ili se trebaju podsjetiti. U okviru aktivnosti primjenjuje se jednostavan i osoban pristup koji sudionicima pomaže razumjeti pojmove. Korisno je imati dobro razumijevanje tih osnovnih ideja prije pristupanja rješavanju apstraktnih problema iz aktivnosti 3.

AKTIVNOSTI FRA-e

Poboljšanje odnosa policije i manjina

U modulu 2. raspravljali smo o važnosti uspostavljanja povjerenja između policije i svih dijelova društva, za što je najzaslužniji ravnopravan i nediskriminirajući odnos. U okviru FRA-inog Istraživanja o manjinama i diskriminaciji u Europskoj uniji (EU-MIDIS, 2010.) ispitano je 23 500 članova imigrantskih i etničkih manjina o njihovim iskustvima vezanim uz diskriminaciju i kaznenu viktimizaciju. Istraživanje je utvrdilo hitnu potrebu za poboljšanje iznimno manjkavog odnosa policije i manjinskih skupina. Istraživanje je otkrilo dokaze o brojnim problemskim situacijama, kao što su policijski kontrolni pregledi, i naglasilo:

- potrebu za „poboljšanjem stajališta manjina o policiji kao javnoj službi koja je sposobna riješiti potrebe žrtava kaznenih djela, a posebno potrebe žrtava rasističke viktimizacije;
- da treba „još mnogo toga poduzeti za poboljšanje odnosa s manjinama“, kao rezultat visoke stope percipiranog diskriminirajućeg etničkog profiliranja;
- da osobe iz manjinskih skupina koje smatraju da ih je policija zaustavila zbog njihove etničke pripadnosti imaju nižu razinu povjerenja u policiju. To proizvodi štetan društveni učinak jer može potkopati povjerenje manjina u policiju i u ono što one smatraju kao pravedno postupanje. U isto vrijeme, dovodi do podizvanja o zločinima iz krugova imigrantskih i manjinskih skupina.

Za više informacija pogledajte FRA (2010.) EU-MIDIS Data in Focus Report 4 (Izvešće usmjereno na podatke 4): Police Stops and Minorities (Istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji), listopad 2010., str. 14., 17., dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2010/eu-midis-data-focus-report-4-police-stops-and-minorities>

b. Jednakost i nediskriminacija: osnovni pojmovi**Pravni izvori**

Načelo jednakosti i nediskriminacije od posebnog je značaja u području zaštite ljudskih prava. Prva dva članka Opće deklaracije o ljudskim pravima (UDHR-a) naglašavaju važnost načela jednakosti.

Opća deklaracija o ljudskim pravima**Članak 1.**

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.

Članak 2.

Svakome pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez razlike bilo koje vrste, kao što je rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili drugi status. [...]

Osnovna ideja jednakosti vrlo je jednostavna: Činjenica da svaka osoba ima određene značajke, kao što su boja kože, spol ili vjera, ne smije dovesti do različitog/nepovoljnijeg postupanja u odnosu na druge osobe u usporedivoj situaciji. Primjena ove jednostavne ideje u konkretnim slučajevima, međutim, puno je složenija. Kao što je to slučaj s ljudskim pravima u cjelini, moraju se uzeti u obzir i procijeniti sve relevantne okolnosti.

Sva su ljudska prava zajamčena na nediskriminirajućoj osnovi. U pravnom jeziku, ta takozvana „dodatna“ zabrana diskriminacije sadržana je u svim općim ugovorima o ljudskim pravima, kao što je to članak 14. EKLJP-a. To znači da se pravo na osobnu slobodu i pravo na privatnost, primjerice, ne smiju narušavati na diskriminirajući način, npr. sustavnim zaustavljanjem i pretraživanjem osoba tamne puti.

Osim toga, pravo na jednakost i nediskriminaciju zajamčeno je kao zasebno i neovisno pravo, čime se jamči temeljitija zaštita od diskriminacije kao u, primjerice, člancima 20. i 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, Dopunskom protokolu 12. EKLJP-a i članku 26. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima UN-a.

Posebnim propisima na međunarodnoj razini i razini EU-a daje se detaljan okvir za borbu protiv diskriminacije kroz široki spektar mjera.

Razina UN-a:

- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.)
- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979.)
- Međunarodna konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006.)

Na razini EU-a:

- *Direktiva o ravnopravnosti spolova u pitanjima socijalne sigurnosti*: Direktiva Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti
- *Direktiva o rasnoj jednakosti*: Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo
- *Direktiva o jednakosti pri zapošljavanju*: Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljaju zanimanja
- *Direktiva o ravnopravnosti spolova u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga*: Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga
- *Direktiva o ravnopravnosti spolova (preinaka)*: Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka)
- *Okvirna odluka o borbi protiv rasizma*: Okvirna odluka Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenoga o suzbijanju određenih obrazaca i izraza rasizma i ksenofobije kazneno-pravnim sredstvima

Zaštićene osnove

Najopsežniji ažurni popis zaštićenih osnova nalazi se u članku 21. Povelje o temeljnim pravima Europske unije. Povelja navodi sljedeće osnove: „spol, rasa, boja kože, etničko ili socijalno porijeklo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija.“

Obveze koje proizlaze iz načela nediskriminacije

Države članice imaju sljedeće obveze prema zakonu o nediskriminaciji:

- poštivanje jednakosti (jednakost pred zakonom): to znači da izvršna i sudska vlast moraju primjenjivati zakon na nediskriminirajući način,
- zaštita od diskriminacije na zakonodavnoj razini (jednaka zaštita zakonom),
- provođenje administrativnih i političkih mjera radi učinkovite zaštite od diskriminacije, uključujući:
  - zaštitu od diskriminacije između privatnih osoba kao što je pristup zapošljavanju i odnosi na radnom mjestu, te mogućnost pristupanja i nabave robe i usluga, uključujući i stanovanje. Direktiva EU-a o rasnoj jednakosti, primjerice, osigurava takve zaštite,
  - zakonska zabrana svakog javnog poticanja na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv (skupina) osoba na temelju njihove „rase“, boje kože, vjere, porijekla ili nacionalnog ili etničkog porijekla. Okvirna odluka Europske unije o borbi protiv rasizma, primjerice, predviđa takve zabrane,
  - uvođenje posebnih ili određenih mjera za savladavanje prošlih nedostataka ili za nadoknađivanje ili sprječavanje trenutnih nedostataka i za pospješivanje napretka prema jednakosti pojedinih skupina. Usvajanje i provođenje takvih „posebnih mjera“ – koje bi mogle biti svrstane pod „pozitivnu diskriminaciju“, „afirmativno djelovanje“ ili „povlašteno postupanje“ – izričito je predviđeno zakonom o zaštiti ljudskih prava i samo po sebi ne predstavlja diskriminaciju. Primjerice, usvajanje posebnih mjera za rješavanje obrazaca dugogodišnje diskriminacije protiv osoba ženskog spola. Ipak, takve bi mjere trebale biti privremene i smiju se odnositi samo na ono što je potrebno za rješavanje pitanja nejednakosti. U ovoj je situaciji ponovno važno načelo razmjernosti.

Načelo jednakosti pred zakonom od osobite je važnosti u okviru rada policije. Jednako tako, obveza poduzimanja učinkovitih mjera za zaštitu od diskriminacije, kao što su mjere protiv zločina iz mržnje, sve više se smatra ključnom u borbi protiv diskriminacije. Okvirna odluka o borbi protiv rasizma iz 2008. odražava pojačanu svijest o potrebi pozitivnog djelovanja.

„Policija obavlja svoje zadatke na pravedan način uz posebno usmjerenje prema načelima nepristranosti i nediskriminacije.“

Europski kodeks policijske etike, Vijeća Europe, Odbor ministara Rec(2001)10.

Definicije diskriminacije⁷

Diskriminacija se može percipirati kao:

- razlika u postupanju prema osobama koje su u sličnoj situaciji;
- različito postupanje povezano sa „zaštićenom“ osnovom;
- nema objektivnog i razumnog opravdanja za takvo različito postupanje.

Pravo EU-a razlikuje izravnu i neizravnu diskriminaciju:

Izravna diskriminacija: „postoji ako se prema nekoj osobi zbog njezina rasnog ili etničkog porijekla postupalo, ako se postupalo ili bi se postupalo nepovoljnije nego prema nekoj drugoj osobi u usporedivoj situaciji.“

Neizravna diskriminacija: „postoji ako bi naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa doveli osobe određenog rasnog ili etničkog porijekla u posebno nepovoljan položaj u usporedbi s drugim osobama, osim ako se takva odredba, kriterij ili praksa objektivno mogu opravdati zakonitim ciljem, a sredstva za njegovo postizanje prikladna su i potrebna.“

Izvor: Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo (Direktiva o rasnoj jednakosti), članak 2., stavak 2., dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

Europski sud za ljudska prava (ESLJP) definira izravnu diskriminaciju kao razliku u postupanju prema osobama u sličnim situacijama u kojima se propisno ne poštuju načela zakonitog cilja i razmjernosti. Neizravna diskriminacija usmjerena je na: neutralna pravila, kriterije ili prakse i postavlja pitanje imaju li negativan učinak na skupine koje su određene „zaštićenom osnovom“. Ideja neizravne diskriminacije sada se također nalazi u okviru sudske prakse ESLJP-a⁸.

Opravdanost/obrana nepovoljnijeg postupanja – različiti, a ipak slični pristupi EKLJP-a i prava EU-a

Sljedeći citat ESLJP-a sadrži opću obranu ili opravdanje za sve vrste diskriminacije: „Ako [različito postupanje] nema objektivno i razumno opravdanje.“ Drugim riječima, različito postupanje je diskriminirajuće ako nema objektivnog i razumnog opravdanja. Pravo EU-a, s druge strane, primjenjuje ovaj opći pristup samo na neizravnu diskriminaciju. Za izravnu diskriminaciju treba uzeti u obzir isključivo posebnu i ograničenu obranu.

„Sud je utvrdio u svojoj sudskoj praksi da bi za pitanja koje proizlaze iz članka 14. [Zabrana diskriminacije na pojedinim osnovama] morala postojati razlika u postupanju prema osobama u relevantno sličnim situacijama [...] Takva razlika u postupanju je diskriminirajuća ako ne postoji objektivno i razumno opravdanje; drugim riječima, ako ne teži zakonitom cilju ili ako ne postoji razumni odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti.“

ESLJP, Burden protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 13378/05, 29. travnja 2008., stavak 60.

7. Na temelju dokumenta Agencije Europske unije za temeljna prava i Vijeća Europe (2011.) pod nazivom *Handbook on European non-discrimination law* (Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu), Luxembourg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 21.-55., dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2011/handbook-european-non-discrimination-law>

8. ESLJP, *D.H. i drugi protiv Češke Republike*, br. 57325/05, 13. studenoga 2007.

AKTIVNOSTI FRA-e

Utvrđivanje višestruke diskriminacije

Višestruka diskriminacija je diskriminacija na temelju više od jedne zaštićene osnove, primjerice diskriminacija usmjerena protiv osobe koja je ženskog spola i Romkinja. Većina sudova u Europskoj uniji obrađuje diskriminaciju po samo jednoj osnovi u slučaju izravne ili neizravne diskriminacije. Uvođenje ideje „višestruke diskriminacije“ u zakonodavstvo može pomoći prilagoditi zakon iskustvima diskriminiranih osoba, pokazalo je FRA-ino istraživanje.

Za više informacija o višestrukoj diskriminaciji pogledajte odjeljak „Dodatna građa“ ovog modula i dokument Agencije Europske unije za temeljna prava (2013.) pod nazivom Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare (Nejednakosti i višestruka diskriminacija u pristupu i kvaliteti zdravstvene zaštite), Luxembourg, Ured za publikacije, dostupan je na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

Iako su formulirani na različite načine, pristupi su vrlo slični po sadržaju: posebna obrana iz pravnog okvira EU-a može se postaviti unutar šireg konteksta opće obrane koja se primjenjuje u sudskoj praksi Europskog suda. Drugim riječima, posebna obrana prema direktivama o nediskriminaciji je određeni aspekt opće obrane⁹.

Stoga je sljedeća analitička shema nediskriminacije izgrađena na pristupu „opće obrane“.

Savjet za osposobljavanje: Istraživanje nediskriminacije s pomoću aktivnosti 3.

Aktivnost 3. dobar je alat za upoznavanje sudionika s idejama nediskriminacije i pravednog postupanja. Imaju priliku pristupiti interaktivnim primjerima pojave diskriminacije i saznati kako riješiti pitanja vezana uz ovu temu.

c. Diskriminacija i profiliranje

Državne ustanove, uključujući i policiju, moraju poštovati pravo jednakosti u obavljanju svojih djelatnosti. Pitanje policijskog profiliranja na nacionalnoj osnovi i drugim kriterijima vrlo je važno u tom pogledu.

Što je profiliranje?

- Općenito gledajući, profiliranje uključuje kategoriziranje osoba prema njihovim osobnim značajkama, neovisno o tome jesu li one „nepromjenjive“ (spol, dob, etnička pripadnost, visina) ili „promjenjive“ (navike, sklonosti i drugi elementi ponašanja).
- Iako je profiliranje samo po sebi vrijedan alat, može doći do pogrešaka kod povezivanja određenih osobnih značajki s određenim sklonostima ili ponašanjem.

⁹ Za više informacija pogledajte dokument Agencije Europske unije za temeljna prava i Vijeća Europe (2011.) pod nazivom *Handbook on European non-discrimination law* (Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu), Luxembourg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), str. 43., dostupan na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2011/handbook-european-non-discrimination-law>

- Istraživanja iz područja socijalne psihologije pokazala su da ljudi imaju tendenciju stereotipno etiketirati „druge” i – na toj osnovi – nepromišljeno izvlačiti brze i netočne zaključke¹⁰.

Profiliranje u policijskoj djelatnosti

Profiliranje može biti legitiman alat za uhićenje osumnjičenih prijestupnika nakon počinjenja kaznenog djela. Isto tako, profiliranje se može temeljiti na pretpostavkama izvedenim iz iskustva i obuke, s naglaskom na ponašanje, a ne rasna, etnička ili vjerska obilježja. Primjerice, policijski službenici mogu raditi s profilima koji će ih uputiti da traže pojedince koji često posjećuju određene lokacije, sastaju se i razmjenjuju torbe prije rastanka, ponašaju se hirovito i nervozno ili neprestano kupuju skupe predmete gotovinom.

Profiliranje može postati problematično ako je zaštićena osnova, kao što je etnička pripadnost, „rasa” ili vjerska pripadnost, jedini ili glavni razlog za uzbunjivanje policijskih službenika. Službenik može biti upućen na ciljanje određene skupine ili može uzeti u obzir jednu od navedenih značajki tijekom svojih aktivnosti, ali ove vrste zaštićenih osnova ne bi smjele biti glavni motiv za policijsko djelovanje. Policijsko djelovanje mora biti temeljeno na drugim čimbenicima koji su propisani zakonom. Polazište se obično temelji na određivanju „opravdanih razloga” koji su dovoljni za „sumnju”, npr. sumnjivo ili neobično ponašanje u određenom kontekstu. U suprotnom, djelovanja poduzeta sukladno profiliranju na temelju određenih zaštićenih osnova, kao što je etnička pripadnost, mogu biti diskriminirajuća.

Što je diskriminirajuće etničko profiliranje?

Etničko profiliranje je postalo vrlo značajna tema nakon terorističkih napada na New York, Pennsylvaniju i Washington DC (2001.), Madrid (2004.) i London (2005). Međunarodne organizacije poput UN-a, Vijeća Europe i Europske unije, kao i nevladine organizacije, izrazile su zabrinutost zbog takvog profiliranja pa sudionici mogu biti osobito zainteresirani za tu temu. Stoga je korisno upoznati ih s ovom vrstom profiliranja.

FRA je objavila dokument pod nazivom *Understanding and preventing discriminatory ethnic profiling* (Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja) koji obrađuje navedenu temu i sadrži sljedeće pojmove:

„Diskriminirajuće etničko profiliranje obuhvaća:

nepovoljnije postupanje prema jednoj osobi nego prema drugoj koja je u sličnoj situaciji (drugim riječima, ‚diskriminirajuće’), na primjer, primjenjivanje policijskih ovlasti zaustavljanja i pretraživanja u slučajevima gdje se odluka o izvršavanju takvih radnji temeljila samo ili uglavnom na rasi, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti ciljane osobe.

Izvor: FRA (2010.), *Understanding and preventing discriminatory ethnic profiling (Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja)*, Ured za publikacije, listopad 2010., str. 15., dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/understanding-and-preventing-discriminatory-ethnic-profiling-guide>.

10. Hogg, M. i Vaughan, G. (2011.), *Social Psychology*, 6th ed. (Socijalna psihologija, 6. izdanje), Essex, Pearson Education Limited, od str. 356. nadalje.

2. Analitička shema – Nediskriminacija¹¹

Posvetimo se sada pitanju kako analizirati predstavlja li specifična situacija diskriminaciju.

Kao i kod analize ljudskih prava iz modula 3., korisno je primijeniti pristup od dva koraka. Koraci analize razlikuju se od onih iz modula 3. u odnosu na obveze poštovanja i zaštite. Međutim, postoje i sličnosti s obzirom na načelo razmjernosti.

Dio 1.: Postoji li nejednako postupanje povezano s određenim obilježjem osobe?

Dio 2.: Postoje li objektivni ili opravdani razlozi za takvo nejednako postupanje?

Ova je analiza usmjerena prema završetku aktivnosti 3. i letka 3. Međutim, informacije mogu biti korisne za sve aktivnosti koje se nalaze u ovom modulu.

Analitički postupak

DIO 1.: JEDNAKO ILI RAZLIČITO POSTUPANJE?

- 1.1. Postoje li ikakvi pokazatelji različitog postupanja?
Postupa li se u istim situacijama na različit način?
Postupa li se u različitim situacijama na isti način?**

Odgovori na ta pitanja pomažu otkriti sličnosti i razlike u postupanju. Proučavanje načina na koji se te značajke preklapaju i razilaze olakšava usmjeravanje analize na one elemente koji bi mogli biti uključeni u diskriminirajuće postupanje.

1.2. Je li različito postupanje temeljeno na zaštićenoj osnovi?

Zaštićene osnove su: spol, „rasa“, boja kože, etničko ili socijalno porijeklo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija.

¹¹ Temeljeno na Suntinger, W. (2005.), *Menschenrechte und Polizei, Handbuch für TrainerInnen*, Beč, Bundesministerium für Inneres, str. 84.-88.

DIO 2.: OPRAVDANO RAZLIČITO POSTUPANJE ILI DISKRIMINACIJA

Ako je u prvom dijelu analize utvrđeno različito postupanje povezano sa zaštićenom osnovom, drugi se dio može iskoristiti za pronalazak obrazloženja za takvo različito postupanje i njegove opravdanosti. Prema međunarodnom pravu za zaštitu ljudskih prava, razlika u postupanju može biti opravdana samo ako postoje razumni i objektivni razlozi. Odgovori na sljedeća pitanja mogu pomoći utvrditi sljedeće:

- Na sva je pitanja odgovoreno „**DA**“: različito postupanje je opravdano.
- Na jedno ili više pitanja odgovoreno je „**NE**“: različito postupanje nije opravdano i smatra se diskriminacijom.

2.1. Je li različito postupanje temeljeno na razumnim i objektivnim osnovama?

- Ima li različito postupanje zakonit cilj?
- Je li prikladno? Je li potrebno? Je li to najmanje nametljiva mjera? Ima li alternativnih rješenja?

Letak – Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija

Studija slučaja A: Vraćen u zadnji tren

Ova se analiza temelji na presudi Europskog suda u slučaju *Timishev protiv Rusije*, br. 55762/00 i 55974/00, od 13. prosinca 2005.

Ovaj slučaj predstavlja dobar prikaz...

... čimbenika koji pretvaraju različito postupanje u diskriminaciju.

... da je zakonito različito postupati prema osobama na temelju razumnih i objektivnih osnova, kao što je ponašanje, ali da je diskriminirajuće različito postupati prema osobama na temelju zaštićenih osnova, kao što je etničko porijeklo.

Analiza

DIO 1.: JEDNAKO ILI RAZLIČITO POSTUPANJE?

1.1. Postoje li ikakvi pokazatelji različitog postupanja? Postupa li se u istim situacijama na različit način? Postupa li se u različitim situacijama na isti način?

Gospodinu T je odbijen ulazak u Ka-Ba, pokrajinu države B, dok je ostalim vozačima – osobama u istoj situaciji – bilo dopušteno prijeći administrativnu granicu u Ka-Ba.

1.2. Je li različito postupanje temeljeno na zaštićenoj osnovi?

U ovom je slučaju sporno pitanje je li različito postupanje izvršeno na temelju zaštićene osnove. Gosp. T je povezoao zabranu ulaska sa svojom etničkom pripadnosti, zaštićenom osnovom etničkog porijekla koja se preklapa s osnovom „rase“. Nadležna tijela tvrde da različito postupanje nije bilo povezano s takvom osnovom, nego ponašanjem gospodina T.

Europski sud je dao povjerenje verziji podnositelja zahtjeva, što je potvrdila nezavisna istraga koje su proveli tužiteljstvo i policija. (*Ibid.*, stavak 44.)

„Vraćajući se na okolnosti ovoga predmeta, Sud primjećuje da je viši policijski službenik iz [Ka-Ba] naredio prometnim policijskim službenicima da zabrane prolazak [„etnička pripadnost X“]. Kao što je navedeno u Vladinom podnesku, etničko porijeklo osobe nije označeno nigdje u osobnim dokumentima [države B], pa je zabranjen prolaz ne samo osobama koje su zapravo etničke pripadnosti [X], već i onim koje se samo percipira kao da pripadaju toj etničkoj skupini. Postoje tvrdnje da su predstavnici drugih etničkih skupina također bili podvrgnuti sličnom ograničenju [...] Po mišljenju Suda, to je predstavljalo jasnu nejednakost postupanja u uživanju prava na slobodu kretanja na račun nečijeg etničkog porijekla.“ (*Ibid.*, stavak 54.)

DIO 2.: OPRAVDANO RAZLIČITO POSTUPANJE ILI DISKRIMINACIJA**2.1. Je li različito postupanje temeljeno na razumnim i objektivnim osnovama?**

Ako se utvrdi da je došlo do različitog postupanja vezanog uz zaštićenu osnovu, tijela vlasti obvezna su dokazati opravdanost te razlike u postupanju. Drugim riječima, tijela vlasti moraju predstaviti dobre razloge koji se mogu smatrati razumnim i objektivnim.

U ovom slučaju, „Vlada nije ponudila nikakvo opravdanje za različito postupanje prema osobama [X] i ne-[X] etničkog porijekla u kontekstu uživanja njihovih prava na slobodu kretanja. U svakom slučaju, Sud smatra da nema razlike u postupanju koje se temelji isključivo ili u odlučujućoj mjeri na nečijem etničkom porijeklu, a koje je objektivno opravdano u suvremenom demokratskom društvu izgrađenom na načelima pluralizma i poštovanja različitih kultura.“ (Ibid., stavak 58.)

Prema tome, utvrđeno je da različito postupanje u ovom slučaju predstavlja diskriminaciju.

Analiza se temelji na postupku Odbora za ljudska prava Ujedinjenih naroda u slučaju *Williams protiv Španjolske*, br. 1493/2006, od 17. kolovoza 2009.

Studija slučaja B: Provjera identiteta na željezničkoj stanici

Ovaj slučaj predstavlja dobar prikaz...

... glavnih značajki zabranjenog etničkog profiliranja koje provodi policija; djelovanje isključivo na temelju „rase“, etničke ili vjerske pripadnosti pojedinca [...].

... etničko profiliranja kao povrede ljudskog dostojanstva uključenih osoba.

Dodatne pojedinosti slučaja

Gospođa W pokrenula je postupak na sudu države E zbog spornog postupanja policijskog službenika. Sud je utvrdio da je selektivna provjera identiteta bila zakonita radi opravdanog zakonitog cilja praćenja i kontroliranja ilegalne imigracije. Gospođa W uložila je prigovor Odboru za ljudska prava UN-a koji nadzire provedbu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. U njemu tvrdi da je država E povrijedila članak 26. ICCPR-a kojim se zabranjuje diskriminacija.

Analiza

DIO 1.: JEDNAKO ILI RAZLIČITO POSTUPANJE?

1.1. Postoje li ikakvi pokazatelji različitog postupanja? Postupa li se u istim situacijama na različit način? Postupa li se u različitim situacijama na isti način?

Nije sporno da je gospođa W bila jedini putnik kojeg je policijski službenik zaustavio radi provjere identiteta. Stoga se prema njoj postupilo različito nego prema ostalim putnicima koji nisu bili provjereni.

1.2. Je li različito postupanje temeljeno na zaštićenoj osnovi?

Koji su razlozi za različito postupanje prema gospođi W?

U postupku pred lokalnim sudom postalo je jasno da je policijski službenik zaustavio i provjerio gospođu W zbog njene boje kože. Policijski službenik je to i otvoreno priznao. Ova činjenica nije osporavana pred lokalnim sudom. Ostalo je nejasno je li policijski službenik postupio prema pismenoj naredbi. Čak i da jest, to ne bi promijenilo ključno pitanje: postoji li jasna veza između boje kože i postupanja policijskog službenika prema gospođi W.

Odbor za ljudska prava je utvrdio:

„Iz spisa o ovom slučaju može se zaključiti da je provjera identiteta bila opće prirode. Autorica tvrdi da nije provjeren identitet ni jedne druge osobe u njenoj neposrednoj blizini i da je policijski službenik u pitanju, koji ju je zaustavio i ispitivao, naveo njezine tjelesne značajke da bi objasnio zašto je baš nju, a ne nekog drugog u blizini, tražio da pokaže osobnu iskaznicu. Ove tvrdnje nisu osporavane pred upravnim i pravosudnim tijelima kojima je autorica podnijela svoj predmet ni u postupku pred Odborom.“

Ujedinjeni narodi, Odbor za ljudska prava, br. 1493/2006, Williams protiv Španjolske, 17. kolovoza 2009., stavak 7.4.

„O međunarodnoj odgovornosti države zbog kršenja Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima treba se suditi objektivno i može nastati iz radnji ili propusta bilo kojeg od njenih organa vlasti. U ovom slučaju, iako izgleda kao da nije bilo pisanog naloga nadležnog tijela [države E] kojim se od policijskih službenika izričito zahtijevaju provjere identiteta na temelju kriterija boje kože, čini se da je policijski službenik smatrao da djeluje u skladu s takvim kriterijem, kriterijem koji se smatra opravdanim od strane sudova pred kojima je pokrenut postupak.“ (Ibid., stavak 7.3.)

„U tim okolnostima Odbor može samo zaključiti da je autorica izdvojena za provjeru identiteta isključivo na temelju njezinih rasnih značajki i da su te značajke bile odlučujući čimbenik za podizanje sumnje u njezino nezakonito ponašanje.“ (Ibid., stavak 7.4.)

DIO 2.: OPRAVDANO RAZLIČITO POSTUPANJE ILI DISKRIMINACIJA

Ako je različito postupanje doista povezano sa zaštićenom osnovom, još uvijek ostaje pitanje mogućeg opravdanja za takvo različito postupanje. Prema međunarodnom pravu za zaštitu ljudskih prava, razlika u postupanju može biti opravdana samo ako postoje razumni i objektivni razlozi.

Odbor za ljudska prava: „[...] podsjeća na svoju sudsku praksu da ne predstavlja svako različito postupanje kao diskriminaciju ako su kriteriji za takvo različito postupanje opravdani i objektivni i ako se želi postići cilj koji je zakonit u okviru Pakta.“

2.1. Je li različito postupanje temeljeno na razumnim i objektivnim osnovama?

Nadležna tijela države E tvrde da je provjera identiteta u ovom slučaju sasvim u skladu sa zakonom i da je provedena radi ostvarenja zakonitog cilja kontrole ilegalne imigracije. Ako se prihvati da je taj cilj zakonit, također se mora prihvatiti, po njihovom mišljenju, da „policijska provjera provedena u tu svrhu, s dužnim poštovanjem i nužnim osjećajem za mjeru, može uzeti u obzir određene tjelesne ili etničke značajke kao razumne pokazatelje nečijeg ne-[država] E porijekla.“ (Ibid., stavak 4.3.)

Iako se Odbor složio s Vladom o pitanju zakonitosti cilja kontroliranja ilegalne imigracije, nije se složio o pitanju policijske akcije koja se temelji isključivo na tjelesnim i etničkim značajkama.

„U predmetnom slučaju, Odbor je mišljenja da kriteriji razboritosti i objektivnosti nisu ispunjeni. Nadalje, autorici nije ponuđen nikakav pravni lijek u obliku naknade kao što je, primjerice, isprika.“ (Ibid.)

Utvrđivanje nedostatka razboritosti i objektivnosti poduzeto je uz poznate učinke takvog postupanja: „Djelovati na neki drugi način [ciljanje isključivo osoba s određenim značajkama] ne samo da bi negativno utjecalo na dostojanstvo dotičnih osoba, već bi također moglo pridonijeti širenju ksenofobičnih stavova u javnosti i imalo bi učinak suprotan politici usmjerenoj prema sprječavanju rasne diskriminacije.“ (Ibid., stavak 7.2.)

Savjet za osposobljavanje: Ozbiljno razmatranje zabrinutosti sudionika

Neki bi sudionici mogli prigovoriti na takvu odluku, tvrdeći da policija mora upotrebljavati vanjske, tjelesne značajke u obavljanju svoje djelatnosti. Mogli bi pitati znači li ovakva presuda da se ne može uvijek koristiti boja kože ili neka druga tjelesna značajka kao relevantan kriterij u radu policije. Druge bi moglo zanimati gdje povući granicu između odgovarajuće uporabe vanjskih značajki i zabranjenog profiliranja.

Takvi komentari jasno daju do znanja zašto je tako teško objasniti etničko profiliranje u okruženju policijskog osposobljavanja: iz određenog gledišta ono se suprotstavlja nekim od osnovnih pretpostavki o dobrom radu policije. To bi moglo izazvati osjećaj nesigurnosti na koji sudionici reagiraju, često i vrlo emotivno.

Stoga je od ključne važnosti sposobnost promatranja gradiva iz gledišta sudionika da bi se njihove strahove shvatilo ozbiljno.

Dodatna građa

Zaštićene osnove – „klasične“ i „nove“

Iz povijesne europske perspektive, načelo jednakosti prije svega je bilo usmjereno na povlastice povezane s određenim skupinama u društvu kao što su muškarci, osobe visokog statusa stečenog rođenjem ili osobe s imovinom. Odredbe ustavnih zakona u mnogim državama članicama EU-a odražavaju tu povijest.

Takve se osnove mogu smatrati „klasičnim“. U 20. stoljeću došlo je do važnog širenja popisa zabranjenih osnova razlikovanja osoba. Najopsežniji ažurni popis nalazi se u članku 21. Povelje Europske unije o temeljnim ljudskim pravima u kojem su navedene sljedeće osnove: „spol, rasa, boja kože, etničko ili socijalno porijeklo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija“. Invaliditet, dob, seksualna orijentacija ili genetske osobine nisu izričito navedeni u članku 14. EKLJP-a, tekstu koji je izrađen 1950. godine. Međutim, treba imati na umu da popisi zabranjenih osnova u većini instrumenata za zaštitu ljudskih prava nisu iscrpni ni konačni. Zahvaljujući toj činjenici omogućuje se njihovo širenje kroz sudsku praksu.

Zašto je važno naglasiti to širenje popisa? Radi se o zanimljivom odrazu dvaju međusobno povezanih pitanja:

- društvene percepcije i vrijednosti neprestano se mijenjaju i to se odražava na dinamičnu prirodu razvoja ljudskih prava;
- društvene sile ili pokreti uzrokuju i pokreću navedeno širenje. Koriste se terminologijom ljudskih prava za jačanje svojih zahtjeva: to je učinio pokret za ženska prava i, u novije vrijeme, pokret za prava LGBT osoba.

Savjet za osposobljavanje: Širenje popisa

Policijsku kulturu odlikuje određeno konzervativno gledište kada je u pitanju mijenjanje društvene percepcije. U raspravi o tom pitanju često se susreće tzv. „instinktivni otpor“. Iskustvo je pokazalo da se razgovorom o širenju popisa tih osnova može, na koristan način, sažeti ukupna problematika i prikazati šira slika. Samo se kroz razgovor može konstruktivno pristupiti ovoj temi.

Višestruka diskriminacija

Ljudi koji pripadaju „vidljivim“ manjinama, kao što su Romi ili osobe afričkog porijekla, skloniji su od drugih manjina iskusiti višestruku diskriminaciju – to jest, diskriminaciju na temelju više od jedne osnove. Socioekonomski čimbenici kao što su niska primanja također mogu utjecati na podložnost skupine prema višestrukoj diskriminaciji.

Kao što je spomenuto u informativnoj građi, većina sudova EU-a bavi se diskriminacijom samo po jednoj osnovi. To znači da žrtve višestruke diskriminacije teže predstavljaju svoj slučaj na sudu i ostvaruju naknadu za sve različite vrste diskriminacije koje su pretrpjele. Uvođenje ideje „višestruke diskriminacije“ u zakonodavstvo može pomoći prilagoditi zakon složenim iskustvima diskriminiranih osoba.

AKTIVNOSTI FRA-e

Pronalaženje dokaza o diskriminaciji

U okviru FRA-inog Istraživanja o manjinama i diskriminaciji u Europskoj uniji (EU-MIDIS, 2010.) ispitano je 23 500 članova imigrantskih i etničkih manjina o njihovim iskustvima vezanim uz diskriminaciju i kaznenu viktimizaciju. Istraživanje je pokazalo da se jedan od četiri pripadnika etničkih manjina osjećao diskriminiranim na temelju dvije ili više osnova u razdoblju od 12 mjeseci prije istraživanja. Njihovi odgovori klasificirali su etničko ili imigrantsko porijeklo kao najznačajniju osnovu diskriminacije. Ispitane su sljedeće osnove za diskriminaciju: etničko ili imigrantsko porijeklo, spol, seksualna orijentacija, dob, vjera ili uvjerenje, invaliditet i drugi razlozi relevantni za ispitanika.

Za više informacija pogledajte FRA (2011.) EU-MIDIS Data in Focus 5 (Izvešće usmjereno na podatke 5): Multiple Discrimination (Višestruka diskriminacija), Luxembourg, Ured za publikacije, dostupno na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2011/eu-midis-data-focus-report-5-multiple-discrimination>

Profiliranje: definicije i potencijalni učinci

Etničko profiliranje

AKTIVNOSTI FRA-e

Sprječavanje diskriminirajućeg etničkog profiliranja

Diskriminirajuće etničko profiliranje je praksa koja se općenito slabo prijavljuje i razumije. FRA-ina publikacija pod nazivom Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja sagledava profiliranje kao praksu u kontekstu rada policije i objašnjava zašto je profiliranje koje uzima u obzir rasu, etničko porijeklo ili religiju diskriminirajuće, a time i nezakonito.

Za više informacija pogledajte FRA (2010.) Understanding and preventing discriminatory ethnic profiling: a guide (Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja), Luxembourg, Ured za publikacije, dostupno na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1133-Guide-ethnic-profiling_HR.pdf

Kao što je spomenuto u informativnoj građi, FRA-in vodič pruža terminologiju „etničkog profiliranja“. Temelji se na definicijama i objašnjenjima različitih tijela, kao što su:

- Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) usvojila je Preporuku br. 11 o općoj politici za borbu protiv rasizma i rasne diskriminacije u radu policije koja definira „rasno profiliranje“ kao:¹²
„Uporaba od strane policije, bez objektivnog i razumnog opravdanja, osnova kao što su rasa, boja kože, jezik, vjera, nacionalnost ili nacionalno ili etničko porijeklo u svrhu kontrole, nadzora ili istražnih radnji“.
- Europski sud dao je sljedeću izjavu o tom pitanju u glavnoj presudi:
„[Sud smatra da] nema razlike u postupanju koje se temelji isključivo ili u odlučujućoj mjeri na nečijem etničkom porijeklu, a koje je objektivno opravdano u suvremenom demokratskom društvu izgrađenom na načelima pluralizma i poštovanja različitih kultura.“¹³
- Odbor Ujedinjenih naroda za ljudska prava pružio je sljedeći odlomak o ovoj temi:
„[...] Kada nadležna tijela obavljaju takve provjere [identiteta], fizičke i etničke značajke osoba koje su njima izložene ne bi se smjele same po sebi smatrati indikativnima za moguću nezakonitu nazočnost u zemlji. Niti se trebaju provoditi na takav način da su usmjerene samo na osobe s određenim tjelesnim ili etničkim značajkama. Djelovati na neki drugi način ne samo da bi negativno utjecalo na dostojanstvo dotičnih osoba, već bi također moglo pridonijeti širenju ksenofobičnih stavova u javnosti i imalo bi učinak suprotan politici usmjerenoj prema sprječavanju rasne diskriminacije.“¹⁴

Tri vrste policijskog profiliranja:

- **Profili utemeljeni na određenim informacijama o osumnjičeniku:** Profiliranje je zakonit alat za uhićenje osumnjičenih prijestupnika nakon počinjenja kaznenog djela. Uporaba profila koji navode značajke određenih osumnjičenika, kao alata za pomoć u njihovom uhićenju, obično se smatra „zdravorazumskim“ pristupom policijskoj djelatnosti. Temelji se na dokazima koji su prikupljeni u odnosu na određeni događaj ili lanac događaja.
- **Profili koji se ne temelje na određenim informacijama:** Profiliranje također može biti zakonito i korisno sredstvo u identifikaciji pojedinaca koji mogu počiniti prekršaj na „skriveni“ način, kao što je prikrivanje zabranjenih predmeta, ili će vjerojatno počiniti prekršaj u budućnosti, primjerice ako su krenuli u pljačku. Manje je vjerojatno da će profili koji se značajno temelje na vrsti ponašanja diskriminirati osobu na temelju „rase“, etničke i vjerske pripadnosti.
- **Profiliranje na temelju generalizacije:** Takvo se profiliranje može pojaviti kao posljedica organizacijske politike tj. kada su izdane izričite pisane ili usmene upute o ciljanju određenih skupina. Također se može pojaviti na operativnoj razini na kojoj pojedini službenici mogu primjenjivati stereotipe ili generalizaciju na temelju „rase“, etničke ili vjerske pripadnosti. Može biti svjesno motivirano osobnim predrasudama, ali može se i dogoditi da policijski službenici nisu svjesni u kojoj mjeri primjenjuju generalizaciju i stereotipe.

12. Vijeće Europe, Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (2007.), *Borba protiv rasizma i rasne diskriminacije u radu policije*, CRI (2007.) 39., Strasbourg, Vijeće Europe, 29. lipnja 2007.

13. ESLJP, *Timishev protiv Rusije*, br. 55762/00 i 55974/00, 13. prosinca 2005., st. 58.

14. Ujedinjeni narodi, Odbor za ljudska prava, br. 1493/2006, *Williams protiv Španjolske*, 17. kolovoza 2009, st. 7.2.

Razlika između dopustivog profiliranja i diskriminirajućeg etničkog profiliranja

Kada policijski službenici zaustave neku osobu, a izbor osobe se temelji isključivo ili uglavnom na „rasi“, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti, radi se o izravnoj diskriminaciji koja je nezakonita. Što se podrazumijeva kao „glavni razlog“? Policijski službenik ne bi zaustavio određenu osobu da ga na to nije natjerala njena „rasa“, etnička ili vjerska pripadnost. Iako je prihvatljivo da „rasa“, etnička ili vjerska pripadnost budu jedan od čimbenika koje policijski službenik uzima u obzir, ne mogu biti jedini ili glavni razlog za zaustavljanje¹⁵.

Primjer iz FRA-ine publikacije *Understanding and preventing discriminatory ethnic profiling: a guide* (Vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja): „*Nakon niza brutalnih pljački u austrijskom glavnom gradu Beču, koje su navodno počinila dva tamnoputa počinitelja muškog spola, policijski službenici morali su zaustaviti sve osobe tamne puti viđene u skupinama radi provjere identiteta. Nakon javnog prosvjeda, nadležne osobe prilagodile su naredbu da glasi ‚tamnoputi Afrikanci, oko 25 godina i 170 cm visine, vitki, odjeveni u [...] jakne svijetlih boja‘. Policija je u jednom danu zaustavila i pretražila 136 tamnoputih osoba, ali nijedna nije imala veze s pljačkama. Zaustavljanje pojedinaca na temelju izvornog opisa osumnjičenika vjerojatno će se smatrati primjerom izravne diskriminacije, dok uporaba drugog profila vjerojatno neće. Etničko porijeklo osumnjičenika važan je čimbenik u njegovom pronalasku. Međutim, ne može biti jedina osnova za provedbu policijskih mjera protiv neke osobe. Iz navedenih slučajeva proizlazi da ‚sumnjičavost‘ policijskih službenika treba uzrokovati ponašanje pojedinca ili sličan čimbenik zbog kojeg se ta osoba ističe, a ne neka njena osobna značajka kao što je ‚rasa‘, etnička ili vjerska pripadnost.*“ (Ibid., str. 22.)

Namjerna diskriminacija – diskriminirajući učinak

U raspravama o etničkom profiliranju možete naići na razne prigovore sudionika koji tvrde da etničko profiliranje ne može biti diskriminirajuće jer nije bilo namjere diskriminiranja. Odgovor mora sadržavati dvije stavke:

- Međunarodno pravo o zaštiti ljudskih prava jasno navodi da diskriminacija obuhvaća ne samo one slučajeve u kojima je osoba namjerno stavljena u nepovoljniji položaj, već i one situacije u kojima je nepovoljnije postupanje jednostavno posljedica pojedinih radnji, provedenih bez ikakve „loše namjere“.
- Policijske strukture koje paze na načelo jednakosti stoga moraju uzeti u obzir kako „osoba s druge strane“ percipira i doživljava takvo postupanje.

Zašto je diskriminirajuće etničko profiliranje štetno i kontraproduktivno¹⁶

- **Negativni učinci na individualnoj razini:** Štetno je za ljudsko dostojanstvo i može poniziti ili čak traumatizirati pojedinca. Široko profiliranje zanemaruje jedinstvenu individualnost svakog od nas. Zakon zahtijeva da se prema svakoj osobi postupa kao prema pojedincu. Iako je možda istina da islamski ekstremisti i teroristi povezani s predmetnom prijetnjom imaju vanjske tjelesne značajke nalik muslimanima i Azijcima, ta činjenica ne smije dovesti do pretpostavke da su sve osobe koje nalikuju muslimanima ili Azijcima – teroristi.

15. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1133-Guide-ethnic-profiling_HR.pdf

16. Na temelju ibid. od str. 37. nadalje.

- **Negativni učinci na razini lokalne zajednice:** Zbog sličnih se razloga diskriminirajuće etničko profiliranje može smatrati kontraproduktivnim. Ako se neka radnja poduzme na temelju nezakonitog profiliranja, može povećati rasnu napetost i uzbuditi manjinske skupine, jačajući njihove negativne stavove protiv policije i većinskog stanovništva. Zbroj tih „pojedinačnih iskustava može se pretvoriti u negativne učinke skupine“. Kada se primjenjuje rasno, etničko ili vjersko profiliranje, manjinska skupina može razviti negativnu percepciju o sebi iznutra, a šira zajednica može razviti negativnu percepciju o toj skupini izvana. Manjinska skupina može postati „osumnjičena zajednica“ koju će javnost povezivati s kriminalom. To može dovesti do dodatnih negativnih posljedica kao što je povećanje rasnih predrasuda. Policija može potrošiti nerazmjern iznos sredstava za nadzor manjinske skupine koji će, pak, vjerojatno dovesti do većeg broja uhićenja i stvaranja samoispunjujućeg odnosa između intenzivnog rada policije i visoke stope uhićenja.

Negativni utjecaj na učinkovit rad policije: Dva pitanja ukazuju na negativne utjecaje diskriminirajućeg etničkog profiliranja na učinkovitost policijskog rada:

- etničko profiliranje može smanjiti stopu detekcija i uhićenja. Pojedini dokazi iz istraživanja provedenog nad dostavljačima droge otkrili su da uklanjanje „rase“ ili nacionalnosti iz općeg profila kriminalaca, umjesto određenog profila sumnjivih osoba, te upućivanje policijskih službenika na određene neetničke kriterije može poboljšati učinkovitost i stopu detekcija i uhićenja, a spriječiti diskriminirajuće postupanje. Profili su predvidljivi i mogu se izbjeći. Pretjerano oslanjanje na profile obilježene stereotipima zapravo može povećati ukupnu stopu počinjenja određenog zločina kroz neko vrijeme iz dva razloga:
  - prvo, skupine koje nisu povezane s određenim zločinima mogu biti u mogućnosti počiniti te zločine dok je pažnja policije usmjerena na druge skupine. Dakle, čak i ako policijske strukture postignu određeni postotak detekcija i uhićenja među manjinama, stopa počinjenja zločina među većinskim stanovništvom može se povećati upravo stoga što se ne ciljaju pojedine osobe i manje je vjerojatno da će biti uhvaćene;
  - drugo, skupine koje su podvrgnute takvom profiliranju na temelju stereotipa mogu preuzeti nametnuto im ponašanje – postupak koji sociolozi i kriminolozi objašnjavaju s pomoću teorija kao što je „etiketiranje“.
- Etničko profiliranje može dovesti do nedostatka suradnje, čime se smanjuje policijska učinkovitost: rad policije u velikoj mjeri ovisi o suradnji sa širom javnosti; ako se naruši pouzdanje i povjerenje u policiju, smanjuje se vjerojatnost suradnje. Tijela nadležna za provedbu zakona oslanjaju se na suradnju s građanima, ne samo kao svjedocima u istrazi zločina, nego i za sprječavanje i otkrivanje incidentnih situacija. Bez takve suradnje policijski službenici rijetko mogu otkriti ili uhititi osumnjičenika ili osigurati sudsku presudu. Istraživanja provedena u Velikoj Britaniji i SAD-u pokazuju da, kada se građani osjećaju nezadovoljni susretima s policijom, to potkopava povjerenje javnosti i suradnju s tijelima nadležnim za provedbu zakona. Uzrok takvom smanjenju povjerenja leži u činjenici da pojedinci mogu podijeliti svoje nezadovoljstvo s članovima obitelji, prijateljima i suradnicima.

MODUL 6.: LJUDSKA PRAVA POLICIJSKIH SLUŽBENIKA

Uvod	183
Aktivnost 1.: Iskustva iz područja ljudskih prava	184
Aktivnost 2.: Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu	186
Letak – Aktivnost 2.: Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu	188
Informativna građa	190
1. Ključni koncepti.....	190
a. Imaju li policijski službenici ljudska prava?.....	190
b. Izazovi za policijske službenike u području ljudskih prava.....	192
c. Koja su ljudska prava posebno važna za policijske službenike?	194
2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava	196

Ljudska prava policijskih službenika

Uvod

Ljudska prava policijskih službenika važan su element programa osposobljavanja koji se spominje tijekom skoro svakog tečaja iz područja ljudskih prava: „Što je s mojim ljudskim pravima? Tko brine o njima?“. Temeljito suočavanje s ovim pitanjima može pridonijeti prihvaćanju sustava ljudskih prava u cjelini među policijskim službenicima. Policijski službenici trebaju shvatiti korist ljudskih prava – ne samo za druge, već i za sebe. U obavljanju svojih radnih zadataka, policijski službenici suočavaju se s mnogim pitanjima iz područja ljudskih prava; također su izravno pogođeni kada je riječ o njihovim vlastitim pravima.

Voditelji osposobljavanja mogli bi razmisliti o tome da započnu tečaj ovim modulom da bi pokazali sudionicima da su njihovi problemi također vrlo značajni. Time bi se smanjio moralni „naboj“ pitanja ljudskih prava i potaknuo pozitivan odnos prema ljudskim pravima za vrijeme tečaja.

Zabrinutosti sudionika ponekad proizlaze iz osjećaja da ni javnost ni nadležna policijska tijela ne poštuju niti ne cijene njihov rad. Moglo bi biti korisno tijekom rasprave pitati sudionike da pruže konkretne primjere i zatim ih sagledati iz perspektive ljudskih prava. Da biste povećali svoj doprinos raspravi, upoznajte se s nacionalnim pravilima i propisima koji služe za osiguravanje određene zaštite policijskih službenika kao što su kazneni zakon, organizacijski propisi o uvjetima rada, operativne mjere za zaštitu policijskih službenika i djelatnosti sindikata policije.

Aktivnost 1.: Iskustva iz područja ljudskih prava

Svrha:

Policijski službenici često spominju pitanje svojih ljudskih prava tijekom osposobljavanja u području ljudskih prava jer se ne osjećaju dovoljno zaštićeno u tom pogledu. Stoga je, dakle, dobra ideja zauzeti proaktivan pristup ovom pitanju i ugraditi ga u ranu fazu osposobljavanja.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti pojam ljudskih prava policijskih službenika

Stav

- osnažiti prihvaćanje ljudskih prava drugih, priznanjem vlastitih
- podizanje svijesti o vlastitim pravima i osnaživanje funkcije ljudskih prava
- osjećati se dijelom sustava zaštite ljudskih prava, a ne kao njen protivnik

Vještine

- sposobnost provođenja analize ljudskih prava za organizacijske strukture i prakse

Zahtjevi:

- trajanje: 60–70 minuta
- građa:
  - prezentacijske ploče s pitanjima za raspravu
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: 15–20 osoba

Aktivnost 1. – opis: Iskustva iz područja ljudskih prava

- 1 Predstavite svrhu i ciljeve aktivnosti.
- 2 Zamolite sudionike da samostalno smisle 2–3 primjera kada su ljudska prava policijskih službenika bila poštovana i zaštićena i koja su doživjeli osobno ili su čuli za njih, te još 2–3 suprotna primjera. Napišite obje kategorije na prezentacijsku ploču (oko 10 minuta).
- 3 Dani primjeri trebali bi biti što je moguće konkretniji, opisujući organizacijsku praksu, red, stvarnu situaciju ili kratak scenarij/služaj. Drugim riječima, radije navedite specifičan primjer kao: „Prošli tjedan me nazvao moj nadređeni i [...]”, umjesto općenitijeg: „Nadređeni ne brinu o potrebama zaposlenika”.
- 4 Zamolite sudionike da formiraju skupine za raspravu od 3 do 4 člana i razgovaraju o svojim iskustvima; odaberite 2–3 pozitivna i negativna primjera koja ćete predstaviti svim sudionicima (oko 25 minuta).
- 5 Odgovorite na sva pitanja koja se postave tijekom rada u skupinama.
- 6 Skupine predstavljaju svoje primjere ostalim sudionicima. Porazgovarajte o njima (Kakvo je mišljenje ostalih sudionika? Može li se taj primjer također primijeniti na radna okruženja drugih sudionika?). Proučite primjere iz perspektive ljudskih prava: Kako su ovi primjeri značajni za ljudska prava? Koja su prava u pitanju? Koje organizacijske strukture imaju tendenciju favoriziranja ili narušavanja punog uživanja ljudskih prava policijskih službenika? (oko 30 minuta)
- 7 Navedite sažetak glavnih zaključaka i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativnih materijala, prema potrebi.

Aktivnost 2.: Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu

Svrha:

Policijski službenici često spominju pitanje svojih ljudskih prava tijekom osposobljavanja u području ljudskih prava jer se ne osjećaju dovoljno zaštićeno u tom pogledu. Stoga je, dakle, dobra ideja zauzeti proaktivan pristup ovom pitanju i ugraditi ga u ranu fazu osposobljavanja.

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti pojam ljudskih prava policijskih službenika
- znanje o relevantnim pitanjima analize ljudskih prava u odnosu na vlastita prava

Stav

- osnažiti prihvaćanje ljudskih prava drugih priznanjem vlastitih
- podizanje svijesti o vlastitim pravima i osnaživanje funkcije ljudskih prava
- osjećati se dijelom sustava zaštite ljudskih prava, a ne kao njen protivnik

Vještine

- sposobnost sagledavanja vlastitih prava iz perspektive ljudskih prava
- postavljanje relevantnih pitanja koja se odnose na analizu ljudskih prava i primjena istih u organizacijskom kontekstu sudionika

Zahtjevi:

- trajanje: 60–90 minuta
- građa:
  - letak 1. sa studijom slučaja i pitanjima za vođenje razgovora
  - neobvezno: projektor i prezentacija izrađena u Power Pointu
  - prezentacijska ploča
- prostor: plenarna dvorana i dvije prostorije za radne skupine
- veličina skupine: 15–20 osoba

Aktivnost 2. – opis: **Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu**

- ❶ Predstavite svrhu i ciljeve aktivnosti.
- ❷ Iznesite predmetni slučaj na plenarnom sastanku.
- ❸ Razdijelite letke (studija slučaja i pitanja za vođenje razgovora).
- ❹ Zamolite sudionike da samostalno razmisle o svom pristupu rješavanju studije slučaja.
- ❺ Zamolite sudionike da formiraju skupine od 5 do 6 osoba da bi raspravili o studiji slučaja.
- ❻ Odgovorite na sva pitanja koja vam skupine postave tijekom rada.
- ❼ Skupine trebaju prezentirati svoje rezultate pred svim sudionicima. Porazgovarajte o predloženim rješenjima – zapišite ključne točke na prezentacijsku ploču.
- ❽ Navedite sažetak glavnih zaključaka i predstavite prilagođene ulazne informacije, oslanjajući se na informacije iz informativne građe, prema potrebi.

Letak – Aktivnost 2.: Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu

Analiza slučaja: Diskriminacija na radnom mjestu

Unatoč brojnim zahtjevima u posljednjih sedam godina, pomoćnica načelnika policije, Alison Halford, nije dobila promaknuće. Ona smatra da je njezin nadređeni, načelnik policije, ne želi promaknuti jer mu smeta njezino zauzimanje za jednakost postupanja prema muškarcima i ženama. Stoga je pokrenula postupak zbog diskriminacije na temelju spola.

Tijekom sljedećih nekoliko mjeseci imala je osjećaj da su neki članovi njezinog odjela pokrenuli „kampanju“ protiv nje zbog tog postupka. Tvrdi da se prisluškuje fiksni telefon u njenom privatnom uredu u svrhu dobivanja informacija koje će se kasnije koristiti protiv nje u diskriminacijskom postupku. Predstavila je dokaze koji podržavaju njene navode i pozvala se na povredu njenih ljudskih prava.

Pitanja za raspravu:

1. Koja se ljudska prava primjenjuju?
2. Predstavlja li prisluškivanje uredskog telefona narušavanje ljudskih prava?
3. Predstavlja li prisluškivanje uredskog telefona povredu ljudskih prava?
4. Koji su (sukobljeni) interesi uključeni?
5. Koja bi druga područja napetosti mogla nastati s obzirom na zaštitu ljudskih prava na radnom mjestu?

Letak – Aktivnost 2.: **Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu** *(nastavak)*

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/NARUŠAVANJE PRAVA OD STRANE DRŽAVE

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

1.2. Narušavaju li državna tijela primjenjiva ljudska prava?

DIO 2.: OPRAVDANA INTERVENCIJA ILI KRŠENJE PRAVA?

2.1. Postoji li lokalna pravna osnova za uplitanje države?

Informativna građa

Ova informativna građa sadrži informacije za raspravu o ljudskim pravima policijskih službenika. Također sadrži analizu studije slučaja o poštivanju ljudskih prava, primjenjujući analitičku shemu iz modula 3.

1. Ključni koncepti

- a. Imaju li policijski službenici ljudska prava?
- b. Izazovi za policijske službenike u području ljudskih prava.
- c. Koja su ljudska prava posebno važna za policijske službenike?

2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava

- Analiza primjene ljudskih prava, posebice načela razmjernosti, u pogledu ljudskih prava policijskih službenika.

1. Ključni koncepti

a. Imaju li policijski službenici ljudska prava?

Kada govorimo o ljudskim pravima, najistaknutiji čimbenik je odnos između privatnih osoba i države. Kada govorimo o ljudskim pravima i policiji, prvo moramo uzeti u obzir da policija djeluje kao agent države i stoga je dužna poštovati i štiti prava ljudi. Međutim, policijski službenici sami često postavljaju pitanje jesu li oni također nositelji prava. Odgovor je jednostavan – da.

- Policijski službenici imaju pravo na ista prava i slobode kao i ostale osobe i zaštićeni su ljudskim pravima pri obavljanju posla. Mogu se pozvati na svoja prava utvrđena različitim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima kao što su: Europska konvencija o ljudskim pravima (EKLP) ili Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR). Isti principi vrijede za ljudska prava policijskih službenika kao i za ljudska prava u cjelini. Policijska se prava mogu ograničiti, ali samo ako su relativna prava i njihovo je ograničenje nužno u demokratskom društvu da bi policija mogla djelovati u skladu sa zakonom i uz poštovanje načela razmjernosti¹.
- Ljudska su prava nedjeljiva i odnose se na sve ljude zbog njihovog urođenog dostojanstva. Članstvo u policijskoj organizaciji ili odijevanje uniforme ne znači da osoba mora žrtvovati ljudska prava zbog unutarnjih pravila organizacije. Staro tumačenje je naglašavalo da ljudska prava nisu primjenjiva na policijske službenike², ali taj je restriktivni koncept sada zastario.

---

1. Vijeće Europe, Odbora ministara (2001.), Memorandum s objašnjenjima, Preporuka Rec(2001)10 Odbora ministara državama članicama o Europskom kodeksu policijske etike, 19. rujna 2001.

2. To se također odnosilo na, primjerice, državne službenike, pripadnike oružanih snaga i osuđenike.

- Jedna iznimka od tog općeg pojma ljudskih prava policijskih službenika može se pronaći u članku 11. EKLJP-a³, koji se odnosi na pravo na slobodu okupljanja i udruživanja. Članak 11. stavak 2. ne sprječava države u nametanju zakonskih ograničenja na ostvarivanje prava na slobodu okupljanja i udruživanja za pripadnike oružanih snaga, policije ili državne uprave. Zbog svojih specifičnih položaja, pravo na slobodu okupljanja i udruživanja državnih agenata može podlijegati strožim ograničenjima nego što je to slučaj za prosječnog građanina. To odražava interes države u određivanju prioriteta vitalnih sigurnosnih funkcija nad pojedinačnim interesima. Potpuno uskraćivanje prava na slobodu okupljanja i udruživanja, međutim, nije u skladu s člankom 11. stavkom 2. EKLJP-a. Ograničenja moraju biti u skladu s lokalnim pravom i ne smiju biti proizvoljna⁴. Mađarska ustavna zabrana političkih aktivnosti i članstva u političkim strankama za policijske službenike ne smatra se kršenjem odredbi članaka 10. i 11. EKLJP-a jer služi zakonitom cilju depolitizacije policije nakon komunističke ere i nije bila nerazmjerna tijekom transformacije iz totalitarnog režima u pluralističku demokraciju⁵.

Izlaganje izazovnim situacijama dio je posla policijskog službenika. Razumljivo je da takva izloženost može izazvati emocije poput ljutnje ili agresije. Tijekom programa osposobljavanja sudionici mogu upotrebljavati argumente kao što su: „Kao policijski službenik moram prihvatiti da će ljudi vikati na mene, pljuvati po meni, iskazivati mi nepoštovanje, bacati kamenje na mene, a morati ostati uljudan, pristojan i miran. To je previše.“

Stoga policijska organizacija mora osigurati da njezini policijski službenici imaju dovoljno operativnih smjernica prije nego se nađu u takvim situacijama. Također treba biti prostora za refleksiju nakon teških policijskih akcija. Osposobljavanje pruža priliku za podizanje svijesti među policijskim službenicima o tome zašto je važno – zbog sebe, policije i društva u cjelini – štiti i poštivati ljudska prava čak i u teškim situacijama.

Policijski službenici često smatraju agresivne radnje prema policiji kao kršenje ljudskih prava, ali ne možemo govoriti o kršenju ljudskih prava ako se radi o djelu pojedinaca protiv policijskih službenika. Mjerodavna os ljudskih prava zapravo je povučena između policijskih službenika i policijske organizacije. Kako su se policijski službenici spremili za operaciju? Koje ih mjere štite u opasnim situacijama? Koja im je oprema potrebna? Koje se strateške operativne mjere primjenjuju?

3. Pogledajte: Ujedinjeni narodi (UN), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR), 16. prosinca 1966., čl. 22., st. 2.

4. Grabenwarter, C. (2005.), *Europäische Menschenrechtskonvention*, Beč, Verlag C.H. Beck, str. 263. i 271.

5. ESLJP, *Rekvényi protiv Mađarske*, br. 25390/94, 20. svibnja 1999.

Europski kodeks policijske etike, Odbor ministara Rec(2001)10

Članci

31. Policijski službenici uživaju ista građanska i politička prava kao i drugi građani. Ta se prava mogu ograničiti samo kada je to potrebno radi izvršavanja policijske djelatnosti u demokratskom društvu i kada je to u skladu sa zakonom i Europskom konvencijom o ljudskim pravima.
32. Policijski službenici, kao i javni službenici, u najvećoj mogućoj mjeri uživaju socijalna i ekonomska prava. Službenici se imaju pravo organizirati ili sudjelovati u predstavničkim organizacijama, imaju pravo na odgovarajuću naknadu i socijalnu sigurnost, a zbog posebne prirode policijskog posla, mora im se omogućiti pristup posebnim zdravstvenim i sigurnosnim mjerama.
33. Disciplinske mjere protiv policijskih službenika podliježu reviziji neovisnog tijela ili suda.
34. Tijela javne vlasti moraju podržavati policijske službenike koji su podvrgnuti neosnovanim optužbama u odnosu na njihove dužnosti.

b. Izazovi za policijske službenike u području ljudskih prava

- Ako uvjeti rada i organizacijske strukture ili mjere ne mogu osigurati ili čak narušavaju/krše ljudska prava policijskog službenika. „Moj šef samo daje naredbe. Uvijek kaže: „Ako ti se ne sviđa, možeš otići. Sve dok si ovdje, spadaš pod moju zapovijed.“ Ili: „Od nas se traži da damo uzorke DNK, to je protivno našim ljudskim pravima.“

Policijski čelnici odgovorni su za rješavanje pitanja ljudskih prava svojih zaposlenika. Strukturni čimbenici i kultura policijske službe također utječu na civilna, ekonomska i socijalna prava policijskih službenika. To uključuje, primjerice, radne uvjete/sate, socijalnu sigurnost, transparentnost i sudjelovanje u komunikacijskim i upravljačkim procesima, upravljanje ljudskim resursima, menadžerske odgovornosti i osposobljavanje i obrazovanje. Detaljniji pogled na organizaciju iz perspektive ljudskih prava pruža važne informacije o tome je li okruženje naklonjeno ljudskim pravima policijskih službenika.

- Ako su policijski službenici suočeni s agresivnim, provokativnim ili nasilnim ponašanjem, a ograničeni su – iz njihove točke gledišta – na umjerene intervencije. „Tijekom prosvjeda moram stajati u redu. Prosvjednici nas provociraju, pljuju po nama, bacaju predmete na nas i nasilno se ponašaju, a sve što mogu učiniti je kleknuti iza štita.“

Pri obavljanju policijskih funkcija, a osobito prilikom primjene policijskih ovlasti, policijski službenik ne djeluje kao privatna osoba, već kao organ države. Obveze države da poštuje i štiti ljudska prava, dakle, ima izravan utjecaj na opcije koje policijski službenik ima na raspolaganju kad treba odgovoriti na nasilničko ponašanje. Prava policijskih službenika, koji riskiraju ozljede ili smrt da bi ispunili svoje dužnosti, moraju se poštovati i zaštititi osiguravanjem zaštitne opreme, pažljivim planiranjem aktivnosti ili primjenom preventivnih mjera. Ograničavanje njihovih prava može biti potrebno prilikom vršenja policijskih dužnosti, ali takvo ograničavanje mora odražavati načelo razmjernosti. S obzirom na njihovu posebnu ulogu kao organa države, policijski službenici mogu se suočiti s većim ograničenjem prava od „normalnog građanina“. Ako se vratimo na primjer nasilnog prosvjeda: „normalni građanin“ može pobjeći ili potražiti pomoć, a policijski službenik dužan je štiti ljudska prava drugih i uspostaviti javni red.

- Ako se policijski službenik suoči s optužbama za neljudsko postupanje ili smatra odgovornim za neki čin/propust u obavljanju dužnosti.

Općenito, nadređene osobe provest će disciplinski postupak unutar organizacije ako smatraju da je policijski službenik prekršio svoje odgovornosti ili obveze. Ako neko policijsko djelovanje uzrokuje teške posljedice, policijski službenik mora snositi pojedinačnu odgovornost za svoje postupke ili propuste pred kaznenopravnim sustavom, što može rezultirati kažnjavanjem, čak i zatvorskom kaznom. U takvim slučajevima dolazi do sukoba interesa: svatko ima pravo na istragu okolnosti koje su nastale policijskim djelovanjem i na naknadu u slučaju neprimjerenog ponašanja, dok policijski službenici imaju pravo na pravedno suđenje koje podrazumijeva pretpostavku nevinosti. Potrebno je pronaći ravnotežu između tih sukobljenih interesa s obzirom na funkciju policije i načelo razmjernosti. Standardi koji su razvijeni prema praksi međunarodnih sudova za ljudska prava pridonose provedbi pravednog postupka u takvim slučajevima.

Savjet za osposobljavanje: Suočavanje s osjećajem „mi nemamo nikakva prava, nikoga nije briga za nas“

- Naglasite da policijski službenici imaju zakonsko pravo na ljudska prava na temelju zakona o ljudskim pravima.
- Pojasnite što je pojedinačna odgovornost policijskog službenika i odgovornost za njegove postupke i razmotrite posljedice.
- Koristite se studijama slučajeva o ljudskim pravima policijskih službenika (primjerice, slučaj *Halford*).
- Započnite dan situacijom u kojoj se policijski službenici moraju nositi s takvim pitanjem, primjerice, saslušanjem na sudu.
- Tijekom osposobljavanja prema scenariju, jasno objasnite da su ljudska prava policijskih službenika također zaštićena.
- Napomenite da nadzorna tijela poput Europskog odbora za sprječavanje mučenja uzimaju u obzir uvjete rada i organizacijske strukture važne za ljudska prava policijskih službenika.
- Objasnite lokalne postupke za zaštitu prava policijskih službenika iz perspektive ljudskih prava (prava radnika, sindikati policije, sigurnosni propisi, pitanja socijalne sigurnosti, nediskriminacije i postupci protiv maltretiranja).

Ljudska prava i demokracija određuju ulogu i ciljeve policije, uključujući i dužnosti policijskih službenika, te kako ih oni trebaju provesti. Uvažavanje ljudskih prava policijskih službenika važan je element vladavine prava koji pomaže integrirati policiju u društvo kojem služe⁶.

Ljudska prava policijskih službenika sama po sebi vrlo su vrijedna, a poštivanje njihovih prava izravno je povezano s razinom njihove uspješnosti u zaštiti ljudskih prava. Europski odbor za sprječavanje mučenja, primjerice, nadzire objekte za pritvor u cijeloj Europi s naglaskom na stanje pritvorenika. Također promatra uvjete rada policijskih službenika u objektima za pritvor. Čimbenici kao što su premalo osoblja, radno vrijeme i materijalni uvjeti relevantne su za uspješno očuvanje ljudskih prava.

6. Vijeće Europe, Odbora ministara (2001.), Memorandum s objašnjenjima, Preporuka Rec(2001)10 Odbora ministara državama članicama o Europskom kodeksu policijske etike, 19. rujna 2001., str. 30.

c. Koja su ljudska prava posebno važna za policijske službenike?

Nacionalno zakonodavstvo i unutarnje organizacijske direktive određuju ljudska prava policijskih službenika. Osim toga, postoji perspektiva ljudskih prava na višoj razini. U mnogim policijskim organizacijama prava policijskih službenika spominju se kada je riječ o konkretnim pravilima i propisima koji se odnose na pitanja kao što su plaće, prekovremeni rad, dopust ili uvjeti rada. Ali ta se rasprava rijetko dotiče ljudskih prava. Slučaj *Halford* dobar je primjer drugačijeg pristupa. On pokazuje da su ljudska prava relevantna za unutarnje organizacijske standarde.

Ograničenja prava policijskih službenika moraju biti utemeljena na zakonu i dopuštena su samo ako postoji zakonit cilj i poštuje se načelo razmjernosti.

Tablica 6.1.: Primjeri ljudskih prava policijskih službenika

<p>Pravo na život</p> <p>Članak 2. EKLJP-a</p> <p>Članak 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (Povelja EU-a o temeljnim pravima)</p> <p>Članak 6. ICCPR-a</p>	<p>Pravo na zaštitu u opasnim situacijama</p> <p>Oprema, osposobljavanje, profesionalne policijske operacije, dodjela odgovarajućih resursa, učinkovita istraga kod smrtnog slučaja policijskog dužnosnika za vrijeme obavljanja dužnosti</p>
<p>Pravo na pravedno suđenje</p> <p>Članak 6. EKLJP-a</p> <p>Članci 47. i 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima</p> <p>Članci 14. i 15. ICCPR-a</p>	<p>Ako je pokrenut sudski postupak protiv policijskog službenika zbog nekog čina tijekom obavljanja njegovih dužnosti, primjenjuju se svi elementi pravednog suđenja (pravo biti obaviješten o optužbi, pravo na obranu i pravo na šutnju, pravna pomoć, pretpostavka nevinosti, pregled nezavisnog tijela)</p>
<p>Pravo na privatnost i zaštitu podataka</p> <p>Članak 8. EKLJP-a</p> <p>Članci 7. i 8. Povelje Europske unije o temeljnim pravima</p> <p>Članak 17. ICCPR-a</p>	<p>Opravdano očekivanje zaštite privatnosti na radnom mjestu (<i>Halford protiv Ujedinjene Kraljevine</i>). Osjetljiva pitanja: nadzor na radnom mjestu, praćenje telefonskih razgovora i poruka e-pošte, testiranje na opojne droge, zahtijevanje DNK uzoraka, otisaka prstiju, propisi o vanjskom izgledu</p>
<p>Pravo na slobodu izražavanja</p> <p>Članak 10. EKLJP-a</p> <p>Članak 11. Povelje EU-a o temeljnim pravima</p> <p>Članak 19. ICCPR-a</p>	<p>Političke aktivnosti policijskih službenika u pogledu osiguravanja političke neutralnosti policijskih službi, povjerljivost službenih informacija</p>
<p>Sloboda okupljanja i udruživanja</p> <p>Članak 11. EKLJP-a</p> <p>Članak 12. Povelje EU-a o temeljnim pravima</p> <p>Članci 5. i 6. Europske socijalne povelje (ESC)</p> <p>Članci 21. i 22. ICCPR-a</p> <p>Članak 8. ICESCR-a</p>	<p>Uspostavljanje radnih organizacija policijskih službenika. Imaju li policijski službenici pravo na štrajk?</p>
<p>Sloboda od diskriminacije</p> <p>Članak 14. EKLJP-a, članci 20. i 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima</p> <p>Članak 26. ESC-a</p> <p>Članci 2. i 24. ICCPR-a</p> <p>Članak 2. stavak 2. ICESCR-a</p>	<p>Diskriminirajući postupci zapošljavanja, radni uvjeti, prakse promaknuća, jednake plaće za muškarce i žene, prakse otpuštanja, uznemiravanja</p>
<p>Pravo na poštene i pravedne radne uvjete</p> <p>Članci 2., 3. i 4. ESC-a</p> <p>Članak 31. Povelje EU-a o temeljnim pravima</p> <p>Članak 7. ICESCR-a</p>	<p>Razumno radno vrijeme, razdoblja odmora, plaćeni godišnji odmor, odgovarajuća naknada, propisi o zdravstvenoj zaštiti i sigurnosni propisi</p>
<p>Socijalna sigurnost</p> <p>Članci 8., 12., 27. i 32. ESC-a</p> <p>Članak 34. Povelje EU-a o temeljnim pravima</p> <p>Članci 9. i 10. ICESCR-a</p>	<p>Mirovinski sustav, bolovanje (pogotovo s obzirom na nesreće koje su se dogodile tijekom obavljanja dužnosti), invalidsko osiguranje, roditeljski dopust, dječja skrb</p>

Izvor: Podaci navedeni u ovoj tablici prvenstveno proizlaze iz: Vijeće Europe, *European Platform for Policing and Human Rights, Police officers have rights too!* (Europska platforma za rad policije i ljudska prava, policijski službenici isto imaju prava!), Strasbourg, Vijeće Europe.

2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava

Analiza slučaja: Diskriminacija na radnom mjestu

Ova studija slučaja daje dobar prikaz...

... da ljudska prava također vrijede i za policijske službenike. Postoje slučajevi pred Europskim sudom koji se bave pitanjem jesu li ljudska prava policijskih službenika poštovana i/ili zaštićena.

... da postoji razumno očekivanje privatnosti u poslovnim prostorima/policijskim postajama. Narušavanje članka 8. EKLJP-a mora biti u skladu sa zakonom, odražavati zakonit cilj i uzimati u obzir načelo razmjernosti.

Analiza

Slučaj pomoćnice načelnika Halford odnosi se na obvezu države da poštuje njena ljudska prava. Primijenit ćemo alat za analizu ljudskih prava iz modula 3. da bismo saznali je li narušavanje opravdano ili je došlo do povrede ljudskih prava.

DIO 1.: PRIMJENJIVA LJUDSKA PRAVA/NARUŠAVANJE PRAVA OD STRANE DRŽAVE

1.1. Koje ljudsko pravo/ljudska prava je/su primjenjiva u konkretnoj situaciji?

Dodatni protokol 12., Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 1.

1. Uživavanje prava i sloboda koja su priznata zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.
2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi, kao što je navedeno u stavku 1.

Dodatni protokol 12. EKLJP-a propisuje opću zabranu diskriminacije u odnosu na izostanak promaknuća. Međutim, u vrijeme pokretanja ovog slučaja, Protokol 12. još nije stupio na snagu. Nacionalni sud dodijelio je pomoćnici načelnika Halford naknadu za diskriminaciju s obzirom na izostanak promaknuća. Ona je temeljila svoj slučaj pred Europskim sudom na prisluškivanju svojeg uredskog telefona. Dodatni protokol 12. EKLJP-a trenutno je obvezujući za sedam država članica EU-a. Ekvivalentna odredba članka 26. ICCPR-a primjenjiva je na sve države članice EU-a.

Europska konvencija o ljudskim pravima**Članak 8.: Pravo na privatnost**

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Članak 8. obuhvaća različite aspekte privatnosti kao što su individualna samostalnost i identitet, dom, obitelj, brak i tajnost dopisivanja. Iako se pojam dopisivanja u početku odnosio na pisane tekstove, sada pokriva sve moderne oblike komunikacije i prijenos podataka, uključujući telefonske pozive i poruke e-pošte.

1.2. Narušavaju li državna tijela primjenjiva ljudska prava?

Bilo kakvo uskraćivanje, cenzuriranje, pregledavanje ili presretanje objave privatnog dopisivanja predstavlja narušavanje⁷.

Pomoćnica načelnika Halford izjavila je da se njeni uredski telefoni prisluškuju. Stoga se postavlja pitanje: primjenjuje li se pojam privatnosti i na poslovne prostorije ili, u ovom konkretnom slučaju, na policijske postaje.

Nije bilo dokaza da je gospođa Halford bila upozorena, kao korisnik unutarnjeg telekomunikacijskog sustava u njenom odjelu, da su pozivi koje ona uspostavi na tom sustavu podložni presretanju. (Ibid., stavak 45.): „Opravdano bi očekivala privatnost tijekom razgovora” (Ibid.), izjavio je Europski sud.

Europski sud se ne slaže s pogledom tuženika da je „poslodavac u načelu, bez prethodnog znanja zaposlenika, slobodan pratiti pozive koje potonji ostvari preko telefona poslodavca.” (Ibid., stavak 43.)

ESLJP je zaključio da „telefonski razgovori koje je gđa Halford ostvarila preko svojeg uredskog telefona spadaju u područje primjene pojma ‚privatnog života’ i ‚dopisivanja’ i da je članak 8. stoga primjenjiv na ovaj dio prigovora.” ESLJP je izjavio da „postoji osnovana vjerojatnost da je njezin odjel presreo pozive s primarnim ciljem prikupljanja materijala u svrhu pomaganja obrani u diskriminacijskom postupku.”

Nema sumnje da se u ovom slučaju radi o „narušavanju od strane javne vlasti”. (Ibid., stavak 48.)

S obzirom na odredbe članka 8., ESLJP je utvrdio da „telefonski pozivi iz poslovnih prostorija, kao i od kuće, mogu biti obuhvaćeni pojmovima ‚privatni život’ i ‚dopisivanje’.”

ESLJP, Halford protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 20605/92, 25. lipnja 1997., stavak 44.

7. Interparlamentarna unija (IPU)/Ujedinjeni narodi (UN), Ured visokog povjerenika za ljudska prava (OHCHR) (2005.), *Ljudska prava: Priručnik za parlamentarce*, IPU/OHCHR, od str. 104. nadalje.

DIO 2.: OPRAVDANA INTERVENCIJA ILI KRŠENJE PRAVA?**2.1. Postoji li lokalna pravna osnova za uplitanje države?**

Sljedeći je korak utvrditi je li to narušavanje bilo „u skladu sa zakonom”. Radi zaštite od arbitrarnog narušavanja, „*lokalni zakon mora biti dovoljno jasan u svojim uvjetima da građanima pruži adekvatno upozorenje na okolnosti i uvjete u kojima su tijela javne vlasti ovlaštena posegnuti za takvim tajnim mjerama.*” (Ibid., stavak 49.). Prema dobroj sudskoj praksi ESLJP-a, ovaj pojam ne samo „*zahtijeva sukladnost s lokalnim pravom, već se također odnosi na kvalitetu tog zakona, tražeći da bude u skladu s vladavinom prava.*” (Ibid.)

„*U kontekstu tajnih mjera nadzora ili presretanja komunikacija tijela javne vlasti, zbog nedostatka javnog nadzora i opasnosti od zloupotrebe vlasti, lokalni zakon mora pružiti određenu zaštitu pojedincu od proizvoljnog narušavanja članka 8.*” (Ibid.)

U tom slučaju, lokalni zakon nije propisao prisluškivanje telefona na unutarnjim telekomunikacijskim sustavima kojima upravlja javna vlast. Pravila koja vrijede za javne telekomunikacijske sustave stoga se ne primjenjuju na unutarnje telekomunikacijske sustave koje upotrebljava policija.

Posljedično tome, narušavanje prava gdje Halford nije bilo „*u skladu sa zakonom jer lokalni zakon nije osigurao nikakvu regulaciju presretanja poziva koji su ostvareni na telekomunikacijskim sustavima izvan javne mreže.*” (Ibid., stavak 50.)

Europski sud je zaključio da manjak zakonskih propisa kojima se utvrđuju mogućnosti tijela javne vlasti u pogledu narušavanja prava na privatnost u ovom specifičnom kontekstu znači da je došlo do povrede članka 8. Daljnji koraci, poput provjere je li primijenjena mjera ispunila zakonit cilj i poštuje li načelo razmjernosti, stoga nisu bili nužni da bi se utvrdila povreda.

Ovaj je slučaj jedan od vodećih u okviru ljudskih prava policijskih službenika i pitanja na koje je usredotočen: pravo na privatnost također je primjenjivo u kontekstu policijske organizacije. Jasno pokazuje da nema razlike između prava policijskih službenika i prava građana. Vrijede potpuno ista načela.

Ostala pitanja koja se odnose na pravo na privatnost policijskih službenika:

- nadzor na radnom mjestu (videokamere, praćenje telefonskih razgovora i poruka e-pošte);
- uporaba privatnih mobilnih telefona;
- obvezno testiranje na opojne droge;
- obvezno testiranje krvi s obzirom na zarazu virusom HIV-a;
- uzimanje uzoraka DNK ili otisaka prstiju;
- ograničenja vezana uz vanjski izgled/navike (frizure, tetovaže, šminka, vjerski simboli, naušnice, pušenje na javnim mjestima).

PRILOZI

Prilog 1.: Programi radionica	201
Prilog 2.: Osnovne smjernice za voditelje osposobljavanja ...	208
Prilog 3.: Priprema studije slučaja – savjeti	212
Prilog 4.: Prikupljene praktične vježbe	217

Prilog 1.: Programi radionica

Ciljna skupina:

Policijski službenici ispod zapovjedne razine

Veličina skupine: 18–20 osoba

Ciljevi:

Znanje

- razumjeti ključne pojmove ljudskih prava i odgovarajuće obveze
- razumjeti odgovornost policije da poštuje i štiti temeljna prava u demokratskom društvu
- razumjeti važnost karakteristika načela nediskriminacije

Stav

- prihvatiti ljudska prava kao osnovu i cilj rada policije
- usvojiti pozitivniji stav prema ljudskim pravima i načelo nediskriminacije
- razviti veću predanost u radu policije osjetljivom na jednakost

Vještine

- primijeniti norme za zaštitu ljudskih prava i načelo nediskriminacije u praksi s pomoću analitičkog alata za ljudska prava da bi se sagledale konkretne situacije u radu policije

Radionica A (2-1/2 dana)

Radionica A osmišljena je kao standardni pristup radu policije na temelju ljudskih prava. Pitanja ljudskih prava rješavaju se na moćan, ali siguran način. Ako ste voditelj s malo ili bez iskustva u osposobljavanju o ljudskim pravima, preporučujemo vam ovaj nastavni program.

DAN 1.

Jutarnje predavanje (oko 3-1/2 sati)

1 jedinica (50 minuta)	Uvod u seminar	Predstavljanje voditelja osposobljavanja i sudionika Očekivanja i cilj osposobljavanja (prezentacijska ploča s obrazovnim trokutom ljudskih prava) Organizacijska pitanja	
10 minuta	Stanka		
1 jedinica (50 minuta)	Uvod u temu „Rasprava o policiji i ljudskim pravima“ <i>Je li ubojstvo kršenje ljudskih prava?</i>	Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava Rad u skupinama, zatim plenarna rasprava	Modul 2. Aktivnost 1.
10 minuta	Stanka		
1 jedinica (50 minuta)	Osnovne ideje i koncepti ljudskih prava <i>„Ideja ljudskih prava jednostavna je koliko i moćna: odnositi se prema ljudima dostojanstveno“</i>	Razumijevanje osnova ljudskih prava Rad u skupinama, zatim plenarna rasprava, voditelj osposobljavanja predstavlja prilagođene ulazne informacije	Modul 1. Letak
10 minuta	Stanka		
1/2 jedinice (25 minuta)	Analiza ljudskih prava Analiza ljudskih prava – analiza obveze poštivanja ljudskih prava – obveza zaštite <i>Što je kršenje ljudskih prava?</i>	Uvod u analitičke sheme ljudskih prava (poštovanje i zaštita) s pomoću studija slučaja Apsolutna i relativna ljudska prava	Modul 3. Letak 1. Letak 2.
90 minuta	Stanka za ručak		

Popodnevno predavanje (oko 3 sata)

1/2 jedinice (25 minuta)	Studije slučaja: A i B o obvezi poštovanja C i D o obvezi zaštite	Rad u skupinama Četiri studije slučaja (poštovanje i zaštita), četiri grupe	Modul 3. Letak 1. Letak 2.
1 jedinica (50 minuta)	Studije slučaja (nastavak) Informativna građa 2. Vodič kroz aktivnost: analiza ljudskih prava Dodatna građa	Predstavljanje i plenarna rasprava, voditelj osposobljavanja predstavlja prilagođene ulazne informacije	Modul 3.
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Studije slučaja (nastavak)	Predstavljanje i plenarna rasprava, voditelj osposobljavanja predstavlja prilagođene ulazne informacije	Modul 3.
15 minuta	Završetak, otvorena pitanja, kratke povratne informacije		

DAN 2.

Jutarnje predavanje (oko 3-1/2 sati)

1 jedinica (50 minuta)	Ljudska prava policijskih službenika <i>Iskustva povezana s ljudskim pravima: gdje se poštuju ili ne poštuju ljudska prava policijskih službenika</i>	Rad u skupinama, refleksije, plenarna rasprava	Modul 6. Aktivnost 1.
1 jedinica (50 minuta)	Studija slučaja – diskriminacija na radnom mjestu	Rad u skupinama, zatim plenarna rasprava	Modul 6. Aktivnost 2.
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Raznolikost, jednakost i nediskriminacija <i>Lijeva ruka/desna ruka</i>	Refleksije i plenarna rasprava	Modul 5. Aktivnost 1., verzija 1.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1/2 jedinice (25 minuta)	Analiza ljudskih prava <i>Analitička shema: Nediskriminacija</i>	Uvod u analitičku shemu diskriminacije uz primjere iz stvarnog života i studije slučaja	Modul 5. Aktivnost 3.
90 minuta	<i>Stanka za ručak</i>		

Popodnevno predavanje (oko 3 sata)

1/2 jedinice (25 minuta)	Studije slučajeva: A - Vraćanje s kontrolne točke B - Provjera identiteta na željezničkoj stanici	Rad u skupinama, dvije studije slučajeva/četiri skupine	Modul 5. Aktivnost 3.
1 jedinica (50 minuta)	Studije slučaja (nastavak) Informativna građa 2. Analitička shema – nediskriminacija Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija Dodatna građa	Predstavljanje i plenarna rasprava, voditelj osposobljavanja predstavlja prilagođene ulazne informacije	Modul 5.
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Studije slučaja (nastavak)	Predstavljanje i plenarna rasprava, voditelj osposobljavanja predstavlja prilagođene ulazne informacije	Modul 5.
(15 minuta)	Završetak, otvorena pitanja, kratke povratne informacije		

DAN 3.**Jutarnje predavanje (oko 3-1/2 sati)**

1-1/2 jedinice (75 minuta)	Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje Okrugli stol, zabrana mučenja	Rad u skupinama i plenarna rasprava	Modul 4. Aktivnost, verzija 1.
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Djelovanje policije iz perspektive ljudskih prava <i>Refleksija o praktičnim primjerima uloge policije u zaštiti ljudskih prava</i>	Rad u skupinama, zatim refleksija i plenarna rasprava	Modul 2. Letak 2.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1/2 jedinice (25 minuta)	Završna pitanja, povratne informacije, završne napomene		

Radionica B (2–1/2 dana)

U radionici B elementi pristupa radu policije na temelju ljudskih prava više se povezuju s pitanjima različitosti i nediskriminacije. Stoga ćete se kao voditelj osposobljavanja suočiti sa složenijim oblikovanjem, prikazom i povezivanjem različitih pitanja.

Neke od predloženih vježbi zahtijevaju napredne vještine vođenja i razvoj osjećaja sigurnosti i ohrabrenja unutar skupine. Ako ste iskusni voditelj osposobljavanja o ljudskim pravima i različitostima, ova radionica trebala bi odgovarati vašim vještinama.

DAN 1.

Jutarnje predavanje (oko 3–1/2 sati)

1 jedinica (50 minuta)	Raznolikost, jednakost i nediskriminacija <i>Lijeva ruka/desna ruka</i>	Refleksije i plenarna rasprava	Modul 5. Aktivnost 1., verzija 1.
1 jedinica (50 minuta)	Uvod u seminar	Predstavljanje voditelja osposobljavanja i sudionika Očekivanja i ciljevi osposobljavanja Organizacijska pitanja	
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Uvod u osnove ljudskih prava <i>Osnovne ideje i koncepti ljudskih prava</i>	Rad u skupinama, četiri skupine, plenarna rasprava	Modul 1. Letak
1/2 jedinice (25 minuta)	Rasprava o policiji i ljudskim pravima <i>Je li ubojstvo kršenje ljudskih prava?</i>	Plenarna rasprava	Modul 2. Letak 1.
90 minuta	<i>Stanka za ručak</i>		

Popodnevno predavanje (oko 3 sata)

1 jedinica (50 minuta)	(nastavak) Informativna građa 1. Ključni koncepti Dodatna građa Analiza ljudskih prava Analiza ljudskih prava – obveza poštovanja Analiza ljudskih prava – obveza zaštite <i>Što je kršenje ljudskih prava?</i>	Dvostruka uloga policije (obveze poštovanja i zaštite) Apsolutna i relativna ljudska prava Uvod u sheme analize ljudskih prava (poštovanje i zaštita) s pomoću kratkih primjera ili studija slučaja	Modul 2. Modul 3. Modul 3. Letak 1. Letak 2.
1/2 jedinice (25 minuta)	Studije slučajeva: A i B o obvezi poštovanja C i D o obvezi zaštite	Rad u skupinama Dvije studije slučaja (poštovanje, zaštita), četiri grupe	Modul 3.
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Studije slučaja (nastavak) Informativna građa 2. Analitička shema – nediskriminacija Aktivnost 3.: Studije slučaja A i B Dodatna građa	Predstavljanje i plenarna rasprava, pružite prilagođene ulazne informacije	Modul 3.
(15 minuta)	Završetak, otvorena pitanja, kratke povratne informacije		

DAN 2.

Jutarnje predavanje (oko 3-1/2 sati)

1 jedinica (50 minuta)	Studije slučaja (nastavak)	Predstavljanje i plenarna rasprava, voditelj osposobljavanja predstavlja prilagođene ulazne informacije	Modul 3.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Raznolikost, jednakost i nediskriminacija <i>Višestruki identiteti</i>	Rad u skupinama i plenarna rasprava	Modul 5. Letak – Aktivnost 1., verzija 2.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1/2 jedinice (25 minuta)	Analiza ljudskih prava <i>Analiza ljudskih prava – nediskriminacija</i>	Uvod u analitičku shemu diskriminacije uz primjere iz stvarnog života i studije slučaja	Modul 5. Letak – Aktivnost 3.
1/2 jedinice (25 minuta)	Studije slučajeva: A – Vraćanje s kontrolne točke B – Provjera identiteta na željezničkoj stanici	Rad u skupinama, dvije studije slučaja/četiri skupine	Modul 5. Letak – Aktivnost 3.
1/2 jedinice (25 minuta)	Studije slučaja (nastavak) Informativna građa 2. Analitička shema – nediskriminacija Aktivnost 3.: Analiza ljudskih prava – nediskriminacija Dodatna građa	Plenarna rasprava o studijama slučaja	Modul 5.
90 minuta	<i>Stanka za ručak</i>		

Popodnevno predavanje (oko 3–1/2 sati)

1–1/2 jedinice (75 minuta)	Studije slučaja (nastavak)	Plenarna rasprava o studijama slučaja (nastavak)	Modul 5.
20 minuta	<i>Stanka</i>		
1–1/2 jedinice (75 minuta)	Uvjeti koji potiču ili sprječavaju zlostavljanje	Rad u skupinama i plenarna rasprava	Modul 4. Aktivnost, verzija 1.
(15 minuta)	Završetak, otvorena pitanja, kratke povratne informacije		

DAN 3.**Jutarnje predavanje (oko 3–1/2 sati)**

1 jedinica (50 minuta)	Igrokaz: prijava na posao	Načelo nediskriminacije, relevantno i za ljudska prava policijskih službenika	Modul 5. Aktivnost 2. Modul 6.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Ljudska prava policijskih službenika Iskustva povezana s ljudskim pravima: gdje se poštuju ili ne poštuju ljudska prava policijskih službenika	Rad u skupinama i plenarna rasprava	Modul 6. Aktivnost 1.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1 jedinica (50 minuta)	Rad policije iz perspektive ljudskih prava <i>Praktični primjeri ljudskih prava radi razumijevanja uloge policije u zaštiti ljudskih prava</i>	Rad u skupinama, refleksija i plenarna rasprava o ljudskim pravima i njihovoj učinkovitosti	Modul 2. Letak 2.
10 minuta	<i>Stanka</i>		
1/2 jedinice (25 minuta)	Završetak, završna pitanja, povratne informacije, završne napomene		

Prilog 2.: Osnovne smjernice za voditelje osposobljavanja

Ovaj vam prilog može biti koristan ako...

... nemate mnogo iskustva u vođenju osposobljavanja o ljudskim pravima ili
... često vodite osposobljavanja koja nisu povezana s ljudskim pravima ili
... želite obnoviti vlastito znanje i pristupe osposobljavanju.

Opće napomene o provođenju programa osposobljavanja policije o ljudskim pravima

Tko je moja ciljna publika?

Pokušajte dobiti što je moguće više informacija o sudionicima prije početka predavanja. Što više o njima znate, to ćete bolje moći prepoznati njihove potrebe i očekivanja te s njima u skladu prilagoditi način na koji provodite program osposobljavanja. Poznavanje sljedećih aspekata može vam pomoći prepoznati potrebe sudionika i pripremiti osposobljavanje:

- Zvanja: vježbenici, policijski službenici ispod razine narednika, policijski službenici srednje razine, viši policijski službenici
- Funkcije: specijalizirana služba, opća funkcija
- Osobne karakteristike: dob, spol
- Prethodno osposobljavanje: osposobljavanje o ljudskim pravima, razina iskustva u osposobljavanju o ljudskim pravima
- Motivacija/očekivanja: što je motiviralo sudionike da sudjeluju u ovom osposobljavanju? Što očekuju od ovog osposobljavanja?
- Sličnosti i razlike: Kako su i na koje načine sudionici osposobljavanja slični? Kako su i na koje načine sudionici osposobljavanja različiti? Kako sličnosti i/ili razlike sudionika utječu na osposobljavanje?

Razmislite o vlastitim očekivanjima od sudionika i osposobljavanja. Osvrnite se na pretpostavke koje imate o osposobljavanju i sudionicima pa u skladu s njima prilagodite vlastite stavove.

Koji su ciljevi osposobljavanja za upravo ovu skupinu sudionika?

Kada razmišljate o ciljevima osposobljavanja, uzmite u obzir sve tri dimenzije učenja: znanje, stavovi i vještine. Prilagodite ih ciljnoj skupini i trajanju osposobljavanja koje vodite. Budite realni! Usredotočite se na 2–3 ključna cilja učenja koja se mogu raščlaniti na manje cjeline.

Koliko su nacionalni i/ili kulturni kontekst značajni za sudionike ovog osposobljavanja?

Program osposobljavanja iznesen u ovom priručniku treba prilagoditi nacionalnom kontekstu država u kojima se upotrebljava. Drugim riječima:

- osjetljivost na kulturne različitosti pojedine države prema rješavanju svih pitanja povezanih s ljudskim pravima i nediskriminacijom. O pitanju homofobije, na primjer ako je opća svijest o ovoj temi u nacionalnom okruženju ograničena, treba pokrenuti razgovor sa specifičnim pristupom;
- svijest o aktualnim događajima i temama povezanim s ljudskim pravima koja se može probuditi tijekom osposobljavanja;
- poznavanje nacionalnih pravila, zakona i propisa koji se odnose na rad policije;
- korištenje nacionalne sudske prakse uz europsku sudsku praksu ili daljnja sudska praksa ESLJP-a koja se odnosi na države u kojima se održava osposobljavanje (za više informacija o pretraživanju sudske prakse i izradi studija slučaja pogledajte prilog 3.).

Opći savjeti za provođenje osposobljavanja

Poštovanje

Tijekom osposobljavanja vaša je odgovornost osigurati da se prema svim sudionicima odnosi s poštovanjem, čak i ako rasprava postane emocionalna, što se kod pitanja povezanih s ljudskim pravima često događa. Sudionici se na početku svakog seminara trebaju složiti u poštovanju osnovnog pravila, što im olakšava da se prisjete tog pravila kasnije tijekom provođenja programa osposobljavanja. Poštovanje ne znači da se sudionici uvijek moraju međusobno složiti; poštovanje znači odnositi se prema ostalim sudionicima s poštovanjem i tolerancijom. Razgovarajte sa sudionicima i o osobnim iskustvima i doživljajima koji doprinose raspravi uz dogovor da će izneseno ostati među sudionicima i da se neće iznositi izvan osposobljavanja. To je posebno važno za skupine koje sačinjavaju policijski službenici koji rade zajedno. Kao voditelj osposobljavanja trebali biste pokušati stvoriti okruženje povjerenja. Ako sudionik izjavi nešto neprimjereno ili diskriminirajuće, odgovorite s poštovanjem da biste osigurali okruženje za učenje koje potiče poštovanje.

Internalizacija

Osposobljavanje osmislite oko ove pretpostavke: ljudska prava imaju praktičnu vrijednost za osobe koje rade kao policijski službenici. Znanje, stav i vještine predstavljaju ključne dimenzije učenja za osposobljavanje koje vodite. Opće poznavanje normi i instrumenata za zaštitu ljudskih prava nije dovoljno; osoba mora prihvatiti stavove povezane s ljudskim pravima i posjedovati vještine za primjenu standarda za zaštitu ljudskih prava u praksi. Rad na sve tri dimenzije učenja pomaže sudionicima u internalizaciji ljudskih prava – opći cilj obrazovanja o ljudskim pravima.

Moderiranje predavanja

Metodologije interaktivnog osposobljavanja iznesene u modulu često zahtijevaju da voditelj osposobljavanja preuzme ulogu moderatora. Potaknut ćete raspravu, potaknuti „prava“ pitanja, raditi s različitim perspektivama i iskustvima sudionika, nadopuniti raspravu vlastitim iskustvima i izvoditi zaključke na način da ih sudionici shvate. Da biste postigli učinkovitost, prvo morate stvoriti okruške povjerenja u kojem se sudionici osjećaju dovoljno sigurnima da iznesu vlastita mišljenja i otvorena prema mišljenjima drugih sudionika. Kada je to potrebno, podsjetite sudionike na međusobno poštovanje i uvažavanje mišljenja.

Fleksibilnost

Predavanja trebate pažljivo planirati i pokušati unaprijed predvidjeti sve relevantne čimbenike. Međutim, kada započnete predavanje, ono može krenuti drugačijim smjerom nego što ste očekivali. Ostanite fleksibilni. Rad sa skupinom ljudi o pitanjima ljudskih prava dinamičan je proces koji zahtijeva da voditelj osposobljavanja prilagodi metodologiju i sadržaj tempu skupine. Ne odstupajte od postavljenih ciljeva, no budite spremni na fleksibilnost u načinu provođenja programa. Pripremite alternativne aktivnosti i teme da biste imali nekoliko mogućnosti za suočavanje s različitim okolnostima koje nastaju tijekom osposobljavanja.

Otvaranje predavanja

Prvi dojmovi su važni. Dobar prvi dojam može vam pomoći izgraditi čvrste temelje za osposobljavanje i postaviti ton za provođenje ostatka programa. Da biste osigurali dobro otvaranje predavanja, pokušajte:

- **Stvoriti pozitivno i povjerljivo okruške namijenjeno učenju.** Sudionici se moraju osjećati „sigurnima“ da bi mogli učiti i pridonijeti predavanju novim idejama. Vi trebate utvrditi, a sudionici prihvatiti pravila seminara. Usmjeravajte sudionike i raspravite ciljeve osposobljavanja i programa da biste doprinijeli stvaranju čvrstih temelja za okruške u kojem se svatko osjeća ugodno.
- **Privucite pažnju sudionika.** Potaknite interes sudionika, posebno ako ste suočeni sa skupinom koja pokazuje negativan ili odbojan stav prema osposobljavanju. Pokušajte probiti led ili započeti raspravu da biste potaknuli stvaranje pozitivnog stava.
- **Pokušajte razumjeti potrebe i očekivanja sudionika.** Pokušajte si predočiti tko su sudionici da biste bolje razumjeli njihove potrebe i očekivanja. S takvim ćete informacijama biti u mogućnosti bolje ili ponovno prilagoditi osposobljavanje u skladu s potrebama i očekivanjima sudionika.
- **Pripremite jasan način provođenja predavanja.** Kao voditelj osposobljavanja, vi ste zaduženi voditi sudionike kroz program. Stoga je važno da imate jasnu predodžbu o načinu provođenja predavanja i da se pobrinete da sudionici mogu lako slijediti i razumjeti svrhu predavanja. Vaša nesigurnost u načinu provođenja predavanja i vođenju sudionika može izazvati zbunjenost i otežati učenje i razumijevanje teme koju obrađujete.

Prikupljene praktične vježbe navedene u prilogu 4. (dostupne isključivo na internetu) mogu vam pružiti dodatne ideje o tome kako otvoriti predavanje.

Zatvaranje

Planirajte odvojiti dovoljno vremena na kraju seminara za odgovore na sva postavljena pitanja. Ako istekne vrijeme, a vi niste pokrili sve teme, sudionicima pokušajte pomoći pronaći odgovor, na primjer, pojedinačnim razgovorom s njima, pružanjem dodatnih materijala skupini ili rješavanjem postavljenih pitanja tijekom sljedećeg predavanja.

Razgovarajte sa sudionicima i zatražite povratne informacije o predavanju. Procijenite ostvarenje ciljeva učenja koje ste postavili na početku predavanja i mjeru u kojoj su oni ispunjeni. Zabilježite odgovore sudionika, a njihove primjedbe smatrajte vrijednim informacijama koje će vam pomoći poboljšati i prilagoditi način provođenja sljedećeg predavanja.

Više informacija

Visoki povjerenik UN-a za ljudska prava (2002.), *Human Rights and Law Enforcement, A Trainer's Guide on Human Rights for the Police* (Ljudska prava i provedba zakona, Vodič za voditelje osposobljavanja o ljudskim pravima za policiju), Ženeva, dostupno na: www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add2en.pdf

OSCE, *Trainer Skills Course for Anti-Trafficking Trainers* (Tečaj razvoja vještina za voditelje osposobljavanja protiv krijumčarenja) (Tečaj se sastoji od 12 cjelina, a razvila ga je Jedinica za razvoj policije promatračke misije OSCE-a u Skoplju), dostupno na: www.polis.osce.org/library/details?doc_id=2543&lang_tag=EN&q=%2Flibrary%2Fresults%3Ftext%3Ddebriefing (potrebna je registracija).

UNHCR (2011.), *Protection Training Manual for European Border Guards and Entry Officials* (Priručnik za osposobljavanje službenika graničnog nadzora i graničnih prijelaza u Europi), dostupno na: www.unhcr.org/4d948c736.html

Prilog 3.: Priprema studije slučaja – savjeti

Ovaj priručnik donosi pregled nekoliko studija slučaja preuzetih iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) koji se odnose na obvezu poštovanja i zaštite ljudskih prava, nediskriminaciju i ljudska prava policijskih službenika. Ovisno o ciljevima i ciljnoj skupini osposobljavanja, možete se koristiti i studijama slučaja koje nisu obuhvaćene priručnikom. Donosimo nekoliko korisnih savjeta o tome kako izraditi vlastitu studiju slučaja. Sudska praksa ESLJP-a može vam poslužiti kao temelj za izradu vlastite studije slučaja. Od koristi vam može biti i nacionalna sudska praksa.

Izrada studije slučaja

Presude ESLJP-a sadržavaju temeljitu analizu slučaja, pisane su pravnim jezikom i obiluju pravnim terminima. Međutim, izvorne presude zbog svoje duljine i uporabe pravnog jezika nisu primjerene za program osposobljavanja. Treba ih raščlaniti na jednostavnije dijelove koje sudionici mogu lakše razumjeti.

1. Kako pretraživati sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava (ESLJP)

Baza podataka sudske prakse HUDOC

Baza podataka HUDOC omogućuje slobodan pristup sudskoj praksi ESLJP-a: <http://HUDOC.echr.coe.int>. Dostupna je na engleskom i francuskom jeziku, a pretraživanje je jednostavno.

U izborniku na internetskoj stranici baze podataka HUDOC pod nazivom „Pomoć” pronaći ćete praktične vodiče u obliku videozapisa i korisničke priručnike. Za više pojedinosti i primjera te kao pomoć pri uporabi korisnik može postaviti pokazivač miša na znak s pomoću funkcija i opcija pretraživanja.

Pregled sudskih praksi u ovom priručniku čitatelju daje sveobuhvatne informacije koje će mu omogućiti lakši pronalazak cjelovitog teksta sudske presude ili odluke.

Prije početka pretrage uzmite u obzir da početne postavke prikazuju presude Velikog vijeća i Vijeća obrnutim kronološkim redoslijedom. Za pretraživanje drugih zbirki, poput pretraživanja odluka, korisnik treba označiti odgovarajući okvir polja „Zbirke dokumenata” na gornjoj lijevoj strani zaslona.

Najjednostavnije je pronaći određeni slučaj unosom broja predmeta u polje „Broj predmeta” koje se nalazi ispod naprednog pretraživanja na gornjoj desnoj strani zaslona, nakon čega treba odabrati plavo polje s nazivom „Traži”.

Za pristup daljnjem pretraživanju sudskih praksi u vezi s ostalim pitanjima, npr. onih u vezi s traženjem azila, korisnik može uporabiti polje za pretraživanje označeno znakom povećala koje se nalazi u

gornjem desnom dijelu zaslona. Polje za pretraživanje korisnik može pretraživati s pomoću:

- jedne riječi (npr. azil, izbjeglice);
- izraza (npr. „tražitelji azila“);
- naziva slučaja;
- države;
- Booleovih funkcija („I“, „ILI“, „NE“ i „SLIČNO“).

Umjesto toga korisnik može odabrati „Jednostavno pretraživanje s pomoću Booleovih funkcija“ unutar polja za pretraživanje. Jednostavno pretraživanje s pomoću Booleovih funkcija nudi pet mogućnosti pretraživanja: točna riječ ili izraz, sve riječi, bilo koja riječ, nijedna riječ ili pretraživanje s pomoću Booleovih funkcija. Tijekom pretraživanja s pomoću Booleovih funkcija, važno je uzeti u obzir da izrazi moraju biti unutar dvostrukih navodnika, a Booleovi operatori moraju uvijek biti napisani velikim slovima.

Kada se prikažu rezultati pretraživanja, korisnik može suziti rezultate s pomoću filtra u polju „Filtri“ na lijevoj strani zaslona, poput „Jezik“ ili „Država“. Za dodatno sužavanje rezultata možete se koristiti samo jednim filtrom ili kombinacijom više njih. Budući da često obuhvaća pojmove navedene u izvornom tekstu EKLJP-a, a izravno je povezan s obrazloženjima i zaključcima ESLJP-a, filter „Ključne riječi“ također može biti koristan.

Primjer: Kako pronaći sudsku praksu ESLJP-a o protjerivanju tražitelja azila koje ih u skladu s odredbama članka 3. EKLJP-a stavlja u opasnost od mučenja ili neljudskog odnosno ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

- 1) Najprije unesite izraz „tražitelji azila“ u polje za pretragu pa odaberite plavo polje „Traži“.
- 2) Nakon prikaza rezultata pretraživanja u polju „Filtri“ odaberite filter „Kršenje“ pa unesite broj „3“ da suzite rezultate samo na one koji se odnose na članak 3.
- 3) Zatim u polju filtra „Ključne riječi“ odaberite ključne riječi da biste suzili rezultate samo na one koji su važni za članak 3., poput ključnih riječi „(članak 3.) Zaštita od mučenja“.

U okviru baze podataka HUDOC dostupni su pravni sažetci koji omogućuju pretraživanje više važnih slučajeva. Takvi sažetci sadržavaju opisnu glavnu napomenu te sažet prikaz činjenica i zakona s istaknutim mjestima od pravnog interesa. Ako je sažetak dostupan, u rezultatima će se uz poveznicu na sažetak prikazati i poveznica na tekst presude ili odluke. Isto tako, ako u polju „Zbirke dokumenata“ označi okvir „Pravni sažetci“, korisnik može pretraživati samo pravne sažetke.

Ako je objavljen neslužbeni prijevod traženog slučaja, u rezultatima će se uz poveznicu na sažetak prikazati i poveznica na tekst presude ili odluke. Baza podataka HUDOC prikazuje i poveznice na treće internetske stranice na kojima su dostupni drugi prijevodi sudske prakse ESLJP-a. Za više informacija u izborniku „Pomoć“ baze podataka HUDOC odaberite „Dostupni jezici“.

Dodatni izvori informacija o sudskoj praksi

Stranica „Priopćenje za medije“ ESLJP-ove baze podataka HUDOC: dobra je polazna točka za pretraživanje sažetaka i srž presuda ESLJP-a. Stranica je dostupna na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press#>

Sudska praksa Suda Europske unije (CJEU): CJEU omogućava pristup bazi podataka sudske prakse CURIA koja pruža slobodan pristup sudskoj praksi ECJ-a/CJEU-a: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/. Ova se tražilica može koristiti za pretraživanje svih dokumenta, informacije povezane s riješenim i neriješenim slučajevima Suda Europske unije, Općeg suda Europske unije i Službeničkog suda Europske unije.

Nizozemski institut za ljudska prava: ovaj izvor donosi sažetke presuda raznih sudova i odbora za ljudska prava. Dostupno na: <http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochome.nsf?Open>

Državne ustanove i nevladine udruge: ova tijela često navode sažete prikaze relevantnih presuda povezanih s ljudskim pravima i predstavljaju dobar izvor informacija za izradu studije slučaja tijekom osposobljavanja.

2. Izrada studije slučaja

Sada kada ste odabrali slučaj/slučajeve kojima ćete se koristiti tijekom osposobljavanja, potrebno je odrediti koje su činjenice slučaja/slučajeva relevantne za ciljeve osposobljavanja koje ste postavili. Izradite radni list s pregledom činjenica studije slučaja za sudionike osposobljavanja i zapamtite: manje je više! Pazite da se ne izgubite u pojedinostima slučaja. Cilj je pružiti dovoljno informacija da sudionicima kroz rad na studiji slučaja pomognete shvatiti različite dimenzije ljudskih prava, naučite analizirati pojedinosti slučaja i potaknete na razmišljanje o obrazloženju suda. Ako obuhvatite previše pojedinosti, studiju slučaja bit će teško razumjeti i pratiti.

Analitička shema navedena u modulima poslužit će vam kao vodič za proučavanje slučaja/slučajeva i odabir relevantnih pojedinosti. Razmislite o tome što možemo zaključiti iz slučaja/slučajeva: koji je/su glavni zaključak/zaključci? Koje značajke ljudskih prava sudionici mogu naučiti iz odabranih slučajeva?

Razmislite i o razni činjenicama iznesenim u slučaju te pokušajte predvidjeti moguća pitanja sudionika. Primjeri uobičajenih pitanja: Kada je donesena presuda? Tko je donio presudu? Jesu li iznesena oprečna mišljenja? Koje su posljedice presude (novčana naknada, zatvorska kazna i sl.)? Kako je reagirala javnost?

Korisni kriteriji koje možete uzeti u obzir tijekom odabira slučaja i izrade studije slučaja:

- **Značaj za rad policije u praksi:** presude predstavljaju smjernice o važnim pitanjima vezanim za rad policije poput uporabe sile tijekom kontrole mase ili načela razmjernosti u slučaju nasilja u obitelji.
- **Učinkovitost u odnosu na osposobljavanje:** sudionicima nije teško pratiti obrazloženje suda. Istovremeno prenose pozitivnu poruku poput poštovanja ljudskih prava policijskih službenika ili ispunjavanja policijske dužnosti zaštite.
- **Aktualni/nedavni slučajevi:** ako je slučaj dobio veliku pozornost javnosti, sudionici su za slučaj možda čuli u vijestima.
- **Značajni pravni slučajevi:** slučajevi od velikog pravnog značaja i slučajevi koji mogu poslužiti kao osnova za buduće sudske prakse, na primjer slučaj *Ribitsch protiv Austrije* ili *McCann protiv Ujedinjene Kraljevine*.
- **Slučajevi koji pojašnjavaju sadržaj prava ili obveze:** kada sudionici razumiju teoretsku osnovu obveze poštovanja i zaštite ljudskih prava, studija slučaja može pružiti pregled praktične primjene načela. Slučaj može razjasniti materijalnu osnovu normi za zaštitu ljudskih prava i pojasniti što se njima podrazumijeva, na primjer obveze države povezane s pravom na život.

Pregled važnih slučajeva ESLJP-a značajnih za rad policije:

Europska konvencija o ljudskim pravima

Članak 2.: Pravo na život

Kontrova protiv Slovačke
Mc Cann i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine
Nachova i drugi protiv Bugarske
Opuz protiv Turske
Osman protiv Ujedinjene Kraljevine
Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švicarske
Stewart protiv Ujedinjene Kraljevine

Članak 3.: Zaštita od mučenja i zlostavljanja

A protiv Ujedinjene Kraljevine
Aksoy protiv Turske
Ilhan protiv Turske
Hurtado protiv Švicarske
Kaya protiv Turske
Keenan protiv Ujedinjene Kraljevine
Ribitsch protiv Austrije
Selmouni protiv Francuske

Članak 5.: Osobna sloboda i sigurnost

McVeigh, O'Neill i Evans protiv Ujedinjene Kraljevine
Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjene Kraljevine
K-F protiv Njemačke
Litwa protiv Poljske

Članak 6.: Pošteno suđenje

Vilho Eskelinen protiv Finske

Članak 8.: Pravo na privatnost

Halford protiv Ujedinjene Kraljevine

Članak 11.: Sloboda okupljanja i udruživanja

Bączkowski protiv Poljske

Giuliani i Gaggio protiv Italije

Molnár protiv Mađarske

Öllinger protiv Austrije

Plattform Ärzte für das Leben protiv Austrije

Članak 14.: Nediskriminacija

Timishev protiv Rusije

Prilog 4.: Prikupljene praktične vježbe

U prilogu 4. opisuje se kako druge ustanove za osposobljavanje policije provode osposobljavanje o ljudskim pravima. Ove su praktične vježbe dodatne informacije o spoznajama i iskustvima voditelja osposobljavanja za ljudska prava iz cijele Europe.

Praktične su vježbe dostupne na internetskoj stranici: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/fundamental-rights-based-police-training>

KAKO DOĆI DO PUBLIKACIJA EU-a

Besplatne publikacije:

- jedan primjerak:
u knjižari EU-a (<http://bookshop.europa.eu>);
- više od jednog primjerka ili plakati/zemljovidi:
u predstavništvima Europske unije (http://ec.europa.eu/represent_en.htm),
pri delegacijama u zemljama koje nisu članice EU-a (http://eeas.europa.eu/delegations/index_hr.htm),
kontaktiranjem službe Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_hr.htm)
ili pozivanjem broja 00 800 6 7 8 9 10 11 (besplatni poziv iz EU-a) (*).

(*) Informacije su besplatne, kao i većina poziva (premda neke mreže, javne govornice ili hoteli mogu naplaćivati pozive).

Publikacije koje se plaćaju:

- u knjižari EU-a (<http://bookshop.europa.eu>).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

Policijski službenici koji osiguraju da građani ostvare svoja temeljna prava i slobode zavređuju poštovanje i povjerenje javnosti. S time na umu i u skladu s ciljevima Europske unije u području pravosuđa i unutarnjih poslova, ovim priručnikom Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) nastoji se poticati policijsko djelovanje koje se temelji na ljudskim pravima kroz integraciju ljudskih prava u samu bit osposobljavanja policijskih službenika. Priručnikom se na taj način omogućuje prenošenje „visokih“ načela u praksu vježbama koje olakšavaju policijsko djelovanje i istodobno se policijski službenici podupiru u internalizaciji koncepata policijskog djelovanja na temelju ljudskih prava – pomažući im u postizanju vještina koje će osigurati da ispravno odlučuju u svakodnevnom radu. Priručnik je usredotočen na ključna pitanja u vezi s policijskim djelovanjem, poput različitosti i nediskriminacije, apsolutne zabrane mučenja i ljudskih prava policijskih službenika. Priručnik je osmišljen kao praktično sredstvo za provedbu temeljnih ljudskih prava u policijskom djelovanju u svim državama EU-a, a primjenjuje se i provjeren je u radu raznih policijskih akademija diljem EU-a.

FRA – AGENCIJA EUROPSKE UNIJE ZA TEMELJNA PRAVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Beč – Austrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
facebook.com/fundamentalrights
linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
twitter.com/EURightsAgency

Ured za publikacije

ISBN 978-92-9491-383-8